

INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

lipiec – wrzesień 2016 r.

Spis treści

Część 1.....	3
I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków.....	3
II. Wystąpienia o charakterze generalnym.....	26
III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi	97
IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego.....	106
V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji	108
VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych.....	117
VII. Opinie i stanowiska.....	133
IX. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika.....	134
Część 2.....	141
Wybór spraw indywidualnych.....	141

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne za III kwartał 2016 r.

Tabela 1. Wpływ do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich.

	III kwartał 2016
Wpływ ogółem	12 463
Sprawy nowe	5 709
Liczba odpowiedzi na sprawy podjęte przez RPO	3 374

W III kwartale 2016 r. w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich przyjęto **1 359** interesantów oraz przeprowadzono **8 953** rozmowy telefoniczne, udzielając wyjaśnień i porad. Ponadto zarejestrowano **747** apeli, listów otwartych, protestów bez oznaczenia wnioskodawcy.

Tabela 2. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:

	III kwartał 2016	2016
wystąpień problemowych	79	358
wniosków do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności przepisów z przepisami wyższego rzędu	4	22
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	5	9
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytań prawnych	1	10
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie wniosku	1	5
kasacji w sprawach karnych	9	45

skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach pracy	1	2
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych	-	3
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	8	15
wnioseków do Naczelnego Sądu Administracyjnego o wykładnię przepisów	2	3
skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	1	11
przystąpił do postępowania sądowego	7	26
przystąpił do postępowania administracyjnego	-	1
Razem	118	510

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone.

	Sposób rozpatrzenia sprawy		Liczba	%
1	2		3	4
Podjęto do prowadzenia	1	Razem (2+3)	1969	33,1
	2	podjęto do prowadzenia	1823	30,6
	3	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	146	2,5
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	4	Razem (5)	3148	52,9
	5	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	3148	52,9
Inne	6	Razem (7+9)	836	14,0
	7	przekazano wnioski wg. właściwości	123	2,1
	8	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	402	6,7
	9	nie podjęto **	311	5,2
Razem		5953	100,0	

Sposób rozpatrzenia sprawy

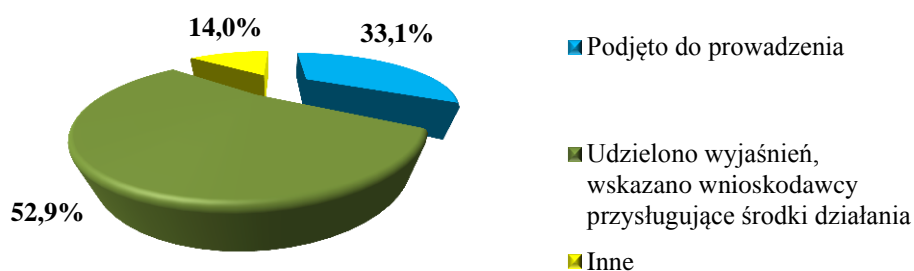

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania	Liczba	%
1	2	3	4
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę	1 Razem (2+3)	347	20,4
	2 Zasadność zarzutów wnioskodawcy	215	12,6
	3 Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	132	7,8
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	4 Razem (5+6)	216	12,7
	5 Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	66	3,9
	6 Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	150	8,8
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę i RPO	7 Razem (8+9+10)	1137	66,9
	8 Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1020	60,0
	9 Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	101	5,9
	10 Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	16	1,0
Razem		1700	100,0

Zakończenie spraw podjętych

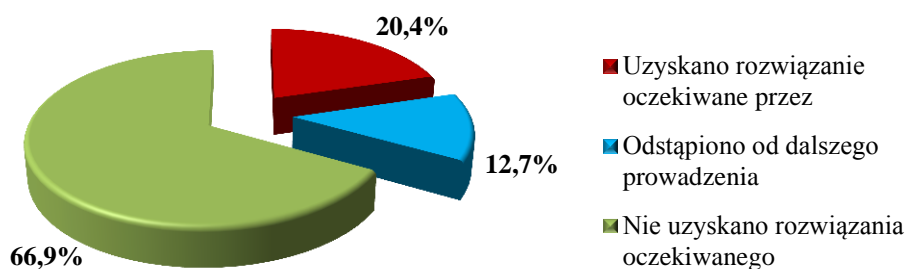
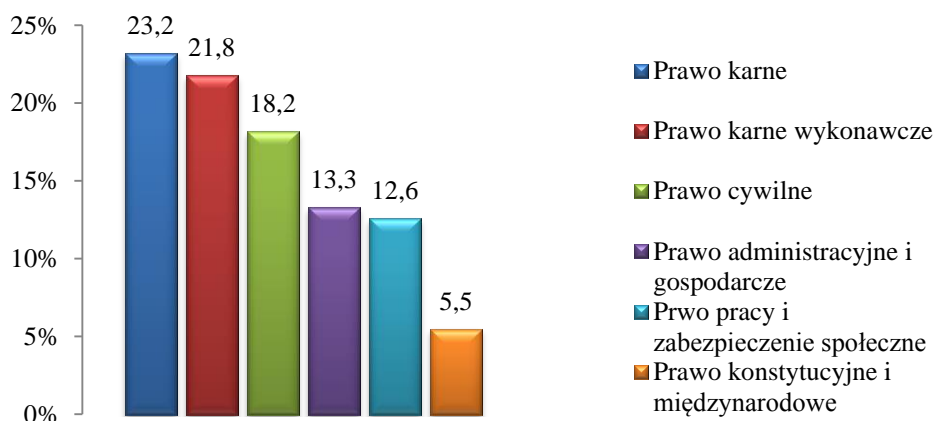

Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych).

	Liczba	%
prawo karne	1323	23,2
prawo karne wykonawcze	1245	21,8
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	718	12,6
prawo cywilne	1037	18,2
prawo administracyjne i gospodarcze	758	13,3
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	312	5,5
równe traktowanie i ochrona praw osób z niepełnosprawnością	185	3,2
Krajowy Mechanizm Prewencji	27	0,4
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	58	1,0
inne	46	0,8
Razem	5709	100

Wiodące problematyki spraw nowych

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich działają trzy Biura Pełnomocników Terenowych Rzecznika Praw Obywatelskich: we Wrocławiu (dla województw dolnośląskiego, lubuskiego i opolskiego), w Gdańsku (dla województw pomorskiego, zachodniopomorskiego i warmińsko – mazurskiego) i w Katowicach (dla województw śląskiego, małopolskiego i świętokrzyskiego), kierowane przez Pełnomocników Terenowych Rzecznika Praw Obywatelskich.

W III kwartale 2016 r. z ogólnej liczby 1 359 interesantów w Biurach Pełnomocników Terenowych przyjęto 791. Przeprowadzono 1 609 rozmów telefonicznych udzielając wyjaśnień i porad.

Tabela 6. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych.

Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	%
podjęto do prowadzenia	237	34,9
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	284	41,7
przekazano wniosek wg. właściwości	10	1,5
zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	49	7,2
nie podjęto	100	14,7
Razem	680	100,0

Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych

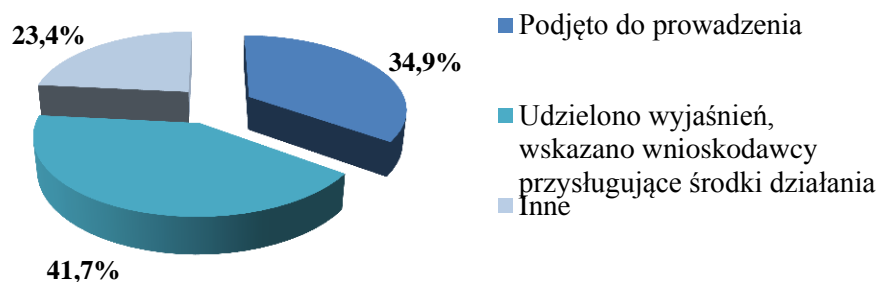

Tabela 7. Wiodące problematyki spraw nowych w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO.

Przedmiot sprawy	Liczba	%
prawo cywilne	163	24,7
prawo karne	141	21,3
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	95	14,4
prawo administracyjne i gospodarcze	108	16,3
prawo karne wykonawcze	101	15,3
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	31	4,7
inne	22	3,3
Razem	661	100

Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych

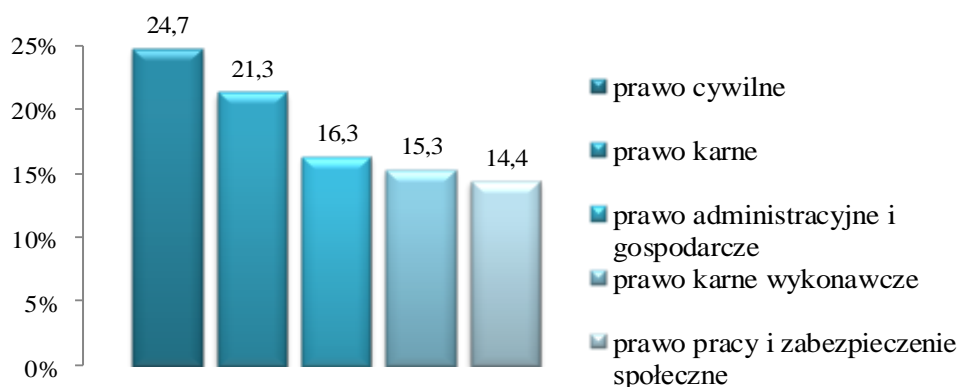

Tabela 8. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępców Rzecznika Praw Obywatelskich oraz pracowników Biura RPO w III kwartale 2016 r.

1.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z Sekcją Praw Człowieka przy Okręgowej Radzie Adwokackiej w Biurze RPO.	01.07.2016 r.
2.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w uroczystościach pogrzebowych red. Janiny Paradowskiej. Kraków.	02.07.2016 r.
3.	Dom Pomocy Społecznej Hostel im. Jana Pawła II w Otwocku – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	04-05.07.2016 r.
4.	Rzecznik Praw Obywatelskich Adam Bodnar spotkał się z przedstawicielami stowarzyszeń zrzeszających sędziów, w tym sędziów rodzinnych. Warszawa.	05.07.2016 r.
5.	Udział Zastępczyni Rzecznika Sylwii Spurek w posiedzeniu Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji: Informacja o działalności Rzecznika Praw Obywatelskich za rok 2015 oraz stanie przestrzegania wolności i praw człowieka i obywatela. Warszawa.	05.07.2016 r.
6.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Płońsku – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	06.07.2016 r.
7.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w spotkaniach konsultacyjnych w woj. zachodniopomorskim w ramach spotkań regionalnych.	06–07.07.2016 r.
8.	Rzecznik Praw Obywatelskich Adam Bodnar otworzył Punkt Przyjęć Interesantów w Słupsku. Spotkanie z prezydentem Słupska oraz z mieszkańcami. Krzysztof Szerkus Pełnomocnik Terenowy RPO w Gdańsku, Łukasz Kuczyński Starszy radca, Kamil Dunaj Radca, Agnieszka Śliwińska-Woźniak Radca administracyjny.	07.07.2016 r.
9.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji (Warszawa-Zachód) w Starych Babicach (jednostka zamknięta) – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	07.07.2016 r.
10.	Spotkanie Aleksandry Wentkowskiej Pełnomocnika Terenowego w Katowicach z Dyrektorem Zakładu Karnego w Lublińcu.	07.07.2016 r.
11.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w Środkowopomorskim Centrum Zdrowia Psychicznego MEDiSON w Koszalinie.	08.07.2016 r.
12.	Spotkania konsultacyjne w województwie zachodniopomorskim Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara. Udział w Festiwalu „Media i Sztuka”. Debaty i rozmowy o ważnych książkach. Punkt Informacyjny Biura Rzecznika Praw	08–09.07.2016 r.

	Obywatelskich. Magdalena Wilczyńska Asystentka Rzecznika, Barbara Imiołczyk Dyrektor Zespołu, Agnieszka Jędrzejczyk Z-ca Dyrektora Zespołu, Joanna Troszczyńska-Reyman Główny specjalista, Marek Guzanowski Główny specjalista, Dariusz Supeł Starszy radca administracyjny, Anna Dobrzyn Starszy radca. Nowe Marzy, Słupsk, Koszalin, Darłowo.	
13.	Świętokrzyskie Centrum Psychiatrii w Morawicy – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	11–14.07.2016 r.
14.	Spotkanie w Urzędzie Miasta Poznania z inicjatywy Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara, dotyczące sytuacji migrantów romskich w Poznaniu. Anna Błaszczak Dyrektor Zespołu, Joanna Subko Radca.	12.07.2016 r.
15.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z Prezes ZUS. Warszawa.	13.07.2016 r.
16.	Wykład Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w Akademii Sztuk Przepięknych podczas Przystanku Woodstock. Kostrzyn nad Odrą.	13.07.2016 r.
17.	Uruchomienie i prowadzenie Namiotu Praw Człowieka RPO na terenie Przystanku Woodstock. Prowadzenie debat, warsztatów, przyjmowanie interesantów, wniosków i skarg. Marcin Sośniak Naczelnik Wydziału, Joanna Troszczyńska-Reyman, Dariusz Supeł Starszy Radca Administracyjny, Karolina Miksa Starszy radca. Kostrzyn nad Odrą.	13–17.07.2016 r.
18.	Spotkanie Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza z Minister Edukacji i Nauki. Warszawa.	14.07.2016 r.
19.	Spotkanie Zastępczyni Rzecznika Sylwii Spurek z przedstawicielami stowarzyszenia Homo Faber dotyczące współpracy w obszarze przemocy w rodzinie.	14.07.2016 r.
20.	Spotkania Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z mieszkańcami Skwierzyny, Kęszycy, Leśnej i Międzyrzecza. Magdalena Wilczyńska Asystentka RPO.	14–15.07.2016 r.
21.	Przyjęcia Interesantów w Kujawsko-Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim w Bydgoszczy przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	15.07.2016 r.
22.	Udział Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza w uroczystościach z okazji 97 Rocznicy powstania Polskiej Policji w Warszawie. Warszawa.	16.07.2016 r.
23.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z osadzonymi w areszcie w Białolące z okazji Międzynarodowego Dnia Praw Więźniów. Warszawa.	18.07.2016 r.

24.	Briefing prasowy Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza w Biurze RPO z okazji Międzynarodowego Dnia Więźnia. Warszawa.	18.07.2016 r.
25.	Badanie tematyczne warunków odbywania kary w jednostkach penitencjarnych przez osoby w wieku 75+. Michał Kleszcz Główny specjalista i Dominika Iwan Referent. Kraków, Nowa Huta, Tarnów.	18.07.2016 r.
26.	Kontrola przestrzegania praw i wolności obywatelskich żołnierzy 21 Dywizjonu Artylerii Przeciwlotniczej w Jarosławiu. Tomasz Oklejak Naczelnik Wydziału.	18-19.07.2016 r.
27.	Domy Pomocy Społecznej Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi w Augustowie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji. Udział Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza.	18–21.07.2016 r.
28.	Udział Aleksandry Wentkowskiej Pełnomocnika Terenowego w Katowicach w uroczystych obchodach Święta Policji. Gliwice.	19.07.2016 r.
29.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z władzami miasta Opola. Andrzej Stefański Główny Koordynator ds. Projektów Regionalnych, Łukasz Kosiedowski Naczelnik Wydziału Opole, Dobrzeń Wielki.	20-21.07.2016 r.
30.	Kontrola przestrzegania praw i wolności obywatelskich funkcjonariuszy Służby Celnej w Olsztynie. Wojciech Kardacz Główny specjalista.	20–22.07.2016 r.
31.	Badanie tematyczne warunków odbywania kary w jednostkach penitencjarnych przez osoby w wieku 75+. Michał Kosobudzki Specjalista i Sławomir Tkacz. Kielce, Pińczów.	21.07.2016 r.
32.	Badanie tematyczne warunków odbywania kary w jednostkach penitencjarnych przez osoby w wieku 75+. Sylwia Zimoch Radca. Krzywaniec, Zielona Góra.	21.07.2016 r.
33.	Badanie tematyczne warunków odbywania kary w jednostkach penitencjarnych przez osoby w wieku 75+. Katarzyna Sobańska-Laskowska Pełnomocnik Terenowy RPO we Wrocławiu.	22.07.2016 r.
34.	Kontrola przestrzegania praw i wolności obywatelskich funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej w Olsztynie.	22.07.2016 r.
35.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w rozmowach z władzami samorządowymi i mieszkańcami Opola i Dobrzecia Wielkiego nt. decyzji o poszerzeniu granic miasta. Opole i Dobrzeń Wielka.	22.07.2016 r.
36.	Udział Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza w XXXIV Łemkowskiej Watrze oraz wystąpienie nt. ochrony praw mniejszości zorganizowanej przez Zjednoczenie Łemków. Zdynia.	23.07.2016 r.

37.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara oraz Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza z Dowódcą Generalnym Rodzajów Sił Zbrojnych.	25.07.2016 r.
38.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara oraz Zastępczyni Rzecznika Sylwii Spurek z Rzecznikiem Praw Pacjenta. Warszawa.	25.07.2016 r.
39.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych Straży Granicznej w Kostrzynie n/Odrą (jednostka zamknięta) oraz Zakład Karny w Gorzowie Wielkopolskim – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	25.07.2016 r.
40.	Przyjęcia Interesantów w Urzędzie Miasta Szczecin przez pracowników Biura Terenowego w Gdańsku. Przeprowadzenie wizytacji w Zakładzie Karnym w Goleniowie oraz w Areszcie Śledczym w Szczecinie. Łukasz Kuczyński Starszy radca, Kamil Dunaj Radca	25-27.07.2016 r.
41.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w spotkaniu mediacyjnym w sprawie zmiany granic Opola i Dobrzynia Wielkiego. Andrzej Stefański Główny Koordynator ds. Projektów Regionalnych, Łukasz Kosiedowski Naczelnik Wydziału.	26.07.2016 r.
42.	Badanie tematyczne warunków odbywania kary w jednostkach penitencjarnych przez osoby w wieku 75+. Bartłomiej Pawłowski Referent prawny. Wojkowice, Bytom.	26.07.2016 r.
43.	Zakład Karny w Gorzowie Wielkopolskim – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	26-28.07.2016 r.
44.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w uroczystościach związanych ze Światowymi Dniami Młodzieży. Powitanie papieża Franciszka. Kraków.	27-28.07.2016 r.
45.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w posiedzeniu plenarnym Krajowej Rady Sądownictwa. Warszawa.	28.07.2016 r.
46.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara oraz Zastępczyni Rzecznika Sylwii Spurek w sprawie hostelu dla osób LGBT. Warszawa.	28.07.2016 r.
47.	Przyjęcia Interesantów w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Świętokrzyskiego w Kielcach przez Pełnomocnik Terenową Rzecznika Aleksandrę Wentkowską.	28.07.2016 r.
48.	Przyjęcia interesantów w Lubelskim Urzędzie Wojewódzkim przez pracowników Biura RPO w Warszawie.	29.07.2016 r.
49.	Udział Zastępcy Rzecznika Stanisława Trociuka w uroczystych obchodach 72. Rocznicy wybuchu powstania warszawskiego. Warszawa.	01.08.2016 r.

50.	Upamiętnienie 72 rocznicy likwidacji tzw. Zigeunerlager (obozu cygańskiego) w KL Auschwitz-Birkenau w ramach Międzynarodowego Dnia Pamięci o Zagładzie Romów. Andrzej Stefański Główny Koordynator ds. Projektów Regionalnych. Oświęcim.	02.08.2016 r.
51.	Badanie tematyczne warunków odbywania kary w jednostkach penitencjarnych przez osoby w wieku 75+. Janina de Michelis Główny specjalista, Klaudia Kamińska Referent prawny Białystok, Przytuły Stare.	02.08.2016 r.
52.	Badanie tematyczne warunków odbywania kary w jednostkach penitencjarnych przez osoby w wieku 75+. Zbigniew Kuźma Główny Specjalista. Radom.	03.08.2016 r.
53.	Udział Zastępczyni Rzecznika Sylwii Spurek w uroczystości odsłonięcia pomnika upamiętniającego pomordowanych Romów i Sinty. Chełmno nad Nerem.	03.08.2016 r.
54.	Rzecznik Praw Obywatelskich Adam Bodnar na prośbę Fundacji "Spełnienie" spotkał się z dziećmi ze Szprotawy i opowiedział o swojej pracy. Dźwirzyna.	04.08.2016 r.
55.	Spotkanie Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza z przedstawicielami Centralnego Zarządu Służby Więziennej. Warszawa.	05.08.2016 r.
56.	Badanie tematyczne warunków odbywania kary w jednostkach penitencjarnych przez osoby w wieku 75+. Klaudia Kamińska Referent prawny, Piotrków Trybunalski, Garbalin.	05.08.2016 r.
57.	Udział Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza w kwartalnym spotkaniu przedstawicieli Zespołu ds. Wykonywania Kar i Krajowego Mechanizmu Prewencji z Centralnym Zarządem Służby Więziennej w biurze RPO.	05.08.2016 r.
58.	Regionalny Szpital - Oddział Psychiatryczny w Kołobrzegu oraz Dom Pomocy Społecznej w Gościnie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	08-11.08.2016 r.
59.	Regionalny Szpital - Oddział Psychiatryczny w Kołobrzegu – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji. Udział Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza .	09.08.2016 r.
60.	Badanie tematyczne warunków odbywania kary w jednostkach penitencjarnych przez osoby w wieku 75+. Ewelina Brzostymowska Specjalista. Lublin, Opole Lubelskie.	09.08.2016 r.
61.	Areszt Śledczy w Ostródzie oraz Areszt Śledczy w Szczytnie - badanie stanu przestrzegania praw i wolności osadzonych przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	09.08.2016 r.

62.	Badanie tematyczne warunków odbywania kary w jednostkach penitencjarnych przez osoby w wieku 75+. Natalia Kłączyńska Główny Specjalista. Wołów, Oleśnica.	10.08.2016 r.
63.	Dom Pomocy Społecznej w Gościnie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji. Udział Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza.	10-11.08.2016 r.
64.	Wizytacja przejścia granicznego w Terespolu – Marcin Sośniak Naczelnik Wydziału oraz Joanna Subko radca .	10-11.08.2016 r.
65.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Słupsk przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	11.08.2016 r.
66.	Badanie tematyczne warunków odbywania kary w jednostkach penitencjarnych przez osoby w wieku 75+. Piotr Mąkosza Główny Specjalista. Strzelin, Strzelce Opolskie.	11.08.2016 r.
67.	Uniwersyteckie Mistrzostwa Europy Debat EUDC 2016 pod honorowym patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich.	14-21.08.2016 r.
68.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Kolonii Ossa – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	16-17.08.2016 r.
69.	Zakład Karny w Braniewie oraz Areszt Śledczy w Elblągu– badanie stanu przestrzegania praw i wolności osadzonych przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	17.08.2016 r.
70.	Zakład Karny w Iławie – badanie stanu przestrzegania praw i wolności osadzonych przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	18.08.2016 r.
71.	Dom Pomocy Społecznej „Gniazdo Rodzinne” w Wesołej – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	18-19.08.2016 r.
72.	Przyjęcia interesantów w Kujawsko-Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim w Bydgoszczy przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	19.08.2016 r.
73.	Zakład Karny w Sztumie oraz Areszt śledczy w Stargardzie Gdańskim – badanie stanu przestrzegania praw i wolności osadzonych przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	22.08.2016 r.
74.	Pabianickie Centrum Medyczne Sp. z.o.o - Oddział Psychiatryczny – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	22-25.08.2016 r.
75.	Dom Pomocy Społecznej w Pabianicach – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	23-25.08.2016 r.
76.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Częstochowa przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Katowicach.	25.08.2016 r.
77.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Świętokrzyskiego w Kielcach przez Pełnomocnik Terenową RPO	25.08.2016 r.

	Aleksandrę Wentkowską.	
78.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Lublin przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	26.08.2016 r.
79.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Szczecin – przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	29-30.08.2016 r.
80.	Dom Pomocy Społecznej „Zacisze” w Katowicach – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	29-01.09.2016 r.
81.	Dom Pomocy Społecznej Nr 1 w Zabrze – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	31.08-01.09.2016 r.
82.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z dziennikarzami podsumowujące pierwszy rok kadencji.	02.09.2016 r.
83.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara, Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza z przedstawicielami Polskiego Towarzystwa Penitencjarnego – nawiązanie współpracy, naświetlenie głównych tematów, jakimi zajmuje się aktualnie Rzecznik w sferze prawa karnego wykonawczego.	06.09.2016 r.
84.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Pogroszynie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	06-07.09.2016 r.
85.	Europejski Festiwal Filmowy „Integracja Ty i Ja” pod patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich. Koszalin.	06-10.09.2016 r.
86.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w sprawie zmiany granic miasta Opola. W spotkaniu uczestniczył również Andrzej Stefański Główny Koordynator ds. Projektów Regionalnych.	07.09.2016 r.
87.	Wizyta Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w Gdańsku w <u>ramach spotkań regionalnych</u> .	08.09.2016 r.
88.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Słupsk przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	08.09.2016 r.
89.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z młodzieżą I Liceum Ogólnokształcącego im. H. Sienkiewicza w Malborku.	08.09.2016 r.
90.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Warszawie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	08.09.2016 r.
91.	Wojewódzki Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Suchowoli – ad hoc badanie osób w ramach środka zabezpieczającego z wniosku Rzecznika Praw Pacjenta z udziałem Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza.	08-09.09.2016 r.
92.	XII Festyn Przyjaźni „Tacy Sami” w Tczewie, który uświetnia obchody Ogólnopolskiego Dnia Solidarności z Osobami Chorymi	09.09.2016 r.

	na Schizofrenię - pod patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich.	
93.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z organizacjami pozarządowymi, które wsparły przed rokiem jego kandydaturę na stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich.	10.09.2016 r.
94.	Udział pracowników Biura RPO w pikniku „Europa zmienia Warszawę.”	12.09.2016 r.
95.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara i Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza z prof. Piotrem Stępnikiem, przewodniczącym Polskiego Towarzystwa Penitencjarnego w biurze RPO.	12.09.2016 r.
96.	Spotkania Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z przedstawicielami organizacji społecznych, osobami prywatnymi, przedstawicielami biur poselskich, radymi i dziennikarzami mediów lokalnych nt. praworządności, uciążliwych inwestycjach, prawach dzieci w rodzinach zastępczych w Puław, Opola Lubelskiego, Kraśnika, Zamościa, Chełma i Lublina w ramach spotkań regionalnych. W spotkaniach brali udział również: Barbara Imiołczyk Dyrektor Zespołu, Agnieszka Jędrzejczyk Zastępca Dyrektora Zespołu, Joanna Troszczyńska-Reyman, Joanna Łodej Starszy Radca oraz Magdalena Wilczyńska Asystentka RPO.	13-16.09.2016 r.
97.	Udział Zastępczyni Rzecznika Praw Obywatelskich Sylwii Spurek w pracach Grupy roboczej ds. przeciwdziałania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej zorganizowanej przez Biuro RPO.	13.09.2016 r.
98.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z mieszkańcami Kraśnika nt. „Mam problem z sądem, jak mi Rzecznik pomoże?” Kraśnik.	14.09.2016 r.
99.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z przedstawicielami organizacji pozarządowych, samorządowcami, przedsiębiorcami a także uczniami z różnych opolskich szkół ponadpodstawowych (w ramach "żywej lekcji WOS") nt. przemocy domowej, dostępu do edukacji i do informacji publicznej. Opole Lubelskie.	14.09.2016 r.
100.	Udział Zastępczyni Rzecznika Sylwii Spurek w „Śniadaniu prasowym”, nt. Raportu dotyczącego godzenia ról rodzinnych i zawodowych zorganizowanym przez Biuro RPO.	14.09.2016 r.
101.	Kontrola przestrzegania praw i wolności obywatelskich żołnierzy i pracowników wojska Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych we Wrocławiu. Tomasz Oklejak Naczelnik Wydziału oraz Zdzisław Szałaj Główny Specjalista.	14-16.09.2016 r.
102.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z młodzieżą w II Liceum Ogólnokształcącego w Zamościu.	15.09.2016

103.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z mieszkańcami Zamościa nt.: czy nasze państwo może nas lepiej traktować? Czy sami możemy się lepiej traktować?	15.09.2016 r.
104.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z mieszkańcami Chełma nt. poprawy działania organów samorządu terytorialnego i innych instytucji.	15.09.2016 r.
105.	Międzynarodowa Szkoła Letnia "Współczesne problemy dziecka i dzieciństwa w społeczeństwach wielokulturowych - teoria, badania, praktyka" pod honorowym patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich.	15-24.09.2016 r.
106.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z przedstawicielami mniejszości narodowych i religijnych w Lublinie.	16.09.2016 r.
107.	Spotkanie Adama Bodnara z przedstawicielami mniejszości narodowych i religijnych oraz debata konstytucyjna „Prawo do wolności sumienia i religii w świetle art. 53 Konstytucji RP a także spotkanie w sprawie praw lokatorów. Lublin.	16.09.2016 r.
108.	Przyjęcia interesantów w Kujawsko-Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim w Bydgoszczy przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	16.09.2016 r.
109.	Udział Zastępcy Rzecznika w IX Ogólnopolskim Zjeździe Katedr Prawa Karnego Materialnego i Kryminologii nt. „Prawo karne jutra – między pragmatyzmem a dogmatyzmem” zorganizowanym przez Uniwersytet Gdański Wydział Prawa i Administracji. Gdańsk.	17.09.2016 r.
110.	105 Szpital Wojskowy z Przychodnią SP ZOZ w Żarach – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	19-20.09.2016 r.
111.	XII Festyn Przyjaźni „Tacy sami” w ramach ogólnopolskiego Dnia Solidarności z Osobami Chorymi na schizofrenię zorganizowane przez Środowiskowe Domy Samopomocy MOPS. Dariusz Supeł Starsza radca administracyjny. Tczew.	20.09.2016 r.
112.	Udział Zastępczyni Rzecznika Sylwii Spurek w pracach Komisji ds. migrantów w Biurze RPO.	21.09.2016 r.
113.	Strzeżony Ośrodek dla Cudzoziemców w Krośnie Odrzańskim – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	21-22.09.2016 r.
114.	Badanie tematyczne warunków odbywania kary w jednostkach penitencjarnych przez osoby w wieku 75+. Janina de Michelis Główny Specjalista, Małgorzata Kiryluk Główny Specjalista, Jolanta Nowakowska Główny Specjalista. Łódź.	21-23.09.2016 r.
115.	Projekt „Etnoliga” rozgrywki amatorskiej ligi piłkarskiej pod honorowym Patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich. Warszawa.	25.09-11.12.2016 r.

116.	Szpital Specjalistyczny Sp. Z.o.o. w Kościerzynie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	26-27.09.2016 r.
117.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Szczecin przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	26-27.09.2016 r.
118.	Wizytacja i badanie sprawy znęcania się nad podopiecznymi Domu pomocy Społecznej w Białce Tatrzańskiej przez siostry zakonne. Michał Kleszcz Główny Specjalista oraz Michał Kosobudzki Specjalista.	27.09.2016 r.
119.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z przedstawicielkami Europejskiego Stowarzyszenia Studentów Prawa ELSA Poland w Biurze RPO.	27.09.2016 r.
120.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z Agatą i Piotrem Ikonowiczami dotyczące praw lokatorów. W spotkaniu uczestniczył również Andrzej Stefański Główny Koordynator ds. Projektów Regionalnych w Biurze RPO.	27.09.2016 r.
121.	Spotkanie Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza ze skazanym odbywającym karę pozbawienia wolności w sprawie sposobu procedowania sądu w sprawie dotyczącej oskarżonego. ?	28.09.2016 r.
122.	Samodzielny Publiczny Specjalistyczny ZOZ w Lęborku – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	28-29.09.2016 r.
123.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Częstochowa przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego w Katowicach.	29.09.2016 r.
124.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Świętokrzyskiego w Kielcach przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w Warszawie.	29.09.2016 r.

Tabela 9. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w III kwartale 2016 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Udział Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza w konferencji nt. „Alternatywy dla pozbawienia wolności – perspektywa europejska” zorganizowanej przez Helsińską Fundację Praw Człowieka. Warszawa.	01.07.2016 r.
2.	Debata „Ustawa o ochronie sygnalistów w Polsce. O potrzebie i perspektywach jej wprowadzenia” pod honorowym patronatem RPO.	04.07.2016 r.
3.	Konferencja międzynarodowa „Choroby Rzadkie - nasze zadanie” pod patronatem RPO. Białobrzegi.	01-03.07.2016 r.

4.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w debacie nt. „Po co nam konstytucja?” zorganizowana przez władze miasta Darłowo. Darłowo-Darłówek.	09.07.2016 r.
5.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara oraz Zastępczyni Rzecznika Sylwii Spurek w debacie europejskich ombudsmanów nt. „Dlaczego potrzebujemy rzeczników praw obywatelskich we współczesnej Europie?” zorganizowanej przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Ambasadę Austrii oraz Instytut Spraw Publicznych. Warszawa.	19.07.2016 r.
6.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w debacie "Żeby nie było śladów" - trudne rozliczenia z przeszłością. Sprawa Grzegorza Przemyka zorganizowanej przez Burmistrza Złocieńca. Złocieniec.	11.08.2016 r.
7.	Dyskusji panelowa poświęcona możliwościom wsparcia edukacji antydyskryminacyjnej ze strony samorządów, uczelni wyższych oraz instytucji publicznych. Dyskusja odbyła się w ramach spotkania Podlaskiej Sieci Różnorodności oraz Koalicji na rzecz Edukacji Antydyskryminacyjnej w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Podlaskiego. Katarzyna Wilkołaska-Żuromska Specjalista. Białystok.	12.07.2016 r.
8.	Udział Pełnomocnik Terenowej RPO Aleksandry Wentkowskiej w uroczystych obchodach Wojewódzkiego Święta Wojska Polskiego w Tychach.	24.08.2016 r.
9.	Udział Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza w konferencji rocznej prezentującej raport KMP w biurze RPO.	25.08.2016 r.
10.	Wykład Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara nt. „Kryzysu uchodźczego w kontekście ochrony praw człowieka” podczas corocznego spotkania zorganizowanego przez Poznańskie Centrum Praw Człowieka INP PAN i Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Poznań.	29.08.2016 r.
11.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w konferencji nt. „Od korzeni do pędów” zorganizowanej przez Instytut Polskiego Języka Migowego pod honorowym patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich. Warszawa.	03.09.2016 r.
12.	Rzecznik Praw Obywatelskich Adam Bodnar złożył przed Sejmem RP Informację z działalności za 2015 r.	05.09.2016 r.
13.	Udział Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza w prezentacji informacji z działalności RPO przed Sejmową Komisją Sprawiedliwości oraz na posiedzeniu plenarnym.	05.09.2016 r.
14.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara i Zastępczyni Sylwii Spurek w seminarium eksperckim nt. „Protokół	06.09.2016 r.

	fakultatywny do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych – skuteczne narzędzie ochrony praw osób z niepełnosprawnościami zorganizowanym w Biurze RPO.	
15.	Udział Zastępczyni Rzecznika Praw Obywatelskich Sylwii Spurek w Forum III Wieku nt „Polityka senioralna wyzwaniem dla Europy. Szanse i bariery starzejącego się społeczeństwa” zorganizowana przez Federację Uniwersytetów Trzeciego Wieku. Nowy Sącz.	07.09.2016 r.
16.	Udział Zastępczyni Rzecznika Praw Obywatelskich Sylwii Spurek w XXVI Forum Ekonomicznym i odbywającym się w jego ramach Forum Zdrowia nt. „Ograniczanie nierówności w dostępie do opieki zdrowotnej - wyzwanie dla systemu ochrony zdrowia” zorganizowanym przez Instytut Studiów Wschodnich. Krynica-Zdrój.	07-09.09.2016 r.
17.	Rzecznik Praw Obywatelskich Adam Bodnar wręczył Pani Joannie Muszkowskiej-Penson i Pani Oldze Krzyżanowskiej odznakę "Za zasługi dla ochrony praw człowieka." Gdańsk.	08.09.2016 r.
18.	Konferencja Model United Nations –POLMUN 2016 pod honorowym patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich. Warszawa.	08-11.09.2016 r.
19.	Udział Zastępcy Rzecznika Stanisława Trociuka, Mirosława Wróblewskiego Dyrektora Zespołu oraz Michała Kosobudzkiego Specjalisty w debacie nt. „Trybunał Konstytucyjny jako współtwórca polskiej kultury prawnej” zorganizowanej przez Uniwersytet Jagielloński. Kraków.	12-13.09.2016 r.
20.	Udział Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza w konferencji nt. „Izby wytrzeźwień a policyjne pomieszczenia dla osób zatrzymanych – ku modelowi optymalnemu” zorganizowanej w Biurze RPO.	12.09.2016 r.
21.	Międzynarodowa konferencja naukowa nt. „Rola dzielnicowego w zapewnieniu bezpieczeństwa lokalnego” zorganizowana przez Wyższą Szkołę Biznesu oraz Komendanta Wojewódzkiego Policji. Magdalena Sobas Starszy referent. Dąbrowa Górnicza.	12.09.2016 r.
22.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w seminarium nt. „Kondycja geriatry w Polsce” zorganizowanym w Biurze RPO.	13.09.2016 r.
23.	Konferencja naukowa nt. „Obowiązek ubezpieczenia społecznego” zorganizowana przez Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczeń Społecznych. Złoty Potok. Lesław Nawacki Dyrektor Zespołu.	15-16.09.2016 r.
24.	Konferencja naukowa nt. ”Prawo karne jutra – między pragmatyzmem a dogmatyzmem”, zjazd Katedr Prawa Karnego materialnego i kryminologii zorganizowany przez Uniwersytet Gdański Wydział Prawa i Administracji. Valeri Vachev Starszy Specjalista. Gdańsk.	15-18.09.2016 r.

25.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w obchodach 77. rocznicy napaści ZSRR na Polskę. Warszawa.	17.09.2016 r.
26.	Udział Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza w V Kongresie Kobiet Pomorza zorganizowanym przez Trójmiejską Akcję Kobiet oraz Europejskie Centrum Solidarności. Gdańsk.	17.09.2016 r.
27.	Konferencja „Otworzyć Bramy Tolerancji – jak współdziałać dla dobra osoby chorującej psychicznie” pod honorowym patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich.	18-21.09.2016 r.
28.	Seminarium nt. „Prawa Romów i innych mniejszości narodowych i etnicznych” zorganizowana przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Magdalena Kuruś Zastępca Dyrektora. Kraków.	19.09.2016 r.
29.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w Zjeździe Katedr Prawa Administracyjnego i Postępowania Administracyjnego zorganizowanym przez Uniwersytet Jagielloński. Zakopane.	19.09.2016 r.
30.	Udział Zastępczyni Rzecznika Sylwii Spurek w Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji. Warszawa.	20.09.2016 r.
31.	Wykład Zastępcy Rzecznika Stanisława Trociuka z okazji Zjazdu Dziekanów Uniwersyteckich Wydziałów Prawa zorganizowanego przez Uniwersytet Opolski. Opole.	20.09.2016 r.
32.	Udział Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza w VII Kongresie Dyrektorów Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych zorganizowanym przez Dyrektora Młodzieżowego Centrum Edukacji i Readaptacji Społecznej. Goniądz.	20.09.2016 r.
33.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara oraz Komisarza Praw Człowieka Rady Europy Nilsa Muižnieks w II Kongresie Osób z Niepełnosprawnościami pod honorowym patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich. Warszawa.	20.09.2016 r.
34.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w seminarium nt. "Wymiar sprawiedliwości w Polsce – refleksje na kanwie raportu Komisarza Praw Człowieka Rady Europy" które odbyło się w siedzibie Biura RPO.	20.09.2016 r.
35.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara i Zastępczyni Rzecznika Sylwii Spurek w konferencji z okazji jubileuszu prof. Eleonory Zielińskiej i wręczenie przez Rzecznika odznaki honorowej RPO „Za Zasługi dla Ochrony Praw Człowieka” zorganizowane przez Instytut Prawa Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa.	22.09.2016 r.
36.	Panel dyskusyjny nt. „Prawo językowe a różnorodność językowa” zorganizowany przez Stowarzyszenie Wilamowianie, Wydział Artes Liberales Uniwersytetu Warszawskiego oraz SOAS	22.09.2016 r.

	University of London. Szkoła terenowa w Wilamowicach. Marcin Sośniak Naczelnik Wydziału. Wilamowice.	
37.	Symposium "Zadania straży gminnych i miejskich w zakresie kontroli gospodarowania odpadami" pod honorowym patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich.	22.09.2016 r.
38.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara oraz Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza w seminarium dotyczącym sytuacji osób zatrzymanych przez Policję, a przejawiających dysfunkcje psychiczne odbywającym się w Biurze RPO.	23.09.2016 r.
39.	Udział Pełnomocnik Terenowej RPO Katarzyny Sobańskiej-Laskowskiej w debacie dla seniorów nt. „Czy seniorzy boją się inności” zorganizowanej przez Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych. Wałbrzych.	23.09.2016 r.
40.	Udział Zastępczyni Rzecznika Sylwii Spurek w panelu dyskusyjnym nt. „Społeczne i osobiste konsekwencje braku prawnego uregulowania związków osób tej samej płci oraz skutecznej ochrony przed dyskryminacją” zorganizowanym przez Grupę Stonewall. Poznań.	24.09.2016 r.
41.	Udział Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza oraz Tomasza Oklejaka Naczelnika Wydziału w konferencji nt. "Służby mundurowe w społeczeństwie obywatelskim" zorganizowanej przez Federację Stowarzyszeń Służb Mundurowych RP. Warszawa.	26.09.2016 r.
42.	Udział Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza w uroczystościach z okazji 77. Rocznicy powstania Polskiego Państwa Podziemnego oraz złożenie wieńca pod pomnikiem AK. Warszawa.	27.09.2016 r.
43.	Udział Zastępcy Rzecznika Krzysztofa Olkowicza, Justyny Lewandowskiej Dyrektor Zespołu, Przemysława Kazimirskiego Zastępcy Dyrektora i Agnieszki Jędrzejczyk Zastępczyni Dyrektora Zespołu w I Debacie Regionalnej KMP zorganizowanej przez Biuro RPO. Katowice.	28.09.2016 r.
44.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w finałowej gali XI edycji konkursu lodołamacze skierowanego do pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne, zorganizowanej przez Fundację Aktywizacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych i Polską Organizację Pracodawców Osób Niepełnosprawnych. Wydarzenie jest objęte honorowym patronatem Małżonki Prezydenta RP Agaty Kornhauser-Duda. Warszawa.	29.09.2016 r.
45.	Konferencja nt. „Women in Science - Tradition of Maria Skłodowska – Curie” zorganizowana przez Politechnikę Łódzką. Anna Błaszczak-Banasiak. Łódź.	30.09.2016 r.

Tabela 10. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w III kwartale 2016 r.

1.	Udział Zastępczyni Rzecznika Sylwii Spurek w wysłuchaniu zorganizowanym w Parlamencie Europejskim nt. wdrażania Dyrektywy Rady 2004/113/WE podczas posiedzenia Komisji Praw Kobiet i Równouprawnienia Parlamentu Europejskiego. Bruksela.	11-12.07.2016 r.
2.	Konferencja nt. zapobiegania rasizmowi „Fight against racism, xenophobia and homophobia/trasphobia” zorganizowana przez Radę Europy; udział Zuzanny Rudzińskiej-Bluszcz, Głównego Koordynatora ds. Strategicznych Postępowań Sądowych. Barcelona.	24-26.07.2016 r.
3.	Szkolenie nt. „Sexual Orientation and Gender Identity in International Law” zorganizowane przez Uniwersytet w Leiden. Anna Mazurczak Naczelnik Wydziału. Haga.	29.07-05.08.2016 r.
4.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z sędzią Dominiquem Reinhornem - wiceprezesem i przewodniczącym Izby w Trybunale Administracyjnym w Marsylii. W spotkaniu uczestniczyli również przedstawiciele Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz Katarzyna Łakoma Dyrektor Zespołu oraz Agnieszka Grzelak Zastępca Dyrektora.	30.08.2016 r.
5.	Spotkanie sieci EQUINET zorganizowane wspólnie przez Non-Discrimination Ombudsman oraz posiedzeniu Zarządu Stowarzyszenia EQUINET. Anna Błaszczak Dyrektor Zespołu do Spraw Równego Traktowania. Helsinki.	06-08.09.2016 r.
6.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z delegacją Komisji Weneckiej nt. sytuacji w Polsce oraz problemów Trybunału Konstytucyjnego.	12.09.2016 r.
7.	59 sesja Komitetu Praw Ekonomicznych, Społecznych i Kulturalnych. Zuzanna Rudzińska-Bluszcz. Genewa.	18-22.09.2016 r.
8.	Spotkanie Zastępczyni Rzecznika Sylwii Spurek z Panem Kenneth'em Roth'em (Executive director of Human Rights Watch). Warszawa.	19.09.2016 r.
9.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara oraz Zastępczyni Rzecznika Sylwii Spurek z pełnomocnikiem Departamentu Stanu USA ds. Demokracji, Praw Człowieka i Pracy. W spotkaniu uczestniczyła również Anna Błaszczak Dyrektorka Zespołu.	20.09.2016 r.
10.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z Anarem Mammadli, azerskim działaczem na rzecz praw człowieka i byłym więźniem politycznym. W spotkaniu i dyskusji nt. praw	20.09.2016 r.

	człowieka wzięli udział również Nils Muižnieks, Komisarz Praw Człowieka Rady Europy, Anna Zamejc, dziennikarka specjalizująca się w problematyce azerskiej oraz Agnieszka Grzelak Zastępca Dyrektora Zespołu.	
11.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara ze Specjalną Sprawozdawczynią OBWE ds. Wolności Mediów Dunją Mijatović.	20.09.2016 r.
12.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w międzynarodowej konferencji nt. „Rola Kościoła katolickiego w procesie integracji europejskiej” zorganizowanej przez Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Fundację Konrada Adenauera w Polsce, Fundację Roberta Schumana w Luksemburgu. Kraków.	21.09.2016 r.
13.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w panelu dotyczącym nadużywania tymczasowego aresztowania podczas największego dorocznego spotkania przedstawicieli krajów OBWE na temat praw człowieka i demokracji Human Dimension Implementation Meeting. Warszawa.	22.09.2016 r.
14.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z prof. Malcomem Evansem przewodniczącym podkomitetu Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. zapobiegania torturom, członkiem zarządu stowarzyszenia na rzecz przeciwdziałania torturom oraz Panią Evą Csergő ze stowarzyszenia na rzecz przeciwdziałania torturom (APT). Warszawa.	23.09.2016 r.
15.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara w ramach wizyty studyjnej z delegacją sędziów sądów administracyjnych z Królestwa Tajlandii. Przewodniczył jej wiceprezes Najwyższego Sądu Administracyjnego Vorapot Visrutpich.	26.09.2016 r.
16.	Udział Zastępcy Rzecznika Stanisława Trociuka w zjeździe ombudsmanów Państw Grupy Wyszehradzkiej. Wysokie Tatry. Słowacja.	26-28.09.2016 r.
17.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z przedstawicielami EU- Russia Civil Society Forum - aktywistami na rzecz praw człowieka i demokracji. W rozmowie uczestniczyła Zuzanna Rudzińska-Bluszcz Główny Koordynator ds. Strategicznych Postępowań Sądowych w Biurze RPO.	28.09.2016 r.
18.	Konferencja nt. „Labour Law Reforms and Social Dialogue in Europe: Comparative Perspectives” zorganizowana przez Uniwersytet Amsterdamu. Mirosław Wróblewski Dyrektor Zespołu. Bruksela.	28-29.09.2016 r.

19.	Konferencja nt. „Towards a UN Convention on the rights of older persons” zorganizowana w Parlamencie Europejskim przez Age Platform Europe oraz ENNHRI. Anna Chabiera Główny Specjalista. Bruksela.	28-29.09.2016
20.	Udział Zastępczyni Rzecznika Sylwii Spurek w corocznym spotkaniu generalnym sieci Equinet zorganizowanym przez Equinet. Bruksela.	29-30.09.2016 r.
21.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Adama Bodnara z przewodniczącym Komisji Równości i Praw Człowieka Davidem Isaakiem (Chair of the Equality and Human Rights Commission). Spotkał się także z przedstawicielami Ambasady RP oraz polskich i brytyjskich organizacji społecznych. W spotkaniu uczestniczył Mirosław Wróblewski Dyrektor Zespołu. Londyn.	30.09-01.10.2016 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia o charakterze generalnym do:

1. Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (VII.7202.12.2014) z 1 lipca 2016 r. – w sprawie pomocy finansowej dla młodych rolników.

W zainteresowaniu Rzecznika w dalszym ciągu pozostaje kwestia kryterium nakazującego obowiązek ubezpieczenia w KRUS w celu uzyskania pomocy finansowej na rozpoczęcie działalności gospodarczej przez młodych rolników. W ocenie Rzecznika ukierunkowanie wsparcia i określenie grupy docelowej każdego działania, nie zwalnia ustawodawcy z poszanowania zasady równości i tworzenia kryteriów opartych na rzeczywistej ocenie danych podmiotów a nie tylko formalnych przesłankach zawężających krąg potencjalnych beneficjentów. Zdaniem Rzecznika obecna regulacja de facto piętnuje osoby przedsiębiorcze które prowadząc działalność rolniczą poszukują również innych dochodów, nie uwzględnia ona sytuacji osób ubezpieczonych w ZUS, przejmujących prowadzenie działalności rolniczej np. w wyniku następstwa prawnego. Takie osoby chcąc uzyskać wspomniane wsparcie musiałyby zrezygnować z dotychczasowej działalności zawodowej. W opinii Rzecznika kryterium w postaci obowiązku ubezpieczenia w KRUS jest dogodne dla organów rozpatrujących wnioski o przyznanie wsparcia, nie jest jednak właściwe dla rzetelnego ukierunkowania wsparcia.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi w piśmie z 20 lipca 2016 r. wskazał, że podstawowym założeniem każdego państwa członkowskiego jest ukierunkowanie wsparcia czyli określenie w programie grupy docelowej każdego z działań z uwzględnieniem sytuacji rolnictwa w danym kraju oraz możliwości finansowych tych programów. Dlatego też, w przypadku programu "Restrukturyzacja małych gospodarstw" należy udzielić wsparcia wyłącznie podmiotom związanym z rolnictwem i prowadzącym działalność rolniczą w celach zarobkowych. Ministerstwo dokonało głębokiej analizy programu wsparcia i nie widzi możliwości zmiany swojego stanowiska, bowiem celem tego programu powinna zostać wyznaczona grupa docelowa dla której podstawowym źródłem utrzymania jest działalność rolnicza.

2. Ministra Edukacji Narodowej (VII.501.84.2015) z 5 lipca 2016 r. – w sprawie uregulowania monitoringu wizyjnego w szkołach.

Rzecznik od wielu lat podejmuje działania mające na celu zwrócenie uwagi organów państwowych na konieczność uregulowania monitoringu wizyjnego w Polsce. Mimo zagrożeń dla konstytucyjnych wolności i praw obywateli, jakie powoduje brak stosownych regulacji odnoszących się do monitoringu wizyjnego,

kwestia ta nie została uregulowana. Niezależnie od uregulowania monitoringu wizyjnego stosowanego w przestrzeni publicznej, niecierpiącym zwłoki problemem pozostaje wprowadzenie regulacji dotyczącej monitoringu wizyjnego stosowanego w szkołach i innych placówkach oświatowych. Zdaniem Rzecznika konieczne jest wprowadzenie zasad regulujących prowadzenie monitoringu w akcie prawnym powszechnie obowiązującym, ustawie bądź rozporządzeniu tak aby zainstalowanie na terenie szkoły kamer nie prowadziło do naruszenia konstytucyjnych praw uczniów, nauczycieli i innych osób przebywających w szkole. Brak niezbędnej regulacji pozostawia organom szkoły dowolność decydowania o formach i zakresie ingerencji w sferę życia prywatnego uczniów. Rzecznik dostrzega pozytywne skutki monitoringu ale zwraca uwagę, że budowanie poczucia bezpieczeństwa musi opierać się na wzajemnym zaufaniu i poszanowaniu godności człowieka. Rzecznik zwrócił się z prośbą o przedstawienie stanowiska i rozważenie podjęcia działań legislacyjnych w celu uregulowania kwestii stosowania monitoringu wizyjnego w szkołach.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej w odpowiedzi z dnia 1 sierpnia 2016 r. informuje, że resort podziela opinię Rzecznika Praw Obywatelskich o potrzebie wprowadzenia regulacji normujących kwestie związane z instalowaniem monitoringu wizyjnego w szkołach, a także zasady prowadzenia monitoringu i postępowania z tak zgromadzonymi danymi.

Uregulowania dotyczące szkół i placówek nie mogą abstrahować od przepisów powszechnie obowiązujących w odniesieniu do instytucji publicznych, co uzasadnia ich wprowadzenie w ramach kompleksowej regulacji dotyczącej monitoringu wizyjnego w Polsce uregulowanego rozporządzeniem z dnia 6 września 2007 r. w sprawie form i zakresu finansowego wspierania organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w publicznych szkołach i placówkach. W opinii resortu, do czasu wprowadzenia regulacji kompleksowo regulujących system monitoringu wizyjnego w przestrzeni publicznej, organy prowadzące i szkoły, które zdecydują się na zainstalowanie kamer, winny zasięgać w tej kwestii opinii Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych.

3. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Prezesa Urzędu Konkurencji i Konsumentów (VII.564.8.2015) z 6 lipca 2016 r. – w sprawie wydawania prasy przez władze samorządowe.

Jednym z zagrożeń dla korzystania z wolności słowa, a także dla prawa dostępu obywateli do informacji publicznej jest wydawanie prasy przez samorządy lokalne, zwłaszcza na zasadach komercyjnych. W ocenie Rzecznika jednostki samorządu terytorialnego nie powinny wydawać prasy, a jedynie biuletyny, które zawierają obiektywne informacje, użyteczne dla lokalnej społeczności, publikacje promujące samorząd, a także komunikaty urzędowe.

Do Rzecznika napisali wydawcy lokalnej prasy, zwracając uwagę na negatywne skutki wynikające z wydawania prasy przez władze samorządowe. Zdaniem

wnioskodawców, niedopuszczalne jest łączenie funkcji biuletynu informacyjnego organu administracji z funkcją niezależnej prasy, której jednym z zadań jest kontrola społeczna (tzw. public watchdog) nad działaniem władz lokalnych. Z tym zjawiskiem wiąże się często utrudnianie dostępu do informacji dziennikarzom prasy prywatnej. Podważa to zasadę wolności słowa i prawo dostępu obywateli do informacji publicznej.

Obowiązujący stan prawny nie zakazuje władzom lokalnym informowania o sprawach gminy poprzez wydawanie biuletynu informacyjnego. Zdaniem Rzecznika działalność ta nie powinna jednak przybierać formy zwykłego tytułu prasowego. Istnieje bowiem duże prawdopodobieństwo, że podstawowe standardy stanowiące o prawie obywateli do ich rzetelnego informowania, jawności życia publicznego oraz kontroli i krytyki społecznej, nie będą realizowane. Rzecznik zwraca uwagę również na fakt, że ustrojowe przepisy samorządowe nie dopuszczają w sposób wyraźny prowadzenia działalności polegającej na wydawaniu prasy.

Poważne wątpliwości Rzecznika budzi także łączenie funkcji publicznych z działalnością gospodarczą przez pisma samorządowe. Zamieszczanie reklam i ogłoszeń w gazecie wydawanej przez gminę nie mieści się w granicach prawa. Przede wszystkim zaś prasa wydawana przez gminę w postaci czasopisma czy dziennika stanowi nieuczciwą konkurencję dla lokalnej prasy prywatnej i osłabia jej pozycję rynkową. Wątpliwości może budzić także wydawanie przez samorząd tytułów prasowych, za które pobierana jest opłata. Zgodnie z obowiązującym prawem dostęp do informacji publicznej jest bowiem bezpłatny. Rzecznik zwrócił się o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów pismem z 8 sierpnia 2016 r. poinformował, że nie posiada kompetencji w zakresie ochrony pluralizmu w mediach a organem właściwym wydaje się Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, która na podstawie Konstytucji i ustawy o radiofonii i telewizji posiada instrumenty do działania w tej materii. Odnosząc się do propozycji Rzecznika w zakresie wprowadzenia do systemu prawa normy ustawowej zakazującej prowadzenia działalności wydawniczej dla prasy finansowanej przez samorząd terytorialny Prezes stoi na stanowisku, że rozwój konkurencji na rynku np. poprzez wzrost liczby wydawanych tytułów jest zjawiskiem pożądanym a taki zakaz mógłby wpłynąć negatywnie na konkurencję na rynku mediów. Dostrzega jednak problem wynikający z wydawania czasopism przez samorządy w kwestii polityki reklamowej przedsiębiorstw związanych z samorządem lokalnym.

4. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.552.14.2016) z 7 lipca 2016 r. – w sprawie nieobjęcia dzieci z placówek opiekuńczo-wychowawczych wsparciem państwa w postaci świadczenia wychowawczego.

Podczas spotkań regionalnych zgłoszono Rzecznikowi problem nieobjęcia dzieci z placówek opiekuńczo-wychowawczych wsparciem państwa w postaci świadczenia wychowawczego.

Dodatek wychowawczy jest przyznawany na częściowe pokrycie wydatków związanych z zaspokojeniem potrzeb życiowych i wychowaniem dzieci. W opinii Rzecznika wparcie jakiego państwo udziela rodzinom a w szczególności dzieciom jest krokiem w dobrym kierunku. Niepokój budzi jednak wyłączenie z grona adresatów tych świadczeń dzieci wychowywanych w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Wykluczenie z tej szczególnej i istotnej formy wsparcia dzieci pozbawionych rodziców przebywających, z przyczyn od nich niezależnych, w instytucjonalnej pieczy zastępczej nie znajduje uzasadnienia. Skoro ustawodawca uznał za celowe udzielanie wsparcia opiekunom realizującym zadania pieczy zastępczej, to powinien to czynić bez wyjątku. Nieuprawnione jest preferowanie jednej z grup dzieci podlegających szczególnej opiece i pomocy państwa poprzez wyeliminowanie dzieci przebywających w pieczy instytucjonalnej z dostępu do dodatku wychowawczego. Rzecznik zwrócił się z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia stosownej inicjatywy legislacyjnej prowadzącej do skutecznego zabezpieczenia interesów wszystkich dzieci przebywających w zarówno w pieczy zastępczej rodzinnej i instytucjonalnej.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 21 lipca 2016 r. poinformowała, że porównanie średnich miesięcznych kosztów utrzymania wychowanków objętych różnymi formami opieki wykazało, że nakłady ponoszone w placówce opiekuńczo-wychowawczej są znacząco wyższe, niż w rodzinie zastępczej zawodowej i rodzinnym domu dziecka, czy rodzinnej pieczy zastępczej. Wypłata dodatku wychowawczego dla rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka oraz placówek opiekuńczo wychowawczych typu rodzinnego jest – obok przysługujących im obligatoryjnych i fakultatywnych świadczeń na utrzymanie dziecka - pomocą w zabezpieczeniu realnych potrzeb związanych z codzienną opieką i ich wychowaniem w ramach pełnienia bieżącej pieczy zastępczej. Ministerstwo nie planuje zmian legislacyjnych dotyczących rozszerzenia katalogu osób, którym przysługuje dodatek wychowawczy.

5. Szefa Służby Cywilnej w Kancelarii Rady Ministrów (XI.800.6.2015) z 7 lipca 2016 r. – w sprawie dyskryminacji w zakresie kształcenia ze względu na wiek.

Na tle skarg wpływających do Rzecznika wyłonił się problem dotyczący górnego ograniczenia wiekowego dla kandydatów ubiegających się o status słuchaczy Krajowej Szkoły Administracji Publicznej. Zgodnie z ustawą o Krajowej Szkole Administracji Publicznej słuchacze szkoły są wyłaniani w drodze postępowania rekrutacyjnego spośród osób, które nie ukończyły 32 lat.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich przyjęte ograniczenie wiekowe dla kandydatów ubiegających się o status słuchaczy Krajowej Szkoły Administracji Publicznej może stanowić naruszenie zasady równego traktowania i niedyskryminacji, wyrażonych w Konstytucji. Zgodnie z przepisami ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania zakazane jest nierówne traktowanie osób fizycznych ze względu na wiek w zakresie

podejmowania kształcenia zawodowego, w tym doksztalcania i doskonalenia zawodowego. Również w Prawie o szkolnictwie wyższym nie występują górne ograniczenia wiekowe w stosunku do kandydatów na słuchaczy studiów wyższych. Powyższy problem został także uwzględniony w Krajowym Programie Działań na rzecz Równego Traktowania na lata 2013-2016, za którego realizację odpowiedzialny jest Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania. Ma on zapewnić równe traktowanie w systemie edukacji, a także równy dostęp do edukacji niezależnie od wieku. Rzecznik zwrócił się o zajęcie stanowiska wobec przedstawionego zagadnienia oraz wskazanie uzasadnienia dla obowiązywania górnego limitu wieku 32 lat dla kandydatów na słuchaczy Krajowej Szkoły Administracji Publicznej.

Szef Służby Cywilnej w odpowiedzi z dnia 9 sierpnia 2016 r. podtrzymał stanowisko w kwestii utrzymania limitu wieku warunkującego przyjęcie do Krajowej Szkoły Administracji Publicznej, jednak biorąc pod uwagę argumenty Rzecznika uznał, że przedmiotowa kwestia powinna zostać poddana analizie, łącznie z innymi propozycjami zmian w funkcjonowaniu Szkoły tak aby ewentualne zmiany legislacyjne prowadziły do stworzenia spójnego systemu kształcenia kadry administracji państwowej. Zdaniem Szefa Służby Cywilnej wprowadzenie zmiany polegającej wyłącznie na uchyleniu limitu wieku warunkującego przyjęcie do Szkoły jest nieuzasadnione ale sugestie Rzecznika zostaną wzięte pod uwagę podczas prac nad zmianami dotyczącymi funkcjonowania Szkoły.

6. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.502.3.2016) z 8 lipca 2016 r. – w sprawie skuteczności realizowania przez asystentów rodziny pomocy rodzinom w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

W trakcie spotkań regionalnych Rzecznikowi przedstawiono problem dotyczący skuteczności realizowania przez asystentów rodziny funkcji wynikających z przepisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Zgodnie przepisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych powinny otrzymać niezbędną pomoc. Jedną z form takiego wsparcia jest przydzielenie asystenta rodziny, którego zadaniem jest praca z rodziną w kryzysie oraz pomoc w opiece i wychowywaniu dzieci w celu przezwyciężenia trudnej sytuacji.

Analiza Informacji opublikowanej przez Najwyższą Izbę Kontroli dotyczącej "Funkcjonowania asystentów rodziny w świetle ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej", wskazuje na pilną potrzebę zmian w ustawie które poprawiłyby opiekę nad rodzinami i pracę samych asystentów. Wnioski zawarte w Informacji w części pokrywają się z propozycjami zmian płynącymi ze środowiska asystentów rodziny i koncentrują się głównie wokół zmniejszenia liczby rodzin przypadających na asystenta do 10, trwałości współpracy z rodziną czego nie gwarantuje zatrudnienie na podstawie umowy cywilnoprawnej, określenie zasad współpracy z kuratorami sądowymi, placówkami pieczy zastępczej czy

zagwarantowanie korzystania z superwizji pracy socjalno-wychowawczej i terapeutycznej z rodziną w wymiarze minimum 6 godzin oraz wiele innych postulatów mających na celu wyeliminowanie trudności w pracy asystentów. Rzecznik dostrzegając pilną potrzebę zmian w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej zwrócił się o rozważenie możliwości podjęcia stosownej inicjatywy legislacyjnej wychodzącej naprzeciw postulatom asystentów rodziny.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w odpowiedzi z dnia 8 sierpnia 2016 r. zapewnił Rzecznika, że kwestie wsparcia rodziny są priorytetowym działaniem resortu, a rozwój asystentury w Polsce jest jego ważnym elementem zarówno w obecnych, jak i w przyszłych działaniach na rzecz rodzin wychowujących dzieci. Jednocześnie postulowany przez Rzecznika Praw Obywatelskich kierunek zmian został już dostrzeżony przez resort rodziny, pracy i polityki społecznej, który choćby w regulaminie ogłaszanych w roku 2016 konkursów przyjął zasadę, że w 2017 roku preferencyjnie będą traktowane jednostki samorządu terytorialnego, które w roku 2016 zatrudnią - w ramach projektów konkursowych - asystenta rodziny na podstawie Kodeksu pracy na poziomie 75% w relacji do zatrudniania asystentów rodziny na umowę - zlecenie. Zdaniem resortu doskonalenie zawodowe, w tym również zapewnienie superwizji, winno być zadaniem obligatoryjnym dla samorządu. W ramach perspektywy finansowej 2014 - 2020 (PO WER), będą realizowane działania dotyczące szkolenia kadr systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, w tym asystentów rodziny.

7. Ministra Zdrowia (VII.6060.48.2014 z 11 lipca 2016 r.) – w sprawie regulacji dotyczących dostępu do pytań z przeprowadzonych już państwowych egzaminów.

Zgodnie z przepisami ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry, testy i pytania testowe, przeprowadzone w ramach Lekarskiego Egzaminu Końcowego i Lekarsko-Dentystycznego Egzaminu Końcowego, nie podlegają udostępnieniu na zasadach określonych w ustawie o dostępie do informacji publicznej. Zdaniem Rzecznika przepisy te, w zakresie w jakim dotyczą testów i pytań testowych oraz zadań testowych, które już się odbyły, są niezgodne z konstytucyjnym standardem prawa do informacji o działalności organów władzy publicznej, co zostało potwierdzone wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego. Analogiczna regulacja prawna jak ta zakwestionowana przez Trybunał znajduje się w ustawie o diagnostyce laboratoryjnej. Zgodnie z Konstytucją każdy ma prawo do pozyskiwania informacji o działalności organów władzy i osób pełniących funkcje publiczne oraz o działalności organów samorządu gospodarczego i zawodowego. W opinii Rzecznika pytania i testy z egzaminów państwowych które już się odbyły stanowią informację publiczną co zostało potwierdzone w orzecznictwie sądów administracyjnych. Ponadto w ocenie Rzecznika ograniczenie prawa do informacji publicznej wynikające z Konstytucji nie ma uzasadnienia w przypadku przedmiotowych regulacji dlatego też Rzecznik zwrócił się o przedstawienie

stanowiska i podjęcie działań ustawodawczych w celu dostosowania przedmiotowych regulacji do standardów konstytucyjnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w odpowiedzi z dnia 16 sierpnia 2016 r. poinformował, że znowelizowane przepisy ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry, które wejdą w życie 1 maja 2017 r. nie będą pozwalały na udostępnianie testów i pytań testowych na zasadach określonych w ustawie o dostępie do informacji publicznej, mogą zostać udostępnione po ich wykorzystaniu na dany Lekarski Egzamin Końcowy i Lekarsko-Dentystyczny Egzamin Końcowy, wyłącznie osobom przystępującym do tych egzaminów. Jednocześnie powiadomił Rzecznika, że do Ministerstwa Zdrowia wpłynął wniosek Prezesa Krajowej Izby Diagnostów Laboratoryjnych zawierający propozycje nowych uregulowań zawartych w ustawie o diagnostyce laboratoryjnej. W Ministerstwie rozpoczęto prace zmierzające do zmian m.in. w kształceniu podyplomowym diagnostów laboratoryjnych a co za tym idzie kwestia dotycząca dostępu do testów i pytań testowych zostanie ponownie poddana szczegółowej merytorycznej analizie w trakcie prac nad nowelizacją tej ustawy.

8. Ministra Sprawiedliwości (IV.7022.20.2016) z 11 lipca 2016 r. – w sprawie niewykonywania przez zobowiązanych obowiązku alimentacyjnego.

Rzecznik dostrzegając problem niewywiązywania się z obowiązku alimentacyjnego zwrócił się do Ministra o rozważenie propozycji sędziów rodzinnych dotyczącej wykorzystania modelu niemieckiego, w którym tworzony jest wzór tablic alimentacyjnych oraz uproszczenie postępowania i przekazanie sprawy w ręce referendarzy sądowych. Tablice alimentacyjne w wersji niemieckiej zawierają zestawienie wysokości dochodów osiągniętych netto przez dłużnika alimentacyjnego z proponowaną wysokością alimentów dla dziecka, zmieniającą się w zależności od wieku dziecka. Im wyższe dochody oraz wiek dziecka, tym wyższa proponowana wysokość alimentów. Tablice stanowią wytyczne i propozycję z której sądy mogą korzystać, ale mogą je także modyfikować w zależności od okoliczności sprawy. Z informacji przekazanych Rzecznikowi przez Ministra Sprawiedliwości, w odpowiedzi na wcześniejsze wystąpienie wynikało, że podjęta została inicjatywa powołania przez Prezesa Rady Ministrów międzyresortowego zespołu którego zadaniem będzie wypracowanie kompleksowych rozwiązań przeciwdziałających zjawisku niealimentacji dlatego też Rzecznik zwrócił się z prośbą o informacje o stanie prac nad organizacją zespołu oraz o stanowisku Ministra w sprawie wykorzystania doświadczeń niemieckich w kwestii zjawiska niealimentacji.

9. Ministra Edukacji Narodowej (VII.7031.4.2016) z 11 lipca 2016 r. – w sprawie procedury przeprowadzania ustnego egzaminu maturalnego z języka polskiego.

Zgodnie z ustawą o systemie oświaty egzamin z języka polskiego w części ustnej należy do przedmiotów obowiązkowych objętych egzaminem maturalnym. W

obecnym systemie rekrutacji na studia co do zasady nie jest brany pod uwagę punktowy wynik z egzaminu z języka polskiego w części ustnej. W opinii Rzecznika nie zwalnia to jednak ustawodawcy z transparentnej procedury przeprowadzania tego egzaminu, która umożliwiłaby zapoznanie się przez uczniów ze sposobem dokonania oceny ich wypowiedzi i możliwościami zakwestionowania oceny budzącej wątpliwość. Procedura przeprowadzania ustnego egzaminu podczas którego losowane jest jedno pytanie sprawia, że egzamin nie daje w pełni miarodajnego obrazu wiedzy ucznia ani jego umiejętności. Wątpliwość budzi również brak możliwości uzyskania przez maturzystę szczegółowej informacji dotyczącej przyznanych mu punktów oraz uzasadnienia dokonanej przez komisję oceny. Za naruszenie praw jednostki należy uznać również brak możliwości odwołania się od oceny z egzaminu ustnego. Rzecznik popiera planowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej zmiany legislacyjne polegające na wprowadzeniu możliwości odwołania się do Kolegium Arbitrażu Egzaminacyjnego od wyniku weryfikacji sumy punktów w części pisemnej egzaminu maturalnego i części pisemnej egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie począwszy od 2017 r. ale uważa, że zmiany te powinny objąć również egzaminy ustne. Rzecznik zwrócił również uwagę na problem związany z egzaminem maturalnym z języka obcego, dotyczący maturzystów zdających egzamin więcej niż z jednego języka i zaproponował możliwość zadeklarowania jako przedmiotu dodatkowego języka obcego na poziomie podstawowym.

Minister Edukacji Narodowej w odpowiedzi z 13 września 2016 r. poinformował, że podstawą prawną do przeprowadzania ustnego egzaminu maturalnego jest ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Zgodnie z przepisami zadania egzaminacyjne sprawdzają umiejętności, które absolwent powinien nabyć w trakcie nauki określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Należą do nich: tworzenie wypowiedzi na określony temat, zgodnej z zasadami poprawności językowej, logiki i retoryki, a także umiejętność analizy i interpretacji tekstów kultury. W ocenie Ministra nie ma przeciwwskazań do udzielania zdającemu informacji na temat wyników punktowych uzyskanych za poszczególne aspekty wypowiedzi. Zarówno protokół, jak i karta oceny części ustnej zawierają takie dane, gdyż na ich podstawie egzaminator dokonuje analizy prezentacji. Z kolei możliwość odwoływania się od wyniku matury ustnej z języka polskiego wymagałaby obowiązkowego nagrywania wypowiedzi wszystkich zdających, gdyż podstawą odwołania musi być egzamin, a nie relacja z jego przebiegu. Ponadto wiązałyby się to z doprecyzowaniem przepisów dotyczących ochrony danych osobowych oraz zobligowaniem samorządów do zakupu sprzętu nagrywającego.

10. Rzecznika Praw Pacjenta (VII.7010.1.2016) z 11 lipca 2016 r. – w sprawie prawa do bezpłatnego przerywania ciąży w przypadkach o których mowa w ustawie o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży.

Osobom objętym ubezpieczeniem społecznym i osobom uprawnionym na podstawie odrębnych przepisów do bezpłatnej opieki leczniczej przysługuje prawo do bezpłatnego przerwania ciąży w publicznym zakładzie opieki zdrowotnej. Podkreślenia wymaga, że dopuszczenie możliwości przerywania ciąży w przypadkach opisanych w ustawie implikuje konieczność stworzenia systemu gwarantującego realny i niedyskryminujący dostęp do tej procedury. W przeciwnym razie zagwarantowana ustawowo możliwość poddania się legalnemu zabiegowi aborcji nabiera charakteru iluzorycznego. Ponadto, państwo ma obowiązek organizacji udzielania świadczeń zdrowotnych w taki sposób, aby instytucja klauzuli sumienia, służąca poszanowaniu wolności sumienia lekarzy nie uniemożliwiała pacjentkom skorzystania ze świadczeń do których są uprawnione, zwłaszcza w przypadkach w których kontynuowanie ciąży stanowi zagrożenie życia i zdrowia kobiety. Rzecznik zwrócił się o przekazanie informacji na temat działań podejmowanych w celu zagwarantowania dostępu do zabiegu legalnego przerywania ciąży.

Rzecznik Praw Pacjenta w piśmie z dnia 11 sierpnia 2016 r. poinformowała, że prowadzi postępowanie służące weryfikacji doniesień medialnych dotyczących dostępności do legalnego zabiegu przerywania ciąży na Podkarpaciu (tj. korespondencja z wojewódzkim oddziałem NFZ, pisma kierowane do organizacji społecznych i wojewódzkiego konsultanta w dziedzinie położnictwa i ginekologii). Ponadto RPP zwróciła uwagę na dwa istotne problemy, z jakimi spotykają się pacjentki chcące skorzystać z ustawowej możliwości przerwania ciąży. Mowa tu o faktycznym utrudnianiu uzyskania w/w świadczenia poprzez m.in. odmowę wystawienia skierowania do specjalisty czy odmowę przeprowadzenia badań prenatalnych, a także problemie w zachowaniu ciągłości świadczeń w przypadku, gdy na "klauzulę sumienia" powołują się wszyscy lekarze w danym podmiocie.

11. Ministra Sprawiedliwości (IV.7021.76.2016) z 11 lipca 2016 r. – w sprawie uprowadzeń i zatrzymań rodzicielskich.

W związku z większym otwarciem na świat, łatwością przemieszczania się i migracji zintensyfikowały się problemy dotyczące uprowadzeń i zatrzymań rodzicielskich. Kwestie te regulowane są przez Konwencję dotyczącą cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę (dalej jako Konwencja haska) oraz Rozporządzenie Rady (WE) 2201/2003, dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, a także konwencji o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń dotyczących pieczy nad dzieckiem oraz o przywracaniu pieczy nad dzieckiem (dalej jako Konwencja luksemburska). Sprawy rozpatrywane w trybie Konwencji haskiej stają się przedmiotem rozważań Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu. 1 marca 2016 r. w sprawie K.J. przeciwko Polsce (skarga Nr 30813/14) zapadł wyrok, stwierdzający naruszenie przez Rzeczpospolitą Polską art. 8 Konwencji. Jak wskazał ETPC, roczny okres rozpatrywania sprawy w trybie Konwencji haskiej stanowi naruszenie tego przepisu. Ze skarg wpływających do

Rzecznika wynika, że sprawy rozpatrywane w trybie Konwencji haskiej rzadko trwają mniej niż kilka miesięcy, zaś spełnienie terminu konwencyjnego, tj. sześciu tygodni, praktycznie się nie zdarza. Przewlekłość oraz błędy w postępowaniach konwencyjnych mogą powodować, że w przyszłości będą zapadać kolejne niekorzystne dla Rzeczypospolitej Polskiej orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu. Rzecznik zwrócił się o podjęcie działań zmierzających do usprawnienia pracy sądów na przykład poprzez wzmocnienie kadrowe sądów rodzinnych lub przywrócenia obligatoryjnego istnienia wydziałów rodzinnych w sądach rejonowych.

Minister Sprawiedliwości w piśmie z 30 sierpnia 2016 r. poinformował, że w resorcie sprawiedliwości toczą się prace nad nowelizacją ustawy z 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego oraz projektem ustawy o organizacji i trybie postępowania polskiego organu centralnego wyznaczonego na potrzeby Konwencji. Rozważana jest m.in. kwestia koncentracji spraw haskich w sądach apelacyjnych, co zapewni większą specjalizację sędziów. Ministerstwo przewiduje też wprowadzenie szkoleń w zakresie orzeczeń Trybunału dotyczących naruszenia postanowień Konwencji.

12. Przewodniczącego Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej Sejmu RP (VII.602.61.2014) z 13 lipca 2016 r. – w sprawie biernego prawa wyborczego w wyborach wójta (burmistrza, prezydenta).

Rzecznik monitoruje trudności interpretacyjne powstałe na gruncie ustawy o pracownikach samorządowych i ustawy Kodeks wyborczy w kwestii biernego prawa wyborczego w wyborach wójta. Przepisy ustawy o pracownikach samorządowych wprost stanowią, że osoba zatrudniona na podstawie wyboru może być jedynie osoba która nie była skazana prawomocnym wyrokiem sądu za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe. Z kolei według przepisów Kodeksu wyborczego nie ma prawa wybieralności osoba skazana prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe. W piśmiennictwie przeważają argumenty, że skazany nie powinien piastować urzędu wójta (burmistrza, prezydenta) ponieważ byłby jedynym spośród wszystkich pracowników samorządowych z powołania lub wyboru o łagodniejszym do spełnienia warunku niekaralności. W opinii Rzecznika wskazane trudności interpretacyjne mogą powodować stan niepewności wśród pewnej grupy kandydujących, co może wpływać na decyzje o skorzystaniu przez nich z biernego prawa wyborczego. Zdaniem Państwowej Komisji Wyborczej która również wypowiedziała się w tej sprawie, kwestia braku spójności przepisów ustawy o pracownikach samorządowych i Kodeksu wyborczego powinna być poddana pod rozwagę przez ustawodawcę. Rzecznik zwrócił się z prośbą o rozważenie dokonania koniecznych zmian w prawie.

13. Ministra Edukacji Narodowej (VII.7037.34.2015 z 13.07.2016 r.) – w sprawie zasad finansowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych.

W wyniku zmiany interpretacji przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym nastąpiła zmiana zasad finansowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych. Do tej pory młodzieżowe ośrodki wychowawcze w Systemie Informacji Oświatowej wskazywały jako wychowanków nie tylko młodzież przebywającą w placówce, ale także skierowaną do ośrodka. Dzięki takiemu rozwiązaniu, uzasadnionemu specyfiką działalności tego rodzaju placówek i stosunkowo dużą rotacją wychowanków, ośrodki mogły liczyć na większe dotacje - ich wysokość zależy bowiem przede wszystkim od liczby uczniów.

Obecnie środowiska resocjalizacyjne zwracają uwagę na trudną sytuację finansową młodzieżowych ośrodków wychowawczych która spowodowana jest uzależnieniem wysokości dotacji od liczby wychowanków wpisanych do księgi wychowanków i przebywających w ośrodku w dniu 30 września. Jest to niesłuszne, gdyż wychowankowie przyjmowani są w ciągu całego roku a placówka musi zapewnić miejsce każdemu nieletniemu skierowanemu do ośrodka. Nałożenie obowiązku zwrotu subwencji udzielonej na młodzież skierowaną do ośrodka która się nie stawiła bądź też oddaliła się samowolnie prowadzi do tego, że placówki mają obowiązek zwrotu części wykorzystanej już dotacji. Zdaniem Rzecznika sytuacja wymaga szybkiego rozwiązania powyższych kwestii tak aby młodzieżowe ośrodki wychowawcze mogły realizować zadania do których zostały powołane. Rzecznik zwrócił się o przedstawienie wyjaśnień w przedstawionej sprawie.

14. Ministra Zdrowia (V.7016.45.2016) z 18 lipca 2016 r. – w sprawie ograniczenia wydawania przepustek umożliwiających pacjentom opuszczenie zakładu psychiatrycznego.

Zgodnie z konstytucyjną zasadą praworządności organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa. W myśl przepisów ustawy o ochronie zdrowia psychicznego osoba z zaburzeniami psychicznymi leczona w szpitalu psychiatrycznym może uzyskać zgodę ordynatora (lekarza kierującego oddziałem) na okresowe przebywanie poza szpitalem bez wypisywania jej z zakładu, jeżeli nie zagraża to jej życiu albo życiu lub zdrowiu innych osób. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w dniu 4 lipca 2016 r. skierował pismo okólne do dyrektorów szpitali psychiatrycznych, kierowników oddziałów psychiatrycznych szpitali ogólnych oraz dyrektorów psychiatrycznych zakładów opiekuńczo - leczniczych, w sprawie rozważenia ograniczenia wydawania przepustek umożliwiających pacjentom opuszczenie zakładu psychiatrycznego, powołując się na zagrożenia związane z odbywającym się w kraju Szczytem Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego i Światowymi Dniami Młodzieży.

Wątpliwości Rzecznika budzi ingerencja Ministra Zdrowia w prawa i wolności obywatelskie, bez wskazania podstawy prawnej działania oraz z pominięciem

przesłanek udzielenia zgody na okresowe przebywanie poza szpitalem określonych w ustawie o ochronie zdrowia psychicznego. Rzecznik zwrócił się o zajęcia stanowiska w kwestii przedstawionego problemu oraz wskazanie podstaw prawnych podjętych działań.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 5 sierpnia 2016 r. poinformował, że skierowanie listu do dyrektorów szpitali psychiatrycznych nie miało na celu ograniczenia wydawania przepustek pacjentom szpitali psychiatrycznych a także sugerowania, że osoby z zaburzeniami psychicznymi mogą stanowić zagrożenie dla uczestników Światowych Dni Młodzięży. Podkreślił, że tak duże imprezy masowe wywołują bardzo silne emocje a wystosowanie listu miało na celu jedynie zapewnienie bezpieczeństwa osobom dotkniętym zaburzeniami psychicznymi oraz innym uczestnikom tych imprez. Ministerstwo nie kierowało się złą wolą kierując list do dyrektorów szpitali ale dbałością o bezpieczeństwo i szacunek dla osób zmagających się z problemami natury psychicznej.

15. Ministra Zdrowia (VII.5002.6.2015 z 18 lipca 2016 r.) – w sprawie zaprzestania finansowania procedury *in vitro*.

W zainteresowaniu Rzecznika pozostaje kwestia zaprzestania finansowania procedury zapłodnienia pozaustrojowego z budżetu państwa. Zagwarantowanie dostępu do bezpiecznych technik w zakresie rozrodczości uznaje się za kluczowy element ochrony zdrowia reprodukcyjnego. Zapewnienie mającej odpowiednią jakość opieki zdrowotnej ma znaczenie nie tylko dla poszanowania praw kobiet do ochrony zdrowia, ale także jest gwarantem przyjscia na świat zdrowego dziecka.

Zapłodnienie pozaustrojowe jest uznaną na całym świecie metodą leczenia niepłodności o potwierdzonej skuteczności. Zdaniem Rzecznika decyzja o rezygnacji z finansowania wspomnianej metody na rzecz innych metod leczenia niepłodności, oznaczająca w praktyce znaczne ograniczenie stosowania *in vitro*, powinna mieć uzasadnienie we wskazaniach aktualnej wiedzy medycznej. Z informacji przekazanych przez Pana Ministra nie wynika jednak, jakie inne metody leczenia niepłodności o porównywalnej skuteczności będą finansowane przez Ministerstwo. Za takie metody w szczególności trudno uznać programy profilaktyczne, które nie powinny być substytutem dla metod terapeutycznych. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez Ministra, w związku z zaprzestaniem realizacji tego programu, powołany został Zespół do spraw projektu programu z zakresu zdrowia prokreacyjnego. Wśród jego zadań znalazło się opracowanie projektu celu operacyjnego Narodowego Programu Zdrowia, który ma być ukierunkowany na promocję zdrowia prokreacyjnego oraz opracowanie projektu programu polityki zdrowotnej z zakresu zdrowia prokreacyjnego. Rzecznik zwrócił się z prośbą o przekazanie informacji dotyczących założeń przygotowywanego celu operacyjnego i polityki zdrowotnej oraz określenie horyzontu czasowego prac nad tymi projektami.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia pismem z 17 sierpnia 2016 r. poinformował, że prowadzone są prace zmierzające do poprawy zdrowia prokreacyjnego. Przedstawił wykaz zadań służących realizacji tego celu oraz podmioty odpowiedzialne za ich wykonanie ujęte w projekcie rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020 przekazanego pod obrady Rady Ministrów. Ponadto obecnie procedowany jest projekt programu polityki zdrowotnej „Program kompleksowej ochrony zdrowia prokreacyjnego na lata 2016-2017”. Program zawiera 5 głównych obszarów interwencji: utworzenie sieci referencyjnych ośrodków leczenia niepłodności, szkolenie lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej, lekarzy specjalistów z zakresu położnictwa i ginekologii oraz położnych w zakresie zdrowia prokreacyjnego i standardów leczenia niepłodności, edukację zdrowotną, kompleksową diagnostykę niepłodności oraz utworzenie Banku Tkanek Germinalnych. Program uzyskał pozytywną opinię Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji.

16. Przewodniczącego Komisji do spraw Petycji w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej (II.510.732.2016 z 18 lipca 2016 r.) – w sprawie prac legislacyjnych dotyczących uprawnienia świadka do odmowy udzielania odpowiedzi.

Rzecznik z zadowoleniem przyjął wiadomość o podjęciu prac legislacyjnych w kierunku postulowanego od dłuższego czasu rozszerzenia zakresu przedmiotowego uprawnienia świadka do odmowy udzielenia odpowiedzi. Wskutek nowelizacji Kodeksu postępowania karnego dokonanej w 2003 r. ograniczono możliwość uchylenia się przez świadka od odpowiedzi na pytanie jedynie do narażania się na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. Tym samym, w obecnym stanie prawnym nie jest możliwe uchylenie się od odpowiedzi, gdy świadkowi lub osobie jemu najbliższej grozi narażenie się na odpowiedzialność za wykroczenie lub wykroczenia skarbowe. Należy podkreślić, że art. 42 ust. 2 Konstytucji, konstytuujący prawo jednostki do obrony w postępowaniu karnym odnosi się nie tylko do postępowania w sprawach o przestępstwa, lecz do każdego postępowania zmierzającego do ukarania sprawcy. W wystąpieniu do Przewodniczącego Komisji do Spraw Petycji Sejmu RP Rzecznik wyraził nadzieję, że zostaną podjęte działania legislacyjne zapewniające szerszą realizację praw jednostki w zakresie prawa represyjnego.

17. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.1709.2016) z 19 lipca 2016 r. – w sprawie zapewnienia osobom osadzonym w zakładach karnych i aresztach śledczych odzieży odpowiedniej do pory roku.

Ze skarg wpływających do Rzecznika wynika, iż administracja więzienna nie respektuje prawa osób przebywających w zakładach karnych i aresztach śledczych dotyczących korzystania z odzieży odpowiedniej do pory roku.

Pomimo przyjęcia nowych regulacji w tym zakresie, które nie pozostawiały już wątpliwości, iż koszulka gimnastyczna i spodenki gimnastyczne są odzieżą odpowiednią do pory roku w okresie letnim i osadzeni mają prawo w lecie

korzystać z tego rodzaju odzieży, personel więzienny w niektórych jednostkach penitencjarnych nadal zobowiązywał więźniów do występowania w długich spodniach i bluzie z długim rękawem. Analiza zapisów porządków wewnętrznych, przeprowadzona w powyższym zakresie, wykazała, że kwestie korzystania przez osadzonych z odzieży odpowiedniej do pory roku są uregulowane niejednolicie, nawet w jednostkach tego samego typu. Świadczy też o tym, że personel więzienny nie uwzględnia w pełni potrzeby zróżnicowania stroju obowiązującego osadzonych w zależności od warunków pogodowych i okoliczności. Niektóre zakłady karne dają skazanym większą możliwość wyboru stroju, który w ich ocenie jest odpowiedni do pory roku i sytuacji, niż czyni to administracja innych jednostek. Rzecznik nie neguje, potrzeby kształtowania społecznie pożądanых postaw osadzonych i wdrażania ich do obowiązujących norm i zasad współżycia społecznego. Jednak w ocenie Rzecznika działania w przedmiotowym zakresie w niektórych jednostkach penitencjarnych cechuje nadmierny rygoryzm. Zdaniem Rzecznika wystarczające byłyby regulacje, które stanowią, że osoba opuszczająca celę winna być ubrana schludnie, stosownie do pory roku i okoliczności - takie zapisy funkcjonują już w niektórych zakładach karnych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z prośbą o podjęcie działań, które wyeliminują z zarządzeń regulujących porządek wewnętrzny jednostek penitencjarnych kwestionowane zapisy.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej pismem z 25 sierpnia 2016 r. poinformował, że uprawnienia nadzorcze Dyrektora Generalnego oraz dyrektorów okręgowych Służby Więziennej dotyczą wyłącznie sfery realizacji zadań ustawowych Więziennictwa określonych w ustawie o Służbie Więziennej oraz ustawie Kodeks karny wykonawczy, do dyrektora jednostki natomiast należy ustalanie porządku wewnętrznego w celu zapewnienia bezpieczeństwa i realizacji zadań kary pozbawienia wolności. Powyższe regulacje nie dają możliwości ingerowania w porządki wewnętrzne jednostek penitencjarnych. Dyrektor nie zgodził się z opinią Rzecznika, że istnieje nadmierny rygoryzm, w kwestii odpowiedniego ubioru w trakcie wizyty w pokoju wychowawcy, psychologa lub podczas innych zajęć niż sportowe, poza celą mieszkalną. Dostosowanie ubioru do sytuacji powinno być rozpatrywane w kategoriach wychowawczych, uczyć skazanego zachowań pożądanых społecznie oraz elementarnych zasad kultury osobistej. Brak wymagań w zakresie podstawowych nawyków w powyższym zakresie bardzo utrudni prowadzenie oddziaływań wychowawczych, psychologicznych i terapeutycznych.

18. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7065.131.2016 z 19 lipca 2016 r.) – w sprawie problemu dostępności do żywności z banków żywności.

Z informacji powziętych przez Rzecznika w trakcie spotkań regionalnych wynika, że ze wsparcia banków żywności mogą korzystać tylko osoby, których dochód nie przekracza określonego poziomu, ustalonego procentowo w stosunku do dochodu uprawniającego do korzystania z pomocy społecznej. Rozwiązanie takie

uniemożliwia często pomoc osobom faktycznie znajdującym się w biedzie, jak np. osobom posiadającym małe gospodarstwa rolne, których dochód jest niewystarczający aby się utrzymać, ale skutecznie wyklucza te osoby z tej formy pomocy. Problemu dostępności do żywności z banków żywności dotyczy Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014-2020, który jest krajowym programem operacyjnym współfinansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Najbardziej Potrzebującym. Program ten wspiera osoby i rodziny, które nie mają możliwości zaspokojenia potrzeb żywnościowych. Pomoc udzielana jest w postaci artykułów spożywczych i posiłków, które są przekazywane osobom potrzebującym bezpłatnie. Z raportów o realizacji programu wynika, że pomoc udzielana w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa nie trafia do wszystkich potrzebujących, a poziom kryterium dochodowego jest za niski. Dlatego też Rzecznik zwrócił się o rozważanie podjęcia stosownej inicjatywy prowadzącej do weryfikacji kwalifikowalności odbiorców Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w odpowiedzi z 9 sierpnia 2016 r. poinformowała, że na wniosek organizacji partnerskich resort wystąpił do Komisji Europejskiej drogą elektroniczną w dniu 25 września 2015 r, z prośbą o interpretację możliwości poszerzenia grupy odbiorców końcowych, którzy mogliby być kwalifikowani samodzielnie przez organizacje partnerskie, jak obecnie jest to możliwe w przypadku osób bezdomnych. Zgodnie z postulatami organizacji, przedstawiono propozycję zdefiniowania osób zagrożonych bezdomnością ze szczególnym uwzględnieniem osób zadłużonych czynszowo oraz zagrożonych eksmisją, jednakże KE nie wyraziła zgody na poszerzenie grupy docelowej uzasadniając swoje stanowisko faktem nieobjęcia pomocą wszystkich osób potrzebujących spełniających obecnie obowiązujące kryteria kwalifikowania, czyli występowanie tzw. „białych plam” - gmin niebiorących udziału w Programie. Komisja Europejska podkreśla, że państwa członkowskie powinny w pierwszej kolejności zapewnić, aby pomoc trafia do wszystkich osób uprawnionych. Pomimo systematycznego zwiększania się zasięgu oddziaływania Programu i znacznego zmniejszenia udziału „białych plam” do poziomu 22%, pomoc żywnościowa nadal nie trafia do wszystkich osób, które są do niej uprawnione na podstawie obowiązującego kryterium dochodowego z uwagi na słabo rozwiniętą sieć organizacji partnerskich w części regionów. Zgodnie ze stanowiskiem KE celem zarówno Programu Pomocy Żywnościowej w Unii Europejskiej dla Osób Najbardziej Potrzebujących (Program PEAD) jak i Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa (Program FEAD) jest poprawa sytuacji osób najbardziej potrzebujących, a nie całkowite wyeliminowanie niedostatków żywności. Ponadto Ministerstwo sygnalizuje szczególną ostrożność przy określaniu kryteriów kwalifikowania odbiorców końcowych. Obecnie na bieżąco we współpracy Instytucją Pośredniczącą - Agencją Rynku Rolnego, monitoruje stan realizacji Programu, aby zapewnić z jednej strony dostęp do pomocy osobom, które pomocy żywnościowej potrzebują i jednocześnie zapewnić zgodność realizacji Programu Operacyjnego z obowiązującymi uregulowaniami prawnymi.

19. Ministra Sprawiedliwości (VII.510.20.2015) z 19 lipca 2016 r. – w sprawie ustawy o biegłych sądowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich po raz kolejny zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o pilne wprowadzenie kompleksowej ustawy dotyczącej biegłych sądowych. Minister w odpowiedzi z dnia 5 maja 2016 r., poinformował Rzecznika o podjęciu decyzji o przystąpieniu do prac legislacyjnych nad projektem nowej regulacji prawnej zmierzającej do kompleksowego uregulowania zagadnień prawnych dotyczących biegłych sądowych w jednym akcie normatywnym rangi ustawy. Ponadto w odniesieniu do sygnalizowanych przez Rzecznika przypadków nierzetelnego opiniowania przez biegłych sądowych wprowadzono zmiany legislacyjne, które w ocenie ministerstwa powinny przyczynić się do zapewnienia staranności przy wykonywaniu obowiązków zleconych biegłym. Zdaniem Rzecznika powyższe zmiany nie stanowią jednak rozwiązania problemu nieprofesjonalnie i niewydolnie funkcjonującej instytucji biegłych sądowych w wymiarze sprawiedliwości. W ocenie Rzecznika remedium na wielokrotnie wskazywane nieprawidłowości stanowić może jedynie pilne uchwalenie kompleksowej ustawy dotyczącej biegłych sądowych. Ponadto w pracach legislacyjnych dotyczących obecnego projektu ustawy o biegłych sądowych konieczne jest – na co wskazywała również w swoim raporcie Najwyższa Izba Kontroli - uwzględnienie kwestii regulacji wynagrodzeń biegłych, istotnej dla zapewnienia dostępu do biegłych o najwyższych kwalifikacjach. Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o informację na temat planowanego terminu rozpoczęcia oraz zakończenia rządowych prac legislacyjnych dotyczących omawianej ustawy, a także poinformowanie czy w trakcie prac nad projektem ustawy o biegłych sądowych uwzględnione zostaną (zostały) rekomendacje Najwyższej Izby Kontroli dotyczące funkcjonowania tej instytucji.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 8 sierpnia 2016 r. poinformował, że nie jest możliwe określenie daty zakończenia rządowych prac nad projektem ustawy dotyczącej biegłych sądowych, co jest spowodowane oczekiwaniem na wyniki badań dotyczących oceny systemu funkcjonowania biegłych sądowych w postępowaniu cywilnym oraz prowadzeniem dalszych prac koncepcyjnych dotyczących projektowanych regulacji prawnych. Podkreślił, że niewątpliwie istnieje potrzeba ustawowej regulacji omawianej materii ale w obecnym stanie prawnym istnieją mechanizmy pozwalające na wnikliwą weryfikację kandydatów na biegłych sądowych przez prezesów sądów okręgowych, jak i monitorowanie jakości ich pracy. Ponadto Minister Sprawiedliwości w ramach nadzoru, skierował do prezesów sądów okręgowych pisma zalecające wdrożenie mechanizmów ustanawiania biegłych sądowych oraz kontrolowania ich funkcjonowania oraz zbiorów uwag i wskazówek służących usprawnieniu i podniesieniu jakości opiniowania a także propozycje szkoleń służących lepszej współpracy na płaszczyźnie biegły-sąd. Odnośnie uwzględnienia kwestii regulacji wynagrodzeń biegłych w projektowanych przepisach zaznaczył, że nie jest to

zależne wyłącznie od woli Ministra Sprawiedliwości a ewentualna modyfikacja stawek wynagrodzeń w celu pozyskania biegłych o najwyższych kwalifikacjach może być dokonana jedynie w ramach dostępnych środków budżetowych.

20. Ministra Spraw Wewnętrznych (KMP.570.36.2014 z 19 lipca 2016 r.) – w sprawie kontroli osobistych w policyjnych izbach dziecka oraz w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia.

Przedstawiciele Zespołu Krajowy Mechanizm Prewencji przeprowadzają od 2008 r. prewencyjne wizytacje m.in. policyjnych izb dziecka oraz pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia w jednostkach organizacyjnych Policji. Podczas wizytacji dostrzeżono, iż rozpowszechnioną praktyką w tego typu jednostkach jest rozbieranie do naga zatrzymanych podczas przyjęcia i poddawanie ich sprawdzeniu. Z zebranych przez przedstawicieli KMP materiałów wynika, że czynność ta dokonywana jest w sposób szczegółowy, a więc również poprzez lustrację ciała, łącznie z miejscami zakrytymi przez bieliznę. Problemy te były już sygnalizowane w 2014 r. oraz w 2015 r. Po kolejnych wystąpieniach Rzecznik został poinformowany o trwających pracach nad projektem założeń projektu ustawy o Policji, które mają na celu m.in. uregulowanie na poziomie ustawy dokonywania wspomnianych kontroli. Mimo powyższych zapewnień, proces legislacyjny nie został zakończony. Z uwagi na konieczność pilnego uregulowania tej materii w ustawie, a tym samym zachowanie konstytucyjnego standardu Rzecznik ponownie zwraca się do Ministra z prośbą o wskazanie terminu wprowadzenia odpowiednich przepisów.

21. Ministra Edukacji Narodowej (KMP.573.5.2016 z 20 lipca 2016 r.) – w sprawie zapewnienia bezpieczeństwa młodzieży przebywającej w ośrodkach wychowawczych.

Ustalenia poczynione przez wizytujących młodzieżowe ośrodki wychowawcze, jak również analiza obowiązujących uregulowań prawnych wskazały na niedostateczne przywiązanie wagi do tzw. wydarzeń nadzwyczajnych tzn. sytuacji trudnych, niepożądanych które mają miejsce w takich placówkach. Rzecznik już we wcześniejszych wystąpieniach zwracał uwagę, że brak w przepisach prawnych katalogu i definicji wydarzeń nadzwyczajnych powoduje dowolność w interpretacji poszczególnych sytuacji. W efekcie, w wielu przypadkach informacja o wydarzeniach nadzwyczajnych nie trafia do organów sprawujących nadzór pedagogiczny. W ocenie Rzecznika wprowadzenie do obowiązujących przepisów prawnych katalogu i definicji wydarzeń nadzwyczajnych, opracowanie odpowiednich procedur postępowania w sytuacji wystąpienia takiego wydarzenia oraz sporządzenie procedur jednolitego dokumentowania oraz przekazywania organom nadzorującym informacji o wydarzeniach nadzwyczajnych, umożliwi uzyskanie rzetelnej wiedzy w zakresie występowania w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych tego typu sytuacji. Informacje na temat rzeczywistej skali

omawianego problemu pozwolą na jego dokładne zdiagnozowanie oraz podjęcie odpowiednich działań zarówno w zakresie zapobiegania takim zdarzeniom, ale przede wszystkim zapewnienia bezpieczeństwa wychowankom placówek. Rzecznik zwrócił się do Minister Edukacji Narodowej o podjęcie działań legislacyjnych.

22. Prezesa Rady Ministrów (IX.517.2.2015 z 22 lipca 2016 r.) – w sprawie zapewnienia gwarancji procesowych osobom wymagających szczególnego traktowania w postępowaniu karnym.

Rzecznik Praw Obywatelskich w 2015 r. w rankingu problemów, które stanowią największe zagrożenie z punktu widzenia przestrzegania praw człowieka i obywatela w naszym kraju, wskazał m.in. na brak systemowych rozwiązań dotyczących sposobu postępowania wobec osób z niepełnosprawnością psychiczną lub intelektualną, które są uczestnikami postępowania karnego. Do wypracowania jak najlepszych praktyk w tym obszarze zobowiązuje Polskę Zalecenie Komisji Europejskiej z dnia 27 listopada 2013 r. w sprawie gwarancji procesowych dla osób wymagających szczególnego traktowania podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym.

W wystąpieniu Rzecznik zwraca uwagę na konieczność stworzenia odpowiedniego systemu, który pozwoliłby na sprawny przepływ informacji na temat trudności, z jakimi zmagają się osoby ze wskazanymi dysfunkcjami pomiędzy podmiotami odpowiedzialnymi za wsparcie tych osób. Wdrożenie takiej procedury zwiększy szansę na uruchomienie odpowiedniej reakcji tych organów, tym samym zapobiegnie wielu nieprawidłowościom i uchybieniom - z jednej strony krzywdzie i ukrytemu cierpieniu, z drugiej - surowości prawa niebiorącego pod uwagę rzeczywistego podłoża problemu.

Zdaniem Rzecznika istnieje potrzeba uwzględnienia w katalogu czynności, jakie wykonuje funkcjonariusz po doprowadzeniu osoby zatrzymanej do jednostki organizacyjnej Policji, obowiązku polegającego na odnotowaniu, czy osoba zatrzymana należy do grupy osób wymagających szczególnego traktowania i z jakiego powodu. Właściwym miejscem dokumentowania tych spostrzeżeń jest protokół zatrzymania osoby.

Ponadto o zatrzymaniu osoby ubezwłasnowolnionej Policja obligatoryjnie powinna informować jej rodziców, opiekuna lub ustanowionego dla niej kuratora oraz przekazywać ww. osobom pouczenie o zakresie możliwych działań na rzecz zatrzymanego. Rzecznik zwrócił się do Prezesa Rady Ministrów z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia stosownej inicjatywy legislacyjnej.

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z 19 września 2016 r. podkreślił, że protokół zatrzymania osoby jest dokumentem sporządzanym z przeprowadzenia czynności zatrzymania i niewłaściwym byłoby dokonywanie w jego treści „osobistych” spostrzeżeń funkcjonariusza, co do stanu zdrowia fizycznego lub psychicznego osoby zatrzymanej. Mimo posiadania wiedzy na temat symptomów chorób i niepełnosprawności psychicznej lub fizycznej policjant nie

jest podmiotem właściwym do dokonywania takich ocen oraz określenia, czy zatrzymany jest osobą wymagającą szczególnego traktowania.

W przypadku, w którym stan zdrowia lub zachowanie się osoby zatrzymanej powoduje trudności w realizacji czynności zatrzymania i sporządzenia niezbędnej dokumentacji, istnieje możliwość dokonania stosownej adnotacji w protokole zatrzymania osoby w rubryce przeznaczonej na oświadczenia policjanta prowadzącego czynność. Ponadto w sytuacji, gdy osoba zatrzymana swoim zachowaniem wykazuje symptomy świadczące o ewentualnej niepełnosprawności psychicznej, fizycznej lub innych zaburzeniach powodujących trudności w kontakcie z nią i prowadzenie czynności, fakt taki funkcjonariusz może odnotować w notatce służbowej z czynności zatrzymania. Nie jest jednak zasadne nakładanie na funkcjonariuszy Policji obligatoryjnego sporządzania oświadczeń o spostrzeżeniach na temat zaburzeń psychicznych lub upośledzeń umysłowych osoby zatrzymanej.

23. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.1709.2016) z 22 lipca 2016 r. – w sprawie dostosowania porządków wewnętrznych jednostek penitencjarnych do zabezpieczenia osadzonym godnych warunków odbywania kary.

Rzecznik przeprowadził analizę porządków wewnętrznych 33 jednostek penitencjarnych pod kątem zapewnienia osobom pozbawionym wolności realizacji prawa do korzystania z odzieży odpowiedniej do pory roku. Podczas analizy zapisów porządków wewnętrznych Rzecznik postanowił również zbadać w jaki sposób te akty regulują inne sfery życia więziennego. Akty prawne powinny być sformułowane w sposób zrozumiały i precyzyjny, nie pozostawiający wątpliwości co do oczekiwań ustawodawcy. W opinii Rzecznika porządki wewnętrzne powinny być tak zredagowane aby osadzeni mogli bez trudu rozpoznać swoje prawa i obowiązki. Lektura ww. porządków wewnętrznych ujawniła, że wymóg zgodności porządków wewnętrznych, jako aktów prawa wewnętrznego, z prawem powszechnie obowiązującym nie zawsze jest dopełniony. Mając powyższe na uwadze Rzecznik zwrócił się do Dyrektora z prośbą o podjęcie działań zmierzających do wyeliminowania z zarządzeń regulujących porządek wewnętrzny, zapisów, które nie gwarantują pełni praw przysługujących osadzonym i są niezgodne z aktami prawa powszechnie obowiązującego. Zwrócił się również z propozycją rozważenia zasadności publikacji zarządzeń dyrektorów jednostek penitencjarnych w sprawie porządków wewnętrznych na stronie internetowej Służby Więziennej.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej pismem z 25 sierpnia 2016 r. poinformował o planach wydania zalecenia Dyrektorom Okręgowym Służby Więziennej, sprawdzenia zgodności obowiązujących regulacji wewnętrznych w jednostkach penitencjarnych z obowiązującymi aktami prawnymi. O efektach podjętych działań powiadomi Rzecznika.

24. Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (VII.7031.2.2016) z 22 lipca 2016 r. – w sprawie rekrutacji na studia wyższe osób z tzw. starą maturą.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich w dalszym ciągu wpływają liczne skargi absolwentów szkół ponadpodstawowych, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości przed rokiem 2004/2005. Ze skarg wynika, że podczas rekrutacji na uczelnie wyższe nie są uwzględniane ich wyniki osiągnięte na egzaminie dojrzałości (tzw. „stara matura”).

W ocenie Rzecznika obowiązujące przepisy nie stoją na przeszkodzie temu, by uczelnie wyższe uwzględniły w swoich uchwałach rekrutacyjnych wyniki wymienione na świadectwie dojrzałości wydawanym przed rokiem 2004/2005. Mimo to, część uczelni nie uwzględnia wyników otrzymanych przez absolwentów szkół ponadpodstawowych na świadectwie dojrzałości i uniemożliwia im wzięcie udziału w rekrutacji na studia na równych zasadach z aktualnymi absolwentami szkół ponadgimnazjalnych. Taka sytuacja budzi poważne wątpliwości Rzecznika z punktu widzenia przestrzegania konstytucyjnego prawa do nauki, oraz równego dostępu do edukacji na poziomie wyższym.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego w piśmie z 8 sierpnia 2016 r. poinformował, że Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwo Edukacji jak i same uczelnie dokładają wszelkich starań aby jak najbardziej ujednoczyć system rekrutacji kandydatów z „nową” i „starą” maturą. W opinii Ministerstwa obowiązujące przepisy umożliwiają „rewizję” zdanego egzaminu maturalnego. Poinformował również, że uwagi zgłaszane przez Rzecznika zostały przekazane Przewodniczącemu Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich do wykorzystania. Zapewnił także, że w przypadku otrzymania jakichkolwiek sygnałów o nieprawidłowościach w działaniach uczelni w postępowaniu rekrutacyjnym Minister niezwłocznie podejmie stosowne kroki interwencyjne.

25. Ministra Sprawiedliwości (II.519.167.2016) z 25 lipca 2016 r. – dotyczące zwrotu kosztów stawiennictwa świadków przesłuchiwanym w toku czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia przez strażę gminne (miejskie).

W zainteresowaniu Rzecznika pozostaje problem zwrotu kosztów stawiennictwa świadków przesłuchiwanym w toku czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia przez strażę gminne (miejskie). Wnioski wpływające do Rzecznika wskazują na naruszenie praw i wolności osób w związku z niemożnością uzyskania zwrotu kosztów stawiennictwa, również strażę miejskie sygnalizują brak jednolitego sposobu postępowania w tym zakresie.

Źródłem problemu wydaje się brak w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia oraz Kodeksie postępowania karnego jednoznacznie określonego organu, który powinien pokryć koszty stawiennictwa świadka w toku czynności

wyjaśniających prowadzonych przez straże gminne (miejskie). Powyższy problem jest znany Ministerstwu Sprawiedliwości i był asumptem do podjęcia rozważań nad wprowadzeniem zmian legislacyjnych. Jednak pomimo upływu czasu nie doszło do ustanowienia rozwiązań stanowiących możliwość realizacji prawa do zwrotu kosztów stawiennictwa oraz nie wskazano sposobu postępowania do czasu wprowadzenia nowych regulacji.

W związku z nierespektowaniem praw obywateli w obecnym stanie prawnym i istniejącej luce prawnej w zakresie przepisów dotyczących określenia organu zobowiązanego do zwrotu kosztów stawiennictwa, Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w odpowiedzi z 25 sierpnia 2016 r. poinformował, że w celu rozwiązania problemu zwrotu kosztów stawiennictwa świadków przesłuchiwanym w toku czynności wyjaśniających prowadzonych w sprawach o wykroczenia przez straże gminne (miejskie), wszczęto prace legislacyjne w zakresie nowelizacji ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Trwa przygotowywanie koniecznej dokumentacji pozwalającej na wystąpienie z wnioskiem o wprowadzenie projektu do wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów. Minister zapewnił, że na etapie konsultacji publicznych projekt zostanie przekazany Rzecznikowi do zaopiniowania.

26. Prezesa Rady Ministrów (II.519.2097.2014) z 25 lipca 2016 r. – dotyczące zmian legislacyjnych w zakresie dokonywania prewencyjnych badań na zawartość alkoholu w organizmie kierującego pojazdem.

W zainteresowaniu Rzecznika pozostaje problem związany z nieadekwatnością i niespójnością przepisów dotyczących warunków i sposobu dokonywania badań prewencyjnych na zawartość alkoholu w organizmie kierującego pojazdem lub innej osoby. Problem ten był poruszany przez Rzecznika w korespondencji z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministrem Zdrowia oraz Komendantem Głównym Policji ale żaden z resortów nie uznał się właściwy w kwestii rozwiązania poruszonego przez Rzecznika problemu. Rzecznik wystąpił do Prezesa Rady Ministrów z prośbą o wskazanie resortu właściwego do podjęcia czynności zmierzających do dokonania zmian legislacyjnych i legitymizacji działań Policji w poruszanej sprawie

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów pismem z 21 września 2016 r. poinformowała, że skierowała pisma do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministra Zdrowia w sprawie zmiany przepisów Prawa o ruchu drogowym z 20 czerwca 1997 r. dotyczących warunków i sposobu przeprowadzania badań prewencyjnych na zawartość alkoholu w organizmie kierującego pojazdem lub innej osoby.

27. Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości (VII.561.5.2016) z 25 lipca 2016 r. – w sprawie zasad kandydowania na stanowisko starszego asystenta sędziego

oraz braku podstawy prawnej odpowiedzialności dyscyplinarnej asystenta sędziego.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwróciło się Ogólnopolskie Stowarzyszenie Asystentów Sędziów wskazując na niejasne zasady dotyczące kandydowania na stanowisko starszego asystenta sędziego i związany z tym problem dotyczący podstawy prawnej odpowiedzialności dyscyplinarnej asystenta sędziego. W ocenie OSAS, ustawodawca, wprowadzając wymóg braku karalności dyscyplinarnej asystentów sędziów, nie uregulował jednocześnie w tej ustawie, ani w żadnym innym akcie prawnym, zasad i procedury takiego postępowania. W obecnym stanie prawnym nie jest jasne, czy art. 155 § 3b może stanowić samodzielną podstawę dla dyscyplinarnego ukarania asystenta sędziego. W takiej sytuacji, asystentowi sędziego nie zapewniono odpowiednich gwarancji w postępowaniu dyscyplinarnym, w tym m.in. prawa do ustanowienia obrońcy, wskazania organów, które miałyby orzekać w tym postępowaniu, czy określenia okresów przedawnienia przewinień dyscyplinarnych.

Zdaniem Rzecznika uzależnienie przez ustawodawcę możliwości zatrudnienia asystenta sędziego na stanowisku starszego asystenta sędziego od spełnienia wymogu braku ukarania dyscyplinarnego uznać należy za całkowicie nieuzasadnione. Z uwagi na status prawny asystenta sędziego, brak jest w ocenie Rzecznika podstaw do wprowadzenia w omawianej regulacji odrębnej procedury postępowania dyscyplinarnego wobec asystentów sędziów. Tym samym zachodzi konieczność usunięcia omawianego przepisu w zakresie odnoszącym się do przewinień dyscyplinarnych, gdyż norma ta nie odpowiada całokształtowi sytuacji prawnej asystenta sędziego. Brak uregulowania odrębnej procedury dotyczącej odpowiedzialności dyscyplinarnej asystentów sędziów i jednocześnie - uzależnienie awansu zawodowego na stanowisko starszego asystenta sędziego od braku karalności asystenta za przewiniecia dyscyplinarne - w ocenie Rzecznika stanowi naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa.

Rzecznik zwraca się z prośbą o rozważenie możliwości dokonania zmian legislacyjnych we wskazanym zakresie.

28. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.1477.2015) z 27 lipca 2016 r. – w sprawie udostępnienia informacji publicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich z zadowoleniem przyjął informację o wypracowaniu przez Służbę Więzienną praktyki udostępniania osadzonym określonych stron internetowych BIP, zapewniając im tym samym możliwość korzystania z prawa do informacji, a także poszerzania świadomości prawnej.

Jednak treść wpływających do Biura Rzecznika wniosków, jak i znaczny odsetek skarg kierowanych do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, które zostają odrzucone bez rozpatrywania ich co do meritum, ze względu na niespełnienie jednego z kryteriów dopuszczalności określonych w Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności wskazuje na potrzebę

umożliwienia osadzonym poszerzania swojej wiedzy na temat działalności ETPC. Wielu więźniów nie wie dokładnie, czym zajmuje się Trybunał w Strasburgu, często traktuje ten organ jak kolejną instancję sądową.

Rzecznik zwrócił się z prośbą o udostępnienie osobom pozbawionym wolności dodatkowych stron internetowych: www.echr.coe.int i www.ms.gov.pl, zawierających orzecznictwo ETPC oraz podstawowe informacje dotyczące Trybunału, a także opracowania, analizy oraz standardy w zakresie ochrony praw człowieka.

Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z 6 września 2016 r. poinformował, że osobom pozbawionym wolności zostaną udostępnione dodatkowe strony internetowe www.echr.coe.int i www.ms.gov.pl.

29. Ministra Sprawiedliwości (KMP.571.5.2016 z 29 lipca 2016 r.) – w sprawie zwiększenia powierzchni mieszkalnej przypadającej na osobę pozbawioną wolności.

W zainteresowaniu Rzecznika pozostaje kwestia zapewnienia osobom, przebywającym w jednostkach penitencjarnych, minimum 4 m² powierzchni mieszkalnej na więźnia w celi mieszkalnej. W ocenie Rzecznika proponowane przez Ministra rozwiązania, polegające wyłącznie na próbach zmniejszenia zaludnienia jednostek penitencjarnych, bez koniecznej zmiany legislacyjnej, są rozwiązaniami niewystarczającymi i nie mieszczącymi się w standardach funkcjonowania demokratycznego państwa prawnego. Brak zmian legislacyjnych, może ponadto stanowić podstawę ewentualnej odpowiedzialności prawnej przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu oraz negatywnie wpłynąć na skuteczność wykonania europejskich nakazów aresztowania, a tym samym respektowania praw osób pokrzywdzonych czynem zabronionym. Rzecznik zwraca również uwagę, na niedopuszczalne praktyki w zakresie zapobiegania przeludnieniu w jednostkach penitencjarnych poprzez pozyskiwanie dodatkowych pomieszczeń do zakwaterowania, polegające w praktyce na adaptowaniu na cele mieszkalne pomieszczeń świetlic, jak również osadzanie zdrowych więźniów w izbach chorych oraz w sposób nieuzasadniony w celach: przejściowych, izolacyjnych, przeznaczonych dla skazanych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu. Grupą osób pozbawionych wolności, która w sposób najbardziej dotkliwy odczuwa skutki niezapewnienia należytego metrażu powierzchni życiowej są osoby z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzeniami umysłowymi. Złe warunki bytowe oraz istniejące w części oddziałów terapeutycznych wieloosobowe cele mieszkalne, a także niewystarczające w odniesieniu do istniejących potrzeb zabezpieczenie etatowe oddziałów psychologicznych, znacząco utrudniają właściwą realizację procesu terapeutycznego.

Rzecznik zwraca się z prośbą o rozważenie dokonania zmian legislacyjnych w przedstawionej sprawie.

30. Przewodniczącego Komisji Kultury i Środków Przekazu -Kancelaria Sejmu (XI.815.25.2016 z 29 lipca 206 r.) – w sprawie uwag do projektu ustawy o składce audiowizualnej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócili się przedstawiciele stowarzyszenia Polskiego Związku Głuchych w związku z poselskim projektem ustawy o składce audiowizualnej (druk nr 443) skierowanym do Komisji Kultury i Środków Przekazu podczas pierwszego czytania na posiedzeniu Sejmu w dniu 29 kwietnia 2016 r. Rzecznik wyraził zaniepokojenie faktem, że wskazany projekt ustawy nie przewiduje zwolnienia osób niesłyszących oraz niewidomych od obowiązku zapłaty tej daniny publicznej.

Osoby głuche oraz niewidome nie mają możliwości korzystania z oferty programowej przygotowanej przez nadawców telewizyjnych w stopniu równym do osób bez dysfunkcji narządów wzroku czy słuchu. Na mocy Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, Polska zobowiązana jest do wprowadzenia w życie określonych standardów postępowania w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami realizacji ich praw. Zgodnie z art. 30 Konwencji, władze państwowe uznają prawo osób z niepełnosprawnościami do udziału na zasadzie równości z innymi w życiu kulturalnym i podejmują wszelkie odpowiednie środki w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami dostępu do programów telewizyjnych, filmów, teatru i innego rodzaju działalności kulturalnej w przystępnych dla nich formach. Mając na uwadze powyższe, należy stwierdzić, że osoby głuche oraz niewidome nie mają możliwości korzystania z oferty programowej przygotowanej przez nadawców telewizyjnych w stopniu równym do osób bez dysfunkcji narządów wzroku czy słuchu. Nieuzasadnione wydaje się zatem zobowiązanie osób z takimi niepełnosprawnościami do uiszczania składki audiowizualnej w pełnej wysokości. Rzecznik zwrócił się o rozważenie podczas prac nad projektem ustawy o składce audiowizualnej przywołanych argumentów przemawiających za zwolnieniem od obowiązku opłacania składki audiowizualnej osób niesłyszących i niewidomych.

31. Ministra Infrastruktury i Budownictwa (V.511.141.2014 z 29 lipca 2016 r.) – w sprawie zapewnienia osobom niepełnosprawnym pojazdu na potrzeby praktycznej części egzaminu państwowego na prawo jazdy.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 8 czerwca 2016 r., po rozpoznaniu wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich orzekł, że przepis ustawy o kierujących pojazdami w zakresie, w jakim nie przewiduje udzielenia przez władze publiczne efektywnej pomocy osobie niepełnosprawnej, wymagającej przystosowania pojazdu do rodzaju schorzenia w zapewnieniu pojazdu na potrzeby praktycznej części egzaminu państwowego na prawo jazdy kategorii B, jest niezgodny z Konstytucją oraz Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych. Jak podkreślił Trybunał w uzasadnieniu wyroku, zarówno Konstytucja jak i Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych nakładają na ustawodawcę obowiązek wprowadzenia regulacji zapewniających osobom niepełnosprawnym przynajmniej minimalny, a zarazem

efektywny poziom pomocy, która pozwoli prowadzić im (stosownie do sytuacji) aktywne życie, zarówno w aspekcie możliwości wykonywania pracy, jak i odpowiedniej formy komunikowania się z innymi ludźmi. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się o niezwłoczne zainicjowanie prac legislacyjnych mających na celu wdrożenie zaleceń Trybunału o konieczności udzielenia osobom niepełnosprawnym pomocy w zakresie zdobywania uprawnień do kierowania pojazdami i wykonanie jego wyroku.

Minister Infrastruktury i Budownictwa w piśmie z 9 września 2016 r. poinformował, że nie ma potrzeby podejmowania prac legislacyjnych w celu wdrożenia zaleceń Trybunału Konstytucyjnego w tym zakresie. Obecna konstrukcja przepisów ułatwia osobom niepełnosprawnym dostęp do uzyskania uprawnień do kierowania pojazdami. Zgodnie z ustawą z 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami kandydaci z orzeczeniem niepełnosprawności mogą uczyć się i zdawać egzamin na prawo jazdy samochodem dostosowanym do rodzaju swojej niepełnosprawności. Pojazd może być ich własnością lub należeć do ośrodka szkolenia kierowców. Przyjęte rozwiązania zapewniają niepełnosprawnym dogodne warunki do zdobywania nowych uprawnień oraz podnoszą poziom bezpieczeństwa kursu, a później egzaminu. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady wskazuje na wiele rodzajów dostosowań aut dopasowanych do konkretnej niepełnosprawności, lecz ze względów technicznych ośrodki szkolenia nie są w stanie zapewnić indywidualnego podejścia do każdego kursanta. Minister zwraca jednak uwagę, że zakup i przystosowanie pojazdu do potrzeb osób niepełnosprawnych jest dofinansowany z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Ponadto instytucja ta częściowo pokrywa koszty kursu prawa jazdy oraz wydatki związane z uzyskaniem uprawnień, w tym także wynajem na egzamin odpowiednio przystosowanego pojazdu. Powyższe rozwiązanie jest zgodne z zapisami konwencji o prawach osób niepełnosprawnych oraz Konstytucji RP. Dodatkowe ułatwienie zawiera rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z 16 stycznia 2013 r., które uprawnia osoby niepełnosprawne do uzyskania zniżki za część praktyczną egzaminu państwowego na prawo jazdy wynoszącą połowę jej ceny.

32. Ministra Sprawiedliwości (XI.815.2.2016 z 29 lipca 2016 r.) – w sprawie ograniczenia dostępu do oferowanych publicznie usług osobom nieheteroseksualnym.

Rzecznik Praw Obywatelskich, który pełni jednocześnie funkcję organu do spraw równego traktowania, z dużym niepokojem przyjął opublikowane na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości oświadczenie z dnia 26 lipca 2016 r. w sprawie możliwości ograniczenia dostępu do oferowanych publicznie usług osobom nieheteroseksualnym.

Zgodnie z Konstytucją nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny. Zakaz dyskryminacji wyrażony w Konstytucji jest zatem bardzo szeroki m.in. obejmuje zakaz

nierównego traktowania ze względu na jakąkolwiek przesłankę i we wszystkich obszarach życia politycznego, społecznego i gospodarczego. W związku z powyższym, dyskryminacja w dostępie do dóbr i usług oferowanych publicznie, ze względu na cechy takie jak płeć, wiek, niepełnosprawność, religia, światopogląd, rasa, narodowość, pochodzenie etniczne, a także orientacja seksualna, jest niewątpliwie niezgodna z prawem. Usługodawca nie ma prawa kategoryzowania czy selekcjonowania klientów wyłącznie w oparciu o ich cechę osobistą, która pozostaje bez wpływu na stosunki handlowe. Rzecznik zwrócił się z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionego problemu.

Minister Sprawiedliwości, Prokurator Generalny w piśmie z dnia 9 sierpnia 2016 r. nie podzielił stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich informując, że pracownik drukarni przyjmując zlecenie od Fundacji LGBT Business Forum, nie pytał o orientację seksualną klientów, ani tym bardziej nie uzależniał od niej usługi. Bezpośrednią przyczyną odmowy przyjęcia zlecenia były treści promowane w materiałach przekazanych do druku, które stały w sprzeczności z jego sumieniem, światopoglądem i przekonaniami. Tym samym resort nie dostrzega znamion dyskryminacji ze względu na orientację seksualną.

33. Ministra Sprawiedliwości, Prokuratora Generalnego (IX.517.2.2015 z 29 lipca 2016 r.) – w sprawie zmiany rozporządzenia dotyczącego ochrony osób pozbawionych wolności z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną.

W kręgu zainteresowania Rzecznika pozostaje brak systemowych rozwiązań dotyczących sposobu postępowania wobec osób z niepełnosprawnością psychiczną lub intelektualną, które są uczestnikami postępowania karnego. Wyniki przeprowadzonych badań w tym zakresie pokazały, iż w zakładach karnych i aresztach śledczych przebywają osoby chore psychicznie oraz, że w wielu przypadkach Służba Więzienna boryka się z problemem zapewnienia im właściwych, adekwatnych do potrzeb świadczeń medycznych. Zapotrzebowanie na miejsca leczenia jest bowiem zdecydowanie wyższe niż posiadana przez Służbę Więzienną baza. Więzienna służba zdrowia nie jest w stanie zapewnić osobie bezwzględnie wymagającej hospitalizacji natychmiastowego leczenia psychiatrycznego. Trudności te dotyczą przede wszystkim osób, u których występują objawy choroby psychicznej, w postaci zaburzeń percepcji rzeczywistości, co w efekcie prowadzi do zachowań agresywnych oraz autoagresywnych i skutkuje możliwością bezpośredniego zagrożenia zdrowia i życia chorego lub innych osób. W tej sytuacji szczególnie niepokoi treść § 35 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2015 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności. Stanowi on bowiem, że każda tymczasowo aresztowana lub skazana osoba, choćby nawet była w stanie bezpośredniego zagrożenia życia, musi być przyjęta do jednostki penitencjarnej, by dopiero później móc mieć zapewnioną odpowiednią opiekę lekarską. Przepisy rozporządzenia nie

przewidują również sytuacji, która stanowiłaby przeszkodę do osadzenia w więzieniu nawet najciężej chorego fizycznie oraz kobiety od 28. tygodnia ciąży. Wskazany wyżej przepis obowiązuje od dnia 1 lipca 2015 r. Przepis § 34 ust 1 wcześniej obowiązującego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 października 2012 jednoznacznie stanowił, że do jednostki penitencjarnej nie mogła zostać przyjęta osoba, która z powodu ostrej psychozy wymagała leczenia szpitalnego oraz osoba wymagająca natychmiastowego leczenia szpitalnego ze względu na bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia. Z niezrozumiałych przyczyn wycofano się z wyżej wskazanej regulacji. W ocenie Rzecznika wymaga rozważenia, czy sytuacja więziennej służby zdrowia, zwłaszcza w zakresie udzielania świadczeń psychiatrycznych, oraz realne niebezpieczeństwo, że osoba przyjęta do zakładu karnego nie będzie objęta odpowiednimi świadczeniami medycznymi i może dojść do naruszenia fundamentalnych praw konstytucyjnych: prawa do ochrony zdrowia i życia, prawa do wolności od niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karanie oraz prawa dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej, uzasadniały zmianę uregulowań prawnych w przedmiotowym zakresie. Rzecznik zwrócił się o wskazanie przesłanek decydujących o zmianie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 października 2012 r. oraz o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 30 września 2016 r. poinformował, że treść § 35 rozporządzenia z 23 czerwca 2015 r. powieli rozwiązania obowiązujące na mocy zapisu § 34 rozporządzenia z 2 października 2012 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności. Nie obejmuje natomiast regulacji dotyczących obliczania okresu wykonywania kary oraz przepisów określających zasady zwolnień osadzonych z jednostek penitencjarnych, które dostosowano do zaktualizowanego stanu prawnego i ustawy Kodeks karny wykonawczy. Zgodnie z k.k.w. za początek odbywania kary przyjmuje się okres 24 godzin liczony od chwili faktycznego pozbawienia wolności. Przepisy k.k.w. stosuje się również w przypadku tymczasowego aresztowania. Wyjątkiem są również normy prawne stosowane wobec osób przyjmowanych do aresztów śledczych. Tu treść § 34 rozporządzenia z 2 października 2012 r. pozostawała w sprzeczności z regulacjami zawartymi w k.k.w. lub wykraczała poza czynności administracyjne, dlatego przywrócenie przepisu w poprzednim brzmieniu nie jest możliwe. Ministerstwo, zdając sobie sprawę z wagi poruszanej problematyki, jest gotowe podjąć prace nad zmianą prawa regulującego tę kwestię.

34. Ministra Zdrowia (V.7013.24.2016 z 29 lipca 2016 r.) – w sprawie zasad dostępu osób niepełnoletnich, w wieku powyżej 15. roku życia, do świadczeń ginekologicznych i urologicznych.

Na podstawie informacji przekazanych przez organizacje pozarządowe, do których zgłaszają się niepełnoletnie pacjentki z poważnymi zaniedbaniami w

zakresie zdrowia intymnego, Rzecznik Praw Obywatelskich podjął sprawę dostępu osób niepełnoletnich, w wieku powyżej 15. roku życia, do świadczeń ginekologicznych i urologicznych.

W wystąpieniu Rzecznik zwraca uwagę na niespójność przepisów we wskazanym zakresie. Zgodnie z obowiązującymi przepisami małoletni powyżej 15. roku życia mogą podejmować współżycie bez konsekwencji prawnych, ale nie mają możliwości samodzielnego, na podstawie własnej, prawnie skutecznej zgody, skorzystania z porady ginekologicznej lub urologicznej w celu skontrolowania swojego stanu zdrowia. W ocenie Rzecznika istniejący system regulacji prawnych w zakresie samodzielnego korzystania przez niepełnoletnich pacjentów powyżej 15. roku życia z określonych świadczeń zdrowotnych, niestanowiących z założenia świadczeń o podwyższonym ryzyku, wymaga zmian systemowych. Aktualnie pacjenci, którzy ukończyli 16. rok życia w celu uzyskania świadczenia medycznego muszą uzyskać zgodę opiekuna prawnego. Brak takiej zgody może skutkować nie udzieleniem świadczenia zdrowotnego niepełnoletniemu pacjentowi, nawet jeżeli istnieje ku temu uzasadniona i obiektywna potrzeba. Rzecznik zwraca uwagę, iż niektóre grupy młodych pacjentów mogą mieć szczególne trudności w uzyskaniu omawianej zgody na przykład, w sytuacji gdy rodzice (lub opiekunowie) przebywają przez dłuższy czas poza miejscem zamieszkania. Ponadto w niektórych sytuacjach ze względu na warunki społeczne i rodzinne danego nastolatka, a w szczególności, gdy w rodzinie dochodzi do przemocy lub rodzina dotknięta jest innymi patologiami uzasadniony wydaje się brak dostępu rodzica do określonych informacji. W ocenie Rzecznika wprowadzenie możliwości skorzystania z porady ginekologicznej lub urologicznej przez małoletniego powyżej 15. lub 16. roku życia na podstawie wyłącznie własnej zgody stanowiłoby rozwiązanie wielu problemów związanych ze zdrowiem intymnym tej grupy pacjentów, a jednocześnie umożliwiłoby przekazanie im wiedzy niezbędnej do przeciwdziałania chorobom, w tym niezbędnej profilaktyki nowotworów. Konieczność zmian przepisów w omawianym zakresie podzielają również Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta oraz Konsultant Krajowy w Dziedzinie Ginekologii i Położnictwa. Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o podjęcie działań legislacyjnych we wskazanym zakresie.

Sekretarz stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 24 sierpnia 2016 r. stwierdził, że zaproponowana przez Rzecznika ewentualna zmiana regulacji w zakresie obowiązujących zasad dostępu osób małoletnich w wieku powyżej 15 roku życia do świadczeń zdrowotnych z zakresu ginekologii i urologii wymaga pogłębionej międzysektorowej analizy i wyważenia ochrony małoletniego wynikającej z jednej strony ze sprawowanej nad nim władzy rodzicielskiej, z drugiej zaś z zapewnienia mu odpowiedniego, w tym także do wieku, dostępu świadczeń zdrowotnych. Zgodnie z obowiązującymi przepisami granica wieku samodzielnej zgody pacjenta na świadczenia zdrowotne pozostaje w bezpośrednim związku z regulacjami dotyczącymi sprawowania przez rodziców władzy rodzicielskiej, a także bezpieczeństwem i zdrowiem samego małoletniego pacjenta.

Zasady dostępu do świadczeń zdrowotnych muszą pozostawać w zgodzie z przepisami Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, a proponowana zmiana - w ocenie Ministerstwa - może stanowić ich naruszenie.

35. Wiceprezesa Rady Ministrów, Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (IV.715.1.2016 z 1 sierpnia 2016 r.) – w sprawie rozwiązania przyjętego w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych, zgodnie z którym podmiot uprawniony może żądać wielokrotności wynagrodzenia z tytułu naruszenia majątkowych praw autorskich.

W ocenie Rzecznika istnienie roszczenia pozwalającego na domaganie się zapłaty kwoty kilkukrotnie wyższej niż wynagrodzenie należne tytułem udzielenia przez uprawnionego zgody na korzystanie z utworu, którego zakres nie ma związku z rozmiarem poniesionej przez uprawnionego szkody, jest nie do pogodzenia z zasadą sprawiedliwości społecznej. Roszczenie to uprzywilejowuje podmioty, którym przysługują autorskie prawa majątkowe, zapewniając znacznie wyższą ochronę ich praw i interesów majątkowych niż praw i interesów majątkowych użytkowników, którzy w sposób zawiniony dokonali naruszenia tych autorskich praw majątkowych. W ten sposób narusza ono konstytucyjną zasadę równej ochrony praw majątkowych, a zróżnicowanie tej ochrony nie znajduje odpowiedniego uzasadnienia ze względu na konieczność zachowania równowagi w stosunkach społecznych. Stanowisko Rzecznika odnoszące się do niezgodności z normami konstytucyjnymi roszczenia o zapłatę trzykrotności należnego wynagrodzenia zostało zaaprobowane przez Trybunał Konstytucyjny, który wyrokiem z 23 czerwca 2015 r. orzekł o jego niekonstytucyjności (SK 32/14). Skoro w ocenie Trybunału Konstytucyjnego przepis prawa autorskiego w zakresie, w jakim uprawniony, którego autorskie prawa majątkowe zostały naruszone, może żądać od osoby, która naruszyła te prawa, naprawienia wyrządzonej szkody poprzez zapłatę sumy pieniężnej w wysokości odpowiadającej – w przypadku gdy naruszenie jest zawinione – trzykrotności stosownego wynagrodzenia, które w chwili jego dochodzenia byłoby należne tytułem udzielenia przez uprawnionego zgody na korzystanie z utworu, jest niezgodny z Konstytucją, to tym bardziej niezgodna z wzorcami konstytucyjnymi jest możliwość domagania się dwukrotności stosownego wynagrodzenia tytułem niezawinionego naruszenia autorskich praw majątkowych. W ocenie Rzecznika konieczne jest podjęcie prac legislacyjnych zmierzających do takiego ukształtowania roszczeń odszkodowawczych za naruszenie autorskich praw majątkowych, które pozwoli na uzyskanie słusznego odszkodowania za zaistniały uszczerbek w sferze praw przysługujących uprawnionym, ale nie będzie jednocześnie nadmiernie ingerować w wolność majątkową podmiotów te prawa naruszających. Rzecznik zwrócił się o podjęcie prac legislacyjnych, które doprowadzą do usunięcia dostrzeżonych nieprawidłowości.

36. Ministra Sprawiedliwości (IV.7022.31.2016 z 3 sierpnia 2016 r.) – w sprawie współpracy ze stroną włoską w sprawach transgranicznej egzekucji alimentów.

Rzecznik Praw Obywatelskich oraz Rzecznik Praw Dziecka, zwracają uwagę na wciąż aktualny problem związany z egzekucją świadczeń alimentacyjnych zasądzonych przez polskie sądy. Niestety pomimo wielokrotnych interwencji Rzecznika Praw Dziecka, w sprawie trudnej i opieszalej współpracy strony włoskiej ze stroną polską, w kwestii egzekucji świadczeń alimentacyjnych zagadnienie to pozostaje nadal nierozwiązane. Z informacji przekazanych przez Ministra wynika, iż decentralizacja obrotu oraz brak ustawy implementacyjnej ustalającej tryb pracy organu centralnego, stanowią źródło wielu wątpliwości zagranicznych organów centralnych oraz utrudniają wprowadzenie jednolitej praktyki w zakresie pojawiających się problemów. W ramach podjętych przez resort sprawiedliwości działań, w celu poprawy sytuacji zorganizowano ze stroną włoską rozmowy dwustronne, które dotyczyły między innymi jakości współpracy włoskiego organu przyjmującego wnioski i niskiej skuteczności dochodzenia roszczeń przez wnioskodawców mających miejsce zwykłego pobytu w Polsce. Ponadto w sprawie tej resort prowadził korespondencję z włoskim Ministrem Sprawiedliwości nt. ogólnych problemów występujących we współpracy oraz podejmował na wnioski sądów interwencje w poszczególnych sprawach w formie elektronicznej, listownej oraz na drodze rozmów telefonicznych. Rzecznik Praw Obywatelskich oraz Rzecznik Praw Dziecka ponownie zwracają się z prośbą o ocenę współpracy z organami Republiki Włoskiej oraz udzielenie informacji o wynikach podjętych działań w sprawie.

37. Ministra Finansów (VII.522.4.2016 z 8 sierpnia 2016 r.) – w sprawie oświadczeń wypełnianych na podstawie ustawy o wykonywaniu Umowy między Rządem RP a Rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki w sprawie w sprawie poprawy wypełniania międzynarodowych obowiązków podatkowych oraz wdrożenia ustawodawstwa FATCA.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi od obywateli, którzy na podstawie przepisów ustawy z dnia 9 października 2015 r. o wykonywaniu Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Stanów Zjednoczonym Ameryki w sprawie poprawy wypełniania międzynarodowych obowiązków podatkowych oraz wdrożenia ustawodawstwa FATCA, zostali zobowiązani do składania oświadczeń o których mowa w art. 19 ust. 1 tej ustawy. Oświadczenia takie zawierają klauzulę „Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia”, która zastępuje pouczenie o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań. Kolejne przepisy ustawy stanowią, że raportująca polska instytucja finansowa jest obowiązana do blokady rachunku finansowego, jeżeli w terminie 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy tj. do 1 grudnia 2016 r. nie otrzymała w odniesieniu do tego rachunku wskazanego oświadczenia. Przepisy ustawy, budzą istotne zastrzeżenia pod kątem ich zgodności z Konstytucją.

W szczególności, wskazane wyżej regulacje zobowiązują posiadaczy rachunków do składania oświadczeń pod rygorem odpowiedzialności karnej w sytuacji, w której pojęcia użyte w treści oświadczenia nie są wyjaśnione i uregulowane w aktach prawa powszechnie obowiązującego. Konsekwencje złożenia oświadczenia niezgodnego z prawdą są dla posiadacza rachunku bardzo poważne, łącznie z odpowiedzialnością karną. Z kolei niezłożenie oświadczenia oznaczać będzie blokadę rachunku. W związku z powyższym należy uznać, że art. 19 ustawy w podanym wyżej zakresie może być niezgodny z Konstytucją, w szczególności z zasadą określoności przepisów prawa i zasadą przyzwoitej legislacji. Zdaniem Rzecznika konieczna jest pilna zmiana powyższych przepisów i uregulowanie w akcie prawa powszechnie obowiązującego stosownych definicji tak, by osoba podpisująca oświadczenie miała świadomość prawną treści składanego oświadczenia i potrafiła precyzyjnie stwierdzić spełnienie przesłanek, uzasadniających posiadanie lub nieposiadanie statusu rezydenta podatkowego USA. Rzecznik zwrócił się o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Minister Finansów w odpowiedzi z 21 września 2016 r. poinformował, że przyjęte w Ustawie FATCA rozwiązanie polegające na czasowym zamykaniu rachunku do momentu złożenia stosownego oświadczenia o rezydencji podatkowej jest wynikiem kompromisu wypracowanego między stroną amerykańską a polską. Jeśli chodzi o rygor odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań przewidziany dla posiadaczy rachunków wynika on ze wzorowania się na amerykańskich formularzach oświadczeń, w których taka sytuacja została określona. Powyższe rozwiązanie jest zgodne z unijną dyrektywą w sprawie automatycznej wymiany informacji w dziedzinie opodatkowania. W związku z brakiem ustawowych podstaw weryfikowania złożonych oświadczeń przez instytucje raportujące projektodawca zdecydował o usunięciu rygoru odpowiedzialności karnej z projektu ustawy o wymianie informacji podatkowych z innymi państwami. Minister Finansów zapowiedział, że wystąpi z propozycją o wykreślenie podobnego zapisu z Ustawy FATCA.

Opisana przez RPO praktyka stosowana przez niektóre instytucje finansowe wskazuje, że część z nich nieprawidłowo wywiązuje się z zobowiązań płynących z wykonywania Umowy FATCA. To do nich bowiem należy weryfikacja otrzymanego oświadczenia i określenie czy posiadacz rachunku jest rezydentem USA dla celów podatkowych. Przerzucanie odpowiedzialności na posiadaczy rachunków stanowi działanie nieuprawnione. Minister podkreślił, że dostrzega konieczność upowszechnienia informacji związanych z wdrożeniem Umowy FATCA, a także mechanizmem automatycznej wymiany informacji podatkowych z USA i innymi państwami. W resorcie finansów prowadzone są prace nad aktualizacją strony internetowej pod tym kątem.

38. Wiceprezesa Rady Ministrów, Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (VII.715.17.2016 z 9 sierpnia 2016 r.) – w sprawie wdrożenia dyrektywy o zwrocie dóbr kultury.

Na podstawie publikacji Polskiej Agencji Prasowej z dnia 23 lipca 2016 r. Rzecznik Praw Obywatelskich powziął informację, że Polska została wezwana przez Komisję Europejską do pełnego wdrożenia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/60/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie zwrotu dóbr kultury wyprowadzonych niezgodnie z prawem z terytorium państwa członkowskiego. Dyrektywa ustanawia ramy współpracy prawnej i administracyjnej w celu walki z obrotem dóbr kultury o nielegalnym pochodzeniu. Zgodnie z jej postanowieniami obiekty zakwalifikowane jako narodowe dobra kultury podlegają zwrotowi niezależnie od tego, czy stanowią one część zbiorów publicznych, kościelnych, czy prywatnych albo pochodzą z legalnych czy też nielegalnych wykopalisk. Niewątpliwie więc dyrektywa ta ma istotne znaczenie z punktu widzenia wyrażonych w Konstytucji zasad upowszechniania dóbr kultury i równego dostępu do tych dóbr, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. W aktualnym wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów nie znajduje się żadna informacja na temat projektu ustawy, która miałaby wdrażać dyrektywę. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się o informację na temat przyczyn opóźnienia wdrożenia dyrektywy do prawa polskiego oraz wskazanie, czy stosowny projekt mający na celu wdrożenie dyrektywy jest lub będzie przedmiotem prac legislacyjnych

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego w piśmie z 23 sierpnia 2016 r. poinformował, że prace nad implementacją dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie zwrotu dóbr kultury wyprowadzonych niezgodnie z prawem z terytorium państwa członkowskiego są kontynuowane, a projekt ustawy o narodowych dobrach kultury znajduje się na etapie konsultacji międzyresortowych. Przedłużające się prace nad ustawą wynikają z faktu, że materia której dotyczy dyrektywa obejmuje kilkanaście różnych dziedzin prawa, a zmiany przez nią wprowadzone wymagają głębokiego przekształcenia przepisów istniejących w prawie polskim oraz stworzenia nowych przepisów. Zakończenie prac nad implementacją dyrektywy planowane jest do końca bieżącego roku.

39. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (VII.501.51.2016 z 9 sierpnia 2016 r.) – w sprawie wzmocnienia antyterrorystycznej edukacji i polityki informacyjnej.

W ostatnich miesiącach w Europie wzrosła liczba zdarzeń i zamachów o charakterze terrorystycznym. Aktualnie terroryzm stanowi jedno z największych wyzwań w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa zarówno z perspektywy globalnej, regionalnej oraz krajowej.

Rzecznik zwraca uwagę, że oprócz przyznania właściwych uprawnień służbom odpowiedzialnym za walkę z terroryzmem, obowiązkiem państwa jest również

podjęcie działań mających na celu uświadomienie społeczeństwu zagrożenia oraz wskazanie właściwych zachowań w sytuacji jego zaistnienia. Zgodnie z przyjętym przez Radę Ministrów Narodowym Programem Antyterrorystycznym (NPA) na lata 2015–2019, jednym z filarów systemu antyterrorystycznego jest polityka informacyjna i edukacyjna, natomiast odpowiedzialność za jej realizację ponosi Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji. Zdaniem Rzecznika zamieszczony na stronie internetowej MSWiA poradnik „Terroryzm - co zrobić w sytuacji zagrożenia” tylko częściowo realizuje powierzone Ministrowi zadanie. W ocenie Rzecznika edukacja obywateli powinna polegać na przekazywaniu informacji jak największej liczbie osób, a nie tylko na umieszczaniu ich na stronie internetowej, aby zainteresowani, posiadający dostęp do internetu, mogli się z tymi informacjami zapoznać. Rzecznik zwrócił się o przekazanie informacji o planowanych czynnościach, w zakresie wzmocnienia antyterrorystycznej edukacji i polityki informacyjnej.

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 12 września 2016 r. poinformował Rzecznika o działaniach objętych Narodowym Programem Antyterrorystycznym na lata 2015-2019. Jednym z priorytetów projektu jest podnoszenie świadomości społecznej na temat zagrożeń o charakterze terrorystycznym. W ramach wdrażania Programu Policja prowadzi szkolenia dla kadry kierowniczej i dydaktycznej szkół, które obejmują schemat postępowania na wypadek wtargnięcia napastnika na teren placówki oświatowej oraz w przypadku zagrożenia terrorystycznego. Ponadto organizuje warsztaty i ćwiczenia mające związek z tematyką antyterrorystyczną nie wynikające z Programu. Są to symulacje przeznaczone dla nauczycieli i uczniów, podczas których ćwiczy się różne warianty sytuacji alarmowych jak atak ze strony aktywnego strzelca. Policja prowadzi również spotkania informacyjne dla personelu Metra Warszawskiego Sp. z o.o., PKP Intercity i kolei regionalnych, administratorów hoteli, biurowców oraz przedstawicieli sieci sklepów wielkopowierzchniowych. Ostatnie z wymienionych szkoleń oparte na poradniku Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i przeprowadzane wraz ze Strażą Pożarną doczekało się już czterech edycji i planowane są kolejne. Z podobną tematyką z inicjatywy MSWiA zapoznają się przedstawiciele urzędów administracji rządowej. Ponadto instrukcje postępowania w sytuacji zagrożenia znajdują się na stronie www.antyterroryzm.gov.pl.

40. Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości (IX.517.1048.2016 z 10 sierpnia 2016 r.) – w sprawie szerszego wykorzystania systemu dozoru elektronicznego wobec osób skazywanych za niealimentację.

Rzecznik Praw Obywatelskich oraz Rzecznik Praw Dziecka ponownie zwrócili się do Ministra Sprawiedliwości w sprawie umożliwienia wszystkim skazanym na karę pozbawienia wolności za przestępstwo niealimentacji, wykonywania pracy zarobkowej w Systemie Dozoru Elektronicznego (SDE). Zdaniem Rzeczników, zmiana obowiązujących uregulowań pozwoli na realną możliwość przeprowadzenia egzekucji alimentów przez komorników, gdyż osoba odbywająca karę w SDE może

faktycznie wykonywać pracę odpłatną, a system pozwala monitorować czy skazany jest w pracy. Dodatkowo będzie to sprzyjać zmniejszeniu liczby osób osadzanych w jednostkach penitencjarnych, do czego powinno się dążyć poprzez różnego rodzaju rozwiązania prawne i ich praktyczne zastosowanie. Umieszczenie w jednostce penitencjarnej osoby skazanej wyłącznie za niepłacenie alimentów nie sprzyja spłaceniu zobowiązań na rzecz własnych dzieci, a dodatkowo obciąża kosztami utrzymania więźnia Skarb Państwa. Problem egzekucji zaległości alimentacyjnych jest złożony i nie rozwiązany od lat. Obecnie poziom zadłużenia alimentacyjnego w Polsce wynosi około 10 mld zł., dlatego warto podejmować wszelkie działania legislacyjne oraz wprowadzać rozwiązania praktyczne, które przysłużą się większej ściągalności zobowiązań alimentacyjnych. W przypadku osób pozbawionych wolności często głównym problemem w spłaceniu alimentów jest brak zatrudnienia odpłatnego. Pomimo podjętych w tym zakresie przez resort działań – realizacji Ministerialnego Programu Pracy Więźniów – liczba osób pracujących odpłatnie w zakładach karnych wynosi obecnie nieco ponad 10 tys. osadzonych, na blisko 71 tys. osób pozbawionych wolności, z czego blisko 3 tys. osadzonych to skazani za przestępstwo niealimentacji. Nowelizacja obecnie obowiązujących uregulowań prawnych pozwoliłaby na realną możliwość przeprowadzenia egzekucji alimentów przez komorników, w sytuacji gdy jeden z rodziców uporczywie uchyla się od płacenia alimentów. Rzecznicy ponownie zwracają się z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy legislacyjnej w przedstawionej sprawie.

41. Wiceprezesa Rady Ministrów, Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (VII.7033.28.2016 z 17.08.2016 r.) – w sprawie nieprawidłowości dotyczących funkcjonowania Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. rtm. W. Pileckiego w Oświęcimiu w zakresie współpracy władz uczelni z samorządem studenckim.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócili się studenci Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. rtm. W. Pileckiego w Oświęcimiu, którzy wskazują na liczne nieprawidłowości dotyczące funkcjonowania tej uczelni w zakresie organizowania samorządności studenckiej i kontaktów władz uczelni ze studentami. W opinii Rzecznika część przedstawionych zarzutów może świadczyć o naruszeniu przez władze uczelni prawa do samorządności studentów. Skarżący wskazują m.in. na nieterminowe przydzielanie organizacji studenckiej środków na działalność, wywieranie nacisków na jej członków, uniemożliwianie im uczestnictwa w obradach Senatu uczelni i przejmowanie ich kompetencji. Ponadto studenci zwrócili również uwagę na niepokojące zjawisko utrudniania pracownikom przez władze uczelni działalności związkowej. Szczególnie duże wątpliwości Rzecznika budzi odmowa podpisania porozumienia przedstawicieli placówki z zakładową organizacją NSZZ „Solidarność”. Utrudnianie pracownikom prowadzenia działalności związkowej i brak współpracy z samorządem studenckim skutkuje, zdaniem Rzecznika, dużą rotacją personelu uczelni, co z kolei nie pozostaje bez wpływu na funkcjonowanie placówki oraz na poziom nauczania. Sytuacja, która ma

miejsce na PWSZ, budzi zastrzeżenia co do należytego realizowania zadań uczelni i może naruszać konstytucyjne prawo do nauki. Rzecznik zwrócił się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie i informację o sposobie rozpatrzenia wniosków skarżących.

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego w piśmie z 7 września 2016 r. poinformował, że zgodnie z Konstytucją i Prawem o szkolnictwie wyższym placówki dydaktyczne mają zapewnioną autonomię w sprawach dotyczących organizacji. Przepisy określają, że Minister nie może ingerować w kwestie odnoszące się do: nauczania, prowadzonych badań naukowych, przyjmowania i promowania studentów oraz administracji. Z kolei nadzorem mogą zostać objęte: badanie zgodności działania organów uczelni z przepisami prawa, statutem oraz uzyskanymi uprawnieniami, badanie warunków realizacji procesu dydaktycznego oraz wydatkowanie środków publicznych. W związku z tym Minister wystosował pismo do Rektora PWSZ w Oświęcimiu z prośbą o powołanie konwentu, gdyż istnienie tej instytucji w uczelni publicznej wynika z przepisów Prawa o szkolnictwie wyższym. Zwrócił się też o udostępnienie informacji związanych z zawieszeniem samorządu studenckiego w PWSZ. Minister odrzucił zarzuty dotyczące niesprawiedliwego wydatkowania pieniędzy z budżetu uczelni, gdyż podział funduszy następuje zgodnie z planem rzeczowo-finansowym ustalonym co roku. Zdementował również informacje dotyczące braku komisji dyscyplinarnych dla studentów. Minister zapewnił jednak, że wszystkie skargi i informacje na temat PWSZ w Oświęcimiu będą wykorzystywane w toku sprawowanego nadzoru i zostaną ujęte w analizie do planu kontroli przewidywanej w 2017 r.

42. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (IX.517.1227.2016 z 18 sierpnia 2016 r.) – w sprawie naruszenia praw osadzonych.

Pracownicy Biura RPO przeprowadzili kontrolę w Aresztach Śledczych w Bydgoszczy i Łodzi oraz w Zakładzie Karnym w Płocku. Przedmiotem zainteresowania były zalecenia penitencjarno-ochronne wydawane w oparciu o ustawę z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej. Cześć z zapisów umożliwiała prawidłowy przebieg wykonywania kary i tymczasowego aresztowania oraz zapewniała utrzymanie porządku w jednostce penitencjarnej, ale niektóre wiązały się z ograniczeniem praw osób pozbawionych wolności. Chodziło tu głównie o przeprowadzanie wizyt lekarskich w obecności funkcjonariuszy SW i prewencyjne zakładanie kajdanek. Pierwsze z zaleceń było realizowane z naruszeniem prawa, gdyż osadzonym, którzy nie zostali zakwalifikowani do grupy tzw. niebezpiecznych, świadczenia zdrowotne mogą być udzielane w obecności funkcjonariusza wyłącznie na wniosek personelu medycznego. Natomiast drugie jest zgodne z prawem, gdy są spełnione warunki zawarte w ustawie o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. Przepis ten mówi, że kajdanek można użyć zapobiegawczo, by uniemożliwić osadzonemu ucieczkę lub gdy więzień stanowi zagrożenie dla siebie lub innych. W analizowanych przykładach często jednak wzmożone środki bezpieczeństwa stosowano bez żadnego uzasadnienia. Przy

niektórych zaleceniach penitencjarno-ochronnych powoływano się na rodzaj popełnionego przez osadzonego przestępstwa lub nieregularne zachowanie. Z kolei wobec skazanych za przestępstwo popełnione w zorganizowanej grupie przestępczej administracje zakładów penitencjarnych wydawały decyzje o wdrożeniu ograniczeń przewidzianych na mocy prawa dla osadzonych niebezpiecznych, ponieważ przepisy nie określały warunków odbywania kary dla takich więźniów. Rzecznik powołał się na wyroki w trzech sprawach rozpatrywanych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka, by wykazać, że automatyczne stosowanie wobec wszystkich więźniów reżimu przewidzianego dla osadzonych niebezpiecznych nie ma uzasadnienia w obowiązujących przepisach prawa i prowadzi do naruszenia zakazu niehumanitarnego i poniżającego traktowania. Zwiększa też dolegliwość odbywanej kary pozbawienia wolności, która wiąże się z przebywaniem w warunkach odosobnienia. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się z prośbą o zajęcie stanowiska w tej sprawie i poinformowanie o podjętych działaniach.

43. Wiceprezesa Rady Ministrów, Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (VII.7033.34.2016 z 18 sierpnia 2016 r.) – w sprawie rekrutacji na studia prowadzonej przez Akademię Wychowania Fizycznego w Poznaniu.

Zgodnie z doniesieniami medialnymi poznańska AWF prowadziła rekrutację na studia w oparciu o kolejność zgłoszeń kandydatów, bez uwzględniania wyników egzaminów maturalnych czy innych osiągnięć kandydatów. Sposób rekrutacji wymógł na osobach ubiegających się o przyjęcie wielogodzinne oczekiwanie w kolejce przed uczelnią. Uczelnie wyższe mają dużą swobodę w zakresie kształtowania procedury rekrutacyjnej, lecz zgodnie z ustawą z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym musi ona uwzględniać wyniki egzaminu maturalnego. Konkurs świadectw jest podstawą przyjęcia na uczelnię, gdyż gwarantuje przygotowanie kandydata do podjęcia nauki na wyższym szczeblu oraz zapewnia odpowiednią jakość kształcenia. Nabór na podobnych zasadach przeprowadzono również na Uniwersytecie Jagiellońskim, na którym rekrutacja w oparciu o kolejność zgłoszeń odbyła się na kierunku położnictwo. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się o informację, czy omówione przypadki mają charakter odosobniony oraz jakie działania Ministerstwo ma zamiar podjąć w opisanych sprawach.

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego pismem z 8 września 2016 r. poinformował, że od 1 października 2016 r. zmieniły się przepisy o obowiązku informacyjnym ciążącym na uczelniach w zakresie udostępniania uchwał rekrutacyjnych. Uczelnie są zobowiązane do publikacji regulaminu naboru na swojej stronie internetowej. W razie pojawienia się sygnałów o możliwych nieprawidłowościach w procesie rekrutacji możliwa będzie interwencja Ministra i wdrożenie postępowania wyjaśniającego. Działania władz skupią się więc na indywidualnych przypadkach. Upřednio wszystkie uczelnie w kraju wysyłały uchwały rekrutacyjne do Ministerstwa niemalże w tym samym czasie, co

uniemożliwiało urzędnikom dokładną ich weryfikację i podjęcie stosownych działań, tym bardziej, że na uchylene ustawy zgodnie z Prawem o szkolnictwie wyższym Ministerstwo miało zaledwie dwa miesiące. Wprowadzone zmiany przepisów zapewnią większy nadzór nad procesem naboru prowadzonym na uczelniach.

44. Szefa Kancelarii Prezydenta RP (VII.511.25.2016 z 18 sierpnia 2016 r.) – w sprawie odmowy powołania na stanowisko sędziowskie kandydata wskazanego przez KRS.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła skarga sędziego nominowanego przez Krajową Radę Sądownictwa, któremu Prezydent RP odmówił powołania na stanowisko sędziego wyższej instancji i nie poinformował, co stanowiło podstawę takiej decyzji. Mianowanie sędziów jest osobistym uprawnieniem Prezydenta, ale zgodnie z Konstytucją odmowa w tej kwestii nie może nosić cech działania arbitralnego, gdyż podważa to zasadę zaufania do organów władzy. Ponadto według zapisu regulującego prawo dostępu do służby publicznej Prezydent powinien uzasadnić swoje postanowienie, by zachować obiektywne kryteria doboru kandydatów i podkreślić równość szans, bez dyskryminacji i nieuzasadnionych ograniczeń. Szczególna ranga oraz rola sądów w zakresie realizacji konstytucyjnych wolności i praw, wymaga, aby przedstawione zasady konstytucyjne były respektowane w sposób szczególnie skrupulatny przy obsadzaniu stanowisk sędziowskich. Rzecznik zwrócił też uwagę na to, że akt powołania sędziego przez Prezydenta RP jako niewymagający dla swojej ważności kontrasygnaty Prezesa Rady Ministrów podkreśla doniosłość władzy sądowniczej, ale też wyłącza ją spod wpływu władzy wykonawczej i czynników politycznych. Konstytucja gwarantuje przejrzystość i jawność reguł określających dostęp do służby publicznej, a także zasadę sprawiedliwości, zakazu dyskryminowania w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym. Treść zapisów uwzględnia też prawo dostępu do informacji, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności. Dlatego standardy demokratycznego państwa prawnego wymagają, aby zainteresowani kandydaci na sędziów ubiegający się o powołanie do pełnienia urzędu sędziowskiego, dostęp do służby publicznej mogli zapoznać się z motywami uzasadniającymi podjęcie decyzji negatywnej przez Prezydenta RP. Rzecznik zwrócił się o zajęcie stanowiska w przedstawionej wyżej kwestii.

Szef Kancelarii Prezydenta RP w piśmie z 22 września 2016 r. poinformował, że wydana przez Prezydenta odmowa powołania na urząd sędziego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa nie stoi w sprzeczności ze wskazanymi przez Rzecznika przepisami. Świadczą o tym regulacje dotyczące pozycji Prezydenta i jego uprawnień zawarte w Konstytucji, a także orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego oraz Sądu Najwyższego. Zgodnie z Konstytucją Prezydent RP jako najwyższy przedstawiciel Rzeczypospolitej, wybierany w wyborach powszechnych, ma prawo do decydowania o powołaniu sędziego na wniosek KRS. Uprawnienie do przyjęcia bądź odrzucenia przedłożonej kandydatury ma charakter

prerogatywy i należy do całkowicie autonomicznych, osobistych aktów urzędowych Prezydenta. Oznacza to, że wniosek KRS nie może przesądzać o wyniku rozstrzygnięcia podjętego przez głowę państwa. Ze względu na odmienny określony przez Konstytucję charakter prawny aktów urzędowych Prezydenta RP nie dotyczy ich przywoływana przez Rzecznika zasada transparentności oraz zasada zaufania państwa i stanowionego przez nie prawa. Są one wiążące dla ustawodawcy zwykłego. Przepisy Konstytucji nie nakładają bowiem na głowę państwa obowiązku uzasadnienia swojej decyzji. Rozstrzygnięcia Prezydenta RP odnośnie powoływania sędziów ze względu na swój nadrzędny charakter nie podlegają również wynikającym z Konstytucji zasadom przejrzystości i jawności reguł określających dostęp do służby publicznej.

45. Ministra Sprawiedliwości (KMP.573.12.2016 z 18 sierpnia 2016 r.) – w sprawie naruszenia prawa do korespondencji w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i młodzieżowych ośrodkach wychowawczych.

Wizytacje zakładów poprawczych, schronisk dla nieletnich i młodzieżowych ośrodków wychowawczych przeprowadzane w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji ujawniły niejednorodną praktykę w zakresie postępowania z korespondencją przebywających w nich wychowanków. Niejednorodność dotyczy kwestii sprawowania nadzoru nad korespondencją wysyłaną i otrzymywaną przez nieletnich. W niektórych placówkach poczta wysyłana i przychodząca jest sprawdzana przez wychowawcę, ale nieletni nie uczestniczą w tej procedurze. Odmienna praktyka polega na obowiązkowej obecności wychowanka w trakcie kontroli zawartości korespondencji. Rzecznik zwrócił uwagę, że z punktu widzenia ochrony konstytucyjnego prawa obywatela do wolności komunikowania się właśnie w ten sposób powinien odbywać się nadzór nad korespondencją podopiecznych. Różnice w działaniach administracji placówek wychowawczych wynikają z art. 66 § 3 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich z dnia 26 października 1982 r. Treść tego przepisu reguluje wyłącznie prawo do utrzymywania kontaktu ze światem zewnętrznym za pośrednictwem korespondencji, pomija jednak kwestię sprawowania nad nią nadzoru. Jednocześnie Rzecznik wykazuje, że luka w przepisach prawa w analizowanej kwestii nie istnieje, jeśli chodzi o osoby osadzone w jednostkach penitencjarnych. Mówi o tym art. 8a w zw. z art. 242 k.k.w., który gwarantuje ochronę prawa więźniów do prowadzenia korespondencji. Zdaniem Rzecznika swoboda w podejściu do poczty wychowanków zakładów poprawczych, schronisk młodzieżowych itp. niesie ze sobą ryzyko nadużywania uprawnień przez wychowawców i daje im możliwość nieskrępowanego zapoznawania się z treścią listów ich podopiecznych. Rzecznik zwrócił się o włączenie do prac nad nową ustawą o postępowaniu w sprawach nieletnich konieczności usunięcia opisanej luki prawnej.

46. Ministra Zdrowia (KMP.574.11.2016 z 18 sierpnia 2016 r.) – w sprawie rozszerzenia kompetencji ratowników medycznych zatrudnianych w izbach wytrzeźwień.

Obowiązujące przepisy prawne, w szczególności zapisy ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, mimo iż dotyczą zawodów polegających na udzielaniu świadczeń medycznych, w tym na podejmowaniu czynności ratunkowych w sytuacjach zagrożenia życia i zdrowia, a także wymagają od osób je wykonujących odpowiednich kwalifikacji oraz doskonalenia zawodowego, nie dają ratownikowi medycznemu szeregu uprawnień zastrzeżonych dla lekarza i felczera. Zgodnie z prawem tylko lekarz lub felczer decydują o przyjęciu danej osoby do izby wytrzeźwień lub placówki spełniającej tę funkcję na podstawie wyniku badania na zawartość alkoholu we krwi lub symptomów wskazujących na stan nietrzeźwości. Wydają zgodę na zastosowanie przymusu bezpośredniego wobec osoby, która stwarza zagrożenie dla życia i zdrowia własnego lub innych, a także niszczącej przedmioty znajdujące się w jej otoczeniu. Lekarz lub felczer zezwalają również na zwolnienie pacjenta z izby wytrzeźwień. W Polsce od wielu lat nie kształcą się nowych felczerów, obarczając tym samym lekarzy koniecznością podejmowania wszelkich decyzji odnoszących się do osób zatrzymanych w izbach wytrzeźwień. Jak wykazały wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji, skutkuje to czasowym zamykaniem izb. Zdaniem Rzecznika ratownik medyczny jako osoba posiadająca kwalifikacje w zakresie ratowania życia może wypełniać czynności zastrzeżone dotąd dla lekarza lub felczera, a związane z przyjęciem pacjenta do izby, sprawowaniem nad nim opieki medycznej i podejmowaniem decyzji o jego zwolnieniu. W sytuacjach gdy wymagana byłaby hospitalizacja osoba doprowadzona do izby wytrzeźwień zostałaby niezwłocznie przewieziona do odpowiedniego podmiotu leczniczego. Nie będzie to stanowić zagrożenia dla zdrowia podopiecznych, za to przyczyni się do lepszego funkcjonowania izb wytrzeźwień, gdyż pozwoli na większą elastyczność zatrudnienia i zagwarantuje ciągłość funkcjonowania tych placówek. Rzecznik zwrócił się o podjęcie inicjatywy legislacyjnej w przedstawionej kwestii.

Minister Zdrowia w piśmie z 12 września 2016 r. poinformował, że kompetencje ratowników medycznych i lekarzy znacząco się od siebie różnią, dlatego nie mogą oni pełnić tych samych funkcji w izbach wytrzeźwień. Zgodnie z ustawą o Państwowym Ratownictwie Medycznym wykonywanie zawodu ratownika medycznego możliwe jest poza systemem ochrony zdrowia. Program kształcenia przedstawicieli tej grupy pracowników medycznych obejmuje jednak wyłącznie wiedzę dotyczącą postępowania w przypadkach nagłego pogorszenia zdrowia i zagrożenia życia. Nie dotyczy natomiast orzekania o stanie zdrowia pacjenta, gdyż wymaga to przeprowadzenia wywiadu medycznego oraz znajomości wielu dziedzin medycyny, a nie wąskiej specjalizacji określającej stany nagłe. Przepisy ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi precyzują, że osoba doprowadzona do izby wytrzeźwień jest poddawana badaniom lekarskim. Od ich

wyniku zależy, czy zostanie w izbie czy też zostanie przewieziona do szpitala. Decyzja ta wiąże się z dużym ryzykiem pomyłek, gdyż na intoksykację alkoholową mogą nałożyć się inne dolegliwości np. uraz ośrodkowego układu nerwowego, cukrzyca, zaburzenia rytmu serca itp. Ratownik medyczny nie ma jednak dostatecznego przygotowania, by móc przeprowadzać takie badanie i wydawać opinie, które zadecydują o losach pacjenta.

47. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.533.2.2016 z 19 sierpnia 2016 r.) – w sprawie dostępu cudzoziemców do informacji niejawnych w toku postępowań prowadzonych na podstawie ustawy o cudzoziemcach.

Na tle spraw badanych w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczących legalizacji pobytu cudzoziemców oraz uznania cudzoziemców za polskich obywateli wyłonił się problem odmawiania stronom postępowania dostępu do znajdujących się w aktach sprawy dokumentów objętych klauzulą „tajne” lub „ściśle tajne”. Z odmową wiązało się odstąpienie przez organ wydający decyzję administracyjną od sporządzenia uzasadnienia podjętego rozstrzygnięcia. Ograniczenia te dotyczyły zwykle kluczowych dla cudzoziemców informacji, przesądzających o ich dalszym pobycie na terytorium Polski. Odmowa dostępu do zgromadzonej w sprawie dokumentacji, a nawet odstąpienie od uzasadnienia wydanej decyzji, formalnie nie pozbawiają cudzoziemca, jako strony postępowania, prawa do wniesienia odwołania od negatywnego dla niego rozstrzygnięcia do organu wyższego stopnia, ani zaskarżenia decyzji wydanej w postępowaniu odwoławczym do sądu administracyjnego - znacznie jednak te prawa ograniczają. Osoba, której decyzja dotyczy, nie zna jej uzasadnienia faktycznego, ani też nie wie, na jakim materiale dowodowym organ decyzję tę oparł. Mimo nie budzących wątpliwości przepisów prawa i utrwalonej linii orzeczniczej, która uznaje wynikającą z tych przepisów możliwość odmowy dostępu do akt za zgodną z regulacjami Konstytucji, nie można pominąć faktu, że w przypadku takiej odmowy cudzoziemcowi - stronie postępowania nie zapewnia się należytej ochrony przed arbitralną decyzją organu co do jego pobytu w Polsce. Na konieczność zapewnienia stronie skutecznej procedury odwoławczej zwracał również uwagę w swoich orzeczeniach Europejski Trybunał Praw Człowieka oraz Trybunał Sprawiedliwości UE uznając za niedopuszczalne pozbawienie strony możliwości zapoznania się z aktami sprawy bez zastosowania mechanizmów ochronnych, które łagodziłyby skutki odmowy dostępu do akt. W ocenie Rzecznika w obecnym stanie prawnym cudzoziemcy nie mają zapewnionego dostępu do skutecznego środka odwoławczego lub środka zaskarżenia, zgodnie z gwarancjami wynikającymi z Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz Karty Praw Podstawowych UE. Rzecznik zwraca się o podjęcie inicjatywy ustawodawczej we wskazanym zakresie.

48. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (VII.510.4.2016 z 19 sierpnia 2016 r.) – w sprawie braku możliwości zaskarżenia do sądu administracyjnego decyzji konsula o odmowie wydania wizej cudzoziemcom.

Do Biura RPO wpływają skargi dotyczące braku możliwości zaskarżenia do sądu administracyjnego decyzji konsula o odmowie wydania wizej cudzoziemcom - obywatelom krajów spoza Unii Europejskiej. Obowiązująca ustawa o cudzoziemcach określa, że wspomniany dokument wydaje lub odmawia jej wydania konsul. W przypadku odmowy istnieje środek odwoławczy w postaci wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy, który ponownie jest składany do konsula. Jeśli negatywna decyzja zostaje podtrzymana cudzoziemcowi nie przysługuje skarga do sądu administracyjnego. Przepis uniemożliwiający skorzystanie z tej drogi odwoławczej jest jednak niezgodny z Konstytucją oraz Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Konstytucyjne prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy przez niezależny i niezawisły sąd przysługuje każdemu, a nie tylko obywatelom polskim. Prawo do sądu rozumiane jako prawo uruchomienia procedury przed sądem nie oznacza, że każdy wniosek zostanie rozpatrzony pozytywnie, lecz jedynie, że zostanie oceniona zgodność decyzji konsula z prawem. Z kolei rozporządzenie Wspólnotowego Kodeksu Wizowego obowiązujące państwa członkowskie Unii Europejskiej, w tym Polskę, stanowi, że cudzoziemcom przysługuje prawo do bezstronnego rozpoznania wniosku wizowego, a prawo to powinno być zabezpieczone sądową procedurą odwoławczą. Pozbawianie obywateli państw spoza UE tej możliwości narusza więc fundamentalne zasady UE. W opinii Rzecznika sprawa wydania lub odmowy wydania wizej stanowi sprawę administracyjną, ponieważ w ramach jej rozpoznania rozstrzyga się o prawach danego podmiotu w relacji do władzy publicznej. Właściwym do jej rozpoznania jest sąd administracyjny, jako sąd kontrolujący działanie administracji publicznej. Rzecznik zwrócił się o podjęcie inicjatywy legislacyjnej, która doprowadziłaby do zapewnienia cudzoziemcom możliwości zaskarżenia do sądu administracyjnego decyzji o odmowie wydania wizej przez konsula.

49. Prezesa Polskiego Związku Działkowców (VII.612.11.2016 z 19 sierpnia 2016 r.) – w sprawie legalności statutu PZD.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęły skargi kwestionujące legalność wielu postanowień Statutu Polskiego Związku Działkowców, a także wskazujące na nadużycia w działalności organów PZD. Obecny statut związku uniemożliwia członkom stowarzyszenia wglądu w dokumentację dotyczącą działalności organów PZD, m.in. rozliczeń finansowych, podejmowanych inwestycji, zasad naliczania opłat, sposobu wydatkowania pieniędzy, i osób sprawujących określone funkcje w tej organizacji. Zgodnie z ustawą o dostępie do informacji publicznej każda informacja o sprawach publicznych jest informacją publiczną. Prawo to obejmuje również uzyskiwanie informacji o działalności organów samorządu gospodarczego i zawodowego oraz innych osób i jednostek w zakresie, w jakim wykonują one zadania władzy publicznej i gospodarują mieniem

komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa. Niedopuszczalne jest zatem odmawianie udzielania takich informacji w oparciu o postanowienie statutu. Ponadto w statucie PZD widnieje przepis, który przewiduje możliwość przedłużenia kadencji odwołanych członków związku o dodatkowy okres sprawowania tej funkcji w uzasadnionych przypadkach. W praktyce pozostawia to dużą dowolność i może prowadzić do celowego wykluczania niektórych członków stowarzyszenia z jego organów w oparciu o przesłanki inne niż niewykonywanie przyjętych obowiązków czy działanie na szkodę PZD, co należy uznać za sprzeczne z przepisami prawa. Podobne wątpliwości budzi zapis dotyczący przedłużania działania organu komisarycznego w uzasadnionych przypadkach na okres nieprzekraczający 2 lat, podczas gdy powinien on mieć charakter wyjątkowy. Skarżący wskazują, że instytucja organu komisarycznego jest wykorzystywana przez PZD wobec Rodzinnych Ogrodów Działkowych niezadowolonych z działania stowarzyszenia. Działkowcy zwracają również uwagę na uprawnienia do kandydowania do okręgowego zarządu, komisji rewizyjnej czy uprawnionych do wyboru delegatów PZD, którą statut przewiduje dla osób nieposiadających członkostwa w organizacji, a także problem uchwał podjętych na podstawie statutu z 23 października 2014 r., który nie został zarejestrowany przez sąd rejestrowy. Zastrzeżenia budzi wreszcie zapis stanowiący, że prawa członkowskie muszą być wykonywane osobiście, co uniemożliwia upoważnienie swojego przedstawiciela do udziału w posiedzeniach władz PZD. Niewłaściwa jest także praktyka zawiadamiania działkowców o terminie walnego zgromadzenia listem zwykłym, a także próby zniechęcania członków PZD do tworzenia odrębnych stowarzyszeń, co stanowi zagrożenie dla konstytucyjnej wolności zrzeszania się i jest niezgodne z treścią orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, w którym Trybunał uznał za niekonstytucyjną monopolistyczną pozycję PZD. Rzecznik zwrócił się z prośbą o przedstawienie wyjaśnień w niniejszej sprawie i informację, czy przewidywana jest zmiana obowiązującego statutu stowarzyszenia.

Prezes Polskiego Związku Działkowców „Stowarzyszenie Ogrodowe” w piśmie z 7 września 2016 r. uznał zastrzeżenia zgłaszane do postanowień statutu PZD za nieuzasadnione. Dokument został zarejestrowany przez sąd rejestrowy, co jednoznacznie wskazuje na to, że jest on zgodny z obowiązującymi przepisami. Prezes zdementował też informacje o tym, że statut PZD nie podlega modyfikacjom. Podkreślił jednak, że wszelkie propozycje zmiany przepisów wymagają poparcia przez większość członków związku, gdyż w PZD obowiązują rozwiązania demokratyczne. Obecnie związek nie przewiduje nowelizacji statutu, dlatego każdy z członków PZD jest zobowiązany do przestrzegania zawartych w nim postanowień, a wszelkie propozycje zmian należy podejmować w trybie zgodnym z prawem. Krytykę zasad przyjętych w PZD Prezes odczytał jako próbę narzucenia organizacji pozarządowej rozwiązań zgodnych z oczekiwaniami organu władzy publicznej i uznał za działanie podważające samodzielność i samorządność związku.

50. Ministra Sprawiedliwości (IV.512.299.2015 z 19 sierpnia 2016 r.) – w sprawie uregulowania kompetencji komornika w zakresie wzywania do stawiennictwa stron postępowania egzekucyjnego.

Na tle spraw badanych przez Rzecznika ujawnił się problem uprawnień komornika w trakcie prowadzenia cywilnego postępowania egzekucyjnego. Częstą praktyką organu egzekucyjnego jest karanie grzywną w wysokości 2000 złotych tej ze stron postępowania, która nie stawiała się na wezwanie do kancelarii komornika w celu złożenia wyjaśnień. Jest to działanie nieprawidłowe, ponieważ przepisy wyraźnie określają, że kara pieniężna dotyczy jedynie odmowy złożenia wyjaśnień, a nie samego niestawiennictwa. Rygor grzywny nie jest jedynym stosowanym przez komorników. W analizowanych przez Rzecznika sprawach organ egzekucyjny informował dłużnika, że w razie niezastosowania się do wezwania zarządzi komisyjne otwarcie i przeszukanie mieszkania z udziałem asysty policji i ślusarza oraz dodatkowo obciąży dłużnika kosztami postępowania. Czynności te mogą być wdrożone dopiero w dalszym etapie postępowania egzekucyjnego, po wyczerpaniu innych mniej restrykcyjnych czynności, w wypadku gdy dłużnik nie zapewnia dostępu do rzeczy ruchomych bądź utrudnia dokonanie opisu i oszacowania nieruchomości. W ocenie Rzecznika przedstawione powyżej działania komorników naruszają konstytucyjną zasadę legalizmu, ponieważ komornik jako organ egzekucyjny może działać tylko na podstawie ustawy. Rzecznik dostrzega konieczność współdziałania stron z organem egzekucyjnym, lecz zwraca również uwagę, że nie może to się wiązać z działaniami komornika niezgodnymi z prawem oraz stosowaniem nieproporcjonalnych rygorów wobec dłużnika. Dlatego celowe wydaje się wprowadzenie takiej regulacji, która będzie przewidywała obowiązek stawiennictwa stron na wezwanie komornika oraz ewentualnie rygor związany z niezastosowaniem się do takiego wezwania. Rzecznik zwrócił się o zajęcie stanowiska w tej sprawie.

51. Ministra Sprawiedliwości (VII.501.62.2016 z 19 sierpnia 2016 r.) – w sprawie naruszania praw polskich obywateli przez urzędników niemieckiego Jugendamt.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich regularnie wpływają skargi od Polaków przebywających lub zamieszkałych na stałe w Niemczech, którzy spotkali się z dyskryminacją ze strony Jugendamt czyli niemieckiej Instytucji ds. Wychowania Dzieci i Młodzieży. Uwagę Rzecznika zwróciły doniesienia prasowe z 17 sierpnia 2016 roku opisujące historię Polki, której w szpitalu w Esslingen urzędnicy Jugendamt odebrali noworodka, a następnie oddali pod opiekę rodzinie zastępczej. Przedstawiona w mediach sytuacja budzi wątpliwości z punktu widzenia poszanowania podstawowych wolności obywatela polskiego. Art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka, której stroną są również Niemcy, głosi, że niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w życie prywatne i rodzinne obywateli. Ponadto jak donoszą media automatycznie przyznano odebranemu dziecku obywatelstwo niemieckie, co jest zgodne z niemieckim prawem tylko w

dwóch wypadkach – gdy rodzice dziecka od 8 lat mieszkają w Niemczech lub oboje są Niemcami. W przeciwnym razie powinno ono nabyć po rodzicach polskie obywatelstwo, gdyż tak stanowią przepisy polskiego prawa. W tym przypadku należy sprawdzić, czy zostały spełnione przesłanki uzasadniające przyznanie automatycznie obywatelstwa niemieckiego. Rzecznik zwrócił się o przekazanie informacji na temat działań podjętych przez Ministerstwo w tej sprawie.

Ministerstwo Sprawiedliwości pismem z 30 września 2016 r. poinformowało, że każda sytuacja, w której organy obcych państw oddzieliły polskie dziecko od jego rodziców jest przedmiotem działań resortu. Podstawą prawną w tych sytuacjach są przepisy rozporządzenia Rady o jurysdykcji oraz uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej albo Konwencji haskiej o jurysdykcji w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci. W związku ze zgłoszeniami polskich rodziców o odbieraniu im dzieci przez władze niemieckie Ministerstwo planuje w najbliższym czasie przeprowadzenie rozmów z władzami niemieckimi na szczeblu ministrów lub wiceministrów sprawiedliwości.

52. Prokuratora Generalnego (VII.519.7.2016 z 22 sierpnia 2016 r.) – w sprawie niezgodnego z prawem przeniesienia przez Ministra Obrony Narodowej prokuratorów wojskowych do rezerwy kadrowej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło zawiadomienie od prokuratora byłej Wojskowej Prokuratury Okręgowej oraz prokuratora byłej Naczelnej Prokuratury Wojskowej, dotyczące decyzji Ministra Obrony Narodowej z dnia 14 marca 2016 r. o przeniesieniu ich do rezerwy kadrowej i skierowaniu do służby w liniowych jednostkach wojskowych. Skarżący wskazywali, że w świetle przepisów obowiązujących w chwili wydania powyższych decyzji, jak i obecnie nie można przenieść prokuratora do rezerwy kadrowej i skierować do wykonywania zadań służbowych do jakiegokolwiek jednostki wojskowej. Zgodnie z ustawą o prokuraturze ważną do 31 marca 2016 r. zwolnienie bądź przeniesienie prokuratora wojskowego z zajmowanego stanowiska następuje wyłącznie na wniosek Naczelnego Prokuratora Wojskowego. W opisanym przypadku jednak powyższy wymóg prawny nie został spełniony, gdyż NPW nie wystąpił z podobnym pismem do Ministra Obrony Narodowej. Zgodnie z przepisami Minister Obrony Narodowej nie może powierzyć prokuratorowi wojskowemu nawet czasowego pełnienia obowiązków w dowolnej jednostce wojskowej, gdyż odbywają oni służbę wyłącznie na stanowiskach w wojskowych jednostkach organizacyjnych prokuratury. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Prokuratora Generalnego z prośbą o analizę przedstawionej sprawy i informacje o dokonanych ustaleniach.

53. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7040.27.2015 z 22 sierpnia 2016 r.) – w sprawie zmiany zasad kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne.

Zgodnie z § 9 pkt 3 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 roku w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie i kwalifikacji osób zatrudnionych w tych placówkach oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne prowadzone jest przez osoby, które mają udokumentowany co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach działających na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej, rozumiany tu jako okres zatrudnienia. Zdaniem Rzecznika powyższa regulacja odmawia prawa do prowadzenia zajęć licznej grupie specjalistów, w tym zatrudnionych na podstawie umów cywilnych, w ramach samozatrudnienia lub prowadzącym działalność gospodarczą. Pojęcie stażu pracy powinno odnosić się wyłącznie do warunków nabywania określonych uprawnień pracowniczych i nie powinno znajdować zastosowania przy określaniu wymogów kwalifikacyjnych przy ubieganiu się o objęcie określonego stanowiska. W związku z powyższym Rzecznik uważa za konieczne podjęcie prac nad zmianą przepisów, która uwzględni przy ustalaniu procedur rekrutacyjnych staż pracy realizowany na podstawie umów cywilnych oraz w ramach działalności gospodarczej. Rzecznik zwrócił się z prośbą o zajęcie stanowiska wobec przedstawionego problemu.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 5 września 2016 r. poinformował o rozpoczęciu prac nad zmianami ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, które doprowadzą do uproszczenia i uelastycznienia obecnie obowiązujących przepisów. Regulacje dotyczyć będą m.in. kwalifikacji osób pracujących ze sprawcami przemocy domowej w ramach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Jednocześnie Minister wyjaśnił, że wysokie wymagania co do umiejętności i doświadczenia stawiane kandydatom na to stanowisko mają uniemożliwić wykonywanie zawodu osobom, które nie są przygotowane do pracy ze skazanymi za przemoc w rodzinie. Gwarantuje to wysoką jakość i skuteczność działań, które wiążą się z zapewnieniem bezpieczeństwa ofiarom podobnych przestępstw. Ponadto przepisy z 2011 r., do których zastrzeżenia zgłaszał Rzecznik, dawały osobom realizującym programy korekcyjno-edukacyjne pięć lat na podniesienie kwalifikacji zawodowych i zdobycie doświadczenia dostosowanego do wymaganego obecnie poziomu. Ewentualne zmiany w tym zakresie wymagają konsultacji ze wszystkimi instytucjami zaangażowanymi w pomoc osobom doświadczającym przemocy.

54. Ministra Sprawiedliwości (KMP.571.23.2014 z 23 sierpnia 2016 r.) – w sprawie wprowadzenia przepisów dotyczących konwojowania pacjentów oddziałów psychiatrycznych.

W raporcie RPO z Działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji z 2013 r. Rzecznik wskazał na potrzebę uregulowania prawnego zasad konwojowania pacjentów przebywających w ramach środka zabezpieczającego w szpitalach i na oddziałach psychiatrycznych poza teren tych placówek na konsultację lekarską, badanie lub zabieg. Zdaniem Rzecznika należy określić, kto ma organizować i nadzorować transport, jakim środkiem komunikacji powinien się on odbywać oraz

określić zasady, które zapobiegną agresji, czy też samowolnemu oddaleniu się pacjenta. Zarówno w 2013 r., jak i obecnie obowiązek ten spada na administrację szpitali psychiatrycznych, mimo że dyrektorzy placówek w przypadku pacjentów szczególnie niebezpiecznych oczekują pomocy ze strony policji. Konieczność rozwiązania prawnego powyższych kwestii sygnalizowali uczestnicy cyklu seminariów *Środki zabezpieczające w psychiatrii*, organizowanych przez Klinikę Psychiatrii Sądowej Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie w 2013 r. Wskazywano tam na potrzebę określenia zakresu współpracy pracowników medycznych z sądem, który orzekł środek zabezpieczający, oraz funkcjonariuszami policji i służbami ratunkowymi w czasie konwojowania osób psychicznie chorych i potencjalnie niebezpiecznych dla siebie i otoczenia. Rzecznik zwraca uwagę, że wobec braku ustaleń możliwa jest sytuacja, w której pacjent szpitala psychiatrycznego będzie konwojowany środkami transportu publicznego, co budzi uzasadnione obawy o bezpieczeństwo pasażerów. W opinii Ministerstwa Zdrowia uzasadnione jest wprowadzenie do ustawy z 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy przepisów dotyczących konwojowania osób, wobec których jest wykonywany środek zabezpieczający. W związku z tym Rzecznik zwraca się do Ministra Sprawiedliwości o podjęcie inicjatywy legislacyjnej w powyższej kwestii.

55. Ministra Zdrowia (V.7010.68.2016 z 24 sierpnia 2016 r.) – w sprawie poprawy jakości żywienia w szpitalach.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich napływają skargi pacjentów na niską jakość wyżywienia w podmiotach leczniczych zapewniających stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne. Główne zastrzeżenia podopiecznych szpitali dotyczą m.in. wielkości porcji, braku urozmaicenia posiłków oraz ich małej częstotliwości, a także wychłodzenia dań. Ponadto niektóre placówki zapewniają pacjentom wyłącznie sztuczne plastikowe, które utrudniają spożycie posiłku chorym i niepełnosprawnym. Powyższe zaniedbania są szczególnie odczuwane przez pacjentów, którzy w zakresie poprawy wyżywienia nie mogą liczyć na wsparcie bliskich. Żywienie pacjentów jest integralną częścią procesu leczniczego. Odpowiednia dieta stanowi element prawidłowo prowadzonego leczenia i rekonwalescencji oraz ma bezpośredni wpływ na prawdopodobieństwo wystąpienia powikłań oraz okres pobytu w szpitalu w razie wystąpienia zatruc pokarmowych, niedożywienia czy zakażeń wewnątrzszpitalnych. Organizacja żywienia pacjentów powinna być zatem nadzorowana przez kierowników szpitali oraz lekarzy odpowiedzialnych za proces leczenia pacjenta. Niestety żywienie pacjentów stanowi potencjalne źródło oszczędności w poszukiwaniu zwiększenia kwoty na bezpośrednie działania medyczne. Z przyczyn ekonomicznych szpitale ograniczają wysokość stawek żywieniowych dla pacjentów oraz zatrudnienie dietetyków. Racjonalizacja kosztów żywienia pacjentów nie może jednak oznaczać poszukiwania oszczędności bez zapewnienia bezpiecznych dla zdrowia pacjentów parametrów jakościowych tych usług. Nieprawidłowości dotyczące żywienia pacjentów w szpitalach wynikają również z braku w obecnie obowiązującej ustawie

z 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej normy prawnej, z której wynikałby obowiązek szpitali do zapewnienia pacjentom posiłków odpowiedniej jakości i dostosowanych do stanu zdrowia. Wspomniana luka prawna dotyczy jedynie szpitali, gdyż stosowne regulacje poczyniono odnośnie zakładów opiekuńczo-leczniczych i pielęgnacyjno-opiekuńczych. Rzecznik zwrócił się do Ministra Zdrowia z prośbą o zajęcie stanowiska w niniejszej sprawie i przekazanie informacji na temat podjętych działań.

Minister Zdrowia w piśmie z 20 września 2016 r. poinformował, że zgodnie z przepisami ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanej z środków publicznych podmioty lecznicze są zobowiązane w ramach umowy z NFZ zapewnić pacjentom wyżywienie adekwatne do stanu zdrowia. Przepisy prawa nie określają średnich stawek żywieniowych na jednego pacjenta, które mają obowiązywać we wszystkich podmiotach leczniczych. Dienne racje ustala kierownik szpitala. Z kolei o wprowadzeniu odpowiedniej diety i ilości zalecanego pożywienia w oparciu o wskazania medyczne decyduje lekarz. Jeśli brak jest takich wytycznych pacjentowi przysługuje wyżywienie, które zgodnie z zasadami prawidłowego żywienia gwarantuje posiłki zapewniające energię i składniki odżywcze odpowiednio do wieku, płci i prowadzonego stylu życia. Do umów o udzielaniu świadczeń medycznych stosuje się przepisy ustawy Kodeksu cywilnego, które określają sposób wykonania i jakość świadczenia. W związku z powyższym mimo braku aktów prawnych regulujących zasady żywienia w szpitalach nie daje to placówkom medycznym podstaw do swobodnego ustanawiania standardów tego świadczenia.

56. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.534.4.2016 z 24 sierpnia 2016 r.) – w sprawie odmowy transkrypcji zagranicznego aktu urodzenia oraz odmowy potwierdzenia obywatelstwa polskiego dzieci ze związków osób tej samej płci.

Do Rzecznika wpłynęło wiele skarg dotyczących nierównego traktowania dzieci ze względu na cenzus urodzenia i status prawny ich rodziców oraz naruszenia praw dziecka w związku z odmową transkrypcji zagranicznego aktu urodzenia lub odmową wydania decyzji w sprawie potwierdzenia obywatelstwa polskiego. W pierwszym przypadku chodzi o dzieci, obywateli polskich, u których w zagranicznych aktach urodzenia wskazane są jako rodzice dwie matki – jedna z kobiet urodziła dziecko, druga zaś jest jej partnerką. Z kolei odmowa wydania decyzji w sprawie potwierdzenia obywatelstwa polskiego dotyczy dzieci, u których w zagranicznych aktach urodzenia figuruje dwóch ojców. Dzieci te urodzone zostały przez matki zastępcze. Dzieci pochodzące ze związku osób tej samej płci – podobnie jak te pochodzące ze związku osób różnej płci – zgodnie z przepisami prawa nabywają obywatelstwo polskie, jeśli co najmniej jedno z rodziców jest obywatelem polskim. Dokumentami potwierdzającymi narodowość oraz tożsamość są paszport i dowód osobisty, które ustawowo przysługują każdemu obywatelowi Rzeczypospolitej Polskiej. Osoba, która nie posiada żadnego z nich, funkcjonuje

jako bezpaństwowiec i nie może korzystać z praw obowiązujących na terenie RP oraz Unii Europejskiej. Zgodnie z ustawą z 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego warunkiem wydania dokumentu tożsamości jest przedłożenie odpowiedniemu organowi administracji polskiego aktu urodzenia. Przepis ten wprowadza też obowiązek transkrypcji zagranicznego aktu stanu cywilnego, jeśli obywatel ubiega się o paszport, dowód osobisty i nadanie numeru PESEL. W sprawach aktów urodzenia, w których wskazuje się, że rodzicami są dwie kobiety lub dwaj mężczyźni, organy administracji i sądy administracyjne nie kwestionują posiadania przez dzieci obywatelstwa polskiego, ale powołując się na Kodeks rodzinny i opiekuńczy odmawiają dokonania transkrypcji, przez co niemożliwe jest wydanie polskiego dokumentu tożsamości. Polskie prawo rodzinne nie zna bowiem instytucji „rodziców jednopłciowych” i „matki zastępczej”, nie uznaje też „umów o zastępcze macierzyństwo”. Przez rodziców w polskim porządku prawnym rozumie się wyłącznie ojca i matkę, a matką dziecka jest w świetle przepisów kobieta, która je urodziła. W związku z tym Naczelny Sąd Administracyjny uznał odmowę transkrypcji za zgodną z prawem, gdyż wpisanie w akcie urodzenia dwóch kobiet lub dwóch mężczyzn łamie obowiązujące przepisy i nosi znamiona poświadczenia przez funkcjonariusza publicznego nieprawdy. W ocenie Rzecznika wykładnia obowiązujących przepisów prawa powinna mieć na uwadze zasadę priorytetu dobra dziecka. Zgodnie z Konwencją o prawach dziecka we wszystkich działaniach dotyczących dziecka sprawą nadrzędną jest zabezpieczenie interesów dziecka. Także Konstytucja nakłada na państwo obowiązek ochrony praw dziecka. Organ administracji jest zobligowany wziąć pod uwagę nie tylko przepisy *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, ale przede wszystkim prawa dziecka gwarantowane Konstytucją, a także *Konwencją o prawach dziecka* i *Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*, których Polska zobowiązała się przestrzegać w ramach umowy międzynarodowej. Jednym z praw gwarantowanych *Konwencją* jest wyrażone prawo do niezwłocznego sporządzenia aktu urodzenia i przysługujące dziecku od momentu urodzenia prawo do otrzymania imienia oraz uzyskania obywatelstwa. Zgodnie z *Konwencją* państwa nie mogą doprowadzić do sytuacji, by wskutek braku uregulowań dziecko zostało bezpaństwowcem. Brak dokumentu tożsamości i numeru PESEL wiąże się ponadto z ograniczaniem dalszych praw przysługujących na mocy *Konwencji* – prawa do nauki, ochrony zdrowia, wolności i bezpieczeństwa osobistego. Numer PESEL jest potrzebny w przypadku ubiegania się przez rodziców o przyjęcie dziecka do żłobka, a także umożliwia objęcie przez system państwowej opieki zdrowotnej. Brak dokumentu tożsamości może powodować problemy z ustaleniem legalności pobytu w Polsce. W skrajnych przypadkach, małoletni mogą zostać uznani za przebywających na terenie RP bez opieki i umieszczeni w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub w strzeżonym ośrodku. Zdaniem Rzecznika najprostszym rozwiązaniem, umożliwiającym wydanie dokumentu tożsamości poświadczającego obywatelstwo dziecku posiadającemu rodziców tej samej płci, byłoby zrezygnowanie z obowiązkowej transkrypcji aktu urodzenia i wydawanie dokumentów tożsamości na podstawie

zagranicznych aktów urodzenia, z których wynika, że jeden z rodziców jest obywatelem polskim. Rzecznik zwraca się z prośbą do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o analizę podstawy prawnej, na jakiej dzieci pochodzące ze związków osób tej samej płci, urodzone za granicą i posiadające na mocy ustawy obywatelstwo polskie mogą ubiegać się o wydanie polskiego dokumentu tożsamości, jeśli zaś w obecnym stanie prawnym jest to niemożliwe – o przygotowanie zmiany przepisów.

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji w odpowiedzi 15 września 2016 r. poinformował, że zasady pochodzenia dziecka określa ustawa z 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, z którego wynika, że matką jest zawsze kobieta, a ojcem – mężczyzna. Polskie prawo nie przewiduje sytuacji, w której rodzicami będą osoby tej samej płci i nie respektuje umów o macierzyństwo zastępcze. Odstępstwa od tej zasady są uznawane za sprzeczne z podstawowymi regułami porządku prawnego RP, co potwierdza orzecznictwo Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie i Naczelnego Sądu Administracyjnego. Regulacje zawarte w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym obowiązują kierowników urzędów stanu cywilnego przy sporządzaniu polskiego aktu urodzenia na podstawie zagranicznego dokumentu w drodze transkrypcji. Wpływają też na procedury wydawania paszportu małoletniemu, gdyż zgodnie z ustawą o dokumentach paszportowych potrzebna jest do tego zgoda matki i ojca czyli w myśl polskich przepisów - kobiety i mężczyzny. Brak zgody na przeprowadzenie transkrypcji zagranicznego aktu urodzenia pociąga za sobą odmowę wydania polskiego dowodu osobistego oraz potwierdzenia obywatelstwa polskiego przez właściwy organ czyli wojewodę. Regulacja kwestii związanych z narodowością należy jednak do uprawnień wewnętrznych państwa polskiego i nie może być uznawana za ingerencję w prawa skarżących. Ponadto w rozpatrywanej sprawie polskie sądy nie mogą opierać się na orzecznictwie sądu obcego państwa, gdyż naruszają one podstawowe zasady porządku publicznego RP, w tym wypadku przepisy prawa rodzinnego. Z tego samego powodu nie muszą też uznawać skutków prawnych zagranicznych dokumentów. Powyższą regułę wyraża ustawa z 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe oraz Kodeks postępowania cywilnego. Z tego względu propozycja Rzecznika, by umożliwić wydawanie dowodu osobistego lub paszportu bez konieczności przeprowadzenia transkrypcji wydaje się niemożliwa do przyjęcia, a wspomniane przez RPO rozstrzygnięcia organów administracji publicznej zostały uznane za prawidłowe.

57. Ministra Środowiska (V.7200.8.2015 z 24 sierpnia 2016 r.) – w sprawie kontroli emisji hałasu podczas miejskich imprez masowych.

Do Biura RPO wpływają skargi mieszkańców wielkich ośrodków miejskich oraz miast średniej i małej wielkości na hałas związany z imprezami masowymi. Omawiane uciążliwości zdaniem Rzecznika wynikają z braku mechanizmu prawnego, który pozwalałby właściwym organom na podejmowanie działań wobec organizatora imprezy tak, by respektował on prawa okolicznych mieszkańców. W

przypadku imprez masowych nie można zastosować regulacji ustawy z 27 kwietnia 2001 r. o prawie ochrony środowiska w zakresie nadmiernej emisji hałasu, gdyż nie ma możliwości zaklasyfikowania urządzeń używanych przez organizatora imprezy jako instalacji w rozumieniu tej ustawy. Co więcej, przy wydawaniu zezwoleń na organizację imprezy masowej nie bierze się pod uwagę kwestii związanych z ochroną akustyczną terenów, w sąsiedztwie których ma się ona odbywać. Z kolei przepisy prawnokarne zapewniają iluzoryczną ochronę praw osób narażonych na hałas. W ocenie Rzecznika konieczne jest podjęcie stosownych kroków legislacyjnych, które zagwarantują ochronę zdrowia, a także poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego mieszkańców. Rzecznik z dużym zadowoleniem przyjął informację przekazaną przez Ministerstwo Środowiska, że omawiana kwestia została dostrzeżona przez resort środowiska i stała się jednym z przedmiotów prac funkcjonującego w ramach Ministerstwa Zespołu do spraw przygotowania propozycji działań normujących ochronę środowiska przed hałasem. Jak wynikało z przekazanych informacji, rekomendacje Zespołu, w tym wprowadzenie regulacji uzależniających wydanie zezwolenia na organizację imprezy masowej od organizacji jej w taki sposób, by emitowany w związku z nią hałas nie powodował nadmiernych uciążliwości były zbieżne z postulatami Rzecznika. Etap wydawania zezwolenia na organizację imprezy wydaje się bowiem najdogodniejszym momentem do oceny stopnia potencjalnej uciążliwości imprezy dla okolicznych mieszkańców. Rzecznik zwrócił się do Ministra Środowiska o informację, jaki jest aktualny stan prac nad projektowanymi regulacjami i czy znalazły się one w opracowanych przez Ministerstwo projektach aktów prawnych.

58. Ministra Sprawiedliwości (II.510.837.2016 z 24 sierpnia 2016 r.) – w sprawie realizacji i zasad ustalania początku okresu próby w przypadku stosowania instytucji probacyjnych.

W piśmie do Ministra Sprawiedliwości Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na problem ustalania początku okresu próby w przypadku stosowania instytucji probacyjnych, w szczególności zaś warunkowego zawieszenia kary. Zdaniem Rzecznika potrzebna jest nowelizacja art. 70 § 1 Kodeksu karnego tak, by rozpoczęcie okresu próbnego było możliwe od momentu wydania orzeczenia o warunkowym zawieszeniu kary, a nie jak dotychczas od uprawomocnienia się wyroku. Obowiązująca norma nie w pełni realizuje konstytucyjne i prawnomiędzynarodowe zobowiązania do uwzględnienia humanitaryzmu i adekwatności represji karnej do popełnionego czynu. Zapis z art. 70 § 1 k.k. prowadzi bowiem do przedłużenia okresu próby o czas pomiędzy wydaniem orzeczenia a jego uprawomocnieniem się. Widoczne jest to zwłaszcza w przypadku rozpoznawania sprawy przez sąd odwoławczy. Wielomiesięczny okres oczekiwania między wyrokowaniem przez sąd I i II instancji przekształca się tu bowiem w dodatkowy okres represji karnej. Może to zniechęcać do korzystania przez skazanego z prawa do odwoływania się od decyzji wydanych w I instancji. Z punktu widzenia oskarżonego okres trwający od momentu wydania orzeczenia o

zawieszeniu kary aż do uprawomocnienia się wyroku to dla niego czas wstępnej próby. Oznacza to, że skazany, który w okresie zawieszenia kary jest zmuszony do szczególnego przestrzegania porządku jest poddawany kontroli dłużej niż to wynika z przepisów. Co więcej, jeśli wówczas naruszy porządek prawny, mimo nieprawomocnego wyroku, musi ponieść konsekwencje swoich czynów. Pozaustawową, negatywną konsekwencją obowiązującego stanu prawnego jest również przedłużające się ponad ustawowe założenia oddziaływanie skazania (jeszcze nieprawomocnego) na sytuację zawodową oskarżonego, gdyż wydłuża czas, w którym nie może on wykonywać pracy i ubiegać się o dostęp do funkcji publicznych. Z uchwały Sądu Najwyższego z 15 grudnia 1965 r. wynika również, że okres zawieszenia kary powinno liczyć się od dnia ogłoszenia wyroku, a nie od dnia jego uprawomocnienia. Powyższy zapis uwzględnia uprawnienia przysługujące sprawcy i daje możliwość roztoczenia nad nim nadzoru, chroni także interesy pokrzywdzonego. Oskarżony może bowiem przystąpić do naprawienia szkody już po ogłoszeniu wyroku bez konieczności oczekiwania na jego uprawomocnienie. Rzecznik zwraca też uwagę na to, że instytucja zawieszenia wykonania kary ma za zadanie jak najszybsze przywrócenie przestępcy do życia w społeczeństwie. Jest stosowana wyłącznie przy czynach o niskiej szkodliwości oraz w stosunku do skazanych, którzy zdaniem sądu rokują poprawę. Rzecznik zwrócił się o rozważenie zainicjowania proponowanej nowelizacji art. 70 § 1 k.k. zapewniającej realizację założeń, jakie legły u podstaw stosowania instytucji probacyjnych i respektującej równocześnie prawa oskarżonego i pokrzywdzonego.

59. Pełnomocnika Rządu ds. Społeczeństwa Obywatelskiego i Równego Traktowania (XI.816.30.2016 z 25 sierpnia 2016 r.) – w sprawie rekomendacji Komitetu ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet.

11 marca 2016 roku Rzecznik Praw Obywatelskich wystosował do Pełnomocnika Rządu ds. Społeczeństwa Obywatelskiego i Równego Traktowania pismo dotyczące zaleceń zawartych w Uwagach końcowych Komitetu ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet z dnia 7 listopada 2014 roku. Powyższy dokument obejmuje zagadnienia związane ze sprawozdaniem okresowym Polski odnośnie realizowania Konwencji ONZ w sprawie likwidacji wszelkich form nierównego traktowania kobiet.

Zgodnie z przyjętą przez Zgromadzenie ONZ 18 grudnia 1979 r., a ratyfikowaną przez Polskę 18 lipca 1980 r. Konwencją, państwa zobowiązują się do przedstawiania Sekretarzowi Generalnemu ONZ sprawozdania dotyczącego działań podjętych w ramach wykonywania postanowień Konwencji i osiągniętych postępów. W Uwagach końcowych z 7 listopada 2014 r. Komitet zwrócił się o złożenie przez Polskę dziewiątego sprawozdania okresowego w listopadzie 2018 r. oraz o przedstawienie w ciągu dwóch lat pisemnej informacji na temat kroków podjętych w sprawie realizacji zaleceń Komitetu odnośnie działalności i mandatu Pełnomocnika Rządu ds. Społeczeństwa Obywatelskiego i Równego Traktowania oraz uczestnictwa kobiet w życiu politycznym i publicznym. Rekomendacje

dotyczące funkcjonowania instytucji Pełnomocnika Rządu ds. Społeczeństwa Obywatelskiego i Równego Traktowania zawarte w Uwagach końcowych Komitetu obejmują m.in. problem braku środków i oddzielnego budżetu dla Pełnomocnika, organizacji struktury krajowego mechanizmu na rzecz równego traktowania, a ściślej współpracy między Pełnomocnikiem a koordynatorami i pełnomocnikami regionalnymi, a także priorytety Pełnomocnika w zakresie eliminacji nierównego traktowania kobiet i planowane działania na rzecz wdrożenia zasady gender mainstreaming, która zapewnia m.in. równe szanse w życiu politycznym oraz eliminację stereotypów płciowych. Dalsze zalecenia Komitetu obejmują nowelizację ustawy z 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu przepisów UE w zakresie równego traktowania tak, by była ona zgodna z Konwencją ONZ, a zakaz dyskryminacji obejmował również dyskryminację wielokrotną i krzyżową. Ponadto Komitet zobowiązał Polskę do gromadzenia i upowszechnienia informacji o sprawach, w których sądy krajowe powołują się na Konwencję, a także do propagowania wiedzy o Konwencji oraz Protokole Fakultatywnym i Zaleceniach Ogólnych Komitetu. Rzecznik zwrócił się do Pełnomocnika Rządu ds. Społeczeństwa Obywatelskiego i Równego Traktowania o przedstawienie stanowiska w przedstawionych kwestiach oraz informacji na temat realizacji programu na rzecz walki z dyskryminacją kobiet.

60. Wystąpienie do Ministra Obrony Narodowej (WZF.505.1.2016 z 30 sierpnia 2016 r.) - w sprawie ujawnienia danych o stanie zdrowia żołnierza służby kontraktowej.

Z prośbą o pomoc zwrócił się do Rzecznika Praw Obywatelskich żołnierz, u którego zdiagnozowano chorobę afektywną dwubiegunową i objęto go leczeniem szpitalnym. Zgodnie z obowiązującymi w jednostce przepisami mężczyzna poinformował o tym bezpośredniego przełożonego. Dane dotyczące zakładu leczniczego, do którego trafił skarżący, znalazły się w tzw. rozkazach dziennych i zostały podane do publicznej wiadomości, narażając żołnierza i jego bliskich na ogromne problemy. Podstawą takiego działania jest informacja sformułowana przez Departament Kadr MON z 20 maja 2014 r. nakazująca dowódcom jednostek wojskowych umieszczanie w rozkazach dziennych nazwy podmiotu, np. szpitala psychiatrycznego, wystawiającego zaświadczenie lekarskie. Zdaniem Rzecznika upublicznienie treści zaświadczenia lekarskiego wydaje się wątpliwe z punktu widzenia ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, a w szczególności przesłanek dopuszczających przetwarzanie tzw. danych wrażliwych, do których zalicza się m.in. dane ujawniające stan zdrowia. Podanie do publicznej wiadomości informacji o szpitalu, w którym leczony jest żołnierz, pozwala bowiem na identyfikację schorzenia. Specyfika służby wojskowej wymaga tego, by dowódca jednostki miał dostęp do informacji o stanie zdrowia swoich podwładnych, ich sprawności fizycznej i psychicznej, gdyż mają one wpływ na wykonywanie czynności służbowych, a także bezpieczeństwo innych żołnierzy oraz osób postronnych. W przypadku, gdy żołnierz nie wywiązuje się ze swoich

obowiązków z powodu problemów zdrowotnych, dowódca jest zmuszony skierować go z urzędu do wojskowej komisji lekarskiej. Upublicznienie jednak takich informacji może narazić żołnierza oraz jego bliskich na trudne do przewidzenia problemy. Stwarza też możliwość nadużyć czy dyskryminacji. Z tego względu dostęp do tych danych powinien być ograniczany do osób zajmujących się dokumentacją kadrową. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych stanowi, że jedną z przesłanek dopuszczalności przetwarzania danych wrażliwych musi być odpowiednie zabezpieczenie praw podstawowych i interesów osoby, której dane dotyczą. Prawo do prywatności gwarantują także zapisy Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Europejski Trybunał Praw Człowieka wielokrotnie podkreślał, że ochrona danych osobowych, w szczególności medycznych, ma istotne znaczenie dla korzystania z prawa do prywatności oraz poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Poufność tych danych stanowi realizację ochrony życia prywatnego, a prawo wewnętrzne musi zawierać gwarancje pozwalające na zapobieżenie ujawnianiu danych dotyczących zdrowia poszczególnych osób. Zdaniem Rzecznika ujawnianie treści zaświadczenia lekarskiego narusza wyrażony w ustawie o ochronie danych osobowych zakaz przetwarzania danych o stanie zdrowia. W związku z tym Rzecznik zwrócił się z prośbą o odniesienie się do przedstawionego problemu.

Minister Obrony Narodowej w piśmie z 21 września 2016 r. podzielił uwagi zawarte w wystąpieniu Rzecznika. Przypomniał też, że Departament MON w informacji z 20 maja 2014 r. wskazał, że w rozkazach dziennych dowódcy jednostki wojskowej należy podać wyłącznie datę wystawienia, serię i numer zaświadczenia lekarskiego. Nazwę podmiotu leczniczego w rozkazie udostępnia się w przypadku zaświadczenia na zwykłym druku np. przy zwolnieniu w związku z opieką nad chorym członkiem rodziny oraz jeśli chodzi o zaświadczenie jednostki organizacyjnej publicznej służby zdrowia przy honorowym krwiodawstwie. Podawanie w rozkazach dziennych nazwy placówki leczniczej umożliwiającej zidentyfikowanie schorzenia, na którą cierpi chory, wynika z przyjętej przez dowódców jednostek wojskowych praktyki. Minister poinformował, że zwróci się do przywołanych w piśmie Rzecznika jednostek wojskowych o ograniczenie dostępu do informacji o stanie zdrowia żołnierzy i pracowników wojska w rozkazach dziennych.

61. Wystąpienie do Wiceprezesa Rady Ministrów Ministra Rozwoju (IV.7022.35.2016 z 30 sierpnia 2016) - w sprawie utworzenia centralnego rejestru dłużników alimentacyjnych.

Podczas 3. posiedzenia Zespołu do Spraw Alimentów – wspólnej inicjatywy Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka na rzecz zabezpieczenia interesów osób uprawnionych do pobierania świadczeń alimentacyjnych – została przedstawiona propozycja mająca na celu zwiększenie efektywności egzekucji

świadczeń alimentacyjnych dla dzieci. Przedstawiciele Krajowej Rady Komorniczej, odwołując się do projektu z 18 czerwca 2015 r. wnioskowanej przez Ministerstwo Gospodarki nowelizacji ustawy o udostępnianiu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych, zaprezentowali koncepcję utworzenia centralnego rejestru dłużników alimentacyjnych. Do spisu trafiłyby dane osób, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, w przypadku bezskuteczności egzekucji należności. Rejestr mógłby opierać się także na danych z rejestru dłużników niewypłacalnych i biur informacji gospodarczej oraz automatycznie udostępnianych przez komorników sądowych dzięki aplikacji Komornik SQL-VAT lub Kancelaria Komornika-VAT. Jednocześnie wykaz zapewniałby stały dostęp do informacji o dłużnikach alimentacyjnych dla wszystkich kancelarii komorniczych oraz dla innych podmiotów uprawnionych. Obecnie na podstawie ustawy z 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów dane o zobowiązaniach dłużnika, wynikających z tytułu świadczeń z funduszu alimentacyjnego, zostają przekazane do biura informacji gospodarczej, jeśli zaległości w płatnościach wynoszą ponad 6 miesięcy. Równocześnie Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym, umożliwiają wpisanie na wniosek komornika działającego z urzędu do rejestru dłużników niewypłacalnych w KRS osób, których zaległości wynoszą ponad pół roku. Wpis do Krajowego Rejestru Sądowego jest dokonywany niezależnie od tego, czy dłużnik został ujawniony w biurze informacji gospodarczej. Rzecznik wskazuje, że zarówno biura informacji gospodarczej, jak i rejestr dłużników niewypłacalnych pełnią funkcję ewidencyjną i informacyjną. Zostały powołane w celu poprawy bezpieczeństwa obrotu gospodarczego i ułatwiają ocenę ryzyka kontraktowania przez ujawnianie dłużników, którzy nie zasługują na zaufanie. Nie stanowią jednak dla wierzycieli alimentacyjnych realnego i skutecznego wsparcia w odzyskaniu zaległych należności. Prezentowana na wstępie koncepcja centralnego rejestru dłużników alimentacyjnych wypełnia tę lukę. Ponadto poprzez szybką aktualizację danych poprawiłaby skuteczność egzekucji komorniczych i dałaby sprawne narzędzie przeciwko dłużnikom działającym w złej wierze. Rzecznik zwrócił się o analizę przedstawionego zagadnienia i możliwości podjęcia stosownej inicjatywy legislacyjnej.

62. Wystąpienie do Ministra Środowiska (V.811.16.2016 z 30 sierpnia 2016 r.) - w sprawie zmiany przepisów ustawy o lasach w celu doprecyzowania zasad korzystania z dróg leśnych przez osoby niepełnosprawne.

Na tle spraw badanych przez Rzecznika ujawnił się problem dotyczący konieczności dokonania zmiany przepisu ustawy z 28 września 1991 r. o lasach, określającego zasady korzystania z dróg leśnych. Zgodnie z tym przepisem ruch pojazdem silnikowym po drogach leśnych jest dozwolony, gdy są one oznakowane drogowskazami dopuszczającymi ruch po tych drogach. Ograniczenie nie dotyczy inwalidów poruszających się pojazdami przystosowanymi do ich potrzeb. Obowiązujące przepisy nie zawierają precyzyjnych definicji pojęcia „inwalida”

oraz zwrotu „pojazd przystosowany do potrzeb inwalidów”, co stwarza szerokie możliwości interpretacyjne. Z wpisów umieszczonych na forach internetowych wynika, że zarówno osoby niepełnosprawne, jak i strażnicy leśni w różny sposób odczytują kwestionowany przepis. Wspomniane rozbieżności są wynikiem posłużenia się przez ustawodawcę pojęciem niezdefiniowanym w polskim prawie oraz zwrotem niedookreślonym. Z zasady demokratycznego państwa prawnego wynika, że każda regulacja prawna o charakterze ustawowym musi spełniać wymóg dostatecznej określoności. Przepisy prawne powinny być sformułowane w sposób poprawny, precyzyjny i jasny. Wymóg jasności oznacza nakaz tworzenia przepisów klarownych i zrozumiałych dla ich adresatów. Obywatele oczekują bowiem od prawodawcy stanowienia norm prawnych niebudzących wątpliwości, co do treści nakładanych obowiązków i przyznawanych praw. Związana z jasnością precyzja przepisu powinna przejawiać się w konkretności nakładanych obowiązków i przyznawanych praw tak, aby ich treść była oczywista dla adresata regulacji prawnej. Niedopuszczalne zatem jest stosowanie pojęć nieostrych, których interpretacja zgodna z zasadami wykładni prawa prowadzi do wniosku, że są one wieloznaczne. Rzecznik zwrócił się do Ministra Środowiska z prośbą o zajęcie się przedstawionym problemem i rozważenie przygotowania projektu zmiany kwestionowanego przepisu ustawy o lasach.

Minister Środowiska w piśmie z 6 września 2016 r. poinformował, że zgodnie z ustawą o lasach inwalidzi mogą poruszać się po drogach leśnych przy pomocy pojazdu silnikowego przystosowanego do swoich potrzeb. Ze względu na ochronę przyrody i zachowanie przepisów przeciwpożarowych niedozwolony jest natomiast postój na drogach leśnych. Powyższy zakaz obejmuje zarówno pojazdy silnikowe osób pełnosprawnych, jak i niepełnosprawnych. Z uwagi jednak na liczne głosy napływające w tej sprawie Minister Środowiska rozważy przy najbliższej możliwej nowelizacji ustawy o lasach kwestię uregulowania podniesionej kwestii.

63. Wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7040.43.2016 z 31 sierpnia 2016 r.) - w sprawie wykluczenia wychowawców z placówek opiekuńczo-wychowawczych ze sfery regulowanej przepisami Karta Nauczyciela .

Uczestnicy spotkania z Rzecznikiem Praw Obywatelskich w Słupsku zwrócili uwagę na problem wykluczenia wychowawców zatrudnionych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych ze sfery regulowanej przepisami ustawy z 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela. Utrata przez pracowników pedagogicznych statusu prawnego wynikającego z Karty nastąpiła 1 stycznia 2014 r. Na mocy ustawy z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nauczyciele mianowani zatrudnieni w placówkach opiekuńczo-wychowawczych stali się pracownikami samorządowymi. Względem tej grupy dokonana została radykalna zmiana w zakresie zatrudniania i warunków wynagradzania. Obejmuje ona utratę uprawnień wynikających z Karty Nauczyciela, w tym m.in. prawo do bezpłatnego urlopu dla poratowania zdrowia, a także ochronę przyznaną

nauczycielom w związku z pełnieniem obowiązków wynikających ze statusu funkcjonariusza publicznego.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza stanowi nietypowe środowisko pracy, gdyż przebywają tam dzieci z rodzin patologicznych, zaniedbane wychowawczo i opóźnione w nauce. Wychowawca musi więc wykazać się szczególnymi predyspozycjami m.in. odpowiednią wiedzą i umiejętnościami pedagogicznymi. Tylko wtedy jest w stanie wyrównać deficyty rozwojowe podopiecznych, którzy zostali powierzeni jego opiece. Ponadto pracownik placówki opiekuńczo-wychowawczej narażony jest na stres wynikający nie tylko z odpowiedzialności za dzieci, lecz także niejednokrotnie z poczucia zagrożenia fizycznego i psychicznego. Obciążenia te wynikają ze styczności z dysfunkcjonalnymi podopiecznymi i ich rodzinami.

Praca wychowawcy placówek opiekuńczo-wychowawczych łączy więc ze sobą funkcję dydaktyczną i opiekuńczą. W ocenie zarówno przedstawicieli tej grupy zawodowej, jak i Rzecznika Praw Obywatelskich, jej wieloaspektowy charakter powinien znaleźć odzwierciedlenie w usytuowaniu prawnym zawodu. Prawodawca powinien wprowadzić rozwiązania, które zmniejszą do minimum negatywne skutki wynikające z odebrania przywilejów wynikających z Karty Nauczyciela pracownikom pedagogicznym placówek opiekuńczo-wychowawczych. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się z prośbą o przedstawienie stanowiska w tej sprawie.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 9 września 2016 r. poinformowała o braku konieczności podejmowania inicjatyw legislacyjnych służących zmianie sytuacji wychowawców z placówek opiekuńczo-wychowawczych. Ustawa z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej uchyliła przepisy Karty Nauczyciela oraz wprowadziła zmiany w systemie opieki zastępczej nad dzieckiem m.in. w roli i sposobie działania placówek opiekuńczo-wychowawczych. Duże, 30-osobowe ośrodki mają przekształcić się w małe placówki, w których warunki życia będą zbliżone do domowych i pozwolą dzieciom na nawiązanie więzi emocjonalnej z wychowawcą. Konsekwencją tego założenia jest likwidacja szkół w ośrodkach opiekuńczo-wychowawczych, a dzieci uczęszczają do placówek publicznych. W związku z tym Minister nie uznaje za zasadne przywracanie w stosunku do pracowników ośrodków szkolno-wychowawczych przepisów Karty Nauczyciela. Ponadto regulacjom Karty Nauczyciela podlegali jedynie wychowawcy, którzy podjęli pracę przed 1 stycznia 2004 r. Od 2004 r. zatrudnienie w instytucjach opiekuńczo-wychowawczych odbywało się w oparciu o przepisy ustawy o pracownikach samorządowych. Rozwiązania te różnicowały warunki zatrudnienia osób wykonujących takie same zadania, co sprzyjało powstawaniu sytuacji konfliktowych w gronie pracowników. Obecne przepisy dotyczące pracowników samorządowych określają wysokość minimalnego wynagrodzenia, jego ostateczna wysokość jest jednak zależna od pracodawcy. Dodatkowo umożliwiają one samorządom w dowolny sposób kształtować zatrudnienie w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

64. Wystąpienie do Ministra Zdrowia (V.7014.29.2016 z 1 września 2016 r.) w sprawie uregulowania czasu pracy lekarzy w celu zapewnienia bezpieczeństwa pacjentom.

W środkach masowego przekazu pojawiły się informacje dotyczące lekarzy anestezjologów, którzy zmarli podczas pełnienia dyżurów z powodu przemęczenia fizycznego. Rzecznik zwraca uwagę na potrzebę unormowania czasu pracy osób zatrudnionych w służbie zdrowia, gdyż jest to warunek konieczny dla zapewnienia bezpieczeństwa nie tylko pracownikom medycznym, lecz przede wszystkim pacjentom. Ustawa z 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta mówi, że jednym z podstawowych uprawnień pacjenta jest prawo do świadczeń zdrowotnych udzielanych z należytą starannością i na odpowiednim poziomie. Przepisy zobowiązują więc personel szpitali do wykazania się właściwym przygotowaniem medycznym oraz stanem zdrowia umożliwiającym wykonywanie zawodu. Ponadto z reguły zawartych w Kodeksie etyki lekarskiej wynika, że lekarz powinien przeprowadzać postępowanie diagnostyczne, lecznicze i zapobiegawcze z należytą starannością, poświęcając im niezbędny czas. Jeśli przedstawiciele zawodów medycznych będą przeciążeni pracą i przemęczeni, nie spełnią powyższego warunku. Rzecznik zwraca uwagę, że w wielu zawodach, gdzie stres i przepracowanie przekłada się na jakość wykonywanej pracy i bezpieczeństwo osób, na rzecz których jest ona wykonywana, istnieją prawne ograniczenia w zakresie czasu pracy. Dotyczy to m.in. kierowców czy pilotów. Tymczasem stały niedobór personelu medycznego sprzyja podejmowaniu przez lekarzy, pielęgniarki i położne pracy na kilku etatach lub na etacie łączonym z działalnością gospodarczą. Braki kadrowe sprawiają też, że dochodzi do przeciążenia zatrudnionego personelu medycznego dodatkowymi obowiązkami, co może wpłynąć na jakość wykonywanych świadczeń i bezpieczeństwo pacjentów. Ponadto jeżeli lekarz jest pracownikiem w rozumieniu Kodeksu pracy to obowiązują go dobowe normy pracy i odpoczynku, jeśli zaś wykonuje zawód w ramach działalności gospodarczej lub umowy cywilnej, normy dotyczące czasu pracy i odpoczynku nie mają zastosowania. Zatrudnienie poza etatem pozostawia więc lekarzowi większe możliwości zarobkowe, ale też stwarza niebezpieczeństwo, że przeceni on swoje możliwości zdrowotne i fizyczne i nie zapewni sobie wystarczającego czasu na odpoczynek, przez co naraża on siebie i pacjenta na utratę zdrowia i życia. Zdaniem Rzecznika wykonywanie zawodu lekarza bez względu na formę prawną powinno być obwarowane przepisami w zakresie maksymalnego dobowego czasu pracy i odpoczynku. Wówczas lekarze zatrudnieni na tzw. kontraktach nie mogliby wykonywać pracy ponad fizyczną wytrzymałość. Zgodnie z Konstytucją pracownik ma prawo do dni wolnych od pracy i corocznych płatnych urlopów. Ustalono także maksymalne normy pracy. Rzecznik zwraca uwagę, że konstytucyjne prawo do wypoczynku powinno obejmować wszystkich bez względu na podstawę zatrudnienia, także zleceniobiorców i samozatrudnionych. Z regulacji musi wynikać, jaki czas jest przeznaczony na pracę, a jaki stanowi czas prywatny

zatrudnionego. Rzecznik zwrócił się więc do Ministra Zdrowia z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie i podjęcie stosownych działań legislacyjnych.

65. Wystąpienie do Minister Cyfryzacji, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych oraz Prezesa Krajowej Rady Komorniczej (VII.520.9.2016 z 1 września 2016 r.) w sprawie wycieku danych z bazy PESEL.

W środkach masowego przekazu pojawiły się doniesienia o wycieku danych z bazy PESEL. Początkowo informowano, że problem może dotyczyć nawet ok. 1,5 mln Polaków. W kolejnych dniach jednak podkreślano, że „wyciek” nie miał charakteru nielegalnego i wiązał się z czynnościami wykonywanymi przez kancelarie komornicze. Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło jednak wiele skarg od zaniepokojonych obywateli z prośbą o wyjaśnienie tej sprawy. Przede wszystkim dotyczyły one możliwości wykorzystania danych do zaciągnięcia kredytu oraz podjęcia skutecznych działań przez właściwe organy państwowe, które w myśl Konstytucji RP są zobowiązane do zabezpieczenia danych zbieranych na temat obywatela. Zgodnie z art. 6 ustawy z 24 września 2010 r. o ewidencji ludności rejestr PESEL jest centralnym zbiorem danych, prowadzonym przez ministra właściwego do spraw informatyzacji. Należy jednak zaznaczyć, że Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji jest organem powołanym do ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym bezpieczeństwa związanego z ujawnianiem informacji gromadzonych na temat obywateli przez upoważnione do tego podmioty. Raport Najwyższej Izby Kontroli z 14 kwietnia 2016 r., poświęcony zapewnieniu bezpieczeństwa działania systemów informatycznych wykorzystywanych do realizacji zadań publicznych wykazał, że informatyczne systemy ochrony danych osobowych nie zapewniają odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa. W efekcie istnieje ryzyko, że działanie istotnych dla funkcjonowania państwa systemów teleinformatycznych zostanie zakłócone, a dane w nich się znajdujące trafią w niepowołane ręce. Rzecznik zwrócił się o udzielenie informacji o prowadzonych działaniach mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa informatycznego, a także o procedurach mających zapobiec podobnym sytuacjom w przyszłości.

Minister Cyfryzacji w piśmie z 1 września 2016 r. poinformował o działaniach, które podjęto w związku z tą sprawą. Na stronie Ministerstwa znalazły się informacje mające na celu przekazanie obywatelom wiedzy na temat funkcjonowania bazy PESEL oraz przybliżenie im zasad ochrony danych osobowych. Publikacja miała też uspokoić opinię publiczną. W omawianej sytuacji nie doszło bowiem do wycieku czyli nieautoryzowanego dostępu do danych wrażliwych. System teleinformatyczny zapewniający bezpieczeństwo rejestrowi PESEL zawsze odnotowuje kto, kiedy i w jakim zakresie przetwarza informacje. W tym wypadku chodziło o kancelarie komornicze. Ponadto Ministerstwo uruchomiło specjalną infolinię przeznaczoną dla obywateli, pod którą można dowiedzieć się o działaniu bazy PESEL. Ministerstwo Cyfryzacji współpracuje z Prokuraturą

Okręgową w Warszawie, która prowadzi śledztwo w sprawie niedopełnienia obowiązków i działania na szkodę interesu publicznego i prywatnego przez komorników sądowych. Niezależne postępowania w tej sprawie prowadzą też Krajowa Rada Komornicza i Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych.

Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych w piśmie z 16 września 2016 r. poinformował, że zaplanowano przeprowadzenie w kancelariach komorniczych kontroli zgodności przetwarzania przez te podmioty danych z przepisami o ochronie danych osobowych.

66. Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości (VII.564.23.2016 z 1 września 2016 r.) w sprawie odpowiedzialności karnej za zniesławienie.

Od wielu lat toczy się w Polsce debata publiczna dotycząca przestępstwa zniesławienia zawartego w art. 212 ustawy z 6 czerwca 1997 roku Kodeksu karnego. Przede wszystkim wskazuje się negatywne jego skutki dla wolności słowa, ze szczególnym uwzględnieniem dziennikarzy. Rzecznik zwraca uwagę, że utrzymywanie sankcji karnych za zniesławienie w obecnym kształcie wpływa na prowadzenie debaty publicznej i nie uwzględnia szczególnej roli, jaką pełnią media w państwie demokratycznym. Zdaniem Rzecznika nie każde naruszenie czci jest działaniem niedozwolonym. Taka sytuacja ma miejsce, gdy środki masowego przekazu rozpowszechniają informacje lub wypowiedzi krytyczne, które co prawda ingerują w cudze dobra osobiste, lecz służą interesowi publicznemu. W takich przypadkach dziennikarz nie powinien podlegać przepisom art. 212, lecz odpowiadać przed sądem cywilnym w sprawie o ochronę dóbr osobistych. Działania na rzecz zniesienia odpowiedzialności karnej za zniesławienie podejmowały m.in. Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich, Izba Wydawców Prasy, a także Helsińska Fundacja Praw Człowieka. W kampanii społecznej „Wykreśl 212” udało się pozyskać poparcie przedstawicieli różnych opcji politycznych. Kluczowe znaczenie dla debaty miało orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, który uznał, że art. 212 k.k. jest zgodny z Konstytucją i nie stanowi ograniczenia wolności środków masowego przekazu i wolności słowa. Jednocześnie jednak podkreślił, że ochrona cywilnoprawna w obowiązującym kształcie jest niewystarczająca i konieczne jest stosowanie ochrony prawnokarnej. Na temat dopuszczalności wprowadzenia sankcji karnych za zniesławienie wypowiadał się też Europejski Trybunał Praw Człowieka. Nie kwestionował przy tym obowiązywania art. 212 k.k., a jedynie wskazał, że przy ocenie proporcjonalności ingerencji konieczne jest uwzględnienie charakteru i surowości wymierzonej kary. Zdaniem ETPC surowa kara może skutkować rodzajem cenzury i powstrzymać dziennikarzy przed udziałem w życiu publicznym. Należy więc wykazać powściągliwość w stosowaniu środków o charakterze karnym, jeśli dostępne są inne środki reakcji na ataki lub krytykę ze strony mediów lub opozycji, i muszą być one proporcjonalne do poczynionej szkody. W 2009 r. z art. 212 § 1 k.k. wyeliminowana została kara pozbawienia wolności. Sankcję tę pozostawiono natomiast w przypadku art. 212 § 2 k.k., czyli w odniesieniu do popełnienia czynu za pomocą środków masowego

komunikowania się, ale ograniczono jej wymiar do jednego roku. Zaniepokojenie Rzecznika budzi pozostawienie zagrożenia karą pozbawienia wolności w odniesieniu do przestępstwa zniesławienia oraz niewystarczające ograniczenia stosowania sankcji karnych na rzecz środków cywilnoprawnych. Rzecznik proponuje rozważenie możliwości wprowadzenia takich zmian legislacyjnych, które doprowadziłyby do uproszczenia procedury dochodzenia roszczeń na drodze cywilnoprawnej, przy jednoczesnym pozostawieniu możliwości zastosowania sankcji karnych do tych przypadków, w których sankcje cywilnoprawne mogą okazać się niewystarczające. Umożliwiłoby to ochronę konstytucyjnego prawa do ochrony czci, reputacji, godności osobistej i dobrego imienia. Przede wszystkim należy obniżyć koszty powództwa o ochronę dóbr osobistych. Wysokość roszczenia wpływa na wysokość opłaty w zakresie pozwu cywilnoprawnego i nie jest ona rekompensowana przez system zwolnień z kosztów sądowych, gdyż jest on zarezerwowany dla najuboższych. Art. 212 k.k. jest często wykorzystywany jako metoda identyfikacji sprawcy zniesławienia dokonanego za pomocą Internetu. W takiej sytuacji popularną metodą jest składanie zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa i zaangażowanie policji lub prokuratury do identyfikacji sprawcy. Podobna praktyka nie jest możliwa w przypadku wystąpienia z powództwem cywilnym. Rzecznik proponuje możliwość składania tzw. ślepego pozwu, który przerzuciłby na sąd konieczność ustalenia, kto był sprawcą czynu. Ponadto art. 212 jest wykorzystywany w sprawach tzw. mowy nienawiści, która odnosi się do grupy społecznej. Przy postępowaniach cywilnoprawnych należy zaś wskazać konkretną osobę, której dobra osobiste zostały naruszone, dlatego Rzecznik opowiada się za rozszerzeniem granic odpowiedzialności na gruncie art. 256 i 257 k.k. W ocenie Rzecznika warto również zwrócić uwagę na postulaty zniesienia art. 212 k.k., przy jednoczesnym pozostawieniu odpowiedzialności karnej za oszczerstwo, które było uregulowane w Kodeksie karnym z 1969 r. i polegało na celowym, złośliwym rozpowszechnianiu zarzutów wobec osoby, grupy osób lub instytucji. Powyższy kierunek może być szczególnie użyteczny w kontekście działalności dziennikarskiej. Jeśli intencją dziennikarską staje się rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji i towarzyszy temu wyraźny zamiar umyślny (związany np. z działalnością polityczną), to powstaje pytanie czy w Kodeksie karnym nie powinien zostać uregulowany wyjątkowy i nadzwyczajny mechanizm reagowania na takie sytuacje, kiedy proces cywilny w żadnym wypadku nie byłby wystarczający. Warto jednak pamiętać o odpowiednim ukształtowaniu sankcji, bez stosowania kary pozbawienia wolności. Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

67. Wystąpienie do Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (III.7060.650.2016 z 7 września 2016 r.) - w sprawie przedłużających się postępowań o ustalenie prawa do świadczenia.

Rzecznik, nawiązując do prowadzonego w tym roku przeglądu systemu emerytalnego, zwrócił uwagę na problem przedłużających się postępowań w

sprawach o przyznanie zasiłku chorobowego dla kobiet ciężarnych, zasiłku macierzyńskiego oraz innych świadczeń, które pozostają w gestii Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Długi czas oczekiwania na wydanie decyzji niesie dotkliwe skutki dla osób oczekujących na przyznanie świadczenia. Zdarza się, że ubezpieczeni zostają pozbawieni środków do życia do czasu zakończenia postępowania wyjaśniającego przez organ rentowy. Rzecznik podkreślił, że jeśli spełnione są warunki pozwalające na ustalenie prawa do świadczenia, zasadą powinno być jak najszybsze wydanie decyzji. Rzecznik zwrócił się z prośbą o uwzględnienie niniejszego problemu podczas oceny obowiązujących rozwiązań systemowych.

68. Wystąpienie do Ministra Zdrowia (V.7013.51.2015 z 7 września 2016 r.) - w sprawie zwrotu kosztów zakupu leków sprowadzanych z zagranicy.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące braku zgody Ministra Zdrowia na refundację produktów leczniczych sprowadzanych z zagranicy, w oparciu o przepisy ustawy Prawo farmaceutyczne, które mają pozwolenie na dopuszczenie do obrotu, lecz są niedostępne na terenie Polski. Ministerstwo Zdrowia planuje nowelizację ustawy z 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych, która umożliwi zwrot kosztów nabycia lekarstw, które zostały zakupione poza granicami kraju. Zmiany obejmą także ustawę z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, do której wprowadzone zostaną przepisy regulujące ratunkowy dostęp do technologii medycznych. Rzecznik zwraca uwagę, że powyższe działania poprawią sytuację pacjentów, w szczególności tych cierpiących na choroby rzadkie. Rzecznik zwrócił się do Ministra Zdrowia z prośbą o wskazanie harmonogramu prac legislacyjnych dotyczących przedmiotowego projektu.

69. Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości (II.511.330.2016 z 7 września 2016 r.) - w sprawie doręczeń pism procesowych oraz innej dokumentacji sądowej w postępowaniu karnym.

Rzecznik w wystąpieniu do Ministra Sprawiedliwości zwrócił uwagę na anachroniczny system doręczeń dokumentacji sądowej, który nie wykorzystuje możliwości, jakie daje współczesny rozwój technologii. W polskim procesie karnym przekazywanie pism procesowych za pośrednictwem telefaksu lub poczty elektronicznej jest zupełnie niewykorzystywane. Drogę ku tego typu doręczeniom otwiera art. 132 § 3 k.p.k., zgodnie z którym pismo może być doręczone również za pomocą faksu lub poczty elektronicznej. W tym kontekście zaskakujące może się wydawać obowiązywanie regulacji przewidzianej w art. 138 k.p.k., zgodnie z którym jeśli strony procesu przebywają za granicą i nie wskazały adresu zastępczego w kraju, obowiązuje tzw. doręczenie fikcyjne. Korespondencja procesowa załączana jest do akt sprawy i traktowana jako doręczona. W dobie zaawansowanego rozwoju technologicznego, pozostawienie korespondencji w

aktach sprawy na mocy doręczenia fikcyjnego jest rozwiązaniem anachronicznym i nieadekwatnym do panujących realiów społecznych. Osoby, które wyraziły zgodę na otrzymywanie pism procesowych drogą elektroniczną, z uwagi na brak przeszkód prawnych, powinny mieć taką możliwość i w ich wypadku nie powinno stosować się zasady tzw. doręczeń fikcyjnych. Tymczasem w sądach i prokuraturach ze względu na brak bezpośredniego potwierdzenia otrzymania korespondencji korzystanie z poczty elektronicznej przy pismach procesowych traktowane jest pomocniczo. Rzecznik wskazuje, że w przypadku gdy znane są dane do korespondencji elektronicznej, powinna obowiązywać zwykła forma doręczenia. W ocenie Rzecznika niepokój budzi też fakt, że nie ma obowiązku pouczenia osoby przebywającej za granicą o treści art. 138 k.p.k. i konieczności wskazania adresata do doręczeń w kraju. Przemilczenie tej informacji stanowi naruszenie podstawowych praw uczestników postępowania karnego. W związku z tym Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o podjęcie działań zmierzających do dostosowania procedury karnej do obecnego poziomu rozwoju technologiczno-społecznego.

70. Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości (BPK.518.5.2015 z 8 września 2016 r.) - w sprawie trybu przesłuchania świadka pokrzywdzonego przestępstwami przeciwko wolności seksualnej.

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich przeanalizowało informacje z prokuratur regionalnych dotyczące terminów przesłuchań świadków w sprawach przestępstw o charakterze seksualnym. Okazuje się, że w części z nich pomiędzy datą złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, a przesłuchaniem pokrzywdzonego przez sąd na posiedzeniu, w którym mają prawo wziąć udział prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego, mija zbyt długi okres – w niektórych przypadkach są to nawet trzy miesiące. Tymczasem w myśl art. 185c k.p.k. przesłuchanie pokrzywdzonego przestępstwami przeciwko wolności seksualnej powinno być przeprowadzone bez nieuzasadnionej zwłoki. Ustawodawca zwraca tu uwagę na stan psychiczny świadka, a także na prawidłowy przebieg postępowania, który wymaga zebrania możliwie szybko informacji dotyczących okoliczności i sprawcy czynu. Regulacja wynikająca z art. 185c k.p.k. jest wyrazem troski o pokrzywdzonego i ma ograniczyć do minimum wtórną wiktyimizację. Może to być zrealizowane jedynie wówczas, gdy przesłuchanie przez sąd pokrzywdzonego w charakterze świadka nastąpi niezwłocznie po złożeniu przez niego zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. Wynika to również z aktów prawa międzynarodowego, w których m.in. podkreśla się: konieczność unikania wtórnej wiktyimizacji (Konwencja Rady Europy), obowiązek przesłuchania ofiar bez nieuzasadnionej zwłoki (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady). Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o zbadanie przedstawionego problemu i podjęcie działań, które zapewnią skuteczną ochronę wolności i praw ofiar przestępstw na tle seksualnym.

71. Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości (IX.517.2856.2016 z 9 września 2016 r.) - w sprawie wprowadzenia instytucji mediacji do postępowania wykonawczego.

20 października przypada Międzynarodowy Dzień Mediacji. W związku z tym Rzecznik w piśmie do Ministra Sprawiedliwości zwrócił uwagę na zagadnienie mediacji po wyroku skazującym, która nie została uregulowana w Kodeksie karnym wykonawczym.

Instytucja mediacji funkcjonuje w polskim systemie prawa karnego od dziewiętnastu lat. Ma ona na celu wzmocnienie pozycji ofiary w postępowaniu karnym, stanowi alternatywną metodę rozwiązywania konfliktów i dopełnienie klasycznej drogi sądowej. Przepisy wciąż jednak regulują mediację wyłącznie na etapie postępowania przygotowawczego i jurysdykcyjnego z pominięciem zagadnienia mediacji po wyroku. Mimo że kwestia ta była przedmiotem wystąpień generalnych RPO do Ministra Sprawiedliwości od 2000 r. kolejne nowelizacje Kodeksu karnego wykonawczego nie doprowadziły do oczekiwanej modyfikacji.

Tymczasem mediacja po wyroku jest instytucją niezmiernie potrzebną. Jako forma dobrowolnej aktywności skazanych może przyczynić się do ich resocjalizacji. Przy konfliktach stron pozostających ze sobą w bliskich relacjach, rodzinnych czy sąsiedzkich, może wpływać na przebieg zadośćuczynienia poszkodowanemu. Pojednanie stron w ramach postępowania wykonawczego może również obniżyć koszty ponoszone przez wymiar sprawiedliwości, ograniczyć wtórną przestępczość oraz wzmocnić kontrolę nad wykonaniem wyroku wobec skazanego na kary nieizolacyjne. Obecnie jedynie art. 162 § 1 k.k.w. nawiązuje do zagadnienia mediacji nakazując sądowi penitencjarnemu uwzględnić ugodę zawartą w wyniku mediacji przy rozpatrywaniu wniosku o warunkowe przedterminowe zwolnienie. Niestety sądy nie kierują spraw do instytucji lub osoby do tego uprawnionej, w celu przeprowadzenia postępowania mediacyjnego, co powoduje, że dyspozycja zawarta w powyższym artykule jest niewypełniana. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o podjęcie inicjatywy legislacyjnej umożliwiającej wprowadzenie mediacji na etapie postępowania wykonawczego.

72. Wystąpienie do Ministra Finansów (V.510.86.2016 z 9 września 2016 r.) – w sprawie zabezpieczenia praw kandydatów na członków zarządu krajowego zakładu ubezpieczeń lub krajowego zakładu reasekuracji w toku prowadzonego przez KNF postępowania w przedmiocie wyrażenia zgody na ich powołanie

Do Rzecznika Praw Obywatelskich docierały sygnały wskazujące na brak należytego zabezpieczenia praw kandydatów na członków krajowego zakładu ubezpieczeń i krajowego zakładu reasekuracji, którzy poddawani byli weryfikacji przez Komisję Nadzoru Finansowego.

Zgodnie z art. 51 ust. 1 ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej powołanie dwóch członków zarządu krajowego zakładu ubezpieczeń lub krajowego

zakładu reasekuracji, w tym prezesa zarządu i członka zarządu odpowiedzialnego za zarządzanie ryzykiem następuje za zgodą organu nadzoru. Decyzja w tej sprawie wydawana jest na wniosek krajowego zakładu ubezpieczeń lub krajowego zakładu reasekuracji. Organ nadzoru może jednak odrzucić prośbę, jeśli kandydat nie spełnia wymagań określonych w ustawie. Jednym z wymogów stawianych członkom zarządu jest dawanie rękojmi prowadzenia spraw zakładu w sposób należyty. Stosownie do ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym Komisja Nadzoru Finansowego podlega przepisom Kodeksu postępowania administracyjnego. Oznacza to, że decyzja w sprawie powołania na ww. stanowiska przyjmuje postać decyzji administracyjnej, a jej kontrola przysługuje sądom administracyjnym. Skarżący, których kandydatura została odrzucona przez niespełnienie przez nich przesłanki rękojmi, zwracali jednak uwagę na brak odpowiednich kompetencji sądu administracyjnego do oceny decyzji wydanej przez KNF. Ma to poważne konsekwencje, gdyż negatywna opinia Komisji Nadzoru Finansowego powoduje destabilizację kariery zawodowej kandydatów, utratę zaufania bądź wykluczenie ze środowiska zawodowego. Dlatego ważne jest, by rozstrzygnięcia KNF były poddane nadzorowi eliminującemu wszelką arbitralność. Niestety przysługujące sądom administracyjnym możliwości weryfikacji ustaleń organów administracyjnych są ograniczone. Sąd administracyjny zgodnie z Prawem o postępowaniu przed sądami administracyjnymi opiera kontrolę na materiale dowodowym zgromadzonym w postępowaniu przed organem administracji wydającym zaskarżoną decyzję. W wyniku tak prowadzonej procedury nie jest w stanie właściwie przeprowadzić weryfikacji ustaleń uznanych przez KNF za przejaw braku rękojmi. Rozpatrzenie sprawy często wymaga też od sędziego wiedzy specjalistycznej, a w toku postępowania przed sądem administracyjnym nie ma możliwości powołania dowodu z opinii biegłego. Zdaniem Rzecznika sądowa kontrola decyzji KNF nie realizuje standardów ukształtowanych w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na tle art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Rzecznik zwrócił się do Ministra Finansów o zajęcie stanowiska wobec przedstawionego problemu.

73. Wystąpienie do Ministra Zdrowia (V.7010.70.2016 z 26 września 2016 r.) - w sprawie dostępu pacjentek rodzących do znieczulenia farmakologicznego

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące ograniczonego dostępu kobiet rodzących do znieczulenia okołooponowego. Z danych statystycznych udostępnionych Rzecznikowi przez oddziały wojewódzkie NFZ wynika, że pomiędzy szpitalami występują znaczne dysproporcje w zapewnianiu tego świadczenia medycznego pacjentkom. Najgorzej sytuacja przedstawia się w województwie lubuskim, gdzie od lipca do listopada 2015 r. na 2 265 porodów wykonano zaledwie osiem znieczuleń, oraz w szpitalach powiatowych na I poziomie referencyjnym.

Zdaniem Rzecznika jest to spowodowane niedostateczną liczbą lekarzy anestezjologów zatrudnionych w szpitalach. Mimo złagodzenia przez Fundusz w

lipcu 2015 r. zasad udzielania znieczulenia do porodu pacjentki nie mają do tego świadczenia równego dostępu i są pozbawione możliwości łagodzenia bólu.

Powyższe ustalenia potwierdzają wyniki kontroli NIK, której przedmiotem była opieka okołoporodowa na oddziałach położniczych. W większości placówek nie zwiększono liczby personelu medycznego do poziomu wymaganego przez NFZ i adekwatnej w stosunku do potrzeb. Stwarzało to realne zagrożenie dla pacjentek, w przypadku gdy należało wykonać zabieg wymagający szybkiej interwencji np. cesarskie cięcie. W takiej sytuacji realizowanie prawa pacjentek do znieczulenia okołoporodowego również jest bardzo ograniczone.

Niepodanie kobiecie rodzącej leków łagodzących ból, mimo że jest to prawnie gwarantowane, świadczy o naruszeniu praw pacjenta do poszanowania jego godności i intymności oraz prawa do świadczeń zdrowotnych odpowiadających wymaganiom aktualnej wiedzy medycznej. Prawo pacjenta do łagodzenia bólu jest nierozdzielnie związane z jego poczuciem godności. Zmuszanie zaś ciężarnej do urodzenia dziecka bez znieczulenia, gdy nie ma ku temu przeciwwskazań zdrowotnych, może zostać uznane za przejaw niehumanitarnego i poniżającego traktowania, w szczególności w świetle art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wartości.

Rzecznik zwraca uwagę, że kobiety ciężarne i rodzące są grupą szczególnie narażoną na opresyjne traktowanie i łamanie praw człowieka. W ramach społecznego audytu oddziałów porodowych w województwie małopolskim przygotowanym przez Stowarzyszenie „Obywatel Mama” przeprowadzono wśród pacjentek 4 tys. ankiet. Wyniki okazały się niepokojące. Kobiety są zaskoczone posiadaniem jakichkolwiek praw na oddziałach porodowych. Brak świadomości ciężarnych i rodzących pacjentek o posiadaniu określonych uprawnień i możliwości ich egzekwowania może przekładać się na częstotliwość i ryzyko ich naruszenia. Kobieta nieświadoma swoich praw nie będzie żądała ich przestrzegania. Odpowiedzialność za realizację praw pacjentek powinna więc spoczywać na podmiotach wykonujących określone usługi.

Rzecznik zwrócił się do Ministra Zdrowia z prośbą o informacje, jakie działania zamierza podjąć jego resort w tej sprawie.

74. Wystąpienie do Ministra Środowiska (VII.7202.9.2016 z 27 września 2016 r.) – w sprawie uprawnień właścicieli nieruchomości włączonych do obwodów łowieckich.

W odpowiedzi na skargi obywateli związane ze stosowaniem ustawy z 13 października 1995 r. Prawo łowieckie Rzecznik zwrócił się do Ministra Środowiska o zajęcie stanowiska odnośnie ograniczania konstytucyjnych praw i wolności właścicieli nieruchomości, które na mocy przepisów wchodzi w skład obwodów łowieckich.

Rzecznik, powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 10 lipca 2014 r., wykazuje, że regulacje upoważniające do objęcia nieruchomości reżimem obwodu łowieckiego, nie zapewniają odpowiednich środków ochrony praw właściciela, co

jest niezgodne z Konstytucją. Mimo podjęcia prac legislacyjnych przez ustawodawcę nie zdołano wprowadzić wymaganej przez Trybunał zmiany odnośnie kształtowania obwodów łowieckich i respektowania praw właścicieli gruntów.

W projekcie ustawy nowelizującej powinny w myśl orzeczenia Trybunału znaleźć się przepisy regulujące procedurę podziału terytorialnego województw na obwody łowieckie, instytucję odszkodowania za szkodę spowodowaną objęciem nieruchomości obwodem łowieckim oraz prawo do wystąpienia z wnioskiem o ustanowienie zakazu przeprowadzania polowań na danym terenie motywowanym względami światopoglądowymi.

Trybunał stwierdził, że właściciele gruntów nie są odpowiednio informowani, o tym, że ich nieruchomości znajduje się w obrębie terenów łowieckich. Za nadmierną ingerencję w konstytucyjne prawo własności TK uznał z kolei brak uregulowań prawnych uwzględniających udział właścicieli w formowaniu granic obwodów oraz umożliwiających wyłączenie gruntów spod reżimu polowań. Trybunał wskazał też, że właściciele wybranych nieruchomości muszą udostępnić swoje ziemie na czas polowania, co jest podstawowym ograniczeniem prawa ich własności.

Projekt zmian w Prawie łowieckim uwzględniającym orzeczenia TK przewiduje udział właścicieli gruntów w procesie tworzenia obwodów. Rzecznik proponuje jednak, by uprawnionymi do zmiany granic terenów łowieckich były również organizacje społeczne działające na rzecz środowiska. Nowelizacja przyznaje także właścicielowi wypłatę odszkodowania w związku z objęciem gruntów obwodem łowieckim, co spotkało się z aprobatą Rzecznika.

Wątpliwości Rzecznika budzi jednak zmiana dotycząca możliwości ustanowienia zakazu przeprowadzania polowań ze względu na przekonania religijne lub zasady moralne. We wniosku skierowanym do sądu powszechnego właściciel gruntu ma bowiem obowiązek udowodnić swój związek z doktryną religijną oraz wskazać, które z zasad wiary uznają za niedopuszczalne polowanie na zwierzęta łowne.

W świetle orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka zmuszanie właścicieli do tolerowania na ich gruntach aktywności sprzecznej z ich przekonaniem stanowi ograniczenie prawa własności gwarantowanego przez Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wartości. ETPC dopuszcza też sprzeciw wobec polowań ze względów etycznych. Z kolei Trybunał także z pobudek ekonomicznych wynikających np. z ograniczeń w korzystaniu z nieruchomości podczas polowań.

Przepisy, które zmuszają obywatela do ujawnienia swojego światopoglądu lub przekonań religijnych stoją w sprzeczności z konstytucyjnym prawem wolności sumienia i wyznania oraz upoważniają organy państwowe do stawiania pytań o sferę wewnętrzną jednostki. W przypadku lekarzy korzystających z klauzuli sumienia wymagana jest jedynie deklaracja, że nie wykonuje on określonych świadczeń z powodu swoich przekonań, nie musi wskazywać rzeczywistych związków z daną doktryną religijną. Sama konieczność poinformowania o sprzeciwie motywowanym względami światopoglądowymi nie wkracza bowiem w życie wewnętrzne jednostki i jest zgodna z Konstytucją. W opinii Rzecznika

wewnętrzny sprzeciw wobec polowania powinien być wystarczającą przesłanką do wystąpienia z wnioskiem o wyłączenie danej nieruchomości z okręgu łowieckiego, a jego ocena nie powinna należeć do sądu.

75. Wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7065.186.2016 z 27 września 2016 r.) - w sprawie ograniczenia dotacji budżetowych dla środowiskowych domów samopomocy.

Na spotkaniu w Lublinie poinformowano Rzecznika o planowanym w najbliższych latach ograniczeniu funduszy na rzecz środowiskowych domów samopomocy. Zgodnie z ustawą z 12 marca 2014 r. o pomocy społecznej wojewoda corocznie ustala średnią miesięczną dotację na jednego uczestnika. Jej wysokość nie powinna być mniejsza niż 250% kryterium dochodowego uprawniającego do świadczeń z pomocy społecznej dla osoby samotnie gospodarującej. Ustawodawca przewidział możliwość zwiększenia tej kwoty decyzją wojewody maksymalnie o 20%.

Intencją zmiany przepisów było wyeliminowanie dysproporcji w zakresie średniej miesięcznej kwoty dotacji na jednego uczestnika występującej między województwami, która wynosi od 900 zł do 1300 zł. Powiązanie minimalnej kwoty dotacji z kryterium dochodowym dla osoby samotnie gospodarującej umożliwi wzrost tej sumy wraz z weryfikacją kwot kryterium dochodowego, przewidzianej raz na trzy lata. Jednocześnie wprowadzenie tego rozwiązania ustawą z 8 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej zostało rozłożone w czasie. Dotacja w 2016 r. miała wynosić 200% kryterium dochodowego (1268 zł), w 2017 r. 230% (1458,2 zł), a w 2018 r. 250% (1585 zł).

Zmiana tej regulacji została przewidziana w projekcie ustawy o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na 2017 r. Nowy projekt przewiduje utrzymanie w 2017 r. dotacji na poziomie 1268 zł, a kolejne podwyżki do poziomu 230 i 250% przekłada na 2018 i 2019 r. Projektowana zmiana może niekorzystnie wpłynąć na działanie placówek wsparcia dla osób psychicznie chorych przez rosnące koszty utrzymania tych ośrodków oraz utrzymanie wykwalifikowanej kadry specjalistów.

Opieka świadczona przez środowiskowe domy samopomocy jest pożądaną formą wsparcia osób chorych psychicznie w sytuacji, gdy stan zdrowia nie uzasadnia umieszczenia ich w domu pomocy społecznej. W ocenie Rzecznika poszukiwanie oszczędności w wydatkach budżetu państwa nie powinno dotyczyć środowiskowych domów samopomocy tym bardziej, że ustawodawca, uznając istniejący poziom pomocy za zbyt niski podjął decyzję o podniesieniu wysokości budżetowego wsparcia.

Ponadto przedstawiciele organizacji prowadzącej środowiskowy dom samopomocy wnosili o wyeliminowanie konieczności pobierania opłaty na rzecz miasta od jego uczestników. Rzecznik zwrócił się o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

76. Wystąpienie do Przewodniczącego Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich oraz Przewodniczącego Konferencji Rektorów Zawodowych Szkół Polskich (XI.813.17.2016 z 27 września 2016 r.) - w sprawie przypadków dyskryminacji na uczelniach wyższych.

W związku z rozpoczęciem nowego roku akademickiego Rzecznik zwrócił się z apelem do Przewodniczących o podjęcie działań zapewniających środowisku akademickiemu otwarcie na wielokulturowość i różnorodność. Rzecznik, który zgodnie z unijną ustawą o równym traktowaniu, pełni rolę strażnika tych praw, jest zaniepokojony rosnącą falą dyskryminacji ze względu na wyznanie, narodowość czy płeć, do których coraz częściej dochodzi na polskich uczelniach.

Z niechęcią, a nawet wręcz agresją wynikającą z uprzedzeń mierzą się cudzoziemcy studiujący w Polsce. Problem ten w związku z kryzysem migracyjnym dotyczy w szczególności osób wyznających islam. Studenci, którzy brali udział w programie Erasmus skarżyli się Rzecznikowi nie tylko na przypadki dyskryminacji w związku ze swoim pochodzeniem lub wyznawaną religią, lecz także wynikające z organizacji zajęć akademickich. Chodzi m.in. o nieuwzględnianie świąt innych wyznań przy ustalaniu terminu sesji. Z kolei przedstawiciele społeczności muzułmańskich w Polsce na spotkaniu z Rzecznikiem poruszali problem nieprawdziwego wizerunku muzułmanina funkcjonującego w polskiej debacie publicznej i sugerowali konieczność upowszechniania rzetelnej wiedzy na temat islamu i jego miejsca w historii.

Z docierających do Rzecznika informacji o nierównym traktowaniu ze względu na płeć wynika, że problemem na uczelniach wyższych jest także molestowanie seksualne, na które narażone są głównie studentki. Zgłoszenie tego rodzaju problemu władzom uczelni pociąga za sobą przewlekłe i stygmatyzujące ofiarę postępowanie dyscyplinarne. Co więcej pokrzywdzona nie zawsze ma zagwarantowaną anonimowość i to na niej spoczywa obowiązek udowodnienia niewłaściwego zachowania pracownika uczelni. Tymczasem, jak zauważa Rzecznik, brak reakcji na nierówne traktowanie na polskich uczelniach wyższych może prowadzić do ograniczenia prawa do nauki studentów, którzy doświadczają dyskryminacji i przemocy. Zgodnie z Konstytucją władze publiczne mają obowiązek zapewnienia obywatelom powszechnego i równego dostępu do wykształcenia. Ponadto w myśl ustawy nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny. Dyskryminacja w dziedzinie edukacji jest więc niezgodna z prawem, niestety ochrona przed nią przewidziana w przepisach jest bardzo ograniczona. Ustawa o równym traktowaniu w zakresie oświaty i szkolnictwa wyższego zakazuje dyskryminacji m.in. ze względu na rasę, pochodzenie etniczne, religię, płeć lub narodowość jedynie w obszarze zatrudnienia. Ochronę pracownikom uczelni zapewnia także ustawa z 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy. Studenci mogą dochodzić swoich praw jedynie zgłaszając naruszenie dóbr osobistych lub poprzez złożenie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. Środki te wydają się jednak niewystarczające. W związku z niedostateczną ochroną prawną studentów władze

uczelnie powinny zapewnić studiującym warunki do nauki w środowisku wolnym od dyskryminacji. W myśl zapisów Prawa o szkolnictwie wyższym podstawowym zadaniem uczelni jest wychowywanie młodzieży w poczuciu odpowiedzialności za państwo polskie i zasady demokracji oraz w poszanowaniu praw człowieka. Obowiązkiem rektora zaś jest przestrzeganie prawa i zapewnienie bezpieczeństwa na terenie uczelni. W związku z tym, dobrym pomysłem wydaje się zachęcenie rektorów do opracowania programów na rzecz równego traktowania, uzgodnienia procedur antydyskryminacyjnych oraz podejmowania działań prewencyjnych. Dobre praktyki w tym zakresie można odnaleźć w krajach UE m.in. Szwecji i Niemczech. Narzędziem umożliwiającym realizację tych zamierzeń jest opracowany przez organizacje pozarządowe i uczelnie wyższe Standard antydyskryminacyjny. To projekt, który umożliwia skuteczne reagowanie na przejawy przemocy i nierównego traktowania w szkołach wyższych oraz stworzenie bezpiecznego, wolnego od dyskryminacji środowiska dla społeczności akademickiej. Biorąca udział w powstawaniu Standardu Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego proponuje natomiast, by sprawę przeciwdziałania dyskryminacji na uczelniach uwzględnić w statutach szkół. Za wzór do naśladowania należy uznać powołanie przez rektora Uniwersytetu Warszawskiego Komisji Rektorskiej ds. Przeciwdziałania Dyskryminacji, do której zadań należy m.in. udzielanie porad prawnych osobom dotkniętym nierównym traktowaniem. Narastające wśród części społeczeństwa nastroje ksenofobiczne i powtarzające się przypadki przemocy wymagają sprzeciwu ze strony władz i autorytetów publicznych. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Przewodniczących Rektorów Szkół Polskich o zachęcenie rektorów do podejmowania działań na rzecz równego traktowania na uczelniach.

77. Wystąpienie do Ministra Zdrowia i Prezesa Naczelnej Rady Lekarskiej (V.7013.60.2016 z 28 września 2016 r.) - w sprawie uzyskiwania zgody od kobiet ciężarnych i rodzących na przeprowadzenie zabiegów w trakcie porodu.

Na tle spraw badanych przez Rzecznika ujawnił się problem przestrzegania praw kobiet ciężarnych i rodzących, dotyczący form i okoliczności udzielania przez pacjentki zgód na zabiegi mające miejsce w trakcie porodu. Z otrzymanych listów wynikało, że kobiety rodzące są nakłaniane do wyrażania zgody na przeprowadzenie zabiegu już w trakcie porodu, gdy zmagając się z bólem i zmęczeniem, nie mogą w pełni świadomie podjąć takiej decyzji.

Z ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry oraz ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta wynika, że lekarz może wykonać badanie lub udzielić świadczenia zdrowotnego po wyrażeniu zgody przez pacjenta. Z kolei chory po uzyskaniu od lekarza informacji o proponowanym świadczeniu może je zaakceptować lub odrzucić. Zgoda, co ważne, musi być wyrażona świadomie tj. pacjent musi zrozumieć, na jakich zasadach zabieg zostanie przeprowadzony oraz jakie będą jego następstwa. Powyższej zasady nie spełnia tzw. zgoda blankietowa, łącznie na kilka zabiegów, pobierana m.in. od pacjentki ciężarnej podczas rejestracji

w szpitalu, przed przyjęciem na oddział. Uzyskana w ten sposób akceptacja np. na nacięcie krocza może stanowić naruszenie praw pacjentki, gdyż lekarz lub położna nie poinformowali wcześniej ciężarnej o możliwych skutkach przeprowadzanego zabiegu.

Podobnie jest w przypadku uzyskiwania od pacjentki zgody na wykonanie określonego zabiegu w trakcie samego porodu, gdy rodząca walczy z bólem, zmęczeniem i stresem. Skupiona na czynnościach porodowych i wykonywaniu poleceń personelu medycznego kobieta ma wówczas utrudnione możliwości swobodnego i świadomego podjęcia decyzji o potrzebie wykonania danego zabiegu. Ponadto należy zakładać, że ciężarna nakłaniana do wyrażenia zgody na kolejne świadczenie, w trakcie już udzielanych, nie została o nim wcześniej wystarczająco dobrze poinformowana. Podobne praktyki stanowią naruszenie praw kobiet rodzących i ciężarnych.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się o zajęcie stanowiska w sprawie oraz wskazanie jakie działania podejmie samorząd zawodowy lekarzy oraz resort zdrowia, aby zapewnić przestrzeganie praw kobiet ciężarnych i rodzących.

78. Wystąpienie do Ministra Zdrowia (V.7014.10.2016 z 29 września 2016 r.) - w sprawie dostępu lekarzy do odbywania specjalizacji

W toku badania indywidualnej sprawy lekarza, któremu odmówiono kontynuowania specjalizacji pojawił się problem nieskuteczności powołanego przez Ministra Zdrowia, w odpowiedzi na wcześniejsze wystąpienie Rzecznika, mechanizmu zniechęcania jednostki szkolącej do odmowy przyjęcia lekarza na specjalizację. W badanej sprawie kilkanaście jednostek szkolących odmówiło przyjęcia lekarza na szkolenie, pomimo, że wojewoda występował do Dyrektora Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego z wnioskiem o zmniejszenie o jedno miejsce liczby miejsc szkoleniowych w danej jednostce.

Z wyjaśnień uzyskanych z Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego wynika, że powołany mechanizm na przestrzeni ostatnich kilku lat był stosowany kilkanaście razy i nie przyniósł efektu w postaci przyjęcia lekarza na szkolenie celem dokończenia rozpoczętej w 2011 r. specjalizacji.

Rzecznik Praw Obywatelskich ponownie zwrócił się do Ministra Zdrowia z prośbą o rozważenie powyższego problemu oraz o podjęcie działań mających na celu stworzenie skutecznego mechanizmu przyjęć lekarzy na szkolenia specjalizacyjne.

79. Wystąpienie do Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych (XI.520.1.2016.AK z 29 września 2016 r.) w sprawie umieszczania symbolu niepełnosprawności oraz oznaczeń specjalizacji lekarzy w orzeczeniach o niepełnosprawności

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwracają się osoby ze skargami dotyczącymi konieczności umieszczania symbolu niepełnosprawności oraz oznaczeń

specjalizacji lekarzy w orzeczeniach o niepełnosprawności. Wnioskodawcy wskazują, że taka regulacja w sposób nadmierny i nieuzasadniony ingeruje w prawo osób z niepełnosprawnościami do prywatności.

Zdaniem Rzecznika obligatoryjne udostępnienie pracodawcy informacji na temat specyficznego schorzenia, na które cierpi pracownik, może budzić wątpliwości z punktu widzenia konstytucyjnego prawa do prywatności, ochrony danych osobowych, prawa do zachowania tajemnicy pacjenta, a w konsekwencji skutkować dyskryminacją osoby z niepełnosprawnością na rynku pracy.

Tego typu regulacje prawne są czynnikiem utrudniającym znalezienie pracy, zwłaszcza osobom cierpiącym na schorzenia ukryte, takie jak choroby psychiczne, niepełnosprawność intelektualna czy epilepsja. Tacy pracownicy często nie potrzebują specjalnych dostosowań miejsca i warunków pracy, a wciąż powszechne stereotypy na temat ich niepełnosprawności powodują niechęć pracodawców do ich zatrudniania.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich istotnym jest takie ukształtowanie systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami, które pozwoli na przyznawanie szczególnych uprawnień pracodawcom bez konieczności ujawniania im przez pracowników przyczyny posiadanego orzeczenia o stopniu niepełnosprawności. Zamiast symbolu choroby czy schorzenia, orzeczenie powinno zawierać konieczne dla osoby niepełnosprawnej dostosowania i udogodnienia w miejscu i procesie pracy. Nowelizacja przepisów prawa, która uwzględniłaby konieczność ochrony danych wrażliwych pracowników z niepełnosprawnościami pozytywnie wpłynęłaby na ich funkcjonowanie na rynku pracy.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się z prośbą do Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych o rozważenie, czy dla aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami konieczne jest ujawnienie pracodawcy informacji o przyczynach niepełnosprawności oraz o przedstawienie stanowiska Pełnomocnika w przedstawionej sprawie oraz o poinformowanie o podjętych lub planowanych działaniach w tym zakresie.

III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

II. 511.1408.2014 z 5 sierpnia 2016 r. - kasacja dotycząca niekorzystnego rozporządzenia mieniem – przedawnienie karalności czynu.

Podstawą wniesienia przez Rzecznika kasacji było rażące naruszenie prawa karnego procesowego. Rozpoznając apelacje obrońcy i prokuratora Sąd odwoławczy nie wyszedł poza granice podniesionych w nich zarzutów i w efekcie utrzymał w mocy zaskarżony wyrok Sądu I instancji, w zakresie, w jakim oskarżony został skazany za czyn mu przypisany, pomimo że jego karalność w dacie orzekania uległa przedawnieniu. Zaistnienia przesłanki przedawnienia karalności nie dostrzegł, zmieniając kwalifikację prawną czynu, Sąd Rejonowy w G. i zarzut taki nie został podniesiony w apelacjach.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w G. w zaskarżonej części i umorzenie postępowania, co do skazanego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 8 września 2016 r., sygn. akt III KK 294/16).

Sąd Najwyższy stwierdził, że w dacie orzekania przez Sąd Rejonowy nastąpiło już przedawnienie karalności i ścigania czynu przypisanego sprawcy, albowiem, zgodnie z linią orzecniczą Sądu Najwyższego, z punktu widzenia okresów przedawnienia decyduje nie to o jakie przestępstwo sprawca został oskarżony, a to, jaki czyn został mu przypisany w wyroku sądu, a ten miał względniejszy dla oskarżonego okres przedawnienia. Sąd Najwyższy uchylił wyrok Sądu Okręgowego oraz utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Rejonowego i umorzył postępowanie karne wobec oskarżonego.

II.511.107.2015 z 5 sierpnia 2016 r. - kasacja dotycząca przywłaszczenia powierzonych pieniędzy przeznaczonych na realizację inwestycji montażu kotła węglowego w budynku mieszkalnym.

Sąd uznał mężczyznę za winnego przywłaszczenia powierzonych pieniędzy, skazując go na karę 3 miesięcy pozbawienia wolności.

Jak zauważył Rzecznik wpłacona przez pokrzywdzoną kwota na rachunek bankowy firmy od momentu jej przekazania przestała być jej własnością, a stała się własnością osoby prowadzącej działalność gospodarczą. Treść umowy łączącej strony, jednoznacznie wskazuje, że doszło do przeniesienia własności pieniędzy na firmę. Z chwilą przeniesienia ich posiadania, pieniądze stały się własnością firmy, a właściwie osoby fizycznej, prowadzącej działalność gospodarczą i nie mogły stanowić przedmiotu przestępstwa przywłaszczenia. Ponadto zgodnie z treścią umowy firma mogła przeznaczyć wpłacone przez pokrzywdzoną pieniądze na inne cele, niezwiązane z instalacją pieca. Osoby uprawnione do działania w imieniu

firmy mogły rozporządzać kwotą wpłaconej zaliczki, która nie miała już statusu cudzej rzeczy powierzonej. Pokrzywdzona nie była już właścicielką przekazanych firmie pieniędzy i ich zwrotu, w związku z odstąpieniem od umowy w następstwie nieprzystąpienia do jej realizacji przez instalatora, mogła domagać się na drodze postępowania cywilnego.

Rzecznik wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i uniewinnienie oskarżonego.

II.510.613.2016 z 8 sierpnia 2016 r. - kasacja dotycząca rażącego i mającego istotny wpływ na jego treść naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na rozpoznaniu sprawy przez Sąd pod nieobecność oskarżonego i wydaniu wyroku zaocznego, w sytuacji gdy nie został on prawidłowo powiadomiony o terminie rozprawy, co w rezultacie doprowadziło do naruszenia jego prawa do obrony.

Naruszenie obowiązku zapewnienia oskarżonemu możliwości osobistego uczestniczenia w rozprawie głównej i obrony swoich praw i interesów trzeba ocenić jako naruszenie o charakterze rażącym, zwłaszcza, że oskarżony nie był reprezentowany przez obrońcę. Uchybienie wskazane w kasacji mogło zatem wywrzeć istotny wpływ na treść wyroku.

Z tych względów Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie, zaskarżonego wyroku i umorzenie postępowania, z powodu przedawnienia orzekania.

II.511.989.2015 z 9 sierpnia 2016 r. – kasacja w sprawie niewłaściwego wypełnienia przez sąd odwoławczy funkcji kontrolnej poprzez brak należytego rozpoznania sformułowanych w apelacji strony zarzutów.

Analiza uzasadnienia Sądu Okręgowego w K. prowadzi do wniosku, że Sąd ten nie ustosunkował się do zarzutów apelacji i nie wykazał w sposób rzetelny, że obwiniona działając umyślnie chciała uchylić się od opodatkowania, a tym samym czy zrealizowała wszystkie znamiona czynu zabronionego. Obwiniona, tłumaczyła swoje bezprawne, w ocenie oskarżyciela, zachowanie, brakiem podstaw do składania deklaracji podatkowej dot. środka transportu, którego nie ma i nie jest w stanie ustalić gdzie jest. Korzystając z ustawowych uprawnień, konsekwentnie kwestionowała decyzje organów administracyjnych dotyczące wysokości i zasadności podatku od przedmiotowego środka transportu za rok 2013 oraz odmawiające wyrejestrowania auta.

II.511.261.2015 z 30 sierpnia 2016 r. – kasacja dotycząca wydania na posiedzeniu, bez przeprowadzenia rozprawy wyroku skazującego, pod nieobecność oskarżonego, w sytuacji gdy nie był on prawidłowo powiadomiony o terminie posiedzenia.

Podstawą wniesienia przez Rzecznika kasacji było rażące naruszenie prawa procesowego, mogące mieć istotny wpływ na treść orzeczenia, polegające na wydaniu na posiedzeniu, bez przeprowadzenia rozprawy wyroku skazującego, pod

nieobecność oskarżonego, w sytuacji gdy nie był on prawidłowo powiadomiony o terminie posiedzenia, co w efekcie naruszyło jego prawo do obrony. W protokole przesłuchania w charakterze podejrzanego widniał inny adres niż ten na który wysłano zawiadomienie o terminie posiedzenia, dlatego Sąd w dniu posiedzenia nie był uprawniony do uznania, że oskarżony został prawidłowo zawiadomiony o terminie posiedzenia. W takim przypadku Sąd winien odroczyć posiedzenie.

W opinii Rzecznika uchybienie Sądu stanowi o rażącej wadliwości orzeczenia, której nie można pogodzić z zasadą rzetelnego procesu i prawem oskarżonego do obrony i z tego względu Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

II.511.2084.2014 z 30 sierpnia 2016 r. – kasacja dotyczące rażącego naruszenia prawa karnego procesowego, wynikającego z pominięcia dyspozycji poprzez wydanie wyroku skazującego za czyn w sytuacji, gdy w dacie orzekania nastąpiło przedawnienie karalności tego czynu, co jest podstawą do odwołania (sygn. akt II K 43/09).

Sąd Okręgowy w K., po rozpoznaniu sprawy, przypisał P. C. popełnienie występku, ustalając czasokres jego działania w zorganizowanej grupie przestępczej co najmniej do dnia 9 kwietnia 2001 r. W ustalonym przez Sąd okresie popełnienia przez P. C. występku, czyn ten zagrożony był karą pozbawienia wolności do lat 3.

Ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r, o zmianie ustawy - Kodeks karny o oraz niektórych innych ustaw podwyższone zostało zagrożenie ustawowe za czyn od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności. Podwyższenie ustawowego zagrożenia, jako zmiana, która weszła w życie po popełnieniu przez oskarżonego zarzucanego mu przestępstwa powinna zostać uwzględniona przez Sąd, zgodnie z regułą wskazaną w art. 4 k.k. (stosowanie ustawy względniejszej dla sprawcy). Sąd rozpoznający sprawę tego jednak nie uczynił i nie wziął pod uwagę, że czyny zagrożone karą pozbawienia wolności do lat trzech przedawniają się, jeżeli od ich popełnienia upłynęło 5 lat. Przedawnienie zarzucanego oskarżonemu czynu nastąpiło z dniem 5 kwietnia 2006 r. Postępowanie przeciwko wnioskodawcy zostało natomiast wszczęte postanowieniem z dnia 12 listopada 2007 r. (przedstawienie zarzutów), a zatem po upływie wskazanego wyżej 5-letniego okresu przedawnienia. Stąd wniosek o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i umorzenie w tym zakresie postępowania karnego, z powodu przedawnienia karalności występku przypisanego skazanemu.

II.511.1178.2015 z 6 września 2016 r. - kasacja dotycząca przypisania oskarżonym działania które nie wyczerpywało znamion czynu zabronionego. Kobiety zostały oskarżone o poświadczenie nieprawdy w dokumentach związanych z zatrudnieniem osoby. Sąd odwoławczy utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

Podstawą wniesienia kasacji przez Rzecznika było rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie prawa karnego polegające na zaniechaniu dokonania przez Sąd II instancji wszechstronnej kontroli odwoławczej, wskutek czego doszło

do utrzymania w mocy rażąco niesprawiedliwego wyroku Sądu I instancji, który zdaniem Rzecznika zapadł z obrazą przepisu prawa karnego materialnego tj. art. 271 § 3 k.k. funkcjonariusz publiczny lub inną osobą uprawnioną do wystawienia dokumentu, która poświadcza w nim nieprawdę co do okoliczności mającej znaczenie prawne, i jeżeli sprawca dopuszcza się takiego czynu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego i utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu I instancji oraz uniewinnienie obu oskarżonych od przypisanych im czynów.

II.510.1084.2015 z 29 sierpnia 2016 – kasacja dotycząca wydania wyroku nakazowego.

Podstawą wniesienia przez Rzecznika kasacji było rażące naruszenie przepisów prawa procesowego polegające na uznaniu, iż przeprowadzenie rozprawy w tej sprawie nie jest konieczne, albowiem okoliczności czynu i wina oskarżonej nie budzą wątpliwości, podczas gdy w rzeczywistości w świetle danych zgromadzonych w aktach sprawy w momencie wyrokowania okoliczności te, zwłaszcza dotyczące sytuacji motywacyjnej oskarżonej w czasie popełnienia zarzuczonego jej występku, wymagały dogłębnego wyjaśnienia, co możliwe było tylko w drodze postępowania dowodowego.

Kasacja zawiera wniosek o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy sądowi do ponownego rozpoznania.

II.511.1219.2015 z dnia 29 września 2016 r. – kasacja dotycząca nieprawidłowej oceny znamion przestępstwa określonego w ustawie Prawo własności przemysłowej

Podstawą wniesienia przez Rzecznika kasacji było rażące naruszenie prawa karnego materialnego polegające na uznaniu, że oskarżony dopuścił się popełnienia przypisanego mu czynu mimo braku w jego działaniu znamion przestępstwa określonego w artykule 305 ust. 1 i 3 ustawy Prawo własności przemysłowej, co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia. Oskarżonemu postawiono zarzut wprowadzenia do obrotu wyprodukowanego przez siebie towaru w postaci samoprzylepnych naklejek samochodowych z zastrzeżonymi znakami towarowymi. Sąd II instancji uznając naklejkę z naniesionym logo prawnie chronionym jako znak towarowy, nie dokonał interpretacji tej rzeczy jako towaru i uznał, że naklejka służyła jako nośnik zastrzeżonego znaku towarowego, nie była natomiast znakiem towarowym samym w sobie. Sąd nie podjął więc próby analizy czy papierowa naklejka jest towarem w rozumieniu ustawy Prawo własności przemysłowej i czy naniesienie na nią podrobionego znaku towarowego wyczerpuje znamiona czynu z art. 305 ust. 1 i 3 wspomnianej ustawy. W ocenie Rzecznika działanie oskarżonego nie wyczerpało ustawowych znamion przypisanego mu czynu zakwalifikowanego z ustawy Prawo własności przemysłowej.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich:

II.511.4.2015 z dnia 5 sierpnia 2015 r. – kasacja dotycząca zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 25 września 2015 r., sygn. akt II KK 225/15).

Sąd Najwyższy stwierdził, że zarządzenie dotyczące wykonania kary pozbawienia wolności zapadło z ewidentnym naruszeniem prawa materialnego, poprzez uznanie, że obowiązek naprawienia szkody nie został zrealizowany w sytuacji, gdy w stosunku do pokrzywdzonego pozostawał bezprzedmiotowy. Sąd drugiej instancji nie dostrzegając tego uchybienia naruszył przepisy postępowania. W związku z tym Sąd Najwyższy postanowił uchylić zaskarżone postanowienie oraz postanowienie utrzymane nim w mocy.

II.511.1220.2015 z 19 stycznia 2016 r. - kasacja dotycząca umorzenia postępowania apelacyjnego z powodu niestawiennictwa oskarżycieli prywatnych

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 28 kwietnia 2016 r., sygn. akt II KK 13/16).

Zdaniem Sądu Najwyższego, Sąd Okręgowy błędnie przyjął, że niestawiennictwo oskarżycieli prywatnych lub ich pełnomocników na rozprawę odwoławczą jest tożsame z odstąpieniem od oskarżenia. W związku z tym Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

II.510.1318.2014 z 26 stycznia 2016 r. - kasacja dotycząca niepowiadomienia o terminie posiedzenia sądu

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 13 września 2016 r., sygn. akt V KK 36/16).

Sąd Najwyższy zauważył, że naruszenie przez Sąd Okręgowy obowiązku wezwania wszystkich stron na posiedzenie sądu, który wprost wynika z przepisów postępowania karnego, uniemożliwił oskarżonemu i jego obrońcy skuteczną obronę. Ponadto, Sąd Najwyższy stwierdził, że Sądy powinny rozważyć, które wydatki związane z zaangażowaniem tłumacza poniesione zostały z konieczności zapewnienia prawa oskarżonego do pomocy tłumacza, a które w wyniku przeprowadzenia czynności dowodowych. Tych pierwszych, w myśl przepisów procedury karnej, oskarżony nie ponosi i sąd nie może ich zasądzić. Sąd Okręgowy w uzasadnieniu powinien wskazać dlaczego uznał, że Sąd Rejonowy prawidłowo obciążył skazanego takimi kosztami tłumaczeń. Niewywiązanie się z tego obowiązku, jak również niepowiadomienie o terminie posiedzenia w ocenie Sądu Najwyższego stanowią rażące naruszenie przepisów postępowania.

II.510.1067.2015 z 15 lutego 2016 r. – kasacja dotycząca publicznego nawoływania do nienawiści na tle różnic etnicznych

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 17 sierpnia 2016 r., sygn. akt IV KK 53/16).

Sąd Najwyższy stwierdził, że zarówno Sąd odwoławczy jak i Sąd Rejonowy wydały orzeczenia z rażącą obrazą przepisów postępowania karnego, nie kształtując swojego przekonania na podstawie całości materiału dowodowego oraz nie uwzględniając zasad prawidłowego rozumowania, wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego. W ocenie Sądu Najwyższego należało uchylić oba postanowienia i przekazać sprawę Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

II.511.1952.2014 z 22 lutego 2016 r. – kasacja dotycząca niezastosowania zamiany wymierzonej kary pozbawienia wolności na karę aresztu

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 15 czerwca 2016 r., sygn. akt III KK 66/16).

Sąd Najwyższy stwierdził, że Sąd Okręgowy utrzymując w mocy postanowienie Sądu pierwszej instancji dopuścił się rażącej obrazę przepisu prawa, bowiem błędnie przyjął, w ślad za Sądem Rejonowym, że dokonanie zmiany orzeczonej kary pozbawienia wolności na karę aresztu byłoby dla oskarżonego niekorzystne. W ocenie Sądu Najwyższego zaskarżone postanowienie należało uchylić oraz utrzymane w nim w mocy Postanowienie Sądu Rejonowego.

II.511.1065.2015 z 1 marca 2016 r. - kasacja dotycząca osoby z niepełnosprawnością ukaranej za niedostosowanie się do znaku ruchu drogowego

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 1 września 2016 r., sygn. akt IV KK 80/16).

Sąd Najwyższy stwierdził że, osoba niepełnosprawna, posiadające kartę parkingową umieszczoną za szybą samochodu, o obniżonej sprawności ruchowej, może niestosować się do niektórych znaków ruchu drogowego. Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok oraz zmieniony nim wyrok Sądu Rejonowego i umorzył postępowanie przeciwko oskarżonemu.

II.510.1180.2015 z 2 marca 2016 r. - kasacja dotycząca nieuprawnionego uznania subsydiarnego aktu oskarżenia za bezskuteczny.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z dnia 24 sierpnia 2016 r., sygn. akt V KK 67/16).

Sąd Najwyższy uznał, że ustawowy termin wskazany w wezwaniu sędziego nie rozpoczął biegu, skoro wezwanie do usunięcia barków formalnych było skierowane nie do oskarżycieli subsydiarnych a do ich pełnomocnika. Ponadto, w ocenie Sądu Najwyższego żaden z przepisów postępowania karnego nie nakłada na oskarżyciela obowiązku dostarczenia aktu oskarżenia wraz z tłumaczeniem dla oskarżonego niewładającego językiem polskim, obowiązek przetłumaczenia tego aktu spoczywa

na sędzie. Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie oraz utrzymane nim w mocy postanowienie Sądu Rejonowego.

II.511.919.2015 z dnia 9 marca 2016 r. – kasacja dotycząca nieuprawnionego uwzględnienia wniosku prokuratora o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy

Kasacja uwzględniona (wyrok z 23 września 2016 r., sygn. akt III KK 85/16).

Sąd Najwyższy stwierdził, że Sąd Okręgowy nie dokonał kontroli wniosku prokuratora skierowanego w trybie art. 335 kodeksu postępowania karnego. Nie sprawdził czy wniosek nie jest sprzeczny z ustaleniami stron oraz czy nie jest sprzeczny z prawem materialnym. Sąd jest związany treścią takiego wniosku, co nie oznacza obowiązku jego uwzględnienia. W przypadku jakichkolwiek wątpliwości co do ustaleń zawartych we wniosku, sąd powinien rozpoznać sprawę na zasadach ogólnych. Sąd Najwyższy uchylił wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu.

II.510.1277.2015 z 13 czerwca 2016 r. - kasacja dotycząca naruszenia prawa do obrony.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z dnia 26 lipca 2016 r., sygn. akt IV KK 175/16).

Sąd Najwyższy stwierdził, że postanowienie Sądu Rejonowego zapadło z rażącym naruszeniem przepisów prawa proceduralnego i wykonawczego, w myśl których skazany w postępowaniu przed sądem musi mieć obrońcę jeżeli zachodzą wątpliwości co do jego poczytalności. Biegli psychiatrzy stwierdzili, że skarżący popełniając przestępstwo miał w stopniu znacznym ograniczoną zdolność do rozumienia znaczenia czynu, jak i kierowania swoim postępowaniem. Mimo to, Sąd Rejonowy dysponując wiedzą na ten temat nie wyznaczył skazanemu obrońcy. Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie oraz umorzył postępowanie w przedmiocie zarządzenia wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności.

II.511.461.2015 z dnia 13 czerwca 2016 r. – kasacja dotycząca błędnego przypisania przez sąd orzekający znamion występku

Kasacja uwzględniona (wyrok z 19 września 2016 r., sygn. akt V KK 189/16).

Sąd Najwyższy stwierdził, że zgodnie z linią orzecniczą, tablica rejestracyjna pojazdu, chociaż jest przedmiotem określonego prawa, sama w sobie nie jest dowodem prawa, stosunku prawnego czy okoliczności mającej znaczenie prawne ponieważ samoistnie nie dowodzi żadnego prawa do pojazdu. W rezultacie tablica rejestracyjna nie jest dokumentem w rozumieniu kodeksu karnego i nie może być przedmiotem przestępstwa określonego art. 276 kodeksu karnego. W tej sytuacji Sąd Rejonowy powinien rozważyć czy zachowanie oskarżonego nie wypełniało znamion innych czynów zabronionych, jak chociażby wykroczeń. Sąd Najwyższy

uchylił wyrok Sądu Rejonowego w zaskarżonej części i umarza w tym zakresie postępowanie karne.

2. Skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego:

III.7043.90.2016 z dnia 07.09.2016 r. - skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego dotycząca zapłaty premii regulaminowej.

Przedmiotem postępowania sądowego było prawo 5 pracowników do premii regulaminowej. W niniejszej sprawie zakładowe przepisy płacowe nie ustanowiły uzgodnionego inkorporowanego do treści indywidualnych stosunków pracy oraz niesprzecznego z zasadami i przepisami prawa pracy sposobu i trybu ograniczania lub całkowitego wstrzymywania wypłat premii regulaminowych w razie nieosiągnięcia planowanego zysku, niewypłacalności lub zastosowania sankcji w stosunku do przedsiębiorstwa.

W ocenie Rzecznika w sprawie występuje istotne naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię, w szczególności dotyczy to wypowiedzianego przez pracodawcę Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy i wynikająca z tego przesłanka stwarzająca pracodawcy prawo wstrzymania wypłaty premii regulaminowej w określonych okolicznościach, nieprawidłowości przy zawieraniu porozumienia zmieniającego w 2009 r. poprzez przyjęcie, że porozumienie to stało się wyłącznym źródłem prawa powoda do premii za sporny okres, oraz naruszenie przepisów art. 386 § 1 w zw. art. 233 § 1 k.p.c. mające istotny wpływ na wynik sprawy, polegające na uwzględnieniu apelacji w wyniku przyjęcia, że Sąd Rejonowy na podstawie całościowo i prawidłowo przeprowadzonego postępowania dowodowego nie wyciągnął adekwatnych wniosków a także naruszenie przez jego wydanie, konstytucyjnych praw człowieka i obywatela, obejmujących ochroną prawną własność i inne prawa majątkowe, do których zalicza się premię regulaminową.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

VII.511.11.2015 z 11 maja 2015 r. – skarga kasacyjna od wyroku Sądu Apelacyjnego w L. w sprawie przeciwko Skarbowi Państwa o zapłatę.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z dnia 06 kwietnia 2016 r., sygn. akt IV CSK 465/15). Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

3. Rzecznik przystąpił do postępowania sądowego:

V.510.65.2016 z 6 lipca 2016 r. – wniosek Rzecznika do Sądu Okręgowego w Łodzi o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty z weksla.

W tej sprawie doszło do wydania nakazu zapłaty na podstawie weksla. Po złożeniu zarzutów przez stronę pozwaną (Państwo G.), sąd pierwszej instancji zawiesił postępowanie cywilne w związku z toczącymi się sprawami karnymi. Pomimo zawieszenia postępowania sądowego, w którym ma zostać oceniona zasadność roszczeń powoda, aktualnie prowadzone jest postępowanie egzekucyjne. Jest ono na zaawansowanym etapie i dotyczy egzekucji z nieruchomości Państwa G. Dotychczasowe wnioski o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty składane przez pozwanych nie odniosły oczekiwanego rezultatu.

Po analizie akt sprawy, Rzecznik Praw Obywatelskich zdecydował o złożeniu wniosku o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty, wskazując na nowe okoliczności oraz argumentując, że brak wstrzymania wykonania nakazu zapłaty może doprowadzić do naruszenia prawa własności oraz prawa do sądu strony pozwanej.

Wniosek oddalony (postanowienie z dnia 12 sierpnia 2016 r., sygn. akt I C 1225/120). W uzasadnieniu do wydanego orzeczenia sąd nie podzielił żadnego z argumentów podniesionych przez Rzecznika. Sąd szczegółowo wyjaśnił podstawy odmownego rozpoznania wniosku Rzecznika, z poparciem swojego stanowiska stosownym orzecznictwem. W ocenie Sądu nie doszło do uprawdopodobnienia powstania niepowetowanej szkody po stronie Państwa G. a tylko to miałyby znaczenie przy ocenie wstrzymania postępowania egzekucyjnego na podstawie nakazu z weksla.

XI.501.6.2016 z 22 lipca 2016 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w Sieradzu w sprawie o uzgodnienie płci osoby transpłciowej.

Rzecznik przedstawi stanowisko krytyczne wobec poglądu, zgodnie z którym osoba transpłciowa w postępowaniu o uzgodnienie płci obowiązana jest pozwać nie tylko swoich rodziców, ale także dzieci, w tym pełnoletnie.

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

IV.7002.39.2016 z 23 września 2016 r. -zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym o podjęcie uchwały wyjaśniającej przepisy prawne, których stosowanie wywołało rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych: „Czy od skargi na decyzję o ustaleniu odszkodowania za wywłaszczenie własności nieruchomości wydaną na podstawie art. 129 ust. 5 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami pobiera się wpis stosunkowy, o którym mowa w art. 231 Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi?”

W uzasadnieniu wniosku o podjęcie powyższej uchwały przedstawiono istnienie dwóch linii orzeczniczych, w których zaprezentowano odmienne poglądy w kwestii pobierania wpisu sądowego w sprawach, w których przedmiot zaskarżenia stanowiła odrębna decyzja o ustaleniu odszkodowania za wywłaszczenie nieruchomości, wydana w oparciu o przepis art. 129 ust. 5 u.g.n.

Przedmiotowe rozbieżności w orzecznictwie powstały na tle regulacji zawartej w art. 231 p.p.s.a., zgodnie z którym „Wpis stosunkowy pobiera się w sprawach, w których przedmiotem zaskarżenia są należności pieniężne. W innych sprawach pobiera się wpisy stałe.”

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich więcej argumentów przemawia za zasadnością linii orzeczniczej, zgodnie z którą od skargi na decyzję o ustaleniu odszkodowania za wywłaszczenie własności nieruchomości wydaną na podstawie art. 129 ust. 5 u.g.n. pobiera się wpisy stałe. Zdaniem Rzecznika należy uznać, że względem konstytucyjny standard ochrony praw podmiotów wywłaszczanych oraz równe ich traktowanie w zakresie prawa do zainicjowania sądowej kontroli rozstrzygnięcia o odszkodowaniu za wywłaszczenie, przemawia za tym kierunkiem interpretacyjnym w orzecznictwie sądów administracyjnych, według którego od skargi na wymienioną powyżej decyzję administracyjną należy pobrać wpisy stałe.

IV.7006.221.2016 z 29 września 2016 r. – wniosek do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie przepisów dotyczących zawiadomień o wydaniu decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej.

W związku z ujawnionymi rozbieżnościami w orzecznictwie sądów administracyjnych Rzecznik wniósł o rozstrzygnięcie następującego zagadnienia prawnego: Czy przewidziane w art. 11f ust. 3 ustawy z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych (dalej: specustawa drogowa) zawiadomienie o wydaniu decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej doręczone właścicielowi lub użytkownikowi wieczystemu na adres wskazany w katastrze nieruchomości stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 49 Kodeksu postępowania administracyjnego?

Zgodnie z przepisami wojewoda lub starosta doręczają decyzję o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej wnioskodawcy oraz zawiadamiają pozostałe strony

w drodze obwieszczeń. Ponadto wysyłają zawiadomienie o wydaniu decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej dotychczasowemu właścicielowi lub użytkownikowi wieczystemu na adres wskazany w katastrze nieruchomości.

Rozbieżności dotyczą tego, jaki charakter ma zawiadomienie o wydaniu decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej przesłane dotychczasowemu właścicielowi lub użytkownikowi wieczystemu na adres wskazany w katastrze nieruchomości, tj. czy ma wyłącznie charakter informacyjny, czy też wywiera ten skutek, że od dnia jego doręczenia rozpoczyna się bieg terminu do wniesienia odwołania.

Punktem wyjścia do interpretacji treści art. 11f ust. 3 specustawy drogowej powinna być zawarta w Konstytucji równa dla wszystkich ochrona prawa własności, innych praw majątkowych oraz prawa dziedziczenia. Istotne znaczenie z punktu widzenia ochrony konstytucyjnego prawa własności ma informacja, od którego momentu należy liczyć bieg terminu do wniesienia odwołania od decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej – od dnia doręczenia właścicielowi nieruchomości zawiadomienia na adres wskazany w katastrze nieruchomości, czy też od terminu, który upłynął od publikacji zawiadomienia w formie obwieszczenia.

Organy administracji publicznej obowiązane są zapewnić stronom czynny udział w każdym stadium postępowania administracyjnego. W zgodności z tą zasadą pozostaje taka wykładnia przepisów w omawianym zakresie, która wiąże skutki prawne z doręczeniem zawiadomienia na adres wskazany w katastrze nieruchomości, a nie z zawiadomieniem w formie obwieszczenia. Właściciel wywłaszczanej nieruchomości, do którego bezpośrednio trafia informacja o pozbawieniu go prawa własności, ma bowiem większe szanse na skorzystanie z przysługujących mu uprawnień w stadium postępowania odwoławczego. W ocenie Rzecznika, mając na uwadze potrzebę efektywnego zapewnienia ochrony prawa własności, należy opowiedzieć się za tą linią orzecniczą, która wiąże skutki procesowe z przewidzianym w art. 11f ust. 3 specustawy drogowej zawiadomieniem właściciela lub użytkownika wieczystego nieruchomości.

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

V.7200.23.2016 z 22 września 2016 r. – skarga do WSA na decyzję Ministra Środowiska w sprawie zatwierdzenia aneksu do planu urządzenia lasu sporządzonego na lata 2012 – 2021 dla Nadleśnictwa Białowieża w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie decyzję Ministra Środowiska umożliwiającą zwiększenie wycinki w Puszczy Białowieskiej.

W odniesieniu do obszaru Natura 2000 władze publiczne muszą stosować regulacje unijne, obejmujące ochroną sieć ekologiczną specjalnych obszarów. Państwo ma obowiązek podejmowania wszelkich działań w celu uniknięcia pogorszenia stanu danego obszaru. Organ właściwy do wydania decyzji obowiązany jest do rozważenia, przed wydaniem tej decyzji, czy przedsięwzięcie może znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000. Analiza decyzji wydanej w niniejszej sprawie nie wskazuje, by minister właściwy do spraw środowiska dokonał takiej oceny.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich doszło również do naruszenia przepisów procedury administracyjnej, co przejawiało się w szczególności w niepodjęciu działań mających na celu dokładne wyjaśnienie stanu faktycznego. Decyzje wydano wyłącznie w oparciu o dokumentację przedstawioną przez „wnioskodawcę” i nie wykorzystano wszystkich dostępnych środków dowodowych.

Rzecznik uznał, że sposób procedowania przez Ministra Środowiska w sprawie zatwierdzenia aneksu do planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Białowieża na lata 2012 – 2021, powoduje powstanie uzasadnionych wątpliwości, czy nie doszło do naruszenia prawa wspólnotowego oraz postępowania administracyjnego, nie dając obywatelom możliwości zaskarżenia decyzji. W skardze Rzecznik zarzucił Ministrowi naruszenie przepisów procedury administracyjnej, a także regulacji dotyczących udziału społeczeństwa w ochronie środowiska. Skutkami tych uchybień była nienależyta ocena wpływu zwiększonej wycinki na obszar Natura 2000.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed Sądami Administracyjnymi:

V.511.359.2015 z 06 lipca 2016 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym ze skargi na postanowienie Dyrektora Izby Skarbowej w przedmiocie odmowy wszczęcia postępowania podatkowego w sprawie stwierdzenia nadpłaty w podatku dochodowym od osób fizycznych, w którym skarga została oddalona.

V.511.226.2016 z 19 lipca 2016 r. - przystąpienie do postępowania przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w Warszawie w sprawie ze skargi na decyzję odmawiającą umorzenia zaległości w podatku od spadków i darowizn.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania w sprawie ze skargi na decyzję odmawiającą umorzenia zaległości w podatku od spadków i darowizn, wnosząc o uchylenie zarówno tej decyzji, jak i rozstrzygnięć ją poprzedzających. Rzecznik uznał, że organy podatkowe, odmawiając umorzenia, przekroczyły granicę uznania administracyjnego. Przy ocenie interesu publicznego nie wzięły bowiem pod uwagę szczególnych okoliczności, w jakich powstała zaległość podatkowa. Skarżąca jest osobą cierpiącą na zaburzenia psychiczne w związku z rozpoznaną u niej schizofrenią paranoidalną oraz upośledzeniem umysłowym lekkim. Po wielokrotnej hospitalizacji z ww. przyczyn, sąd cywilny ustanowił dla niej doradcę tymczasowego uznając, że stan jej zdrowia nie pozwala na załatwianie przez nią spraw urzędowych. Te okoliczności świadczą w ocenie Rzecznika, że Skarżąca nie była w stanie złożyć deklaracji podatkowej w terminie umożliwiającym zwolnienie podatkowe z przyczyn od niej niezależnych.

Skarga uwzględniona (postanowienie z 7 października 2016 r. o sygn. akt III SA/Wa 2288/15). Sąd podkreślił, że interes publiczny powinien być badany wielopłaszczyznowo, także z uwzględnieniem okoliczności powstania zaległości podatkowej. Nie można w sposób automatyczny utożsamiać interesu publicznego z interesem fiskusa, tak jak to zrobiły organy w powyższej sprawie. Sąd zwrócił uwagę, że przy ocenie przesłanki interesu publicznego, należy badać także stopień „zawinienia” podatnika w wypełnieniu obowiązku podatkowego.

III.7064.91.2016 z 19 lipca 2016 r. - przystąpienie do postępowania przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w Lublinie w przedmiocie odmowy przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego w związku z opieką nad niepełnosprawnym dzieckiem.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania ze skargi Z.V. na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Białej Podlaskiej, utrzymującą w mocy decyzję wydaną z upoważnienia Burmistrza Miasta Łukowa w przedmiocie odmowy przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego w związku z opieką nad niepełnosprawnym dzieckiem.

Skarga uwzględniona (wyrok z dnia 4 sierpnia 2016 r., sygn. akt II SA/Lu 491/16). WSA uznał, że definicja rodziny zawarta w przepisach ustawy o świadczeniach rodzinnych nie stoi na przeszkodzie przyznaniu prawa do świadczeń cudzoziemce, objętej wraz z dziećmi ochroną uzupełniającą w sytuacji, w której taka rodzina zamieszkuje na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bez męża – sprawcy przemocy. W związku z powyższym WSA w Lublinie uchylił decyzje Samorządowego Kolegium Odwoławczego oraz poprzedzające je decyzje organu administracji państwowej I stopnia w przedmiocie świadczenia pielęgnacyjnego.

III.7064.91.2016 z 19 lipca 2016 r. - przystąpienie do postępowania przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w Lublinie w przedmiocie odmowy przyznania prawa do zasiłków rodzinnych na dzieci oraz dodatków do zasiłków rodzinnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania ze skargi Z.V. na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Białej Podlaskiej, utrzymującą w mocy decyzję wydaną z upoważnienia Burmistrza Miasta Łukowa w przedmiocie odmowy przyznania prawa do zasiłków rodzinnych na dzieci oraz dodatków do zasiłków rodzinnych: z tytułu wychowywania w rodzinie wielodzietnej, z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego oraz z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego trójki dzieci.

Skarga uwzględniona (wyrok z dnia 4 sierpnia 2016 r. sygn. akt II SA/Lu 492/16). WSA uznał, że definicja rodziny zawarta w przepisach ustawy o świadczeniach rodzinnych nie stoi na przeszkodzie przyznaniu prawa do świadczeń cudzoziemce, objętej wraz z dziećmi ochroną uzupełniającą w sytuacji, w której taka rodzina zamieszkuje na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bez męża – sprawcy przemocy. W związku z powyższym WSA w Lublinie uchylił decyzje Samorządowego Kolegium Odwoławczego oraz poprzedzające je decyzje organu administracji państwowej I stopnia w przedmiocie świadczenia pielęgnacyjnego.

V.510.77.2016 z 28 września 2016 r. – przystąpienie do postępowania przed Naczelnym Sądem Administracyjnym ze skargi Fabryki Samochodów Osobowych S.A. z siedzibą w Warszawie o wznowienie postępowania (sygn. akt II FSK 1974/16).

Sprawa dotyczy wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym oddaleniem skargi na postanowienie Dyrektora Izby Skarbowej w Warszawie w przedmiocie ustalenia kosztów egzekucyjnych. Wyrokiem z 28 czerwca 2016 r., sygn. akt SK 31/14 (w sprawie z połączonych skargi konstytucyjnej i wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich), Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją regulacji, które legły u podstaw obciążenia zainteresowanej strony kosztami egzekucyjnymi. Przystępując do sprawy ze skargi o wznowienie postępowania przed Naczelnym Sądem Administracyjnym, Rzecznik wniósł o uchylenie obu wydanych w sprawie wyroków sądowych, a także o ponowne rozpoznanie skargi na postanowienie Dyrektora Izby Skarbowej w Warszawie.

Sądy administracyjne wydały następujące orzeczenia:

V.7202.1.2016 z 8 lutego 2016 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję wojewódzkiego lekarza weterynarii nakazującą wstrzymanie działalności polegającej na przyjmowaniu bezdomnych zwierząt w celu udzielenia im schronienia.

Skarga uwzględniona (wyrok z dnia 10 sierpnia 2016 r., sygn. akt II SA/Wr 124/16)

V.7202.1.2016 z 8 lutego 2016 r. - Skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję wojewódzkiego lekarza weterynarii nakazującą wstrzymanie działalności polegającej na transportowaniu bezdomnych zwierząt.

Skarga uwzględniona (wyrok z dnia 10 sierpnia 2016 r., sygn. akt II SA/Wr 137/16)

V.511.561.2015 z 9 marca 2016 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w przedmiocie podatku dochodowego od osób fizycznych w zakresie skutków podatkowych sprzedaży nieruchomości.

Skarga uwzględniona (wyrok z dnia 13 lipca 2016 r., sygn. akt. I SA/Wr 392/16).

VII.6060.56.2015 z 10 maja 2016 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na bezczynność Prezesa Sądu Okręgowego w sprawie nierozpoznania wniosku o udostępnienie informacji publicznej Przewodniczącej Zarządu Fundacji Centrum Praw Kobiet

Postępowanie umorzone ze względu na wycofanie skargi (postanowienie z dnia 2 września 2016 r., sygn. akt II SAB/Wa 305/16).

V.511.149.2016 z 18 maja 2016 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienia uchwały rady miejskiej w przedmiocie ustalenia stref płatnego parkowania, wysokości stawek opłaty za parkowanie, wysokości opłaty dodatkowej oraz określenie sposobu pobierania tych opłat.

Skarga odrzucona z powodu nie uzupełnienia braków formalnych przez pełnomocnika skarżących w wyznaczonym terminie (postanowienie z 19 września 2016 r., sygn. akt II SA/Op 297/16).

Skargi kasacyjne Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego:

V.511.359.2015 z 19 lipca 2016 r. - dwie skargi kasacyjne od wyroków Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gorzowie Wielkopolskim,

oddalających skargi na postanowienia odmawiające wszczęcia postępowania w sprawie stwierdzenia nadpłaty w podatku dochodowym od osób fizycznych.

Zainteresowany był żołnierzem skierowanym na misję zagraniczną. By zyskać pewność, w jaki sposób powinien dokonać rozliczenia podatku od dochodu osiągniętego w związku z pobytem za granicą, wystąpił o wydanie interpretacji indywidualnej. Właściwy organ uznał w niej, że dochód, którego dotyczy wnioszek podlega opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Zainteresowany zastosował się do interpretacji i uiszczył podatek. Po kilku latach jednak, Minister Finansów z urzędu zmienił tą interpretację uznając, że dochód, którego ona dotyczyła, nie podlegał w ogóle opodatkowaniu. W związku z tym, zainteresowany wystąpił o stwierdzenie nadpłaty w uiszczonym przed laty podatku. Organy podatkowe uznały jednak (i stanowisko to podzielił WSA w Gorzowie Wielkopolskim w zaskarżonych przez Rzecznika wyrokach), że upłynął już 5-letni termin, w jakim można się było domagać stwierdzenia nadpłaty i zwrotu nienależnie uiszczonego podatku i z tego względu, odmówiły wszczęcia postępowania. Rzecznik zaskarżył niekorzystne dla zainteresowanego wyroki prezentując stanowisko, że zgodnie z zasadą nieszkodzenia wynikającą z Ordynacji podatkowej (mówiącą, że zastosowanie się do interpretacji podatkowej nie może rodzić niekorzystnych skutków dla podatnika), w okolicznościach sprawy nie można stwierdzić, by upłynął już termin do domagania się zwrotu nienależnie uiszczonego podatku.

VII.510.18.2016 z 5 sierpnia 2016 r. – skarga kasacyjna RPO w sprawie osoby małoletniej, której odmówiono wydania fotokopii aktu zgonu dziadka

Do Rzecznika zwrócił się skarżący - osoba piętnastoletnia - w sprawie dotyczącej uzyskania fotokopii aktu zgonu jego dziadka. Kierownik Urzędu Stanu Cywilnego odmówił udostępnienia z uwagi na wiek wnioskodawcy - w jego ocenie osoba małoletnia nie jest uprawniona do występowania o uzyskanie ksera dokumentu. Podobne stanowisko zajął Wojewoda Zachodniopomorski, do którego wpłynęło zażalenie na niezłatwienie sprawy w terminie przez Kierownika USC. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Szczecinie, do którego wpłynęła skarga na bezczynność Wojewody uznał, że osoba nieposiadająca pełnej zdolności do czynności prawnych nie jest uprawniona do podejmowania działań w postępowaniu sądownoadministracyjnym i wydał postanowienie odrzucające skargę. Rzecznik nie zgodził się z oceną zajętą przez WSA i zdecydował się skierować skargę kasacyjną do Naczelnego Sądu Administracyjnego. W ocenie Rzecznika, postanowienie WSA narusza przepisy postępowania, w szczególności art. 26 § 2 prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, który stanowi, że osoba fizyczna ograniczona w zdolności do czynności prawnych ma zdolność do czynności w postępowaniu w sprawach wynikających z czynności prawnych, których może dokonywać samodzielnie. W ocenie Rzecznika do czynności, które taka osoba może dokonywać samodzielnie, należy zaliczyć uzyskanie fotokopii aktu zgonu przodka - tym

bardziej, że w świetle przepisów Prawa o aktach stanu cywilnego nie ma żadnych przeciwwskazań do uzyskania takiego dokumentu.

VII.6060.44.2015 z 16 sierpnia 2016 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego od postanowienia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego odrzucającego skargę na bezczynność Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej w sprawie rozpoznania wniosku o udostępnienie informacji publicznej.

Rzecznik zarzucił zaskarżonemu postanowieniu naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię i przyjęcie, że osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych nie jest uprawniona do wnioskowania o udostępnienie informacji publicznej oraz naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy poprzez błędne przyjęcie, że osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych nie jest uprawniona do zaskarżenia bezczynności organu w sprawach o udostępnienie informacji publicznej. Zdaniem Rzecznika stanowisko Sądu jest nieprawidłowe bowiem z uregulowań zarówno Konstytucji jak i ustawy o dostępie do informacji publicznej nie wynika, jakoby z wnioskiem o udostępnienia informacji publicznej mogły występować wyłącznie osoby, które ukończyły 18. rok życia. Ponadto osoba o ograniczonej zdolności do czynności prawnych wnioskująca o udostępnienie informacji publicznej posiada wymaganą przepisami Kodeksu postępowania administracyjnego zdolność do oceny znaczenia i konsekwencji podejmowanych przez siebie działań, w związku z tym może być także adresatem decyzji administracyjnej o odmowie udostępnienia informacji. Rzecznik zwrócił również uwagę, że omawiana czynność nie prowadzi do rozporządzenia prawem ani do zaciągnięcia zobowiązania przez wnioskującego, a zatem pozostaje w kompetencji osoby o ograniczonej zdolności do czynności prawnych. Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu.

V.511.145.2016 z 18 sierpnia 2016 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie zwrotu podatku VAT.

Rzecznik złożył skargę kasacyjną do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie jednego z przedsiębiorców, wobec którego organy zakwestionowały możliwość zastosowania 0% stawki podatku VAT na usługi związane z ochroną środowiska morskiego. W ocenie Rzecznika brzmienie spornego przepisu ustawy o VAT w zakresie zastosowania stawki podatku w wysokości 0% do usług związanych z ochroną środowiska morskiego budzi uzasadnione wątpliwości interpretacyjne. W ustawie o VAT nie ma definicji takich usług. Przepisy innych ustaw również nie definiują pojęcia ochrony środowiska morskiego. Analiza regulacji prawa krajowego, unijnego i międzynarodowego wskazuje, że pojęcie „ochrona środowiska morskiego” może być w różny sposób interpretowane (jako zasoby naturalne morza wraz z zasiedlającą je florą i fauną, ale także jako ogół

elementów przyrodniczych łącznie z krajobrazem morskim, w tym z ukształtowaniem brzegu morskiego). Wobec możliwości przyjęcia dwóch równoważnych wykładni tego przepisu, powstaje nie dająca się usunąć wątpliwość interpretacyjna, która powinna zostać rozstrzygnięta na korzyść podatnika.

V.511.359.2015 z 18 sierpnia 2016 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gorzowie Wielkopolskim, oddalającego skargę na postanowienie odmawiające wszczęcia postępowania w sprawie stwierdzenia nadpłaty w podatku dochodowym od osób fizycznych.

Zainteresowany był żołnierzem skierowanym na misję zagraniczną. By zyskać pewność, w jaki sposób powinien dokonać rozliczenia podatku od dochodu osiągniętego w związku z pobytem za granicą, wystąpił o wydanie interpretacji indywidualnej. Właściwy organ uznał w niej, że dochód, którego dotyczy wniosek podlega opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Zainteresowany zastosował się do interpretacji i uiścił podatek. Po kilku latach jednak, Minister Finansów z urzędu zmienił tą interpretację uznając, że dochód, którego ona dotyczyła, nie podlegał w ogóle opodatkowaniu. W związku z tym, zainteresowany wystąpił o stwierdzenie nadpłaty w uiszczonym przed laty podatku. Organy podatkowe uznały jednak (i stanowisko to podzielił WSA w Gorzowie Wielkopolskim w zaskarżonym przez Rzecznika wyroku), że upłynął już 5-letni termin, w jakim można się było domagać stwierdzenia nadpłaty i zwrotu nienależnie uiszczzonego podatku i z tego względu, odmówiły wszczęcia postępowania. Rzecznik zaskarżył niekorzystny dla zainteresowanego wyrok prezentując stanowisko, że zgodnie z zasadą nieszkodzenia wynikającą z Ordynacji podatkowej (mówiącą, że zastosowanie się do interpretacji podatkowej nie może rodzić niekorzystnych skutków dla podatnika), w okolicznościach sprawy nie można stwierdzić, by upłynął już termin do domagania się zwrotu nienależnie uiszczzonego podatku.

VII.6060.31.2016 z 9 września 2016 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie o udostępnienie informacji publicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę kasacyjną do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie oddalenia skargi na bezczynność Dyrektora Szkoły Podstawowej w przedmiocie udostępnienia informacji publicznej. Zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię i przyjęcie, że wnioskowana informacja nie stanowi informacji publicznej oraz przyjęcie że wniosek o udostępnienie informacji publicznej nie został w wystarczającym stopniu sprecyzowany i z tego względu organ nie był zobowiązany do jego rozpatrzenia, a także naruszenie przepisów postępowania które miało istotny wpływ na wynik sprawy poprzez niestwierdzenie, że w sprawie doszło do bezczynności organu, mimo iż organ nie podjął działań, do których był

zobowiązany w oparciu o przepisy ustawy o dostępie do informacji publicznej, co skutkowało oddaleniem skargi na bezczynność.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu w G.

VII.6060.34.2016 z dnia 21 września 2016 r. – skarga kasacyjna do NSA od wyroku Sądu Wojewódzkiego oddalającej skargę na bezczynność Centralnej Komisji Egzaminacyjnej w przedmiocie rozpoznania wniosku o udostępnienie informacji publicznej w zakresie procedury przygotowywania zadań i testów oraz ustalania zestawów do przeprowadzania sprawdzianu i egzaminów: gimnazjalnego, maturalnego oraz eksternistycznych obowiązującej dla arkuszy egzaminacyjnych opracowanych na potrzeby egzaminów maturalnych w 2015 r. czyli procedury egzaminów zewnętrznych.

Centralna Komisja Egzaminacyjna oraz Wojewódzki Sąd Administracyjny stanęły na stanowisku, że procedura przygotowywania egzaminów zewnętrznych stanowi wewnętrzną instrukcję odnoszącą się do przygotowywania materiałów służących do przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów, nie jest dokumentem urzędowym i w związku z tym nie stanowi informacji publicznej. W ocenie Rzecznika przyjęcie, że procedura przygotowywania egzaminów zewnętrznych ma charakter „dokumentu wewnętrznego” jest nieuzasadnione i prowadzi do ograniczenia konstytucyjnego prawa dostępu do informacji publicznej. Celem procedury jest bowiem określenie jednolitych zasad i standardów przygotowywania egzaminów zewnętrznych, mających znaczenie dla osób egzaminowanych, zaś brak dostępu do procedur uniemożliwia kontrolę nad prawidłowością przygotowywania egzaminów zewnętrznych przez organy wykonujące zadania publiczne. Rzecznik zwrócił również uwagę na zaistniałą w sprawie bezczynność organu. Centralna Komisja Egzaminacyjna stwierdzając, że wniosek osoby nie dotyczy informacji publicznej i nie rozpoznając wniosku w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej dopuściła się, w opinii Rzecznika, bezczynności. Wnioskowana informacja stanowi bowiem informację publiczną, co oznacza, że organ był zobowiązany do jej udostępnienia a jeśli zachodziły przesłanki wskazane w ustawie o dostępie do informacji publicznej, do wydania decyzji o odmowie jej udostępnienia.

Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w zaskarżonej części i przekazanie w tym zakresie sprawy do ponownego rozpoznania temu sądowi.

Naczelny Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenia:

III.7064.86.2016 z 16 czerwca 2016 r. – Rzecznik zgłosił udział w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym ze skargi kasacyjnej dotyczącej odmowy

przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego z tytułu sprawowania przez syna opieki nad niepełnosprawną matką.

Skarga uwzględniona (wyrok z dnia 02.08.2016 r., sygn. akt I OSK 923/16).

Naczelny Sąd Administracyjny uchylił zaskarżony wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego:

IV.7005.8.2016 z 11 lipca 2016 r. – w sprawie gospodarowania nieruchomościami prywatnymi (K 36/16).

Rzecznik skierował wniosek do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności niektórych przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, w brzmieniu nadanym im przez ustawę o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa i o zmianie niektórych ustaw z konstytucyjną zasadą prawidłowej legislacji, wolności majątkowej oraz wolności gospodarczej. We wniosku Rzecznik skupił się przede wszystkim na zarzucie naruszenia przez ustawodawcę zasad prawidłowej legislacji poprzez kwalifikowaną niedookreśloność przepisów regulujących konstytucyjne prawa i wolności obywateli.

W związku z wejściem w życie ustawy o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, do Rzecznika Praw Obywatelskich zaczęły napływać skargi obywateli sygnalizujących, że nowe zasady obrotu gruntami rolnymi naruszają ich konstytucyjne wolności i prawa. Rzecznik już na etapie prac legislacyjnych interweniował w tej sprawie u Prezesa Rady Ministrów, zgłaszając wątpliwości co do zgodności procedowanego projektu z konstytucyjnymi gwarancjami ochrony własności. Wniosek Rzecznika dotyczy problemu zachowania przez ustawodawcę wynikających z Konstytucji standardów tworzenia prawa w demokratycznym państwie prawnym tj. zasad przyzwoitej legislacji obejmujących, zasadę określoności prawa, jego pewności oraz zasadę lojalności państwa wobec swoich obywateli, w obszarze podstawowych zasad ustroju społeczno-gospodarczego państwa opartego na poszanowaniu własności i wolności gospodarczej. Ze względu na ciężar zarzutów Rzecznik zdecydował o zajęciu się nimi w pierwszej kolejności, pozostałe zarzuty takie jak: naruszenie prawa własności, wolności gospodarczej oraz prawa dziedziczenia, które również występują w tej sprawie, staną się przedmiotem osobnego wniosku.

Impulsem do uchwalenia nowych przepisów był wpływ dwunastoletniego okresu ochronnego na obrót nieruchomościami rolnymi i leśnymi przewidzianego w załączniku do Traktatu Akcesyjnego. Obawy przed ryzykiem spekulowania na gruntach rolnych miały swoje uzasadnienie szczególnie po otwarciu rynku polskiego dla podmiotów zagranicznych, jednak problem ten został dostrzeżony przez Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, który wydał opinię i zobligował Komisję Europejską, Parlament i Radę do podjęcia działań.

Nowelizacja ustawy co do zasady utrzymała w mocy dotychczasowe konstrukcje pojęciowe ale ten zbiór pojęć zmienił się w nowych warunkach. Szczegółowa analiza przeprowadzona przez Rzecznika doprowadziła do wniosku, że

znowelizowana ustawa całkowicie zmienia kontekst normatywny dotychczasowych definicji i przechodzi na system koncesjonowania obrotu ziemią rolną i działalnością rolniczą. Ponadto został rozszerzony zakres zastosowania ustawy do nieruchomości o powierzchni co najmniej 0,3 ha, a utrzymane zostało odesłanie do otwartej definicji z Kodeksu cywilnego, wprost wyłączając spod reżimu ustawy tylko te nieruchomości, które w planach przeznaczono na inne cele niż rolne. W ocenie Rzecznika konstrukcje pojęciowe ustawy na których zbudowany jest system zwolnień, nakazów, zakazów i surowych sankcji jest niedookreślony tak dalece, że narusza to podstawowe zasady stanowienia prawa wynikające z Konstytucji.

W opinii Rzecznika niekonstytucyjność zaskarżonych regulacji wynika, po pierwsze ze zbyt szerokiego zakresu ustawy oraz ogromnych niejasności przewidzianych w niej rozwiązań bezpośrednio regulujących konstytucyjne prawa i wolności obywateli, po drugie – z próby odwrócenia w ustawie zwykłej, konstytucyjnych podstaw ustroju społeczno-gospodarczego państwa.

W piśmie procesowym z dnia 12 sierpnia 2016 r. Rzecznik Praw Obywatelskich dodatkowo wnosi o zbadanie zaskarżonych przepisów z konstytucyjnymi gwarancjami ochrony własności i prawa dziedziczenia oraz wolności wyboru miejsca zamieszkania i pobytu.

Szczególne wątpliwości konstytucyjne budzą ograniczenia podmiotowe w nabywaniu nieruchomości rolnych, a także wymóg osobistego prowadzenia gospodarstwa rolnego, obowiązek osiedlenia się jako warunek uzyskania zezwolenia na nabycie własności prywatnej i jej utrzymanie oraz brak ustawowych przesłanek przejęcia prywatnej własności do zasobu państwowego.

W ocenie Rzecznika przyjęta przez ustawodawcę zasada, iż właściciel nieruchomości może ją zbyć wyłącznie na rzecz: rolnika indywidualnego, niektórych osób z najbliższego rodzinnego kręgu, wskazanych podmiotów publicznych oraz wyznaniowych osób prawnych, a w przypadku wszystkich pozostałych - jedynie w ściśle określonych sytuacjach i za zezwoleniem administracyjnym organu państwa, wykracza poza ramy konstytucyjnie dopuszczalnych ograniczeń prawa własności. Drastyczne „uszczelnienie” ustawy doprowadziło do objęcia jej reżimem większości obywateli i zastosowania wobec nich i ich prywatnego mienia daleko idących restrykcji, w wielu wypadkach niepotrzebnych, a z pewnością bardzo dolegliwych. Niemal cały prywatny obrót objęto zaś powszechną, wzmożoną kontrolą państwa - poprzez poddanie uprawnienia do dysponowania własnością prywatną arbitralnym działaniom jego organów, które in casu i według kryteriów pozaustawowych decydują, kto w danych okolicznościach zostanie uznany za spekulanta, a kto nie. Ponadto przyjęty przez ustawodawcę mechanizm ułatwia nacjonalizację ziemi rolnej bowiem zgodnie ze znowelizowanymi przepisami Agencja Nieruchomości Rolnych (ANR) ma bezwzględny obowiązek przejmowania gruntów nie-rolników.

Za niekonstytucyjną, zdaniem Rzecznika, należy również uznać regulację zobowiązującą nabywcę do osobistego prowadzenia gospodarstwa rolnego. Zobowiązanie nabywcy do określonego sposobu korzystania z nieruchomości przez

wiele lat, i to zupełnie innego niż dotychczasowy, na dodatek tylko osobiście, i bez realnej możliwości zwolnienia się z tego obowiązku (zbycie jest nieważne ex lege, wymagana jest zgoda sądu i tylko w wyjątkowej sytuacji), a do tego jeszcze sankcjonowane odebraniem własności prowadzi do naruszenia istoty prawa własności.

Zgodnie z przepisami jednym z warunków jakie musi spełnić potencjalny nabywca nieruchomości rolnej, aby uzyskać zgodę Prezesa ANR na jej nabycie jest zobowiązanie się do zamieszkania na terenie danej gminy przez okres 5 lat od nabycia nieruchomości. Obowiązek ten podlega kontroli państwa, a jego nie wykonanie może stanowić podstawę przejęcia nieruchomości do zasobu państwowego. W ocenie Rzecznika norma ta narusza prawo własności, a dodatkowo zmusza obywateli do rezygnacji z osobistej wolności, mimo że nie jest to uzasadnione potrzebą realizacji żadnego konstytucyjnie legitymizowanego celu.

Rzecznik zwraca również uwagę na brak określenia w ustawie przesłanek przejęcia prywatnej własności do zasobu państwowego, przy okazji najróżniejszych czynności obrotu oraz innych zdarzeń prawnych skutkujących zmianą właściciela nieruchomości rolnej, gospodarstwa rolnego, bądź uprawnionego z udziałów lub akcji spółek kapitałowych. Blankietowość uprawnień ANR w powyższym zakresie narusza konstytucyjne gwarancje ochrony prawa własności dziedziczenia oraz innych praw majątkowych, bowiem ich ograniczenia powinny być określone w ustawie.

W ocenie Rzecznika zaprojektowane przez prawodawcę nowe zasady obrotu ziemią rolną istotnie mogą sprzyjać realizacji założonych celów, przede wszystkim - zapobiegać spekulacjom na nieruchomościach rolnych. Niemniej jednak zakres ograniczeń - nałożonych praktycznie na wszystkich uczestników obrotu, względem każdej nieruchomości potencjalnie rolnej i w każdej sytuacji prowadzącej do zmiany jej właściciela (a czasem i posiadacza) - w większości sytuacji staje się uciążliwością nieproporcjonalną, wykraczającą poza granice wyznaczone przez konstytucyjne gwarancje ochrony własności.

VII.520.6.2016 z 11 lipca 2016 r. – w sprawie ustawy o działaniach antyterrorystycznych (...).

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował do Trybunału Konstytucyjnego wniosek o stwierdzenie niezgodności przepisów ustawy z 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych z Konstytucją oraz ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi.

Przyznanie właściwych uprawnień służbom odpowiedzialnym za walkę z terroryzmem jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa. Troska o bezpieczeństwo publiczne, jako dobro prawne, może usprawiedliwiać ograniczenie przez ustawodawcę korzystanie z wolności i praw człowieka i obywatela. Jednak pod hasłem walki z terroryzmem nie można ingerować w prawa i wolności w sposób nieproporcjonalny i nadmierny. W przeciwnym razie środki ochrony bezpieczeństwa publicznego, w postaci legalnie dopuszczalnej działalności

organów ścigania oraz służb specjalnych, same w sobie staną się zagrożeniem dla tych wolności.

Pojęcie „zdarzenia o charakterze terrorystycznym” ma charakter kluczowy dla całej ustawy o działaniach antyterrorystycznych, ponieważ uznanie, że określone zdarzenie ma taki właśnie charakter warunkuje w ogóle możliwość stosowania przepisów ustawy oraz podjęcia szeregu czynności ingerujących w prawa i wolności jednostki przez właściwe organy. W obecnym brzmieniu ustawowa definicja zdarzenia o charakterze terrorystycznym jest niejasna i pozbawiona precyzji, tym samym nie spełnia wymogów zasady zaufania do państwa oraz zasady przyzwoitej legislacji.

Ustawodawca powierzył szefowi ABW zadanie prowadzenia wykazu osób mogących mieć związek ze zdarzeniami o charakterze terrorystycznym. Projektodawca nie wyjaśnił jednak, czemu w istocie ma służyć gromadzenie informacji i jakie działania będą podejmowane w odniesieniu do osób, których dane znajdują się w wykazie. Ponadto przepisy ustawy nie przewidują żadnych procedur umożliwiających kontrolę zasadności zamieszczenia danej osoby w wykazie oraz jakichkolwiek procedur umożliwiających kontrolę zasadności przechowywanych informacji. Tym samym w ocenie Rzecznika regulacje dotyczące gromadzenia i przetwarzania informacji na podstawie przepisów ustawy o działaniach antyterrorystycznych stanowią ingerencję w prawo do prywatności i prawo do ochrony danych osobowych, o których mowa zarówno w Konstytucji, jak i w przepisach Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka (EKPCz) i Karty Praw Podstawowych UE (KPP UE). Za niedopuszczalną należy również uznać konstrukcję, w myśl której niemal wszystkie regulacje, dotyczące prowadzenia wykazu osób mogących mieć związek z przestępstwami o charakterze terrorystycznym, znajdują się w niejawnym zarządzeniu Szefa ABW, bowiem zarządzenie jako akt o charakterze wewnętrznym, nie może stanowić podstawy decyzji wobec obywateli oraz innych podmiotów.

Zastrzeżenia Rzecznika budzi również przepis (art. 9 ust. 1) ustawy o działaniach antyterrorystycznych, który przewiduje możliwość stosowania czynności operacyjno-rozpoznawczych wobec osób niebędących obywatelami Rzeczypospolitej Polskiej. Zarządzenie kontroli operacyjnej wobec cudzoziemców, w świetle przepisów ustawy o działaniach antyterrorystycznych nie wymaga zgody żadnego organu zewnętrznego w stosunku do Szefa ABW. Kwestionowany przepis ustawy przewiduje możliwie najdalej idące formy ingerencji w prawo do prywatności jednostki, pozbawiając ją jednocześnie nie tylko wszelkich mechanizmów podważenia zasadności i legalności tego typu czynności z własnej inicjatywy, ale także prawa do bycia chronionym przez niezależny i niezawisły organ, w formie następującej z mocy ustawy obligatoryjnej kontroli sądowej. Ponadto, przepis ten narusza postanowienia Konstytucji w zakresie, w jakim różnicuje sytuację prawną osób, które nie są obywatelami Rzeczypospolitej Polskiej oraz osób, które są obywatelami RP.

W art. 10 ust. 1 ustawy o działaniach antyterrorystycznych uregulowano przesłanki uzasadniające dopuszczalność pobierania danych biometrycznych (obrazu linii papilarnych, wizerunku twarzy lub nieinwazyjnego pobierania materiału biologicznego w celu oznaczenia profilu DNA osoby niebędącej obywatelem Rzeczypospolitej Polskiej). Chociaż - jak wynika z treści ustawy - gromadzenie danych ma dotyczyć zasadniczo osób, które nie posiadają polskiego obywatelstwa, to jednak może oznaczać również gromadzenie danych obywateli polskich, skoro jedną z przesłanek do gromadzenia danych jest wątpliwość, co do tożsamości osoby. W ocenie Rzecznika przepis ten nie posługuje się żadną kategorią kodeksową - co umożliwiłoby zastosowanie gwarancji proceduralnych - lecz odwołuje się do bardzo ogólnych i nieprecyzyjnych pojęć „istnienia podejrzenia” lub „istnienia wątpliwości” tym samym stanowi naruszenie zasady zaufania do państwa i zasady przyzwoitej legislacji. Za nieuzasadnione Rzecznik uznaje również koncentrowanie się przez ustawodawcę wyłącznie na danych osobowych osób, które nie posiadają polskiego obywatelstwa. Całkowicie pomija się bowiem w ten sposób zagrożenie, jakie może wynikać z działań obywateli Polski. W ocenie Rzecznika nie ma powodów, aby prawo osób, które nie posiadają polskiego obywatelstwa, do ochrony danych osobowych, czy prawa do prywatności, było ograniczone w sposób dalej idący niż prawa obywateli polskich.

Rzecznik zwraca ponadto uwagę na niezwykle szeroki zakres dostępu szefa ABW do rejestrów publicznych. Artykuł 11 ustawy o działaniach antyterrorystycznych upoważnia Szefa ABW do nieodpłatnego dostępu do danych i informacji zgromadzonych w rejestrach publicznych i ewidencjach prowadzonych przez podmioty wymienione w tym przepisie, a także jednostki organizacyjne im podległe lub przez nie nadzorowane. Dodatkowo, Szef ABW ma mieć również dostęp do obrazu zdarzeń rejestrowanego przez urządzenia rejestrujące obraz umieszczone w obiektach użyteczności publicznej, przy drogach publicznych i innych miejscach publicznych oraz otrzymywać nieodpłatnie kopię zarejestrowanego zapisu tego obrazu. Oznacza to szeroką ingerencję w prawo do prywatności osób, wobec których ustawa nie przewiduje żadnych uprawnień informacyjnych. Tym samym przepis ten – zdaniem Rzecznika – narusza konstytucyjne prawo do prywatności oraz ochrony danych osobowych, a także postanowienia EKPCz i KPP EU w tym zakresie.

Rzecznik kwestionuje również możliwość stosowania tymczasowego aresztowania na podstawie jedynie uprawdopodobnienia popełnienia, usiłowania lub przygotowania do popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Zaskarżony we wniosku art. 26 ust. 2 zawiera pojęcia wyjątkowo nieostre, tym samym stwarza podstawę do daleko idącej ingerencji w sferę praw i wolności, w szczególności w sferę nietykalności osobistej jednostki, tym samym narusza konstytucyjną zasadę zaufania obywateli do państwa, zasadę dostatecznej określoności i zasadę poprawnej legislacji, a ponadto narusza wymóg określoności i precyzyjności wszelkich wyjątków od fundamentalnego prawa do wolności przysługującego zgodnie z ustawą zasadniczą oraz EKPCz każdej jednostce.

W ustawie o działaniach antyterrorystycznych brak jest także dostatecznie szczegółowego określania przesłanek dopuszczalności blokowania treści w Internecie. Użycie przez ustawodawcę niejasnych, nieprecyzyjnych i ocennych pojęć, które w istocie są wykorzystywane do ograniczenia praw i wolności jednostki jest niezgodne z zasadą demokratycznego państwa prawnego. Wprowadzenie możliwości zarządzenia blokady dostępności oznacza ingerencję w konstytucyjną wolność wypowiedzi.

Zwalczanie terroryzmu i prawidłowe rozpoznanie zagrożenia terrorystycznego stanowi istotne zadanie państwa, którego obowiązkiem jest stanie na straży bezpieczeństwa osób pozostających w jego jurysdykcji. Jednak wszelkie środki służące do osiągnięcia tego celu muszą być proporcjonalne i ingerować w prawa człowieka jedynie wówczas i jedynie w takim zakresie, jaki jest konieczny i niezbędny. Regulacje ustawy o działaniach antyterrorystycznych w wielu miejscach budzą istotne wątpliwości co do ich zgodności ze standardami konstytucyjnymi oraz wynikającymi z EKPCz i KPP UE.

VII.511.23.2016 z 2 sierpnia 2016 r. - w sprawie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z dnia 22 lipca 2016 r. (sygn. akt. K 39/16)

Rzecznik Praw Obywatelskich wystąpił do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o stwierdzenie niezgodności z Konstytucją ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym. Zdaniem Rzecznika zaskarżona ustawa nie tylko nie realizuje zaleceń Komisji Weneckiej, ale także ponownie wprowadza rozwiązania, które mogą zostać uznane za niezgodne z wymogami demokratycznego państwa prawnego, wynikającymi ze standardów międzynarodowych wskazanych w opinii Komisji Weneckiej. Ponadto ustawa ta nie tylko nie usprawnia postępowań toczących się przed Trybunałem Konstytucyjnym, lecz prowadzi do dalszego paraliżu działania Trybunału Konstytucyjnego, a w konsekwencji do naruszenia praw i wolności człowieka i obywatela.

Zaskarżona ustawa wkracza w sposób niedopuszczalny w sferę niezależności Trybunału Konstytucyjnego i niezawisłości jego sędziów. Ochrona niezależności Trybunału Konstytucyjnego, jak też właściwe gwarancje proceduralne związane z postępowaniem przed Trybunałem Konstytucyjnym, stanowią fundament ochrony praw człowieka w polskim systemie prawnym.

Wśród szeregu zakwestionowanych przepisów szczególne wątpliwości konstytucyjne budzi procedura prac legislacyjnych, a także zmiany w zakresie sposobu wyboru prezesa i wiceprezesa TK, procedury rozpoznawania spraw, składu orzekającego Trybunału, uczestnictwa Prokuratora Generalnego (bądź jego zastępcy) w rozprawach, wydawania oraz ogłaszania orzeczeń Trybunału.

W ocenie Rzecznika wątpliwości budzi tempo prac legislacyjnych nad projektem ustawy dotyczącej konstytucyjnego organu państwa, jakim jest Trybunał Konstytucyjny. Sejm nie rozpatrzył tego projektu w znaczeniu przeprowadzenia merytorycznej analizy, która wymaga zachowania odpowiednich ram czasowych. Nowa ustawa przyznaje Prezydentowi kompetencje do powoływania prezesa i

wiceprezesa TK spośród trzech kandydatów przedstawionych na każde stanowisko przez Zgromadzenie Ogólne. Regulacje te zdaniem Rzecznika naruszają zasadę niezależności sądów i Trybunału oraz ingerują w konstytucyjną swobodę sądu konstytucyjnego do ustalania liczby kandydatów na omawiane stanowiska. Takie wkroczenie władzy ustawodawczej w materię regulowaną konstytucyjnie i zastrzeżoną dla władzy sądowniczej stanowi również naruszenie zasady równowagi władz.

Ustawodawca określając sposób działania Trybunału ponownie wprowadza jako zasadę automatyczne wyznaczanie terminów rozpraw według kolejności wpływu spraw. Rzecznik zwraca uwagę, że analogiczne rozwiązanie zostało uznane przez Trybunał za niezgodne z Konstytucją w wyroku z dnia z 9 marca 2016 r., jako uniemożliwiające rzetelne i sprawne działanie Trybunału oraz ingerujące w jego niezależność i odrębność od pozostałych władz. Ponadto znaczna grupa przepisów zawartych w Rozdziale 4 kwestionowanej ustawy budzi poważne wątpliwości konstytucyjne, a ich analiza prowadzi do wniosku, że wbrew deklarowanemu w projekcie ustawy uzasadnieniu, prowadzą one do utrudnienia działalności Trybunału Konstytucyjnego, spowolnienia tempa rozpatrywanych spraw czy wręcz paraliżu sądu konstytucyjnego. Niektóre rozwiązania, narzucające terminy rozpatrzenia spraw, budzą poważne wątpliwości odnośnie do ich związku z realnymi możliwościami ich wykonania, co prowadzić może do nieoczekiwanych skutków prawnych, stawiających Trybunał, a w konsekwencji jednostki, w sytuacji konstytucyjnie nieakceptowanej niepewności prawnej.

W dniu składania przez Rzecznika wniosku Trybunał Konstytucyjny liczy w sumie 12 sędziów orzekających, bowiem Prezydent RP nie odebrał ślubowania od trzech sędziów wybranych zgodnie z Konstytucją przez Sejm poprzedniej kadencji w dniu 8 października 2015 r. Ustawodawca w art. 90 określił, że trzech spośród pięciu sędziów Trybunału Konstytucyjnego wybranych przez Sejm obecnej kadencji w dniu 2 grudnia 2015 r., którzy złożyli ślubowanie wobec Prezydenta Rzeczypospolitej, a do dnia wejścia w życie omawianej ustawy nie podjęli obowiązków sędziego, zostanie włączonych do składów orzekających. Takie działanie ustawodawcy jest niezgodne z Konstytucją i stanowi nadmierną ingerencję władzy wykonawczej w kompetencje władzy ustawodawczej.

Za niedopuszczalne w opinii Rzecznika należy również uznać wprowadzenie przepisów zgodnie z którymi nieobecność prawidłowo zawiadomionego Prokuratora Generalnego lub jego przedstawiciela na rozprawie, w której jego udział jest obligatoryjny, jest w stanie uniemożliwić merytoryczne rozpoznanie sprawy i wydanie orzeczenia przez sąd konstytucyjny. Oznacza to, że wykonywanie przez Trybunał Konstytucyjny wyznaczonych konstytucyjnie obowiązków uzależnione jest od decyzji Prokuratora Generalnego, czyli de facto Ministra Sprawiedliwości – organu władzy wykonawczej, który sprawuje tę funkcję. Przepisy te naruszają konstytucyjny nakaz sprawnego działania instytucji publicznych oraz zasadę trójpodziału władzy zgodnie z którą niedopuszczalne jest stanowienie przepisów w sposób który, kształtuje uprawnienia jednego segmentu

władzy i jednocześnie uniemożliwia sprawne i prawidłowe działanie innemu segmentowi władzy publicznej.

Rzecznik kwestionuje również wprowadzenie nowych zasad orzekania w pełnym składzie, które pozwalają wbrew Konstytucji w określonych terminach blokować mniejszości, tj. czterem sędziom, wydanie orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny. Co więcej, terminy odroczenia narad są określone w sposób wiążący i sztywny przez ustawodawcę i nie zależą od tego, kiedy sędziowie korzystający z instytucji sprzeciwu wypracują propozycję innego rozstrzygnięcia sprawy. W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich tego typu mechanizm prawny może doprowadzić do pozbawienia obywateli prawa do sądu, w tym w szczególności w sprawach wniesionych przez sądy w drodze skierowanych pytań prawnych, które mają zostać rozstrzygnięte przez Trybunał Konstytucyjny. Rozwiązania te doprowadzą do znacznego spowolnienia prac Trybunału Konstytucyjnego, o ile nie do całkowitego paraliżu i zablokowania prac polskiego sądu konstytucyjnego.

Ustawa wprowadza również nieprzewidziany Konstytucją mechanizm prawny kierowania przez Prezesa Trybunału wniosków o ogłoszenie wyroków i postanowień do Prezesa Rady Ministrów, które nie muszą być przez ten organ rozpatrzone pozytywnie. Takie rozwiązanie narusza ostateczny charakter orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego. Kwestionowany przepis ustawy wprowadza szczególny rodzaj uzależnienia Trybunału Konstytucyjnego od jednego z segmentów egzekutywy, co jest konstytucyjnie niedopuszczalne.

Rzecznik we wniosku zwraca także uwagę, iż w świetle wymagań konstytucyjnych oraz orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, 14-dniowy okres *vacatio legis* w odniesieniu do ustawy o Trybunale Konstytucyjnym jest zbyt krótki.

Sprawne funkcjonowanie Trybunału Konstytucyjnego jest jednym z niezbędnych warunków zapewniających skuteczność i efektywność systemu ochrony praw jednostki. Z punktu widzenia standardów ochrony wolności lub praw zasadnicze znaczenie ma to, czy procedura regulująca postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym zapewnia efektywną ochronę tych wolności lub praw.

Wniosek częściowo uwzględniony (wyrok z dnia 11 sierpnia 2016 r., sygn. akt K. 39/16). Trybunał Konstytucyjny wydał wyrok w sprawie z połączonych wniosków grup posłów i Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczących ustawy o Trybunale Konstytucyjnym i wskazał, że część z zaskarżonych przepisów jest niezgodna z ustawą zasadniczą. Za niekonstytucyjne Trybunał uznał: możliwość blokowania wydania wyroku przez czterech sędziów, rozpatrywanie wniosków w kolejności wpływu, wyłączenie wyroku TK z 9 marca 2016 r. spod obowiązku urzędowej publikacji, zobowiązanie Prezesa TK, by dopuścił do orzekania trzech sędziów wybranych przez obecny Sejm, obligatoryjne uczestnictwo Prokuratora Generalnego lub jego zastępcy w sprawach rozpoznawanych przez Trybunał w pełnym składzie, a także wprowadzenie formuły kierowania przez Prezesa Trybunału wniosku do Prezesa Rady Ministrów o ogłoszenie wyroków i postanowień. Część sprawy TK umorzył.

VII.519.2.2016 z 5 sierpnia 2016 r. - w sprawie nowelizacji ustawy o prokuraturze – odpowiedzialność dyscyplinarna prokuratorów. (Sygn. akt. K 42/16)

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wniosek do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności z Konstytucją art. 137 § 2 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze . W ocenie Rzecznika kwestionowany we wniosku przepis wprowadzający instytucję kontratypu deliktowego jest niezgodny z konstytucyjną zasadą zaufania obywateli do państwa i prawa i zasadą określoności prawa, a także z zasadą praworządności, gdyż wprowadza bezkarność prokuratorów, w sytuacji gdy motywowani bliżej niekreślonym interesem społecznym dopuścili się rażącej obrazy przepisów prawa.

Zdaniem Rzecznika mimo dopuszczalności stosowania kontratypów pozaustawowych w systemie prawa, w przypadku postępowań dyscyplinarnych prokuratorów nie jest zasadne posłużenie się kontratypem ustawowym skonstruowanym w oparciu o przesłankę „interesu społecznego”. Każde działanie prokuratora z definicji powinno być podejmowane w celu zapewnienia ochrony interesu społecznego. Nieuzasadnione jest zatem wprowadzenie do prokuratorского postępowania dyscyplinarnego kontratypu przy posłużeniu się klauzulą generalną „interesu społecznego”. Ponadto wątpliwości interpretacyjne dotyczące pojęcia „interesu społecznego” zawartego w omawianym przepisie, jak również niepewność co do sposobu jego stosowania przez rzeczników dyscyplinarnych oraz brak kontroli sądów dyscyplinarnych w tym zakresie wskazują na to, że niejasność tego przepisu ma charakter kwalifikowany. Wątpliwości konstytucyjne budzi również tryb postępowania dyscyplinarnego. Z analizy przepisów, stanowiących zręby postępowania dyscyplinarnego prokuratorów, wynika, że rzecznicy dyscyplinarni niższej rangi są w pełni zależni od woli Prokuratora Generalnego. W konsekwencji, to od woli tego podmiotu, który pełni jednocześnie funkcję Ministra Sprawiedliwości, a więc jest reprezentantem władzy wykonawczej, zależeć będzie „ułaskawienie” prokuratora, któremu zarzucono popełnienie deliktu dyscyplinarnego. W przypadku, gdy Prokurator Generalny wyrazi wolę, aby dany prokurator nie podlegał odpowiedzialności dyscyplinarnej, z uwagi na fakt, iż jego działania motywowane były „interese społecznym”, mechanizm umożliwiający kontrolę zasadności takiego rozstrzygnięcia jest iluzoryczny, gdyż podmioty uprawnione do jego zainicjowania (rzecznicy dyscyplinarni) są w pełni zależne od Prokuratora Generalnego. Ponadto przyznanie rzecznikowi dyscyplinarnemu (który podlega Prokuratorowi Generalnemu) kompetencji polegającej na ocenie, czy dany czyn prokuratora należy uznać za kontratyp z art. 137 § 2 może prowadzić do niebezpiecznych konsekwencji polegających na tym, że w zależności od sytuacji uwzględniony zostanie albo interes całego społeczeństwa (jeden zgeneralizowany zakres wspólny dla obywateli), albo jedynie interes grupy środowiskowej lub zawodowej (prokuratorów). Z zasady praworządności wynika domniemanie, że organy państwa działają na podstawie i w granicach prawa. Domniemanie to ma charakter

wzruszalny w tym sensie, że w praktyce działania organów państwa, w tym także w praktyce prawodawczej, może dojść do naruszenia prawa. Jednak naruszenie prawa ze strony funkcjonariusza publicznego, właśnie w imię realizacji zasady praworządności, powinno spotkać się ze stosowną sankcją. W przypadku przewinienia dyscyplinarnego popełnionego przez funkcjonariusza publicznego jakim jest prokurator, nie chodzi zaś o zwykłe naruszenie prawa, lecz o oczywistą i rażącą obrazę przepisów prawa (art. 137 § 1 P.o.p.), która ze względu na zadania realizowane przez prokuraturę, oznacza również oczywiste i rażące naruszenie konstytucyjnych wolności lub prawa jednostki.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich to właśnie interes społeczny wyrażony w przywołanych wzorcach konstytucyjnych przemawia za tym, aby oczywista i rażąca obraza przepisów prawa, której dopuścili się prokuratorzy, była ścigana z całą mocą. Ustawodawca nie może dawać funkcjonariuszom publicznym przyzwolenia na łamanie praw człowieka, uznając, że istnieje jakiś bliżej niezidentyfikowany interes społeczny, który uzasadnia takie działania. W ten sposób sprzeniewierza się bowiem podstawowym wartościom, które legły u podstaw idei demokratycznego państwa prawnego.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich:

VII.510.29.2015 z dnia 22 lipca 2015 r. – w sprawie naruszania zasady autonomii budżetowej konstytucyjnych organów państwa.

Postępowanie umorzone (postanowienie z 27 lipca 2016 r., sygn. akt K 18/15). Trybunał Konstytucyjny wskazał, że zaskarżony przez Rzecznika przepis utracił moc obowiązującą na skutek upływu czasu, na który został wprowadzony. Zaskarżony przepis ustawy okołobudżetowej, zawierający zakaz zwiększania środków na wynagrodzenia w 2015 r., ani odpowiednie zapisy ustawy budżetowej na 2015 r., do których przepis ten się odnosi, nie stanowią już podstawy dokonywania wydatków w zakwestionowanym zakresie - zostały skonsumowane. Tym samym kwestionowany przepis ustawy okołobudżetowej nie wywiera już skutków prawnych w tym zakresie.

IX.517.76.2015 z 14 października 2015 r. - w sprawie ograniczenia skazanym prawa do skargi.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie przepisów Kodeksu karnego wykonawczego dotyczących składania przez skazanych wniosków, skarg i próśb do organów wykonujących orzeczenie.

Wniosek odrzucony (wyrok z 12 lipca 2016 r. o sygn. akt K 28/15)

III.7044.49.2016 z 18 kwietnia 2016 r. - w sprawie zakazu zrzeszania się pracowników i prokuratorów IPN w związkach zawodowych

Postępowanie umorzone na skutek cofnięcia wniosku (postanowienie z dnia 6 lipca 2016 r., sygn. akt K 21/16).

2. Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie następujących wniosków:

VII.510.14.2016 z 5 sierpnia 2016 r. - przystąpienie do postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku Krajowej Rady Sądownictwa (KRS) dotyczącego zewnętrznego nadzoru administracyjnego Ministra Sprawiedliwości nad sądami powszechnymi (sygn. akt K 32/16).

W piśmie z dnia 5 sierpnia 2016 r., Rzecznik przedstawił stanowisko w sprawie zakwestionowanych przepisów ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o Prokuraturze oraz ustawy z 21 sierpnia 1997 r. Prawo o ustroju sądów wojskowych, w którym podniósł trzy zarzuty. Pierwszy dotyczy kwestii o charakterze ustrojowym. W ocenie Rzecznika, Minister Sprawiedliwości - Prokurator Generalny, który występuje w dwojakiej roli (organu władzy wykonawczej i naczelnego organu prokuratury), nie powinien posiadać uprawnień, które nawet potencjalnie mogłyby stanowić zagrożenie dla niezawisłości sędziów i niezależności sądów, a już z pewnością tak rozbudowanych instrumentów prawnych, jakie przewidziane zostały w Prawie o prokuraturze. Pozostawienie takich instrumentów w rękach organu władzy wykonawczej nie tylko podważa zaufanie obywateli do wymiaru sprawiedliwości, ale przede wszystkim podważa wyrażoną w art. 2 Konstytucji zasadę demokratycznego państwa prawnego, uzupełnioną przez zasadę legalizmu określoną w art. 7 Konstytucji. Drugi i trzeci zarzut odnoszą się do oceny konstytucyjności poszczególnych środków przyznanych Ministrowi Sprawiedliwości w ramach tego nadzoru. W ocenie Rzecznika art. 77 § 4 p.u.s.p. w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości wniesienia środka zaskarżenia od decyzji Ministra w przedmiocie odwołania sędziego z delegacji do innego sądu oraz w zakresie, w jakim nie wskazuje przesłanek, jakimi powinien kierować się Minister odwołując sędziego z delegacji, budzi poważne wątpliwości z punktu widzenia zgodności z konstytucyjnym prawem do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd, z zasadą dwuinstancyjności postępowania oraz ustanowieniem Sądów i Trybunałów władzą odrębną i niezależną od innych władz. Ponadto, w ocenie Rzecznika przyznanie Ministrowi Sprawiedliwości arbitralnego uprawnienia do decydowania o zwolnieniu sędziego z obowiązku zachowania tajemnicy dotyczącej okoliczności, o których sędzia powziął wiadomość ze względu na swój urząd uznać należy za niezgodne ze wskazanymi normami konstytucyjnymi. Za szczególnie niepokojącą z punktu widzenia prawa do sądu uznać należy szeroki zakres swobody przyznany Ministrowi, któremu pozostawiono całkowitą swobodę oceny, czy interes prywatny danej jednostki nie

jest sprzeczny z celami wymiaru sprawiedliwości. Należy przy tym podkreślić, że w opozycji do niedookreślonych „celów wymiaru sprawiedliwości” stoją uprawnienia i gwarancje procesowe konkretnego człowieka w postępowaniu sądowym.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

V.7014.65.2015 z 17.11.2015 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie wniosku Zarządu Krajowego Ogólnopolskiego Związku Zawodowego Lekarzy w przedmiocie niekonstytucyjności oraz sprzeczności z ustawą niektórych przepisów rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie standardów postępowania medycznego w dziedzinie anestezjologii i intensywnej terapii dla podmiotów wykonujących działalność leczniczą (sygn. akt U 5/15).

Postępowanie umorzone (postanowienie z 27 lipca 2016 r., sygn. akt U 5/15). Trybunał Konstytucyjny wskazał na bezzasadność wydania orzeczenia w sprawie i podtrzymał pogląd wyrażony we wcześniejszej sprawie zgodnie z którym nie można się doszukać bezpośredniego związku między przepisem, którego dotyczy wniosek, a utratą prawa do pracy lub wynagrodzenia. Lekarze anestezjolodzy w dalszym ciągu mają możliwość samodzielnego udzielania świadczeń zdrowotnych z zakresu anestezji na rzecz chorych poniżej 3 roku życia i wszystkich tych, których stan ogólny według skali ASA odpowiada stopniowi wyższemu od III. Wymaga to jedynie przestrzegania przez lekarzy anestezjologów określonej procedury, tj. uzyskania uprzedniej zgody ich przełożonego. Ponadto dookreślenie kwalifikacji lekarskich wymaganych do dokonywania wskazanych świadczeń zdrowotnych z zakresu anestezji, a więc wymogów specjalizacyjnych, które są niezbędne do samodzielnego lub warunkowego udzielania świadczeń mieści się w upoważnieniu ustawowym wynikającym z ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej w brzmieniu sprzed nowelizacji. Wskazanie podmiotu działania leczniczego to stały element "standardów postępowania medycznego".

3. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

IX.517.2072.2016 z 13 lipca 2016 r. - przystąpienie do postępowania w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej prawa osób pozbawionych wolności do otrzymania paczki żywnościowej (sygn. akt SK 10/16)

Rzecznik przystąpił do postępowania w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej prawa osób pozbawionych wolności do otrzymania paczki żywnościowej i przedstawił stanowisko: art. 113a § 3 Kodeksu karnego wykonawczego w brzmieniu obowiązującym od 1 lipca 2015 r. w zakresie, w jakim przewiduje, iż zamówienie na paczkę żywnościową dla skazanego może być złożone (oprócz skazanego) tylko przez osobę najbliższą jest niezgodny z konstytucyjną zasadą

równości, humanitarnego traktowania oraz zaufania jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa.

Zakwestionowana w skardze konstytucyjnej norma prawna różnicuje w sposób nieuzasadniony sytuację skazanych, w zakresie realizacji prawa do otrzymania paczki żywnościowej. Kryterium, według którego zostało wprowadzone zróżnicowanie, to posiadanie lub nieposiadanie przez skazanego osób najbliższych. W ocenie Rzecznika zawężenie kręgu podmiotów, które mogą zamówić paczkę dla skazanego, tylko do osób najbliższych nie jest niczym uzasadnione oraz narusza konstytucyjną zasadę równego traktowania i zakazu dyskryminacji, powoduje bowiem, że z prawa do otrzymania paczki żywnościowej nie mogą skorzystać osadzeni, którzy nie mają osób najbliższych lub z osobami takimi od wielu lat nie utrzymują kontaktów. Zachowując kodeksowe prawo do otrzymania paczki żywnościowej i mając osobę którą, chce ją dla nich zamówić, nie mogą z tego prawa skorzystać na takiej samej zasadzie jak pozostali. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich wprowadzone kryterium zamówienia i realizacji dla skazanego paczki przez osoby najbliższe, narusza prawo do życia prywatnego i rodzinnego osoby pozbawionej wolności. Jest rzeczą oczywistą, że w wyniku wykonywania kary pozbawienia wolności konstytucyjne prawo do prywatności ulega ograniczeniu. Istotny pozostaje natomiast poziom tych ograniczeń. Skoro wiele artykułów Kodeksu karnego wykonawczego kładzie nacisk na szeroki kontakt skazanego ze środowiskiem zewnętrznym w różnych formach, tak aby umożliwić mu ponowną adaptację do społeczeństwa, brak jest racjonalnego uzasadnienia do wprowadzenia ograniczeń w zakresie podmiotów mogących wspierać go w tym zadaniu. Ograniczenie możliwości zamówienia paczki żywnościowej dla skazanego tylko do osób najbliższych jest niehumanitarne, gdyż wykracza poza cele wykonania kary, naruszając i utrudniając utrzymanie więzi z osobami innymi niż najbliższe, a także ogranicza w sposób nadmierny prawo do prywatnych relacji z tymi osobami.

V.511.288.2016 z dnia 29 lipca 2016 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej różnicowania uprawnień do ulgi rehabilitacyjnej rodziców, w zależności od formy, w jakiej spełniane są świadczenia alimentacyjne (sygn. akt SK 13/16).

Rzecznik zgłosił udział w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej uzależnienia prawa rodzica utrzymującego niepełnosprawne dziecko do skorzystania z możliwości odliczenia od dochodu wydatków na cele rehabilitacyjne, od formy w jakiej są spełniane świadczenia alimentacyjne i przedstawił stanowisko, w którym stwierdził, że wprowadzone rozróżnienie nie znajduje uzasadnienia w wartościach konstytucyjnych, w szczególności stoi w sprzeczności z obowiązkiem ochrony rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, jest niezgodne z zasadą równości, a także zasadą sprawiedliwości społecznej.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich obecnie obowiązujące przepisy ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych różnicują sytuację rodziców dzieci niepełnosprawnych, którzy realizują obowiązek alimentacyjny z własnej woli oraz

tych rodziców, którzy realizują go na podstawie wyroku sądu. Podatnicy, których dzieci otrzymują alimenty w wysokości zasądzonej przez sąd i przekraczającej wskazany przez ustawodawcę próg, nie mogą skorzystać z ulgi rehabilitacyjnej. Natomiast kwota świadczeń alimentacyjnych uiszczanych (w pieniądzu lub poprzez świadczenia rzeczowe) nie wpływa na prawo do skorzystania z ulgi rehabilitacyjnej przez rodziców realizujących dobrowolnie obowiązek alimentacyjny. W konsekwencji prawo rodzica utrzymującego niepełnosprawne dziecko do skorzystania z odliczenia wydatków na cele rehabilitacyjne zależy od tego, czy świadczenia alimentacyjne są spełniane przez rodziców dobrowolnie, czy też na podstawie wyroku sądu. Zaskarżone przepisy powodują, że państwo nie spełnia swojego zobowiązania do szczególnej pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej oraz nie respektuje zasady proporcjonalności w ograniczaniu swobód obywatelskich.

II.510.840.2016 z 7 września 2016 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej.

Stanowisko Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

II.501.7.2016 z 9 września 2016 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej orzekania środków zabezpieczających (SK 17/16)

Rzecznik zgłosił udział w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej i przedstawił następujące stanowisko: art. 93b § 3 k.k. oraz art. 93g § 3 k.k., w zakresie, w jakim nakładają na sąd obowiązek określenia stopnia społecznej szkodliwości czynu zabronionego, który sprawca może popełnić oraz prawdopodobieństwa jego popełnienia w przyszłości, są niezgodne z fundamentalną zasadą prawa karnego, mającą swe umocowanie w Konstytucji i przewidującą, że odpowiedzialności karnej podlega osoba, która popełniła czyn zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia. Kwestionowane przepisy naruszają także zasady wynikające z konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego, a mianowicie: zasadę zaufania obywatela do państwa, zasadę dostatecznej określoności oraz zasadę poprawnej legislacji.

Środki zabezpieczające ingerują w sposób szczególny w prawa i wolności obywatelskie. Ustawodawca w przepisach o środkach zabezpieczających, a zwłaszcza w normach wynikających z zaskarżonych przepisów, nałożył na sądy obowiązek tzw. typowania na przestępcę, czyli określenia stopnia społecznej szkodliwości czynu zabronionego, który sprawca może popełnić oraz prawdopodobieństwa jego popełnienia w przyszłości. Oznacza to, że ocena sądu ma dotyczyć nie czynu popełnionego przez sprawcę, ale prognozowanego czynu zabronionego, który nie wiadomo czy w ogóle zostanie popełniony. Wprowadzenie takiego wymogu przy niejednoznacznych przesłankach może stanowić poważne zagrożenie dla wolności i praw człowieka.

V.511.335.2016 z 9 września 2016 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej.

Stanowisko Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg konstytucyjnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

V.7000.10.2015 z 27 maja 2015 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Sp. z o.o. (sygn. akt SK 9/15).

Zaskarżona w skardze konstytucyjnej regulacja ustawy Prawo własności przemysłowej, nakazująca zobowiązanemu wyjawienie informacji o podmiotach zbywających towary oraz ilości i cenach uiszczonych za te towary, nie spełnia konstytucyjnych standardów ograniczeń wolności działalności gospodarczej. Żądanie od zobowiązanego przedsiębiorcy ujawnienia informacji handlowych stanowi ograniczenie wolności działalności gospodarczej, które zgodnie z postanowieniami Konstytucji możliwe jest wyłącznie w drodze ustawy oraz ze względu na ważny interes publiczny. Ograniczenie wprowadzono na mocy ustawy Prawo własności przemysłowej, jednak w ocenie Rzecznika nie został spełniony wymóg niezbędności ograniczenia wolności działalności gospodarczej.

Postępowanie umorzone (postanowienie z dnia 19 lipca 2016 r., sygn. akt SK 9/15). Skarga została wycofana z powodu zawarcia ugody między stronami.

4. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytań prawnych:

IV.7000.153.2016 z 3 czerwca 2016 r. - zgłoszenie udziału Rzecznika Praw Obywatelskich w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytań prawnych dotyczących zasiedzenia przez przedsiębiorcę przesyłowego lub Skarb Państwa służebności gruntowej (IV.7000.153.2016 z 1 lipca 2016 r.)

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie połączonych pytań prawnych Sądu Rejonowego w Grudziądzu dotyczących zasiedzenia przez przedsiębiorcę przesyłowego lub Skarb Państwa służebności gruntowych. 1 lipca 2016 r. Rzecznik przedłożył łączne stanowisko w obu sprawach.

W ocenie Rzecznika przepis Kodeksu cywilnego w zakresie, w jakim umożliwia przed wejściem w życie art. 305¹ – 305⁴ Kodeksu cywilnego, tj. przed dniem 3 sierpnia 2008 r., nabycie w drodze zasiedzenia przez przedsiębiorcę przesyłowego lub Skarb Państwa służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu w sytuacji, gdy nie została wydana decyzja administracyjna ograniczająca prawa właściciela do gruntu, jest niezgodny z konstytucyjną zasadą: ochrony własności, proporcjonalności oraz zaufania jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa. Zakwestionowana norma prawna narusza także reguły

dopuszczalności ograniczenia prawa własności, wynikające z art. 1 Protokołu dodatkowego Nr 1 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, bezpodstawnie uprzywilejowując podmioty silniejsze ekonomicznie z wyraźnym pokrzywdzeniem właścicieli gruntów.

Pytania prawne zostały wniesione na tle spraw z wniosku spółki przesyłowej o zasiedzenie przez Skarb Państwa (przedsiębiorstwo przesyłowe) służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu, polegającej na możliwości eksploatacji, konserwacji, remontów i modernizacji instalacji i urządzeń przesyłowych, z czym wiążą się obowiązki właściciela gruntu polegające na znoszeniu istnienia na nieruchomościach obciążonych oraz w przestrzeni nad i pod powierzchnią tychże nieruchomości instalacji elektroenergetycznych i urządzeń przesyłowych w postaci linii napowietrznych (infrastruktury napowietrznej przynależnej do gazociągu).

W ocenie Rzecznika sama koncepcja, dopuszczająca nabycie w drodze zasiedzenia prawa do gruntu jedynie podobnego do prawa rzeczowego wprost przewidzianego przez ustawodawcę, stanowi nieuprawnione uprzywilejowanie przedsiębiorców przesyłowych z pokrzywdzeniem (nadmiernym obciążeniem) właścicieli gruntów. Skoro przedsiębiorcy przesyłowi dysponują innymi adekwatnymi środkami prawnymi, z których skorzystanie pozwala im na uzyskanie na drodze cywilnoprawnej właściwego dostępu do gruntów, na których znajdują się urządzenia przesyłowe, to brak jest wymaganego, szczególnego uzasadnienia dla dalszego honorowania w systemie prawnym konstrukcji prawnej, skutkującej istotnym ograniczeniem uprawnień właścicielskich bez przyznania stosownej rekompensaty.

V.561.1.2016 z 9 września 2016 r. - zgłoszenie udziału Rzecznika Praw Obywatelskich w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego dotyczącego zasad odpowiedzialności prawnej diagnostów samochodowych.

Stanowisko Rzecznik przestawi w terminie późniejszym

VII. Opinie i stanowiska

V.7013.50.2016 z 18 sierpnia 2016 r. - wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie nowelizacji ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta.

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił uwagi do projektu ustawy o zmianie ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (RPP) oraz niektórych innych ustaw. Część proponowanych zmian uwzględnia wcześniejsze postulaty Rzecznika, inne natomiast budzą wątpliwości w zakresie realizacji praw pacjenta.

IX. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

1. Wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie uregulowania kwestii badań kodu genetycznego DNA (IV.7020.4.2014 z 3 lutego 2016 r.)

Minister Zdrowia w piśmie z 5 września 2016 r. potwierdził potrzebę uregulowania prawnego metod przeprowadzania testów genetycznych oraz sposobów przechowywania materiału biologicznego. We współpracy z Ministrem Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz innymi instytucjami powołano zespół, którego celem będzie opracowanie ustawy regulującej przepisy w zakresie genetyki. Wśród poruszanych zagadnień znajdują się m.in. określenie standardów medycznych i metodologii przeprowadzania badań gwarantujących ich jakość i wiarygodność, ochrona materiału biologicznego, danych osobowych, a także poradnictwo genetyczne. Jednocześnie Minister poinformował o przewidzianym na lata 2016-2024 Narodowym Programie Zwalczenia Chorób Nowotworowych, który stworzy system opieki genetycznej i onkologicznej w Polsce. Obejmuje on m.in. szkolenia lekarzy, akcje informacyjne, badania profilaktyczne, procedury medyczne i laboratoryjne oraz prowadzenie rejestrów.

2. Wystąpienie do Ministra Środowiska w sprawie przeciwdziałania zanieczyszczeniu powietrza (V.7203.38.2015 z 24 marca 2016 r.)

Minister Środowiska w odpowiedzi z 29 lipca 2016 r. poinformował o czynnościach o charakterze strategicznym, legislacyjnym, finansowym oraz informacyjno-edukacyjnym podjętych przez administrację rządową. Od 9 września 2015 r. działa Krajowy Program Ochrony Powietrza, którego celem jest osiągnięcie dopuszczalnych poziomów pyłu i szkodliwych substancji w powietrzu wynikających z przepisów prawa unijnego, a do 2030 r. poziomów wskazywanych przez Światową Organizację Zdrowia. W ramach znowelizowanej ustawy Prawo ochrony środowiska (tzw. ustawa antysmogowa) z 10 września 2015 r. wprowadzono przepisy pozwalające administracji samorządu m.in. na określenie obowiązujących na danym terenie rodzajów i jakości paliw oraz standardów dla urządzeń grzewczych wykorzystywanych w sektorze bytowo-komunalnym. 15 stycznia 2016 r. Sejmik Województwa Małopolskiego przyjął nową ustawę „antysmogową” dla miasta Kraków. 16 marca 2016 roku z inicjatywy Ministerstwa odbyło się spotkanie z udziałem przedstawicieli m.in. Górniczej Izby Przemysłowo-Handlowej, którego tematem były certyfikacja paliw i określenie wymagań technicznych dla urządzeń grzewczych. Z inicjatywy Ministra Środowiska Ministerstwo Energii rozważa podjęcie prac legislacyjnych dotyczących powyższych założeń. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej podjął prace zmierzające do wypracowania nowej metody wsparcia, głównie osób najuboższych, w zakresie wymiany starych urządzeń grzewczych.

Ponadto w ramach finansowanego przez UE Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 realizowany jest duży projekt dedykowany poprawie jakości powietrza na obszarze województwa śląskiego. Działania związane z ochroną powietrza objęte są też wsparciem Regionalnych Programów Operacyjnych.

3. Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie ograniczenia prawa komorników do rzetelnego procesu sądowego w postępowaniu dyscyplinarnym (VII.510.8.2014 z 31 marca 2016 r.)

Minister Sprawiedliwości pismem z 6 września 2016 r. poinformował, że na prośbę resortu sprawiedliwości prezesi 37 sądów okręgowych przekazali dane dotyczące postępowań toczących się na podstawie ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji. Z nadesłanych informacji wynika, że jedynie w pięciu przypadkach wydano postanowienie odnośnie wyłączenia sędziego rozpatrującego sprawy sądowe komorników w trybie art. 41 Kodeksu postępowania karnego. Chodziło przede wszystkim o zależności służbowe lub prywatne, które mogłyby mieć wpływ na wynik postępowania. Analiza zebranych danych wykazuje, że sytuacje, w których należy zastosować art. 41 k.p.k. są niezmiernie rzadkie, ale jeśli już zachodzi taka konieczność, sądy powszechne nie mają trudności z ich rozwiązaniem. Stąd wniosek, że obowiązujące regulacje procesowe w zupełności zabezpieczają prawo komorników do niezawisłego i bezstronnego sądu. Zdaniem Ministra nie są też sprzeczne z konstytucyjnymi i międzynarodowymi standardami.

4. Wystąpienie do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie zmian zasad i wysokości dopłat dla rolników (VII.7202.22.2015 z 31 marca 2016 r.)

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi w piśmie z 15 września 2016 r. poinformował, że w 2015 r. w ustawie budżetowej zaplanowano mniej środków na realizację dopłat dla rolników niż zakładano. W konsekwencji pomoc finansowa objęłaby tylko niektórych wnioskodawców. By temu zapobiec, 20 marca 2015 r. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie w sprawie stawek dopłat do 1 ha powierzchni gruntów ornych obsianych lub obsadzonych materiałem siewnym kategorii elitarny lub kwalifikowany, w którym określono niższe o ok. 20% poziomy dopłat. Wprowadzenie ww. rozporządzeniu przepisów intertemporalnych utrzymujących stawki na stałym poziomie w ciągu całego okresu składania wniosków, podważyłoby sens decyzji dostosowującej wysokości stawek do funduszy przeznaczonych na dopłaty z ustawy budżetowej na 2015 r. Projekt rozporządzenia Rady Ministrów obniżającego stawki dopłat został skierowany do konsultacji społecznych pismem z 13 stycznia 2015 r. Projekt pojawił się na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej MRiRW oraz Biuletynu Informacji Publicznej Rządowego Centrum Legislacji. Informacje o projektowanych zmianach znalazły się w prasie branżowej i w wydaniach internetowych. W związku z powyższym należy uznać, że rolnicy byli dobrze informowani o zmianie stawek oraz o terminie wejścia w życie nowych przepisów.

5. Wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie opłacania przez lekarzy składek członkowskich na rzecz okręgowych izb lekarskich (V.7014.9.2016 z 20 kwietnia 2016 r.)

Minister Zdrowia w piśmie z 9 września 2016 r. poinformował, że przynależność do samorządu reprezentującego profesje zaufania publicznego, w tym lekarzy i lekarzy dentystów, oraz sprawującymi nad nimi nadzór jest obowiązkowa. Zgodnie z orzeczeniami Trybunału Konstytucyjnego osoby wykonujące tego rodzaju zawody podlegają kontroli przez wzgląd na interes społeczny. Zadania samorządu zawodowego określa Konstytucja, a należą do nich: przyznawanie, ograniczanie lub zawieszanie prawa do wykonywania zawodu oraz uznawanie kwalifikacji lekarzy, obywateli UE, którzy zamierzają pracować na terytorium RP. Przynależność do samorządu zawodowego wiąże się z uiszczaniem składek członkowskich, które są przeznaczane na prowadzenie działalności i realizację ustawowych działań organizacji. Zwolnieni z opłat są lekarze, którzy ukończyli 75 lat, złożyli oświadczenie, że nie otrzymują przychodów związanych z wykonywaniem zawodu lub zostali skreśleni z listy członków samorządu zawodowego. Jeśli chodzi o ostatni punkt, obowiązek opłacania składek członkowskich wygasa w przypadku zrzeczenia się lub utraty prawa do wykonywania zawodu lub też śmierci lekarza. Wyjazd za granicę w celach zarobkowych nie pociąga za sobą skreślenia z listy samorządu zawodowego. Lekarz nadal podlega odpowiedzialności zawodowej w Polsce i musi ponosić określone obciążenia finansowe z tego tytułu. W związku z powyższym nie są prowadzone prace legislacyjne mające na celu zmianę przepisów.

6. Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie uchylenia mandatu karnego (II.519.1608.2015 z 29 kwietnia 2016 r.)

Podsekretarz stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z dnia 27 września 2016 r. nie podzielił stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich w zakresie rozszerzenia katalogu podstaw uchylenia mandatu karnego. Unifikacja rozwiązań dotyczących postępowania mandatowego i sądowego w sprawach o wykroczenia w ocenie ministerstwa jest zaprzeczeniem intencji ustawodawcy, która doprowadzi do niepotrzebnego wydłużenia procedury uchylenia mandatu, czyniąc z niej de facto klasyczne postępowanie w sprawach o wykroczenia. Również propozycja umożliwienia ubiegania się o odszkodowanie lub zadośćuczynienie, w przypadku uchylenia mandatu, zdaniem ministerstwa, jest nieuzasadniona. W ocenie Ministra procedura nałożenia mandatu jest szczególnym, uproszczonym postępowaniem w sprawach o wykroczenia i ze względu na jej specyfikę nie można utożsamiać jej z postępowaniem sądowym.

7. Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie pomocy postpenitencjarnej dla osób opuszczających zakłady karne (IX.517.908.2016 z 4 maja 2016 r.)

Minister Sprawiedliwości w piśmie z 6 września 2016 r. poinformował, że pomoc postpenitencjarna finansowana ze środków Funduszu Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej skierowana jest do osób zwalnianych z zakładów karnych i aresztów śledczych z uwagi na zakończenie wykonywania kary lub uzyskanie przedterminowego zwolnienia oraz członków ich rodzin. Ma ona za zadanie zabezpieczenie funkcjonowania tych osób w społeczeństwie do czasu podjęcia pracy lub uzyskania wsparcia z instytucji pomocy społecznej. Może mieć charakter pomocy pieniężnej lub jednorazowego świadczenia obejmującego np. odzież stosowną do pory roku, bilet na podróż lub artykuły żywnościowe. Przeważnie przysługuje przez 3 miesiące, a w szczególnych przypadkach, np. choroby lub czasowej niezdolności do pracy, jest przedłużana do pół roku.

Jeśli chodzi o skazanych, którzy dopiero zaczynają odbywanie kary lub są w jej trakcie pomoc postpenitencjarna finansowana z Funduszu nie przysługuje, gdyż mają oni zapewnione wszelkie potrzeby bytowe w zakładzie. Takie osoby mogą być objęte programem społecznej readaptacji, lecz środki na jej działalność pochodzą z innych źródeł. Jedynie jednorazową pomoc mogą otrzymać w ramach Funduszu osoby tymczasowo aresztowane. Jest to podyktowane tym, iż powrót do pracy po krótkim pobycie w miejscu izolacji jest ułatwiony. Jeśli postępowanie karne zostało umorzone lub zapadł wyrok uniewinniający pracodawca ma obowiązek przywrócenia takiej osoby na uprzednio zajmowane stanowisko.

Obowiązujące przepisy nie obejmują natomiast osób, wobec których zastosowano środki zabezpieczające polegające na umieszczeniu w zakładzie psychiatrycznym. Rozszerzenie pomocy finansowanej przez Fundusz na te osoby może nastąpić jedynie poprzez zmianę Kodeksu karnego wykonawczego. Jednak ze względu na to, iż placówki tego typu nie podlegają Ministrowi Sprawiedliwości pieniądze na ten cel powinny pochodzić z innego źródła. Podopieczni szpitali psychiatrycznych mogą natomiast zostać objęci świadczeniami pomocy społecznej na podstawie ustawy o pomocy społecznej lub prawa tych osób mogą zostać rozszerzone przez odpowiednie regulacje w ustawie o ochronie zdrowia psychicznego.

8. Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie zwalczania mowy nienawiści w internecie (IV.510.70.2016 z 17 maja 2016 r.)

Minister Sprawiedliwości w piśmie z 29 lipca 2016 r. poinformował, że wprowadzenie tzw. ślepego pozwu stanowi poważne odstępstwo od ogólnej zasady procesu cywilnego, według której pozew musi być wniesiony przeciwko konkretnej osobie wskazanej przez pokrzywdzonego. Wprowadzenie wyjątku od tej reguły grozi poważnymi konsekwencjami. Nie ma bowiem określonych reguł postępowania w przypadku, gdy sąd błędnie ustali osobę pozwanego. Ponadto przeniesienie obowiązku wskazania podmiotu, przeciwko któremu skierowany jest

pozew na sąd wiąże się z powstaniem nowej kategorii spraw i spowoduje wydłużenie czasu trwania postępowań sądowych.

9. Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie odmowy przyznania dotacji dla Centrum Praw Kobiet, Lubuskiego Centrum Praw Kobiet BABA oraz Fundacji Dzieci Niczyje (XI.815.29.2016 z 11 czerwca 2016 r.)

Minister Sprawiedliwości w piśmie z 29 lipca 2016 r. poinformował o działaniach Ministerstwa mających na celu przeciwdziałanie przemocy ze względu na płeć oraz odniósł się do wyników IX otwartego konkursu ofert, które zgłaszały organizacje pozarządowe działające w tym sektorze. Ministerstwo finansuje pomoc dla osób dotkniętych przemocą ze środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej, których jest dysponentem. Opracowało informatory przeznaczone dla sędziów, prokuratorów i kuratorów sądowych dotyczących przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a także ofiar i sprawców przemocy. Przy wsparciu Norweskiego Mechanizmu Finansowego Ministerstwo przeprowadziło szkolenia dla osób pracujących z pokrzywdzonymi. Minister wytłumaczył też, dlaczego Centrum Praw Kobiet, Lubuskie Centrum Praw Kobiet BABA i Fundacja Dzieci Niczyje nie dostały dotacji w ramach IX konkursu ofert. Wsparcie otrzymały organizacje, które gwarantują kompleksową pomoc dla wszystkich potrzebujących bez względu na płeć, o większym zasięgu geograficznym, a oferta mieściła się w granicach 20 000 000 zł. Minister odniósł się też do wyników ewaluacji poprzednio realizowanych projektów przez wspomniane stowarzyszenia i zwrócił uwagę, że w dwóch przypadkach zanotowano nieprawidłowości w rozliczeniach, a nawet zarzut podwójnego finansowania, co również miało wpływ na odrzucenie wniosku.

10. Wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie przepisów prawnych umożliwiających skreślenie z listy kwalifikowanych pracowników ochrony w branży ochroniarskiej (WZF.7040.5.2016 z 24 czerwca 2016 r.)

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 29 lipca 2016 r. poinformował, że skreślenie z listy kwalifikowanych pracowników ochrony fizycznej następuje w przypadku wszczęcia postępowania karnego za popełnienie przestępstwa umyślnego lub też skazania prawomocnym wyrokiem za ww. przestępstwo. Wydana zgodnie z tą regułą decyzja administracyjna o skreśleniu z listy nie przesądza o winie pracownika i nie jest oceną jego zachowania, gwarantuje jedynie, że zadania ochrony osób i mienia, będą wykonywane zgodnie z obowiązującymi przepisami i interesem publicznym. Zdaniem Ministra do czasu zakończenia postępowania karnego pracownik ochrony powinien być odsunięty od uprawnień ustawowych, przede wszystkim umożliwiających korzystanie z środków przymusu bezpośredniego i broni palnej.

11. Wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie ustalania granic gmin w formie rozporządzenia (V.604.31.2015 z 24 czerwca 2016 r.)

Zastępca Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w piśmie z 13 września 2016 r. Zastępca Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów odniósł się do sprawy poszerzenia granic Opola. Do MSWiA wnioszek Rady Miasta Opola o zmianę granic miasta oraz gmin: Dobrzeń Wielki, Dąbrowa, Prószków, Komprachcice i Turawa wpłynął 29 kwietnia 2016 r. Minister zarekomendował pismo do pozytywnego rozpatrzenia przez Radę Ministrów, kierując się względami rozwojowymi miasta, które w obecnym kształcie wyczerpało swój potencjał. Przyłączenie nowych terenów do Opola zwiększy jego konkurencyjność. Decyzję o zmianie granic poprzedziło spotkanie ze wszystkimi zainteresowanymi samorządami. Na posiedzeniu 19 lipca 2016 r. Rada Ministrów podzieliła stanowisko MSWiA i zawarła je w rozporządzeniu w sprawie ustalania granic niektórych miast i gmin, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta oraz zmiany nazwy gminy. Projekt ww. rozporządzenia był 12 lipca 2016 r. przedmiotem prac Zespołu do Spraw Ustrojowych oraz Zespołu do Spraw Funkcjonalnych Obszarów Metropolitalnych i Miejskich Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. Jednocześnie MSWiA monitoruje sytuację w województwie opolskim, by móc odnieść się do konfliktu związanego ze zmianą granic Opola i rozwiązać kwestie sporne z poszanowaniem racji wszystkich stron.

12. Wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości , Prokuratora Generalnego w sprawie reprezentacji dziecka w postępowaniu opiekuńczym (IV.7021.72.2016 z 27 czerwca 2016 r.)

Minister Sprawiedliwości w piśmie z 20 września 2016 r. poinformował, że obecnie obowiązujące przepisy przewidują dostateczną ochronę interesów małoletnich w sprawach związanych z ustaleniem sposobu sprawowania władzy rodzicielskiej oraz dotyczących kontaktów z dzieckiem. Zasada reprezentacji dziecka przez rodziców regulowana przez zapisy Kodeksu cywilnego oraz Kodeksu postępowania cywilnego określa, że małoletni w wieku 13-18 lat jest uprawniony do osobistego działania w sprawach dotyczących jego osoby. W związku z tym może korzystać z pomocy profesjonalnego pełnomocnika i wystąpić do sądu o jego wyznaczenie z urzędu. Jeśli chodzi o dzieci do lat 13 reprezentacja rodziców jest całkowita. Jej wyłączenie dotyczy czynności materialnoprawnych oraz spraw, w których stronami są dzieci lub jedną ze stron jest dziecko, a drugą jedno z rodziców, oboje lub ich małżonek. W tych wypadkach małoletni jest reprezentowany przez kuratora.

Przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego stanowią, że naczelną zasadą, którą powinny kierować się sądy przy ustalaniu relacji między rodzicami a dziećmi jest dobro małoletniego. Obejmuje ono m.in. możliwość wszczęcia postępowania opiekuńczego z urzędu, wykorzystanie dowodu w postaci opinii biegłego psychologa, która wykaże, jakie rozstrzygnięcie będzie najbardziej korzystne dla dziecka. Jeśli zaś chodzi o określenie kwalifikacji kuratora kolizyjnego

Ministerstwo dostrzega potrzebę wprowadzenia tego typu regulacji. Trwają prace nad określeniem zakresu proponowanych zmian.

13. Wystąpienie do Ministra Finansów w sprawie skutków podatkowych finansowania przez pracodawcę kosztów noclegu tzw. pracownika mobilnego związanego z wyjazdem służbowym (V.511.981.2014 z 30 czerwca 2016 r.)

Minister Finansów w piśmie z 26 lipca 2016 r. przedstawił swoje stanowisko na temat skutków podatkowych finansowania przez pracodawcę kosztów noclegów pracowników mobilnych. Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego pracownikiem mobilnym jest osoba, której praca wymaga nieustannego przebywania w trasie w celu właściwego wykonywania obowiązków służbowych. W związku z tym pracodawca musi zapewnić podwładnemu zakwaterowanie na czas trwania podróży. Pracownikami mobilnymi są przede wszystkim kierowcy transportu międzynarodowego oraz przedstawiciele handlowi. Powyższa regulacja nie obejmuje natomiast pracowników czasowo oddelegowanych do nowego miejsca pracy. W tym wypadku pracodawca nie jest zobligowany do zapewnienia podwładnemu zakwaterowania, gdyż praca nadal ma charakter statyczny, jedynie wykonywana jest w nowym miejscu. W ocenie Ministra Finansów różnica ta uzasadnia odmienne traktowanie świadczeń na gruncie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, niezależnie od wyrażonej w Konstytucji RP zasadzie, w myśl której wszyscy są równi wobec prawa. Stąd zapewnienie bezpłatnego zakwaterowania pracownikom oddelegowanym nie będącymi pracownikami mobilnymi generuje po stronie tych pierwszych przychód, który jest obciążony podatkiem dochodowym.

Część 2

Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ DO SPRAW WYKONYWANIA KAR

IX.517.144.2015

Skarga Pana Wojciecha F., skierowana do Rzecznika dotyczyła decyzji Dyrektora Aresztu Śledczego w O. w przedmiocie odmowy udostępnienia sprawozdania sędziego penitencjarnego z wizytacji w ww. jednostce penitencjarnej. Osadzony został poinformowany, że z takim wnioskiem powinien zwrócić się do Sądu Okręgowego w O. Wydział IV Penitencjarny. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w O. nie dopatrzył się nieprawidłowości w postępowaniu kierownika jednostki. Podniósł, iż administracja Aresztu jest tylko adresatem dokumentu, zatem oceny, czy można z jego brzmieniem zapoznać osobę pozbawioną wolności przebywającą w kontrolowanej jednostce powinien dokonać organ, który dokument wytworzył. Rzecznik nie podzielił tego stanowiska.

Realizacja prawa do informacji publicznej, w formach przewidzianych ustawą z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. Nr 112, poz. 1198 ze zm.), jest uzależniona od jednoczesnego, kumulatywnego spełnienia trzech przesłanek. Po pierwsze: przedmiotem żądania informacji musi być informacja publiczna w rozumieniu art. 1 ustawy; po drugie: adresatem żądania udostępnienia informacji publicznej, zgodnie z art. 4 ust. 1 i 2 ustawy, mają być władze publiczne oraz inne podmioty wykonujące zadania publiczne, po trzecie: według art. 4 ust. 3 ustawy zobowiązane do udostępnienia informacji publicznej są podmioty, o których mowa w ust. 1 i 2, będące w posiadaniu takich informacji. Jednocześnie ograniczenie tego prawa może nastąpić wyłącznie ze względu na określone w ustawach ochronę wolności i praw innych osób i podmiotów gospodarczych oraz ochronę porządku publicznego, bezpieczeństwa lub ważnego interesu gospodarczego państwa. W przedmiotowej sprawie wskazane wyżej trzy przesłanki zostały spełnione.

Informacja żądana przez wnioskodawcę ma charakter informacji publicznej w rozumieniu przepisów przedmiotowej ustawy. W orzecznictwie sądów administracyjnych przyjmuje się szerokie rozumienie informacji publicznej, uznając za informację publiczną każdą wiadomość wytworzoną przez władze publiczne oraz osoby pełniące funkcje publiczne, a także inne podmioty, które tę władzę realizują bądź gospodarują mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa w zakresie swoich kompetencji. Informacją publiczną są nie tylko dokumenty bezpośrednio zredagowane i wytworzone przez organ administracji publicznej, ale także te dokumenty, których organ używa do zrealizowania powierzonych mu prawem zadań, nawet gdy nie pochodzą wprost od niego.

Spełniony został również zakres podmiotowy ustawy. Wniosek o udostępnienie informacji został skierowany do podmiotu zobowiązanego na gruncie ustawy o dostępie do informacji publicznej, bowiem dyrektor jednostki penitencjarnej jest organem władzy publicznej.

Dyrektor jednostki penitencjarnej, do którego wnioskodawca skierował wniosek o udostępnienie informacji publicznej, był w posiadaniu żądanych informacji, tym samym spełniona została także trzecia przesłanka.

Należy zauważyć, iż wniosek o udostępnienie informacji publicznej nie jest sformalizowany, może przybrać dowolną formę. Powinien jedynie zawierać dane wnioskodawcy, w zakresie wystarczającym do udzielenia odpowiedzi w sposób i w formie wskazanych we wniosku. Nawet jeśli wniosek nie zawiera podstawy prawnej, określającej tryb udzielania informacji, to brak precyzyjności w tym zakresie nie stanowi przesłanki do odmowy udzielenia informacji publicznej.

Wnioskodawca nie musi również wykazywać interesu faktycznego, ani prawnego (o ile nie chodzi o udzielenie informacji przetworzonej), nie musi też podawać powodu, dla którego występuje o podanie określonej informacji. Zatem treść ewentualnego uzasadnienia, które zawiera wniosek, nie powinna mieć wpływu na sposób jego rozpatrzenia.

Należy również dodać, iż jeżeli wnioskowana informacja jest informacją publiczną, to organ jest zobowiązany rozpatrzyć wniosek w trybie dostępu do informacji publicznej. Ustawa reguluje w sposób kompleksowy procedurę i tryb udzielania informacji publicznej oraz precyzyjnie określa obowiązki organu, do którego został złożony wniosek o udostępnienie informacji publicznej. W sytuacji gdy organ jest w posiadaniu informacji publicznej, wówczas zobligowany jest do jej udostępnienia w formie czynności materialno-technicznej, w sposób i w formie zgodnej z wnioskiem, a także w terminie, o którym mowa w art. 13 ust. 1 tej ustawy. W razie niemożliwości dochowania tego terminu, podmiot obowiązany do udostępnienia informacji publicznej powiadamia w terminie 14 dni o powodach opóźnienia oraz o terminie, w jakim udostępni informację, nie dłuższym jednak niż 2 miesiące od dnia złożenia wniosku. Z kolei w razie niemożliwości udostępnienia informacji publicznej zgodnie z wnioskiem organ powiadamia pisemnie wnioskodawcę o przyczynach braku możliwości udostępnienia informacji, zgodnie z wnioskiem i wskazuje, w jaki sposób lub w jakiej formie informacja może być udostępniona niezwłocznie. Podmiot dysponujący informacją publiczną może również odmówić udostępnienia informacji z uwagi na przesłanki ograniczające jej dostępność. W sytuacji natomiast, gdy organ nie jest w posiadaniu żądanej informacji lub obowiązuje inny tryb jej udostępnienia, to odmowa następuje w formie pisma zawierającego informację o braku możliwości zastosowania do wniosku przepisów ustawy.

W kontekście powyżej powołanych przepisów należy stwierdzić, iż ze strony Dyrektora Aresztu Śledczego w O. istniał obowiązek udostępnienia wnioskowanej informacji publicznej. Tymczasem w przedmiotowej sprawie taki obowiązek nie został dopełniony. Rzecznik uznał więc skargę za uzasadnioną.

Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej o rozważenie potrzeby podjęcia działań zmierzających do zapewnienia osobom pozbawionym wolności prawa do dostępu do informacji publicznej. W odpowiedzi ww. organ więziennictwa uznał postulat Rzecznika za słuszny i poinformował, że zostanie wystosowane pismo do jednostek organizacyjnych Służby Więziennej z prośbą o uważne i staranne rozpoznawanie wniosków, ze szczególnym wykorzystaniem dotychczas nabytej przez funkcjonariuszy i pracowników wiedzy. Ponadto zostanie wydane polecenie przeprowadzenia szkoleń uzupełniających, ze szczególnym uwzględnieniem zasad udzielania informacji publicznej na wniosek.

IX.517.314.2016

Rzecznik podjął sprawę Pana Dariusza S., który żalił się, iż administracja Zakładu Karnego w N. nie przeprowadziła za pomocą metod laboratoryjnych weryfikacji zakwestionowanego przez niego wyniku badania nieinwazyjnego na obecność w organizmie środka odurzającego lub substancji psychotropowej.

Z dokonanych ustaleń wynika, że skazanego poddano badaniu na obecność w organizmie środka odurzającego lub substancji psychotropowej. Wynik badania wskazał, że znajduje się on pod wpływem niedozwolonego środka. W związku z powyższym Dyrektor Zakładu Karnego w N. wymierzył mu karę dyscyplinarną w postaci umieszczenia w celi izolacyjnej na okres 14 dni.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w K. nie stwierdził uchybień w działaniu personelu ww. jednostki. Wskazał, że bezpośrednio po badaniu skazany nie kwestionował wyniku testu i nie żądał ponowienia badania. W trakcie składanych wyjaśnień w postępowaniu dyscyplinarnym również nie żądał wykonania badań laboratoryjnych, zatem wynik badania nieinwazyjnego został uznany za ostateczny, co przesądziło o dalszym sposobie postępowania w sprawie – wymierzeniu kary dyscyplinarnej.

Rzecznik nie podzielił tej opinii i uznał, że postępowanie administracji Zakładu Karnego było niezgodne z obowiązującymi przepisami. W myśl § 4 ust 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 stycznia 2012 r. w sprawie sposobu przeprowadzania badań na obecność alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych w organizmie skazanego pozbawionego wolności, ich dokumentowania oraz weryfikacji (Dz. U. 2012.135), skazanego poddaje się badaniom laboratoryjnym w przypadku, gdy kwestionuje on wyniki badań nieinwazyjnych. Użyte sformułowanie „poddaje się go” oznacza, iż istnieje taki obowiązek, bez względu na fakt, czy skazany werbalizuje żądanie przeprowadzenia badań laboratoryjnych, czy nie - wystarczająca jest okoliczność zakwestionowania wyniku badania.

Zebrany w sprawie materiał potwierdził, że w dniu przeprowadzenia badania skazany nie przyznał się do zażycia niedozwolonych środków – uczynił to trzykrotnie: w trakcie rozmowy z wychowawcą (cyt.: ”Skazany nie przyznaje się do zażycia leków ani innych środków psychoaktywnych”), z psychologiem (cyt.:

„Pacjent nie zgadza się z treścią sporządzonego wniosku, podważa wiarygodność testu”) oraz z Dyrektorem jednostki (cyt.: „Nie przyznaje się do przekroczenia”).

Należy także wskazać, iż zgodnie z poleceniem Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, personel więzienny powinien dokumentować wnoszone przez osadzonego uwagi, co do przebiegu przeprowadzonych badań, a w przypadku niekwestionowania ich wyników, zamieszczanie jednoznacznego oświadczenia badanego, potwierdzonego własnoręcznym podpisem osadzonego i opatrzonego datą. Protokół z przebiegu badania na obecność alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych w organizmie skazanego przeprowadzonego wobec wnioskodawcy nie zawiera żadnych informacji o zgłaszanych przez niego uwagach odnoszących się do wyniku badania. Oznacza to, że administracja Zakładu Karnego w N. nie wykonała również przedmiotowego polecenia Dyrektora Generalnego Służby Więziennej.

Mając powyższe na uwadze należy stwierdzić, że administracja Zakładu Karnego w N. nie wykonując badań laboratoryjnych naruszyła obowiązujące przepisy i prawo wnioskodawcy do weryfikacji wyniku badania nieinwazyjnego.

IX.517.1709.2015

IX.517.1710.2015

W skargach skierowanych do Rzecznika Pan Maciej P. podnosił, że uczniowie w przyzakładowej szkole w Zakładzie Karnym w W. nie mają zapewnionej możliwości zaspokojenia pragnienia, co jest szczególnie uciążliwe w okresie upałów.

Z dokonanych ustaleń wynika, że w ww. zakładzie karnym został wprowadzony zakaz zabierania przez skazanych z celi napoju na zajęcia szkolne, a jedynym sposobem zaspokojenia pragnienia było skorzystanie z wody z kranu, bezpośrednio nabierając ją do ust - skazani nie dysponowali bowiem odpowiednimi naczyniami (kubek, szklanka).

Rzecznik nie zaakceptował takiego postępowania administracji więziennej, uznając, że kłóci się ono z zasadą humanitarnego traktowania i ogólnie przyjętymi standardami.

Takie stanowisko Rzecznik przedstawił Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w W. Dyrektor w odpowiedzi poinformował, że osadzonym zostanie zapewniona możliwość korzystania, w czasie przerw lekcyjnych z napojów przygotowanych i dostarczonych przez administrację zakładu.

IX.517.1064.2016

Pan Bartosz B. skierował do Rzecznika skargę na sposób postępowania administracji Aresztu Śledczego w G. z jego korespondencją. Wskazał, że na kopertach zawierających pisma skierowane do Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej naniesione zostały adnotacje dotyczące organu, do którego dyspozycji pozostaje.

Z wyjaśnień przekazanych przez Dyrektora Aresztu Śledczego wynika, że funkcjonariusze, przyjmujący korespondencję od osadzonych, oznaczają całość odebranej od tymczasowo aresztowanych korespondencji danymi poszczególnych organów, aby na kolejnych etapach sortowania korespondencji oznaczenie to ułatwiało ustalenie dalszego sposobu postępowania. Przyznał, że nie zawsze niewymagane oznaczenia zostają wygumkowane przed przekazaniem korespondencji do biura podawczego celem zrealizowania wysyłki.

Przedstawione wyjaśnienia wskazują, że każda korespondencja odebrana od tymczasowo aresztowanego opatrywana jest nazwą organu oraz sygnaturą sprawy, a więc również ta kierowana bezpośrednio do adresata, jak i za pośrednictwem organu, np. do osób bliskich. W świetle obowiązujących przepisów oraz konieczności przestrzegania reguł dotyczących zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego, Rzecznik nie znajduje uzasadnienia dla kontynuowania opisanej powyżej praktyki, uznał więc skargę wnioskodawcy za uzasadnioną.

Na wstępie należy wskazać, iż zgodnie z art. 217b § 2 Kodeksu karnego wykonawczego, korespondencję tymczasowo aresztowanego z Rzecznikiem Praw Obywatelskich oraz organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka przesyła się bezpośrednio do adresata, zatem nie ma potrzeby dokonywać na kopercie zapisów, o których mowa.

Ponadto, Służba Więzienna może przetwarzać informacje i dane osobowe, w tym także bez zgody i wiedzy osób, których dotyczą, niezbędne do realizacji zadań, o których mowa w art. 2 ustawie z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (art. 24 ustawy). Zatem ustawodawca dopuścił przetwarzanie informacji o osobach pozbawionych wolności pod warunkiem jednak, że jest to niezbędne dla realizacji przez Służbę Więzienną powierzonych jej zadań. O ile umieszczenie ww. zapisów jest pomocne w sprawnej organizacji pracy administracji więziennej, to jednak nie jest to niezbędne, by zapisy te pozostawały na korespondencji przekazanej już do wysłania. Należy bowiem zauważyć, iż dostęp do tych informacji mają osoby trzecie, nieuprawnione do zapoznawania się z tymi danymi: pracownicy operatora pocztowego, adresaci przesyłek, którym te informacje nie służą do załatwienia sprawy bądź osoby bliskie, dla których taka sytuacja może być kłopotliwa.

W tym miejscu warto dodać, iż w latach ubiegłych na skutek interwencji Rzecznika zrezygnowano z umieszczania na wysyłanej korespondencji prywatnej osób pozbawionych wolności jakichkolwiek adnotacji lub odcisków stempli, które mogłyby wskazywać, że nadawca korespondencji przebywa w areszcie śledczym lub zakładzie karnym. Zrealizowany został również wniosek Rzecznika dotyczący nieujawnienia „na zewnątrz” przesyłek informacji o oceniurowaniu korespondencji przez uprawniony organ. Uznano bowiem, że może to być krępujące dla bliskich, otrzymujących korespondencję od osób, wobec których zastosowano środek zapobiegawczy i dlatego pieczęć o treści „ocenzurowano” obecnie umieszcza się na korespondencji, a nie na kopercie.

Powyższe działania miały na celu nieujawnianie, w sytuacji gdy nie jest to konieczne, faktu zastosowania wobec nadawcy korespondencji środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania.

Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o podjęcie działań mających na celu zmianę przyjętej w Areszcie Śledczym procedury postępowania z korespondencją osób tymczasowo aresztowanych. Z otrzymanej odpowiedzi wynika, że Dyrektor Aresztu wydał polecenie stosowania się przez odbierającego korespondencję do wysłania do obowiązujących w jednostce regulacji, w tym potrzebę usuwania dopisków (ich wygumkowania) z korespondencji, która nie podlega przesłaniu do adresata za pośrednictwem organu do dyspozycji, którego tymczasowo aresztowany pozostaje.

IX.517.2200.2016

Do Rzecznika skierował skargę skazany, podnosząc, iż administracja zakładu karnego odmówiła mu wykonania badań na obecność wirusa HCV w organizmie.

Z dokonanych ustaleń wynika, że przedmiotową prośbę, skierowaną do Dyrektora jednostki penitencjarnej, zaopiniował lekarz, który uznał, że nie ma wskazań medycznych do wykonania wnioskowanych badań – skazany nie zgłaszał bowiem żadnych dolegliwości, nie był też leczony. Zastępca Dyrektora Zakładu Karnego, uwzględniając wydaną przez lekarza opinię, rozpoznał prośbę skazanego odmownie.

Rzecznik uznał procedurę przyjętą w Zakładzie Karnym, dotyczącą postępowania w przypadku zainteresowania osadzonego możliwością poddania się badaniu w kierunku ewentualnego zakażenia wirusem HCV, za nieprawidłową. Nie spełnia ona bowiem wymogu ochrony danych osobowych i dbałości o prywatność pacjentów.

Wymóg składania prośby o wykonanie badań medycznych do dyrektora jednostki stoi w sprzeczności z prawem pacjenta do zachowania tajemnicy o stanie swojego zdrowia, określonym w art. 13 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Skazany ma prawo udzielania informacji o swoim zdrowiu wyłącznie lekarzowi. Dane medyczne mają szczególny charakter: należą do grupy tzw. danych wrażliwych, które są chronione na gruncie polskiego prawa (art. 27 ustawy o ochronie danych osobowych). Chroni je również tajemnica lekarska, a także zasady etyki zawodowej lekarzy. Są one chronione na wielu poziomach, ponieważ niewłaściwe ich przetwarzanie może powodować szczególne ryzyko dla praw podstawowych, prowadzić również np. do stygmatyzacji, dyskryminacji.

Konieczność ujawniania informacji o stanie zdrowia innym osobom niż lekarz stanowi także naruszenie prawa do prywatności. Europejski Trybunał Praw Człowieka uznaje poufność danych medycznych za element prawa do prywatności, o którym mowa w art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Prywatność należy zdefiniować jako ograniczony dostęp do informacji o jednostce. Dlatego też dostęp do informacji o stanie zdrowia powinien mieć co do zasady tylko lekarz i

pacjent, którego ta informacja dotyczy. Natomiast lekarz, w myśl art. 31 ust. 1 ustawy o zawodzie lekarza i lekarza dentysty, może udzielać informacji innym osobom tylko za zgodą pacjenta.

Ponadto, decyzje dotyczące zakresu udzielania świadczeń medycznych, w tym postępowania diagnostycznego, powinien podejmować lekarz, a nie dyrektor jednostki penitencjarnej. Badania medyczne wykonuje się m.in. w oparciu o zasadę realizowania wskazań medycznych, a ich ocena należy wyłącznie do lekarza. Należy również podnieść, iż pacjent ma prawo do świadomego udziału w podejmowaniu decyzji dotyczących jego zdrowia. Kodeks Etyki Lekarskiej w art. 13 ust. 1 stanowi, że „Obowiązkiem lekarza jest respektowanie prawa pacjenta do świadomego udziału w podejmowaniu decyzji dotyczących jego zdrowia.”

Służba Więzienna, zgodnie ze składanymi deklaracjami, przywiązuje szczególną wagę do zapobiegania i profilaktyki HCV, w tym wczesnej diagnostyki. Zatem zakres przeprowadzania przedmiotowych badań, generalnie realizowanych w oparciu o zasadę realizacji wskazań medycznych i zgody zainteresowanego na wykonanie badań, jest rozszerzany o realizację próśb osadzonych w tym zakresie, np. na koszt pacjenta.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Zakładu Karnego o podjęcie stosownych działań, w celu zmiany procedury dotyczącej postępowania w przypadku zainteresowania osadzonego możliwością poddania się badaniu w kierunku ewentualnego zakażenia wirusem HCV w taki sposób, by nie naruszała praw pacjenta.

IX.517.1592.2015

Rzecznik badał wniosek Pana Piotra N., który zażądał się m. in. na decyzję administracji jednostki penitencjarnej odmawiającą mu możliwości posiadania w celi mieszkalnej płyt CD i DVD, zawierających materiały z postępowania karnego.

W toku badania sprawy ustalono, że skarżący został przetransportowany do Aresztu Śledczego w S. Po przyjęciu do jednostki bagaż, który posiadał, został poddany kontroli. W jej trakcie zakwestionowano płyty DVD i CD, na których, jak wskazywał skarżący, znajdowały się protokoły z postępowań sądowych. Skarżącego poinformowano, że może zabrać do celi dokumentację papierową dotyczącą postępowania karnego, natomiast na zabranie płyt nie otrzymał zezwolenia. Decyzję tę podjęto w oparciu o uregulowania porządku wewnętrznego Aresztu, według którego skazany może posiadać w celi do 10 płyt, jeżeli uzyska zgodę na użytkowanie odtwarzacza tych płyt.

Na podstawie dokonanych ustaleń należy stwierdzić, że administracja Aresztu Śledczego w S. postąpiła w sposób nieprawidłowy odmawiając wydania do celi mieszkalnej płyt, które według oświadczenia osadzonego zawierały protokoły z postępowań sądowych. Zgodnie z art. 110a § 1 Kodeksu karnego wykonawczego skazany ma prawo posiadać w celi dokumenty związane z postępowaniem, którego jest uczestnikiem (dokumentem jest każdy przedmiot lub inny zapisany nośnik informacji (np. płyta CD, DVD), z którym jest związane określone prawo, albo

który ze względu na zawartą w nim treść stanowi dowód prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mającej znaczenie prawne - art. 115 § 14 Kodeksu karnego), zaś administracja nie ustaliła, aby na płytach znajdowały się inne, niż wskazane przez niego, treści. Mając powyższe na względzie skargę skazanego uznano za zasadną.

IX.517.1004.2016

Do Rzecznika skierował wniosek Pan Tomasz S., który żalił się, że podczas pobytu w Areszcie Śledczym w W. w okresie, gdy był zatrudniony, nie mógł korzystać ze spacerów, za wyjątkiem dni świątecznych.

Rzecznik zwrócił się o zbadanie tej sprawy do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W. Z nadesłanych wyjaśnień wynikało, że w Areszcie Śledczym dla skazanych pracujących nie są wyznaczone odrębne godziny spacerów po zakończeniu pracy, lecz mogą oni korzystać ze spaceru w trakcie pracy, zgodnie z grafikiem spacerów dla cel mieszkalnych, razem ze współosadzonymi z celi mieszkalnej. Wskazano też, że to skazani powinni każdorazowo zgłosić funkcjonariuszowi nadzorującemu spacer chęć odbycia spaceru, a wówczas zostaną doprowadzeni z pracy do oddziału mieszkalnego, a następnie na spacer. Dyrektor Okręgowy stanął na stanowisku, że skarżący miał w pełni zapewnioną możliwość korzystania z codziennego spaceru.

Rzecznik nie podzielił stanowiska Dyrektora Okręgowego i zwrócił się o zbadanie sprawy do Centralnego Zarządu Służby Więziennej. W swoim piśmie Rzecznik podkreślił, że korzystanie codziennie z godziny spaceru jest prawem skazanego, a obowiązkiem administracji więziennej jest zapewnienie mu realizacji tego prawa. Przyjęcie praktyki codziennego zgłaszania przez każdego z osadzonych, iż chce skorzystać ze spaceru, nie znajduje uzasadnienia. Względny praktyczne przemawiają za tym, aby to administracja więzienna oferowała skazanemu możliwości odbycia spaceru, wskazując przy tym konkretny termin jego realizacji. Rzecznik uznał, że przyjęte w Areszcie Śledczym w W. rozwiązanie jest dalece nieekonomiczne, ponieważ powoduje co najmniej godzinną przerwę w pracy każdego skazanego, a ponadto rodzi niemałe trudności organizacyjne z odrębnym doprowadzaniem każdego osadzonego do oddziału mieszkalnego, a następnie po zakończeniu spaceru ponownie na stanowisko pracy.

W opinii Rzecznika praktyczne trudności funkcjonariuszy Służby Więziennej, przyjęte w Areszcie Śledczym w W. z realizacją prawa skazanego zatrudnionego do spaceru, będą w efekcie skutkować ograniczaniem prawa tych skazanych do możliwości realizacji przysługującego im prawa.

Centralny Zarząd Służby Więziennej podzielił opinię Rzecznika i uznał, że przyjęta w Areszcie Śledczym praktyka jest nieprawidłowa. Stwierdził, iż korzystanie przez osadzonych z przysługującego im prawa do codziennego spaceru w przypadku osób zatrudnionych nie może kolidować z wyznaczonymi dla nich godzinami pracy.

Z udzielonych Rzecznikowi informacji wynika, że Dyrektor Aresztu Śledczego w W. został zobowiązany do dokonania zmian w sposobie organizacji spacerów

osadzonych zatrudnionych, w tym doprecyzowania zasad i terminów ich realizacji w porządku wewnętrznym jednostki.

IX.517.1633.2015

Do Rzecznika zwrócił się Pan Marcin Z., przebywający w Zakładzie Karnym w K. Żalił się on m. in., że mimo doprowadzenia do cel mieszkalnych odpowiedniej instalacji, nie udostępnia się osadzonym ciepłej wody w celach.

Po analizie zgromadzonych w tej sprawie materiałów Rzecznik uznał tę skargę za zasadną. Rzecznik od lat stoi na stanowisku, że w przypadkach, gdy do cel mieszkalnych jest doprowadzona odpowiednia instalacja, celowym jest udostępnianie osadzonym ciepłej wody, przynajmniej w wyznaczonych godzinach, aby umożliwić im zaspokojenie potrzeb sanitarno-higienicznych. Stanowisko to podzielił również Centralny Zarząd Służby Więziennej, który poinformował o wydaniu zaleceń w tej sprawie dla jednostek organizacyjnych Służby Więziennej.

Z zebranych w sprawie informacji wynika, że wszystkie cele w Zakładzie Karnym w K. w oddziałach, gdzie cele mieszkalne są zamknięte (w takim oddziale przebywał skarżący), mają instalację umożliwiającą dostarczanie ciepłej wody. Mając na względzie powyższe Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w B. o podjęcie stosownych działań w celu umożliwienia osadzonym w Zakładzie Karnym w K., zakwaterowanym w celach, do których doprowadzono instalację umożliwiającą dostarczanie ciepłej wody, korzystanie z ciepłej wody w celi mieszkalnej.

IX.517.1556.2016

Do Rzecznika zwrócił się Pan Maciej Wacek s. Jerzego, odbywający karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w R. Żalił się on, że w tej jednostce wprowadzono zakaz przekazywania osadzonym w paczkach owoców i warzyw.

Ustalenia poczynione w toku postępowania wyjaśniającego potwierdziły, że istotnie w Zakładzie Karnym w R. owoce i warzywa nie są oferowane w ramach paczek żywnościowych, z uwagi na to, że są to artykuły szybko psujące się. Owoce i warzywa można natomiast zakupić w kantynie w ramach wypiski.

Rzecznik stanął na stanowisku, że wprowadzenie tego rodzaju ograniczeń nie znajduje uzasadnienia. W okresie wcześniejszym, przed wprowadzeniem tzw. e-paczki, nie dopuszczano możliwości przesyłania w paczkach owoców i warzyw, co było podyktowane względami bezpieczeństwa. Wprowadzając e-paczkę jako koronny argument za przyjęciem tego rozwiązania wskazywano właśnie względy bezpieczeństwa. Uzasadniano, że wdrożenie procedury realizacji paczki za pośrednictwem kantyny, wyłącznie z artykułów dostarczonych przez kantynę, wyeliminuje możliwość nielegalnego przekazywania skazanym w paczkach artykułów niedozwolonych, wskazywano, że właśnie dzięki przyjęciu tego rozwiązania będzie można rozszerzyć asortyment artykułów przekazywanych w paczkach, w tym także o owoce i warzywa.

Wskazać należy ponadto, że w innych jednostkach penitencjarnych, w których nie stawia się przeszkód w zakresie otrzymywania owoców i warzyw w paczkach, udało się opracować procedury przekazywania paczek osadzonym w taki sposób, aby czas pomiędzy jej sporządzeniem, a otrzymaniem przez skazanego był na tyle krótki, że nie dochodzi do zepsucia się znajdujących się w niej produktów.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w K., któremu Rzecznik przedstawił sprawę, podzielił to stanowisko. Powiadomił jednocześnie, iż poinformował zarówno dyrektorów podległych mu jednostek penitencjarnych, jak i podmiot realizujący zamówienia na paczki żywnościowe w jednostkach penitencjarnych wskazanego okręgu, że brak jest w obecnym stanie prawnym podstaw do niedopuszczenia owoców i warzyw do sprzedaży w ramach e-paczki. Zwrócił się też do podmiotu realizującego zamówienia na paczki żywnościowe o rozszerzenie udostępnianego asortymentu o te artykuły.

BIURO PEŁNOMOCMNIA TERENOWEGO W KATOWICACH

BPK.519.92.2015

Sprawa podjęta z urzędu dotycząca przekroczenia uprawnień przez interweniujących policjantów w K.

W sprawie zwrócono się z zapytaniem o stan prowadzonych spraw do Prokuratury Rejonowej w K., Sądu Okręgowego w K. oraz Komendy Wojewódzkiej Policji w K. Przedmiotowe postępowanie zostało zakończone postanowieniem o umorzeniu śledztwa wobec braku znamion czynu zabronionego. Sąd Rejonowy w K. po rozpoznaniu zażalenia pełnomocnika pokrzywdzonego utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie. W przedmiotowej sprawie przeprowadzono ponadto postępowanie wyjaśniające w trybie rozdziału 10 Ustawy o Policji, które nie potwierdziło naruszenia dyscypliny służbowej.

Z kolei z informacji przekazanych z Sądu Okręgowego w K. wynika, iż wyrokiem z dnia 14 października 2015 r. Sąd Apelacyjny w K. zasądził na rzecz pokrzywdzonego zadośćuczynienie za niesłuszne zatrzymanie w kwocie 5000zł.

W związku z powyższym zakończono postępowanie.

BPK.813.1.2016

Sprawa podjęta na wniosek Interesantki, która poinformowała, że jej syn jest chory na autyzm, niepełnosprawny intelektualnie w stopniu znacznym i posiada orzeczenie o potrzebie kształcenia indywidualnego. Wnioskodawczyni skarżyła się, że Gmina K. odmawia zorganizowania transportu do Zespołu Szkół Specjalnych w Cz., w taki sposób, aby transport ten odpowiadał grafikowi zajęć indywidualnych ustalonych przez szkołę dla jej syna. W związku z powyższym zwrócono się o udzielenie wyjaśnień do Burmistrza Gminy i Miasta K. Burmistrz Gminy i Miasta K. pismem z dnia 19 lipca 2016 r. udzielił w tej sprawie szczegółowych wyjaśnień i potwierdził, że zgodnie z przepisami syn interesantki ma prawo do bezpłatnego

dowozu do szkoły do ukończenia 21 roku życia. Jednocześnie zapewnił, że wniosek o zorganizowanie dowozu do szkoły zostanie rozpatrzony w taki sposób, aby jak najlepiej zaspokoić potrzeby wszystkich dzieci niepełnosprawnych korzystających z dowozu. Pismem z dnia 23 sierpnia 2016 r., interesantka poinformowała, że sprawa została wyjaśniona w sposób satysfakcjonujący dla jej syna i poprosiła o zakończenie postępowania prowadzonego przez Rzecznika. W związku z powyższym sprawa została zakończona pozytywnie.

BIURO PEŁNOMOCNIKA TERENOWEGO W GDAŃSKU

BPG.7000.6.2015

Do Rzecznika zwróciła się Wnioskodawczyni wskazując, że z jej rachunku bankowego w jednym z banków dokonano w marcu 2015 r. nieautoryzowanych wypłat środków pieniężnych w wysokości 20.000,- zł (atak phishingowy). Wnioskodawczyni złożyła zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Postępowanie przygotowawcze umorzono wobec niewykrycia sprawcy czynu.

Na podstawie analizy akt postępowania przygotowawczego ustalono, że z komputera nastąpiło zalogowanie do serwisu bankowego z wykorzystaniem danych Pani Renaty B. Po zalogowaniu nastąpiło zlecenie dodania urządzenia mobilnego do systemu transakcyjnego banku. Komenda Wojewódzka Policji w G. Zespół ds. Walki z Cyberprzestępczością wskazała, iż adres jest administrowany przez firmę z innego kraju. Poinformowano również, iż ustalenie danych użytkownika po adresie IP możliwe jest procesowo przez Biuro Współpracy Międzynarodowej KGP w W. bądź poprzez Wydział Wywiadu Kryminalnego Zespołu Współpracy Międzynarodowej KWP w G. Wydział Wywiadu Kryminalnego Zespół Współpracy Międzynarodowej KWP w G. wskazał, iż wykonanie ustalenia danych użytkownika komputera o podanym adresie IP możliwe jest poprzez wystosowanie pomocy prawnej międzynarodowej przez Prokuratora nadzorującego postępowanie przygotowawcze. Pomimo powyższych ustaleń od wykonania dalszych czynności sugerowanych przez Wydział Wywiadu Kryminalnego Zespół Współpracy Międzynarodowej KWP w G. odstąpiono, zaś postępowanie przygotowawcze zostało umorzone wobec niewykrycia sprawcy czynu.

Ponadto organ prowadzący postępowanie przygotowawcze nie podjął żadnych kroków mających na celu ustalenie, czy możliwe jest ustalenie danych użytkownika komputera o podanym adresie, z którego wysłano wiadomość e-mail do Pani Renaty B. w dniu 24 marca 2015 roku. Jak wskazała Komenda Wojewódzka Policji w G. Zespół ds. Walki z Cyberprzestępczością numer ten zarządzany jest przez firmę z siedzibą w innym kraju.

Rzecznik wystąpił do Prokuratora Okręgowego w G. podnosząc, iż postępowanie przygotowawcze zostało umorzone przedwcześnie.

Prokurator Okręgowy w G. podzielił stanowisko Rzecznika o konieczności podjęcia działań zmierzających do zweryfikowania danych użytkownika komputera

o podanym adresie IP administrowanego przez firmę w innym kraju oraz danych użytkownika komputera, który to numer jest zarządzany przez inną firmę z poza granic kraju. Prokurator Okręgowy poinformował Rzecznika, że zwrócił się do Prokuratora Rejonowego w G. o podjęcie ww. postępowania na nowo i przeprowadzenia czynności w ramach międzynarodowej pomocy prawnej.

BIURO PEŁNOMOCNIKA TERENOWEGO WE WROCŁAWIU

BPW.7217.1.2016

Do Rzecznika zwróciła się matka trojga małoletnich dzieci, w tym niepełnosprawnej dziewczynki z Zespołem Downa, z prośbą o pomoc w sprawie przydzielenia mieszkania socjalnego. Rodzina zajmowała jeden pokój w lokalu komunalnym, w którym zamieszkiwało kilkanaście innych osób.

Wielokrotnie w mieszkaniu interweniowała policja z uwagi na patologiczne zachowanie lokatorów – nadużywanie alkoholu, narkotyków, awantury, przemoc. Wobec lokatorów w 2007 r. zapadł wyrok eksmisyjny, lecz z uwagi na wielość osób uprawnionych do lokalu socjalnego Gmina nie podejmowała żadnych działań w tym zakresie. Ponadto wysokość czynszu za przedmiotowy lokal znacząco przekraczała możliwości zarobkowe lokatorów a tym samym zadłużenie z tego tytułu będzie niemożliwe do wyegzekwowania.

Skarżąca zwracając się do Rzecznika podniosła, że w dotychczas zajmowanym lokalu warunki bytowe jak i panująca atmosfera uniemożliwia prawidłowy rozwój niepełnosprawnej córki i w związku z tym wielokrotnie zwracała się do Gminy o realizację wyroku i wskazanie lokalu socjalnego.

W wyniku podjętych przez Rzecznika działań oraz współpracy i zaangażowania Rzecznika ds. Osób Niepełnosprawnych Skarżąca otrzymała lokal mieszkalny z zasobów TBS przeznaczony dla osób niepełnosprawnych.

BPW.7215.8.2016

Do Rzecznika zwróciła się Pani Anna S. w sprawie długiego okresu oczekiwania na wymianę stolarki drzwiowej w mieszkaniu komunalnym.

Zainteresowana poskarżyła się na zarządzającą Gminę W.

W wyniku podjętych przez Rzecznika działań ustalono, że ze względu na obecny stan techniczny stolarki drzwiowej zdecydowano o wymianie drzwi wejściowych do wskazanego mieszkania komunalnego.